

HEILIG GEBRUIK
D E S
O R G E L S;

Vertoont in een

LEER-REDEN

OVER PSALM CL. VERS III-VI.

Gedaan op de

Inwyding van 't Maasluische Orgel.

MET EEN

TOEGIFT VAN EEN LEER-REDEN

Over het

VERBORGEN MANNA

En de

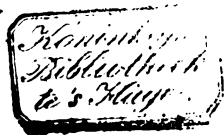
WITTE KEURSTEEN,

D O O R

ÆGIDIUS FRANCKEN,

Bedienzar des Euangeliums tot

M A A S - S L U Y S.

Te DELFT by

PIETER VANDER KLOOT, 1734.

**De Clasis van Delf en Delfland heeft
na Kerken Orden dezer Landen ge-
vifiteert, en geapproveert de Op-
dragt, de Voorreden, en de drie
Predikationen in dit Boek begrepen.**

OPDRAGT

AAN DEN WEL- EDELEN GESTRENGEN

HEER EN MR. VAN BAROVEN

MATTHEUS HUBERTUS

V. A. N.

MINNINGHEN,

BORGERMEESTER EN RAAD DER STAD
ZALTBOEMEL, GECOMMITTEERDE WE-
GENS DE PROVINCIE VAN GELDERLAND
TER VERGADERING VAN DE HOOG MOG.
HEEREN STAETEN GENERAAL DER VER-
EENIGDE NEDERLANDEN, RAAD VAN
DEN ED. HOGEN DYKSTOEL IN BOEMEL-
REWEERD, &c. &c. &c.

MYN HOOG-GEACHTE SCHOONDOONDE

BENEFENS DEN HEERE

GOVERT VAN WYN,

OULD-PENNINGMEESTER VAN DE VISSCHERYE
VAN MAAS-SLUYS.

MITSGADERS DEN HEERE
HENRICUS FRANCKEN,
ADVOCAAT VOOR DEN EDELEN HOVE VAN
HOLLAND GEADMITTEERT, RESIDERENDE
TOT S'GRAVENHAGE,
MYN BEMINDE ZOON.

HEt moet wezen de *betrachting* van een Christen, *lichamelyke* dingen te *vergeestelyken*, om een *Geestelyk* voordeel daar uit te trekken: zoo iemand zich van die konst *wysfelyk* wist te bedienen, het was de OPPERSTE WYSHEID, de Heere JESUS, die alles wat hem voorquam, aanleide tot een *geestelyk* gebruik, en daaruit voor zyn volk *geestelyk profyt* wist te halen; even als de *Byen* uit alle bloemen *honing* zuigen; trouwens de Heere hadde hem gegeven *eene tonge der Geleerden*, op dat hy wiste *met den moeden* een woord *ter rechter tyd* te spreken: weigerde een *Samaritaansche Vrouwe*, die ge-

O P D R A G T.

gekomen was om water te putten, Jesus te *drinken te geven*, de Heiland nam daar uit *gelegenheid* om te spreken van de voortreffelyke *wateren* zynes *Geestes* en zyners *genaede*, en haar *begeerte* daar na uit te lokken, zeggende, *indien gy de gaeve Gods kondet, ende* ^{Joh. 4.} *wie hy is, die tot u zegt, geeft my te drinken,* ^{10.} *zoo zoudt gy van hem hebben begeert, ende hy zoude u levende water gegeven hebben; 't welk de Heiland nog naeder bevestigde in 't vervolg, als die Vrouwe pochte op die put, die Vader Jacob haar gegeven had, een yder die van dit water drinkt, zal wederom dorsten: maar zoo wie gedronken zal hebben van 't water dat ik hem geven zal, dien en zal in eeuwigheid niet dorsten, maar het water dat ik hem zal geven, zal in hem worden een fonteyne van water, springende tot in het eeuwige leven. Zag de Heere Jesus op den grooten dag van 't Feest der Loverhutten de Joden met uitgelaetene vreugde het water, uit de fonteyne Siloam geschept, in grooten overvloed op den Altaar uitgieten, leide de Heiland dat aan tot een veel nuttiger gebruik, om aan dorstige en begeerige zielen aan te bieden een veel heilzaemer water, 't geen zy met den emmer des geloofs konden scheppen* ^{Jes. 12 3} *uit de Fonteyne des heyls, want staande in den*

O P D R A G T.

Joh. 7.
37. 38.

Tempel onder de feesthoudende meenigte, riep hy: *Zoo iemand dorstet, die kome tot my ende drinke! die in my gelooft, gelykerwys de Schrift zegt, stroomen des levenden waters zullen uit zynen buyk vloeyen.* Wierd Jesus eens van de Joodsche Schaere te Capernaum gezogt, als hy een groot wonderwerk verrigt hadde, spyzigende met vyf brooden en twee vischen vyf duizend mannen, zoo nam hy daar uit gelegentheid, om hen over hunne aardsgezintheid en vleeschelyk oogmerk, in hem zoo zorgvuldig te zoeken, ernstig te bestraffen, en hen krachtig aan te zetten, om van die aardsche spyze af te zien, en te jaegen na de geestelyke en hemelsche spyze; en daarom zegt hy met een hooge betuiginge, *voorwaar, voorwaar zegge ik u, gy zoekt my, niet om dat gy tekenen gezien hebt, maar om dat gy van de brooden gegeten hebt ende verzadigt zyt: werkt niet om de spyze die vergaat, maar om de spyze die blyft tot in 't eeuwige leven, welke de Zone des menschen ulieden geven zat.* Ging een zeker Jongeling, die vele goederen hadde, bedroeft weg, als Jesus hem om volmaakt te zyn geraeden hadde te verkoopen wat hy bezat, en den armen te geven, om eenen schat in den hemel te hebben en dan hem te volgen, de Heiland maakte dat

Joh. 6.
26. 27.

O P D R A G T.

dat gebruik daar van, dat hy aan zyn Discipelen daar uit leerde, *hoe moeyelyk* het was voor de *Rycken* die hun *herte* op hunne *goederen* stellen, de *zaligheid* te verkrygen; want *Jesus* hefte op, *voorwaar ik zegge u*, *Mat. 19.*
dat een Rycke zwaarlyk in het Koninkryk der *23-24.*
bemelen zal ingaan. Ende wederom zegge ik u, het is lichter dat een kemel ga door de oogte van een naalde, dan dat een Rycke inga in het Koninkryke Gods. Begeerde de *moeder der Zoonen Zebedei* van de *Heere Jesus*, dat de eene van haar *zoonen* mogt *zitten* tot zynet *rechter*, en de andere tot zynet *stinker hand* in zyn *Koninkryk*, zoo nam de *Zaligmaeker* daar uit gelegenheid, om zyne *Discipelen*, als de *andere tien* dat gehoord hebbende, het zeer *qualyk* van de *twee broeders* opnamen, te *waarschouwen* tegen *eergierigheid* en *heerschappye* over andere, zeggende, *gy weet dat de Overste der volkeren heerschappye voeren over haar, ende de Grooten gebruiken haere macht over haar: doch alzoo en zal 't onder u niet zyn: maar zoo wie onder u zal willen groot worden, die zy uwe dienaar: ende zoo wie onder u zal willen de eerste zyn, die zy uwen dienstknecht.* Als zyn *Discipelen* haar eens *verwonderden* over het *schielyk verdorren* van een *vygeboom*, enkel op de woorden van *Je-*
Mat. 20.
25-27.
sus

O P D R A G T.

sus tot hem, uit u en worde geen vrucht meer
 in der eeuwigheid, bediende zich de Heiland
 Jesus van die gelegentheid, om hen te lee-
 ren de wonderbaere kracht des geloofs, zeg-
 gende tot haar, voorwaar zegge ik u, indien
 Mat. 21. gy geloove haddet, ende niet en twyffeldet, gy
 21. zoudt niet alleenlyk doen het gene den vygeboom
 is geschied, maar indien gy ook tot dezen berg
 zeidet, word opgeheven ende in zee geworpen,
 het zoude geschieden. Weenden en beklaagden
 veele Vrouwen Jesus, als hy wierd weg ge-
 leid om gekruicigt te werden, Jesus bragt
 haar te binnen, dat 'er zulke zwaere tyden
 voor de deure stonden, waar in zy meer stoffe
 zoude hebben om haere bittere traenen en
 hertbreekende klachten uit te storten, als hy
 hem tot haar keerende, zeide, gy dochters van
 Luc. 23. Jerusaleem, en weent niet over my, maar weent
 28-31. over u zelven ende over uwe kinderen, want
 ziet daar komen daegen in welke men zeggen
 zal, zalig zyn de onvruchtbaere, ende de bui-
 ken die niet gebaart hebben, ende de borsten die
 niet gezoogt en hebben: alsdan zullen zy zeg-
 gen tot de bergen valt op ons, ende tot de heu-
 velen bedekt is, want indien zy dit doen aan
 het groene hout, wat zal aan het dorre ge-
 schieden? Als sommigen Jesus boodschapten
 van de Galileers, welker bloed Pilatus met
 haere

O P D R A G T.

haere offerhanden gemengt hadde, nam Jesus daar uit gelegentheid, om hen te leeren de noodzakelykheid der bekeeringe, zeggende tot haar, meind gy dat deze Galileers zondaars Luc. 13.
zyn geweest boven alle de Galileers, om dat zy I. 2.
zulks geleden hebben? ik zegge u, neenze, maer indien gy u niet en bekeert, zoo sult gy alle desgelyks vergaan. Wist de Heiland zoo alle lichaemelyke dingen te vergeestelyken, en alle voorkomende gelegentheden aan te leggen tot bevordering van de zaligheid zynner toehoorders, daar in heb ik de Heere Jesus, dat voorbeeld van volmaakte heiligheid, zoeken na te volgen; by gelegentheid dat de Heer GOVERT VAN WYN aan de Kerk van Maas-sluis een heerlyk ORGEL heeft geschonken, en door deze groote mildadigheid zich een Gedenk-zuil heeft opgericht, die de Egyptische Pyramiden in de tyd mogelyk verduuren zal, oordeelde ik het van myn plicht te wezen, om Gods volk aan te spooren, van dit schoon ORGEL-STUK een heylig gebruik te maken, en om by de Inwyding van dezen ORGEL de Gemeinte van Maas-Sluis op te wekken om den drie-eenigen God op dit heerlyk Muzyk-werktuig geduurig te verheerlyken, en zyn nooit-volpreezen lof uit te galmen.

O P D R A G T.

Dewyl ik nu op het *onophoudelyk verzoek* van vele *vrienden* (wien ik altyd een schuldenaar ben) gedrongen wierd, om deze *Leerreden*, by gelegentheid van de *Inwyding* van dit *Orgel-stuk* gedaan, door de druk-pers *gemeen* te maken, heb ik niet ongevoegelyk geoordeelt, om dit ons *Papiere Kind* aan U: EE: HEER GOVERT VAN WYN op te dragen en toe te eigenen: gy zyt dogh de *oorzaak* dat deze *Leer-Redenen* het licht zien: zonder dat gy onze Kerk met dit konstig *Muzyk-Instrument* had gelieven te *begiftigen*, zoude wy deze *Predik-Itoff* de drukpers niet hebben aanbevoolen: daarenboven heeft de *vreedzaeme Buurschap*, die wy onderling onverbroomen hebben geoeffent, en de *vriendfchap* en *beleeftheden* aan my en de myne bewezen, my zoo veel te meer verplicht, om U. EE. Naam op het *voorhoofd* van deze bladeren te plaatsen.

De *Na-verwandschap* aan U: Wel-Edele SCHOONZON, door een gewenscht Huwelyk met myn geliefde Dogter CATERINA MARIA FRANCKEN, waarvan God ons reeds een aangenaeme *Vrugt* in een welgeschaepene Zoon, GERRIT van MINNINGHEN, heeft laten zien, aan de *eene zyde*; en de *Bloed-verwandschap* aan U. EE. *eenigste*

O P D R A G T.

ste ZOON aan de *andere* zyde, was my een *genoegzaeme reden*, om dit Geschrift met uw NAAM te *verciere*n.

Ontfangt dan deze *Leer-Redenen* met zoo een toegenegen hand, als dezelve van *my* met *liefde* aan U. E. E. HEER VAN WYN en hoog-geachte ZOONEN, werd opgedraagen. Verleedig U dikwils met lust deze *Leer-Redenen* te doorblaederen, waar in zullen ontdekt werden zulke dierbaere *Geheimen van het Christendom*, waar by het *fyne Goud van Ophir*, den kostelyken *Schobam*, den *Saphir*, de dierbaarste *Peerlen* en *Diamanten*, en raarste *Kleinodien van dicht goud*, niet kunnen geschat werden. Hier zult gy door *toestraeling* van des Heeren *Geest* kunnen leeren het *einde*, waar toe gy zoo *wonderbaarlyk* zyt gekomen uit de handen van uw *wyze Maeker*, namelyk die noodige *be-trachtinge van Gods lof*, om met hert, mond en daad, al het *lofweerdige*, 't welk in God is, te verbreiden: daar zult gy u kunnen *vermaeken* in de beschouwinge van dien nooit genoeg *beminden Heiland*, in het overzoet *genot* van zyn ziel-verzaedigende *gemeinschap*, het *Verborgene Manna*: hier zult gy ook gelegenheid krygen, om die groote *Konst* te leeren van uwe *wyanden* het hoofd

O P D R A G T.

te bieden , en meer als *Overwinnaars* te worden , door *Jesus* , die *ons heeft liefgehad* : hier zult gy U kunnen *verlustigen* in de *bespiegeling* van die *WITTE KEURSTEEN* , *beschreven met die Nieuwe Naeme* , welke *niet* *mand kend* , dan die hem *ontfangt* : hier zult gy kunnen ontdekken die *wonderlyke gangen* van Gods *Geest* in zyn *Heiligdom* ; hoe des *Heeren Geest* zyne *Kinderen verzekert* van haar *vryspraak* voor Gods *Vierschaar* , en van haere *verheffinge* tot die *grootte weerdigheid* , dat ze zyn gemaakt *Zoonen en Dogteren des Allerhoogsten*.

Ondertusschen buige ik myne kniën tot God , den *Opper-Zegenaar* van alles ; hem ootmoedig smeekende , dat hy U. E.E. veel *geëerde Persoonen* , wil zetten tot *zegeningen* , in eeuwigheid ! God de *Vader* , van wien alleen *alle goede giften* en *volmaakte gaeven* nederdaelen , vervulle U met alle *Volheid* ! God de *Zoone* wil U *reinigen* en *doorlouteren* , gelyk men het *zilver doorlouterd* ! God de *Heilige Geest* omhelze uwe zielen *lieffelyk* met zyne *onuitsprekelyke vertroosting* ! de *Heere* schryve de *Waarheden* , in deze *Bladeren* vervat , als met een *yzere griffie* , en als met een *Punt des Diamants* , in de *taefelen uwer herten* , ende doe U de
kracht

O P D R A G T.

kragt daar van levendig ondervinden: hy wil u geven na den rykdom zynen Heerlykheit; met kracht versterkt te worden door zynen Geest in den inwendigen mensche: op dat Christus door het Geloove in uwe herten woone, ende gy in de Liefde gewortelt ende gegrondet zyt: op dat gy ten vollen kondet begrypen met alle de Heiligen, welke de breedte, ende lengte, ende diepte, ende hoogte zy; ende bekennen de Liefde Christi, die de kennisse te boven gaat; op dat gy vervult wordet tot alle de volheid Gods. De God nu des Vredes, die den grooten Herder der schapen door het bloed des eeuwigen Testament uit den dooden heeft wedergebracht; namelyk onzen Heere Jesum Christum: die volmaeke U in alle goede werken, op dat gy zynen wille meugt doen: werkende in U het gene voor hem welbehaaglyk is, door Jesum Christum. En na dat gy yder, na zyn rang en weerdigheid, uw talent van dien grooten Heere des huizes U toebetrouwt, tot winst en verbreidinge van Gods Heerlykheid zult hebben aangeleit, wil hy U. E.F. alle eens doen hooren deze hert-verquikkende aanspraak: Komt gy goede en getrouwe Dienst-knecht, over weinig zyt gy getrouw geweest, over vele zal ik u zetten. gaat in in de vreugde uwes Heeren.

Eph. 3: 16-19.

H-b. 13. 20. 21.

Mat. 25. 21.

Hier

O P D R A G T,

Hier mede eindigende, onderschryve ik my
te zyn, en te zullen blyven,

*Hoog-geachte Schoonzoon, zeer geëerde
Heer, en veel-geliefde Zoon,*

U. EE. toegenegene Vader en
dienstbereide Vriend

ÆGIDIUS FRANCKEN.
Eccles. Maas-Sluis.

Maas-Sluis den 16 Sep-
tember 1733.

VOOR-REDEN

A A N   D E N

L E E Z E R.

Het was een doorluchtige *Voorzeg-*
zeping van de Propheet *Zacharia*,
waar in hy ons wilde affchilderen
de heilige *werkzaamheid*, welke
zyn weldaeden in zyn *Uitverkoorenen* zou-
den voortbrengen, als hy zig in deze ver-
hevene klank laat hooren: *het Koorn zal de* Zach. 9
jongelingen, en de Most zal de jonkvrouwen 17.
sprekende maeken. Het is zeker, dat wy dit
KOORN ende **MOST** niet letterlyk moeten
opvatten, als die genen, die als schynen te
vreezen, dat men de Christus in het Profe-
tische woord te veel mogte vinden, (schoon
zyn *getuigenisse* de *Geest der Profetie* is) en Openb.
sommige andere, die hunne voetstappen hier 19.
navolgen: het gantsche *verband* van deeze
woorden met de voorgaande, toont genoeg-
zaam aan, dat hier van de *uitwerking* van
gcestelyk *Koorn* en *Most* gesproken werd;
want in het voorgaande 9. vers had de Pro-
pheet van de *Koning de Messias* gesproken
als

als van een Koning, die zich op aarde zoude vertoonen als *arm*, en *rydende op eenen ezelen ende op een veulen*; een *jong der ezelingen*: die derhalven van alle *lichaemelyk* goed en voorspoed zoude ontbloot wezen; dewyl hy ook een *Geestelyke Vrede-vorst* zoude wezen; zoo zoude hy de *wagenen uit Ephraim*, de *paarden uit Jerusalem*, en de *strydbooge utroejen*, en den *Heidenen van vrede spreken*; maar hy zoude de *waere Jooden* niet misdeelen; maar zoude *haere gebondene uitlaeten uit den kuil*, *daar geen water in en is*; door het *bloed haeres Verbonds*, het *bloed des Mesfias*. Hier op maande de Heere de *overblevenen in Babel* aan; om tot hem *weder te keeren*, met eene belofte; dat hy, die daar hoopte op de *Mesfias*, *dobbel* zoude wedergeven; welk Goed, dat hy hen zou schenken, de *Propheet* gaat afbeelden onder de *gelykenisse van een ftryd*, waarin hy met de *bazuyne des Euangeliums* zoude blaetzen, om hen tot den *ftryd aan te voeren*, hen *beschutten* en bewaeren, en voor hen *ftryden*; *zullende over haarlieden verschynen*, ende *zyne platen doen uitvaeren als een blixem*. Na die heerlyke zegenpraal zoude hy na de manier van de *Ouden*, voor hen een *maaltyd* aanrichten; want van de *verkgene buit* maak-

te

vers 12.

vers 14.

V O O R R E D E N.

te zy een vrolyke maaltyd; en dus zoude ook deze geestelyke Overwinnaars eeten en drinken, en een gedruis maken als de wyn; maar daar moest ook een teken ter gedachtenisse van deze heerlyke zegepraal werden opgerigt; dies zoude gekroonde steenen in zyn Land als *Zach. 9. 16.* een baniere werden opgericht: zulke groote zegeningen moesten in die Geloovige baeren een ziels-verquikkensmachtige vreugde, en een dankbaere erkentnisse van Gods onverdierde goetheid; dies de Propheet uit naam van de Geloovigen in verwondering en blydschap over het overwigt van des Heeren weergalooze gunstbewyzen uitgalmt, *hoe groot zal zyn goed wezen! ende hoe groot zal zyne schoonheid wezen! het koorn zal de jongelingen, ende de most de jonkvrouwen sprekende maken.* Behalven dat Gods Volk minst lichaemelyke overvloed van Koorn en Most bezit; doorgaans zyn het de armen dezer wereld, die *Jac. 2. 5.* God heeft uitverkooren, om rijk te zyn in het Geloove: dies verstaat hier door het geestelyke en hemelsch Koorn en Most, waar op de Messias hen zoude onthaelen; dog denkt met die van het Pausdom niet om het lichaam en bloed van Christus in het Avondmaal, we kers kracht alleen ahangt van de dood van Christus en de werkingen zynes Geestes. Andere hebben

vers 17.

Dit koorn en Most beduis

niet het lich en bloed

van Christus 's Avondmaals

* *

V O O R R E D E N .

*Nochte
de Wet
van Mo-
zes.*

hebben daar door liever verstaan de *Wet* van *Mozes* en van de *Propheeten*, waar door de *Jooden* geestelyker wyze *gesterkt* zyn; daarom breidt den *Chaldeeſchen* Uitlegger deeze woorden aldus uit: *hoe goed en hoe ſchoon is de Leere des Wets, en het oordeel der Waarheid, gezonden in de Vergadering?* edog dewyl de *Propheet* van het 9. vers tot hier toe niet van *Mozes*, maar van de *Mesſias* en zyne goederen had geſproken, verstaan anderen liever door dit *Koorn* en *Most*, de *Wet* des *Geloofs*

*Ander
webben
daerdoor
beter
verstaan
de Leere
des Eu-
angeli-
ums.*

en de *Leere* des *Euangeliums*, die van *Chriſtus* en zyne *Apoſtelen* tot verſterking, verquikking en verzaadiging van de *Geloovigen* des *Nieuwen Testaments* is *gepredikt*. Best verſtae ik door dit *Koorn* en *Most* de *heyl-goederen*, door de *Mesſias* verworven, namelyk zyn *gerechtigheid* en de *genaede-gaven* van zynen *Geest*, die meermaal onder het *zinnebeeld* van *Koorn* en *Most* in de *Prophetiſche* *Schriften* werden afgeſchildert. Dus had de *Op- perſte* *Wyſheid* haar *ſlachtvee* *geſlacht*, hare *wyn gemengt*, haere *tafel toegericht*; die tot den verſtandelooze zeide, *komet, eetet van myn brood, ende drinket van den wyn dien ik gemengt hebbe*. De meeste *Geleerden* vinden de *verdienſten* van de *Mesſias* onder het *zinnebeeld* van *Koorn* en *Most* beloofd by de *Pro- pheet*

*Spreuke
9. 2.*

Vers 5.

hebben daar door liever verstaan de *Wet* van *Mozes* en van de *Propheeten*, waar door de *Jooden* geestelyker wyze *gesterkt* zyn; daarom breidt den *Chaldeeſchen* Uitlegger deeze woorden aldus uit: *hoe goed en hoe ſchoon is de Leere des Wets, en het oordeel der Waarheid, gezonden in de Vergadering?* edog dewyl de *Propheet* van het 9. vers tot hier toe niet van *Mozes*, maar van de *Mesſias* en zyne goederen had geſproken, verstaan anderen liever door dit *Koorn* en *Most*, de *Wet* des *Geloofs* en de *Leere* des *Euangeliums*, die van *Chriſtus* en zyne *Apoſtelen* tot verſterking, verquikking en verzaadiging van de *Geloovigen* des *Nieuwen Testaments* is *gepredikt*. Best verſtae ik door dit *Koorn* en *Most* de *heyl-goederen*, door de *Mesſias* verworven, namelyk zyn *gerechtigheid* en de *genaede-gaven* van zynen *Geest*, die meermaal onder het *zinnebeeld* van *Koorn* en *Most* in de *Prophetiſche* *Schriften* werden afgeſchildert. Dus had de *Op- perſte* *Wyſheid* haar *ſlachtvee* *geſlacht*, hare *wyn gemengt*, haere *tafel toegericht*; die tot den verſtandelooze zeide, *komet, eetet van myn brood, ende drinket van den wyn dien ik gemengt hebbe*. De meeste *Geleerden* vinden de *verdienſten* van de *Mesſias* onder het *zinnebeeld* van *Koorn* en *Most* beloofd by de *Pro- pheet*

phheet Jeremia, voorzeggende, dat de Ge-
 loovigen op de hoogte van Zion zoude juichen, Jer. 31.
 ende toevloeyen tot des Heeren goed, tot het ^{12.}
 Koorn, ende tot den Most, ende tot de Olie.
 Zoet vinden zy die ook afgeschildert by de
 Propheet Joël, die voorzeide, dat de kom-
 ste van dien *Leeraer der Gerechtigheid* gepaart
 zoude gaan met groote overvloed van geeste-
 lyk voedsel; de dorstvloeren zullen vol koorn *Joël 2.*
 zyn, ende de perskuipen van Most ende Olie o- ^{23.}
 verloopen.

En waarlyk had de Heere groote redenen, *Waarom*
 waarom hy de heyl-goederen van den Mesias *de goedere*
 onder het zinnebeeld van Koorn en Most voor- *ren des*
 stelde: 1. Dat vorderde de nettigheid ende *Mesias*
order van zyn redeneeringe; want in het vorige had de Propheet voorgesteld alles't welk *hiet. An-*
 voorviel in de oude *stryden*, waar in ook ry- *der koorn*
 kelyke maaltyden na de bevogte overwinnin- *en Most*
 gen wierden *aangericht*, zo moest hy ook spre- *werden*
 ken van het geestelyke Koorn en Most, waar *af e-*
 op dan de Mesias Gods Volk in die maalyd *sbildert.*
 van reinen Wyn zou onthaelen. 2. God wil-
 de hier door te gemoed komen zwakke Joden,
 die geduurig spraken van dien overvloed van
 Koorn en Most, welke zy in het Land *Cana-*
 an hadden genooten: verlooren zy nu *lykba-*
 melyken overvloed, de Mesias zoude hen in
 * * 2 die

V O O R R E D E N.

die betere dagen met een veel beter *Koorn* en *Most* vervullen en verzadigen. 3. Hier door

Vers 9. wil hy een *tegengift* geven tegen den *armen*
Een arm *Mesfias*; de Joden moesten niet denken, dat
Koning zy by dien *armen Koning* zoude verliezen in
 zegeningen; neen, dan zoude hy hunne her-
 ten met *Koorn* en *Most* van zyne genade ver-
 vullen. 4. Ja hier door wil hy zyn volk een
 levendige *Schildery* geven van de *aard* en *na-*
tuur van zyn *gerechtigheid* en *verworve heyl*.

Koorn is N. Het geestelyk *voedzel*, van zyne genade
een zin- verbeeld de Heere onder de *Schilderye* van
nebeeld *Koorn*. a. *Koorn* is die haar oorspronk schul-
van de dig aan *God*, die de aarde moet vrugtbaar
voedza- maken, *verhoorende den hemel*, en dan *ver-*
me gena- hoord *den hemel de aarde*: zoo schenkt alleen
de van de *God* de geestelyke weldaeden van Christus,
Mesfias *die ons geworden is wysheid van Gode, ende*
Hof. 2. 20 *rechtveerdigheid, ende heyligmakinge, ende*

I Cor. 1. *verlossinge.* b. *Koorn* heeft een *versterkende*
50. en *voedende* kracht; de *genaede* van Christus
versterkt de zielen van zyn Volk; daarom
 zegt Paulus, dat het *goed is*, dat het *herte*
Heb. 13 *gesterkt werd door genaede*; zyn *gerechtigheid*
9. *onderhoud* ook hun geestelyk leven, dat het
 niet kan *versterven*; daarom zeide Jesus, dat
Joh. 6. zyn *vleesch was het brood dat uit den hemel ne-*
50. *derdaalt, op dat de mensche daer van eete ende*

niet

V O O R R E D E N .

niet en sterve. c. Zal Koorn den mensch voeden, zoo moet het eerst gemaeken werden; zoude de Heere Jesus de zyne voeden ten geestelyken leven, zoo moest hy alvoorens door lyden en smerte verbroken en verbryzelt werden, achtervolgens de voorzegging van de Propheet Jesaia, hy is om onze overtredingen verwondet, om onze ongerechtigheden is hy verbryzelt: en vervolgens zeide hy, het be- haagde de Heere hem te verbryzelen. d. Koorn zal het voeden, zoo moet het gegeten, en door de tanden werden verbryzeld; zo moet ook de Heere Jesus en zyn gerechtigheid door de mond des Geloofs gegëeten werden, zoo de ziele daar voedzel van zal krygen: het geloove vereenigt ons met Christus, volgens de wensch van Paulus, op dat Christus door het geloove in uwe herten woone. Paulus tuigt van de Voorvaderen, dat ze alle de geestelyke spyze gegeten hebben. Maar de Propheet schildert ons den aard van zyne verworvene heyl-goederen ook af onder de schilderye van Most, dat eigentlyk is nieuwe Wyn; daarom spreekt de Propheet Jesaia van Most, die men in een bos druyven vind; en zoo steld de Heere de genaede van de Messias liever voor onder de naam van Most als van wyn, om dat de jonkvrouwen meer ver-

V O O R R E D E N .

maek hebben in de *Most* als in de *Wyn*.

Most is een zoet zinnebeelt van de heylgoederen des Heilands.

En zekerlyk beeld de *Most* niet minder af de *natuur* van de *verdiensten* des Heilands: *a*, De *Most* werd in de wynpers-bak met grote *kragt* uitgedrukt: is Christus ook niet getreden in de pers-bak van Gods *toorn*, en *zyn bloed* niet met veel angst en benaautheid uitgedrukt? waarom Jesus alvoorens zeide, *Luc. 12. 50. ik moet met eenen doop gedoopt zyn?* *b*. Ziet gy op de *werkingen* van de *Most*, zo vinden wy daar in een levendige *afbeeldinge* van des Heilands verkregen heyl. 1. *Most* verquikt vermoeide en verflaauwde herten; de *verdiensten* van Christus *verquikken* wonderlyk de *aemechtige* zielen, die byna door verhitting van Gods *gramschap* zoude bezwyken, dat ze met David wel konden roemen, *hy Ps. 23. 3 verquikt myne ziele!* 2. *Wyn* en *Most* heeft een *zuiverende* en *geneezende* *kragt*; zoo *reint Job. 1. 7. nigt het bloed* van Gods Zoon ons van alle onze *zonden*; en vinden wy ook in des Heilands genade geen *heeling* van de *wonde* onzer ziele? daarom voorzeide de Propheet Måleachi, dat 'er *geneezinge* zoude *wezen onder zyne vleugelen*. 3. *Verwarmt Most*; de *genaede* van Christus, hoe *verwarmt* die koude herten niet, die zettende in een vlamme van Goddelyke *liefde*? hoe *krachtig* openbaarde

V O O R R E D E N.

baarde zig die warmte in de *Emausgangers*, als zy tot *malkanderen* zeide, en was ons herte Luc. 24. niet brandende in ons, als hy tot ons sprak op den 32. wegh, ende als hy ons de *Schriften* opende? 4. *Most* verheugd het herte, en maakt onze tonge los; de *gerechtigheid* van Christus overstort Gods Volk met groote *blydschap*, dat ze juichen kan met de Kerke: *ik ben zeer vro- Jof. 61.* lyk in den Heere, myne ziele verheugd haar in 10. mynen God, want hy heeft my bekleed met de klederen des heyls, den mantel der gerechtigheid heeft hy my omgedaan: gelyk een bruydegom zig met *Priesterlyken* cieraad verciert, ende als een bruyd haar verciert met haar gereedschap: Ja zyn genade maakt onze tonge veerdig, om in des Heeren lof uit te bersten: dat roemd de Bruidegom in de Bruid, zeggende, u *gehe- Hoogl. 7.* melte is als goeden wyn, die recht tot mynen be- 9. minden gaet, doende de lippen der slaependen spreken. Immers dit zoude ook de uitwerkinge wezen van deze *Most*, want die zoude de **JONGELINGEN EN JONKVROUWEN SPREKENDE MAKEN.** Om niet te blyven staan op de verklaringe van de grondwoorden de- De Jon- zer benamingen: 1. Zoo kunnen wy onei- gelingen gentlyk door deze *Jongelingen* en *Jonkvrou- en jonk- vrouwen beduiden in't ge- meen de Gelovigen, Gelovigen die wel meer onder het zinnebeeld van *Jon-* gelingen.*

V O O R R E D E N.

gelingen en Jonkvrouwen in de Heilige Bladeren werden vertoont: daar op zag des Heeren vertroosting by de Propheet Jesaia, gelyk een Jongeling eene Jonkvrouwe trouwt, alzoo zullen uwe kinderen u trouwen.

En zeker niet zonder reden werden de

Jongelingen zyn zinnebeelden der Gelovigen.
Pf. 92. 15 Geloovigen genaamt: **N. Jongelingen:** *a.* wegens dat *nieuw* en onvergankelyk *leven*, welk de Heilige Geest door de *wedergeboorte* in haar heeft gewrogt, waar door zy *in den gryzen ouderdom* nog *vet* en *groen* zyn, en *vrugten dragen*, en haar *jeugd vernieuwen als eenes arends*, volgens het getuigenisse van David.

Pf. 103. 5 *b.* Zyn *Jongelingen* in haar jeugd gewoonlyk *schoon*; hoe bevallig en *schoon* zyn de Gelovigen niet, als zy *afgewasschen* zyn door het *bloed* ende Geest van *Christus*? *c.* De Gelovigen zyn *Jongeligen* wegens hun geestelyke *sterkte*; zy *vernieuwen de krachten*, en *varen op met vleugelen*, gelyk de *arenden*, *loopen*, en *worden niet moede*, *wandelen*, en *worden niet mat*: die konnen wel met Paulus roemen, *ik vermag alle dingen door Christus die my kragt geeft.* *d.* Zyn *Jongelingen veerdig*; hoe *veerdig* zyn ook niet wel de Gelovigen, om Gods welbehagen uit te voeren? die wel met David konnen zeggen, *ik hebbe gehaest, ende niet vertraagt uwe geboden te onderhouden.*

Phil. 4. 13.

Pf. 119 60.

2. En

V O O R R E D E N.

3. Ende *Jonkvrouwen*, hoe levendig ver- ^{Jonk-}
 beelden die niet de waere *Geloovigen*? a. Die ^{vrouwen}
 haar als *Jonkvrouwen* en *Maagden kuisch dra-* ^{zyn zin-}
gen, zonder met haar herte van hun *Ziel-* ^{nebeelde}
bruidegom af te hoereeren na haar vorige *boe-* ^{der Ge-}
leerders; als een rein maagde-*hert* is zy alleen ^{loovigen.}
 met de *liefde* tot *Jesus* en *zyn* beminnellykhe-
 den vervult: *al gaeve iemand al het goed van*
zyn huis voor zyne liefde, zy zouden hem t'ee- ^{Hoogl. 8.}
nemaal verachten. b. *Zyn Jonkvrouwen* en ^{7.}
Maagden byzonder gezet op *reinigheid*, waar
 op *Paulus* ziet, als hy zeide, *ik heb nlieden* ^{2-Cor. II}
toebereid, om u als een reine maagd eenen man ^{2.}
voor te stellen, namelyk Christo. Zoo *zyn* de
Geloovigen niet alleen *inwendig gereinigt* van
den drek hunner zonden *door den geest des oor-* ^{Jes. 4. 4.}
deels en der uitbrandinge, maar zy zoeken ook
 haar hoe langer hoe meer te *reinigen van alle* ^{2 Cor. 7.}
besmettingen des vleesches en des geestes. c. *Is* ^{I.}
de schaamte de *Jonkvrouwen* eigen; de min-
 ste *misdraeginge*, met haar reine maagde-*staat*
strydig, doet haar van *schaamte* bloozen: zo
 werden ook de *Geloovigen* met *schaamte* o-
vertrokken, als zy haar in 't minste veront-
reinigen, dat ze wel met *Ezra* moeten zeg-
gen, ik ben beschaamt en schaamrood, om myn
aangezichte tot u op te heffen. d. *Jonkvrou-* ^{Ezra 9. 6}
wen *zyn* tot *eenzaamheid* genegen, vliedende

V O O R R E D E N .

wegens haar *schaamachtige* natuur, openbare byeenkomsten; daarom werden zy in het *bebreeuwſch* benoemt met de naam van *gnal-mab*, beduidende zo veel als *verborgene*; dat is ook den aard der *Geloovigen*, die vlied het *gewoel* der wereld, zeer gezet op de *eenzaamheid*, om in hunne binnen-kamer *gemeenzaam* met God te mogen verkeerē, en de begeertens haerer zielen in hun vaderlyke ſchoot uit te ſtorten.

2. Maar wy zien geen redenen, waarom wy deeze benaemingen van *Jongelingen* en *Jonkvrouwen* alleenlyk oneigentlyk zouden moeten opvatten, daar 'er niets tegen de *eigentlyke* betekenisse van deze naemen ſtrydig is; dies meenen wy, dat wy hier onder ook moeten verſtaan eigen gezeide *Jongelingen* en *Jonkvrouwen*, van *beide* geſlachten, zo het *mannelyke* als het *vrouwelyke*; dies te meer, om dat ik boven hebbe aangemerkt, dat hier toe ſpeeling gemaakt werd op 't gene oudstydſ wierd waargenomen in *krygs-heiren* van zegenpraelende helden, waar in niet alleen *Jongelingen* in triumph den zegenpraelenden Veldheer vergezelschaptē en toejuichten, maar waar in ook als dan jonge *Maagden* of *Jonkvrouwen* den Overwinnaar en 't zegenpraelend heyr met gezang en speeltuig te gemoet

*Maar-
der deze
naemen
werden
ook ei-
gentlyke
Jonge-
lingen en
Jonk-
vrouwen
verſtaan.*

V O O R R E D E N .

moet trekken, en met gejuich inhaalden; gelyk bleek in de *Fonkvrouwe* de Dochter van *Jephtha*, die haar *Vader* wederkeerende van het *verslaan* zyn'er vyanden, met *trommel* en *reyen* te *gemoet* ging; waarop ook gezinspeeld werd, als 'er onder het affschilderen van de *triumph* van den *Mesias*, in den agt-en-festigsten Psalm by *Zangers* en *Speel*heden gevoegd werden *trommelende Maagden*. Als nu de *Geest* des Heeren voorzegt, dat *het Koorn* de *Jongelingen*, en de *Most* de *Fonkvrouwen* zoude doen juichen, **N.** Zo wil hy daar door affhilderer de *kracht* zyn'er *genade*, dat de jonge jeugd der *Jongelingen* en *Fonkvrouwen*, die anders zeer verslingert zyn op de *weelden* en *ydelheden* van een *booze wereld*, haar dan zouden ophouden met *booger* dingen, behertigen zouden het inwendig verheven *Christendom*, 't welk in 't oog van het vleesch en *booze* jeugd niet en vald; die zoude dan niet aanmerken *de dingen die men* 2 Cor. 4. *ziet, maar de dingen die men niet en ziet.* 18.

2. Ja Gods *Geest* wil daar door te kennen geven dat de *Jongelingen* en *Fonkvrouwen* de Heere al in haare *jeugd* zouden dienen, met een jonge Prins *Abia*, die in de *dagen van* Procl. 12. *haar jongeling*schap aanhunne *Schepper* zoude 1. *gedenken eer dat de quaede dagen komen: die*

ZOU-

V O O R R E D E N .

zouden het beste van hun *blonde jeugd*, de bloem en kracht van hunne *jonge* jaeren met een jongeling *Samuel* aan God ten dienst offeren, volgens de doorluchtige voorzegginge van de Propheet *Jeremia*, die niet alleen de kracht van Gods genade in de *ouden* vermeldede, maar ook voorzagh, dat haar *de Jonkvrouwe* zoude *verblyden in den rey*, daartoe *de Jongeling*; even als de Propheet *Joël* mede al *voorzegt* heeft, dat *in de laetste dagen* onze zoonen ende dogteren zouden *propheteeren*, ende *onze Jongelingen* gezigten zien: geen wonder; dat daarom de Propheet hier van deze *Jongelingen* en *Jonkvrouwen* voorzegt zulke heilzaeme uitwerkzels, het welk dat geestelyk *Koorn* en *Most* in haar zoude voortbrengen, namentlyk dat die haar zoude SPREKENDE MAKEN.

Joël 2.
28.

Koorn en Most zou baer sprekende maken Het *grondwoord* waar van ons *woord* in de grondtaal afftant, beduid: 1. Eigentlyk *groeeyen*, *aanwasfen*, gelyk het van onze *Nederduitsche* Overzetters door *overvloedelyk aanwasfen* werd vertaald; gelyk in den twee-entseftigsten Psalm, *als het vermogen overvloedig aanwast*, en *zet'er het herte niet op*: en in dien zin zoude Propheet *Zacharia* hebben willen uitdrukken, dat het *Koorn* en de *Most* de *geloovigen*, ja de *Jongelingen* en *Jonkvrouwen*

V O O R R E D E N.

vrouwen zoude doen aanwassen en *toeneemen*
 in waere *Godvrugt*: by de Propheet Malea-
 chi wierd daarom heerlyk *voorspeld*, dat de *Mal. 4. 2*
Geloovigen zouden *toeneemen als mest-kalveren*.
 En wat wonder? de *genaede* des Messias is *Job. 3.*
 een zeker *zaad*, 't welk in onze herten blyft; *9.*
 nu is *zaad* van een *toeneemende* natuur. 2.
 Het *grondwoord* beduid cok wel *inkomsten*
 geven, en vrugtbaar zyn: zo werd het daar-
 om van onze *Nederlandsche* Vertaalders over-
 gezet door *vrugten draegen* in den twee-en-
 negentigsten Psalm; *in den gryzen* zullen zy *Psf. 91. 15.*
nog vrugten draegen. Het woord *Thenubhab*,
 van ons *grondwoord* atkomstig, werd geno-
 men voor *inkomsten* by de Propheet Jesaia,
 alwaar voorzegt wierd, dat *Jacob* en *Israel* *Job. 27. 6*
 de wereld met *inkomsten* zouden *vervullen*:
 en dus zoude de *Geest* Gods hier dan willen
voorzeggen, dat het *Koorn* ende de *Most* de
Jongelingen ende *Jonkvrouwen* zoude *vrugt-*
baar maken. Immers *die in Jesus* blyft, ende *Job. 15. 5*
hy in hem, *die draagt veel vrugt*. 3. Maar
 dewyl de *woorden* de *vrucht* van het *verstand*
 zyn, zo werd het ook wel genomen voor de
vrucht der lippen, voor *spreeken*, daar God
 van spreekt by Jesaia, *ik scheppe de vrugt der* *Job. 57.*
lippen. In dien zin vinden wy ons *woord* *ge- 19*
bruikt by *Salomon* in zyne *Spreuken*, als hy
 zegt,

V O O R R E D E N .

spreekte zegt, den mond des Rechtverdiggen brengt
 10. 31 *overvloedelyk wysheid voort.* En daarom hebben onze Nederduitsche Overzetters ons woord hiet vertaald door spreekende maeken; dat Koorn en die most zoude de jongelingen en jonkvrouwen SPREEKENDE MAKEN, en doen belyden haar eigen onweerdigheid, dat ze al te gering waeren al die gunstbewyzen Gods; die genaede zoude haar doen spreken en vermelden de groote daeden Gods: ja dat Koorn en die most, zynde van een verheugende kracht, zoude die jongelingen en jonkvrouwen doen juichen, en God met vrolykingende lippen zyne weldaeden doen vermelden; volgens des Heeren krachtige opwekkinge: *Psalmzinget den Heere, want hy heeft heerlyke dingen gedaan, zulks zy bekennt op den gantschen aardbodem! juicht ende zingt vrolyk, gy inwoondersse van Zion, want de Heilige Israels is groot in het midden van u!*

Redenen En geen wonder, dat het Koorn en de
waerom most de jongelingen ende jonkvrouwen zoude
bet koorn most de jongelingen ende jonkvrouwen zoude
 en Most spreekende maeken: Want, 1. hun herte met
 de Jonge-Gods genaede vervuld, en met blydschap o-
 jonkvrouwen verstorst zoude syn; en dat ontsteekt de ton-
 wen zonge der Geloovigen tot Gods Lof; want de
 sprekende goede mensche brengt goede dingen voort uit de
 maken. goede schat des herten: dat deed de Bruid de
 Mar. 12. goede schat des herten: dat deed de Bruid de
 35. liefde

V O O R E D E N.

liefde haeres Bruidegoms roemen: de Koning
(zegt zy) heeft my gebracht in zyne binneka-
meren. Maar wat zoude die genade in haar
werken? een vermeldinge van zyne weerga-
loofse gunst; en daarom vervolgt zy: wy
zullen ons in u verheugen en in u verblyden;
wy zullen uwe uitnemende Liefde vermelden ^{Hoogl. 1.}
meer dan den Wyn. 2. De Geest Gods, de ⁴
oorzaak van een hemelsche welsprekentheid,
zouden zy dan in een grote maete deelachtig
wezen, volgens de heuchelyke belofte des
Heilands, die aan zyne Discipelen toezeide
dat ze met nieuwe tongen zouden spreken: de
vervulling zag men in de Apostelen, na dat
zy met het Koorn en de Most des H. Geestes
waren overstort; want zy spraeken met ande- ^{Akt. 2. 4}
re taelen, zoo als de Geest haar gaf uit te spre-
ken. 3. Die gegunt werd het koorn en de
Most van Gods genaede te smaeken, bezit
de dierbaere gaeve des Geloofs; nu ontbrei-
delt het Geloove onze tonge tot verkondi-
ging van Gods lof: daarom zeide David,
ik hebbe geloofst, daarom sprak ik: welke ^{Pf. 116.}
woorden Paulus zoet aanhaalt, als hy zegt, ^{10.}
dewyle wy nu den zelven Geest des Geloofs heb- ^{2 Cor. 4.}
ben, gelyk 'er geschreven is, ik hebbe geloofst, ^{13.}
daarom heb ik gesproken, zoo gelooven wy ook,
daarom spreken wy ook. 4. Dat koorn en die
most

V O O R R E D E N.

most maakt de Geloovigen *hemelsch*: gelyk
 1 Job. 4. die gene, die uit de aarde is, uit de aarde
 5. spreekt, zoo spreekt ook uit den Hemel, die uit
 Job. 3. den Hemel is.
 31.

Verou- En heeft deze voorzegginge ook haar ver-
 ling van vulling niet gekraegen? heeft de *most* de
 deze jonkvrourwe Maria niet spreekende gemaakt,
 Voorseg- om Gods lof te vertellen, als zy zong, *myn*
 ging. ziele maakt groot den Heere, endemynen Geest

Luc. I. verheugt hem in God mynen Zaligmaker. Hoe
 46. 47 krachtig openbaarde zig die Geestelyke *most*
 niet in *Anna* de Prophetesse, die den Heere
 beleed in den tempel, en van hem sprak tot
 alle, die de verlossinge in *Jerusalem* verwacht-
 tede: ik zwyge dat de kracht van Gods ge-
 naede zich doe heeft geopenbaard in *Jonge-*
lingen en *Jonkvrourwen* in haar eerste jeugd;
 ik neem tot myn waarborge, een jonge *Ti-*
motheus, een *Titus*, een *Ignatius*, die na het
 getuigenisse van *Nicephorus*, eene van die
 jonge *kinderkens* zoude geweest hebben, op
 welke *Jesus* de handen zoude hebben gelegd;
 een *Flavia Domicilla*, die verbrand is in de
 tweede eeuw, om dat zy *Jesus* vrymoedig
 had beleeden: ik zwyge van die reeks van
 Maagden, die in weerwil en spyt van *Ju-*
lianus God loofde met het zingen van den
 115. Psalm.

Ik

V O O R R E D E N.

Ik wenschte wel, dat ik ook *Nederlands Volk* konde bybrengen, om de vervullingge van deze heerlyke *Voorzegginge* van onzen Propheet *Zacharia* te beveltigen, en dat yder van ons verstrekte tot een levendige *Getuige* van die betamelyke *lof*, welke aan God werd toegebracht; edog hoe gebrekkig vind zig yder hier niet in! Dies ik by gelegentheid van de *Mildadigheid* van de Heer GOVERT VAN WYN, in het beschenken van onze Kerk van *Maas-Sluis* met dit schoon ORGEL-STUK, heb geoordeelt van myn *plicht* te wezen yder een aan te zetten tot des Heeren geduurigen LOF, dat wy door het KOORN en MOST van Gods genade als *Jongelingen* en *Jonkvrouwen* mogten werden *sprekende* gemaakt. Ik hebbe deze Leer-Reden willen vermeerderen met nogh twee andere, handelende van de *ziel-verzadigende Gemeenschap* aan het VERBORGEN MANNA, en de WITTE KEURSTEEN, welke de Heiland belooft aan de *Overwinnaars*: Zekerlyk, kan 'er wel *krachtiger Stoffe* wezen om ons aan te zetten tot vermelding van Gods lof, als even deze twee dingen, het overzoet *genot* van des Heilands *verdiensien* het VERBORGEN MANNA, en de trooltryke *verzekering* van onze *Vryspraak* voor Gods

* * *

Vier-

V O O R R E D E N.

Vierschaar door de WITTE KEURSTEEN des Heiligen Geestes?

Indien deze Verhandelde Stoffe mag dienen tot *ontdekkinge* van *natuurlyke* menschen; tot *wakkermaekinge* van *zorgelooze* zondaars; tot *opwakkering* van waere *Begenadigden* en *aanmoediging* van *sukkelende* zielen, zal ik God alleen daar van de *eere* geven.

De genaede zy met alle de geene die onzen Heere Jesum Christum lief hebben in onverderflykheid. Amen.

OP HET
NIEUW ORGEL

Gefchonken aan de

KERK van MAAS-SLUIS,

DOOR DEN HEERE

GOVERT VAN WYN,

En Ingewyd door den Heere

ÆGIDIUS FRANCKEN,

Predikant aldaar.

Het Orgel spreekt:

Hoewel myn glans van goud en zilver
praalt,
Daar 't Capitoel van Rome niet by
haalt,

*Myn snywerk, door den beitel uitgedreven,
Bezaleel in konst voorby kan streven,
Het loofwerk door de lyften heen gevelegt
Alcimedon den eersten prys ontzegt,*

Op het Maas-Sluische Orgel.

En ik met regt op myn cieraat mag bogen,
Voldoe 'k nog meer aan yders oor, als oogen,
't Geen Najo van de Faam verziert en relt,
Word tot myn lof naar waarheid zelfs vertelt.
Wen ik vermag luidrugtig te verkonden
Des Heeren naam uit duizend schelle monden.
Der Ouden harp, cimbaal, trompet, en fluit,
Smelt ik te zaam, dat aan het zwerk weerstuit.
Het zy ik op den hoogsten toon wil draven.
Met myn' Prestant, myn' Quinten, en Oetaven,
Daar d' eeneligt des and'ren klank verdraagt,
En zoo wel smelt, dat yders oor behaagt.
Het zy dat ik den Echo wil verbeelden,
Of Orpheus lier, die, als hy konstig speelde,
Bos, berg, rivier, navolgde met een vaart.
Het zy myn klank de Menschen evenaart.
Zoo word natuur door konst gewrogt naar 't
leven,
Waar van men d' eer aan God alleen moet ge-
ven.
De blyde maar van d' Evangely leer
Word door Gods volk gezongen keer op keer.
Zoo iemand thans naar myn geslagt wil zoeken,
Verspilt veel tyds vergeefs in d' oude boeken;
Geen Hanoeh, geen Atheen, of Mavors Stad,
Zyn ooit geweest myn wieg en bakermat. (den,
Maar, zoo het ging van 's werlds eerste gron-
Ver groot al't geen in 't klein was uitgevonden.
Een

Op het Maas-Sluische Orgel.

Een riedschagt was 't, waar door slegts Jubal blies,
Die namaals tot een zevental aamwies.
In later tyd blies men door hondert pypen,
Registers, en 't Klawier flux aan te grypen.
Was 't werk, terwyl de * Kas vol wind gepropt
De buizen vult, door vingers opgeklopt,
Tot vorming van de Bas, of Tenor klanken.
Myn oorsprong heeft men dan veel eer te danken
Aan 't pronkstuk van den grooten Constantyn,
Of aan 't gejschenk van Vrankryks Vorst Pepyn.
't Woord ORGEL, van de Griekze taal gesproten,
Brengt Werktuig uit in onze taal vergoten.
Dit wierd de naam van my in 't algemeen.
Dog myn Pedaal is naauwelyks geleen
Twee eeuwen door een Duitzer uitgevonden.
Zoo groeit myn lof, bevryd van lastermonden,
En overschreeut den tegenspreker haast,
Verrukt van vreugd, of door myn klank verbaast.
Het voordeel, dat myn Speeltuig meest kan geven,
Is 't stuuren in de Zangkunst onbedreven,
Om onverstoort een lieffelyk muzyk
In 't Heiligdom t' aanvangen al' gelyk:
Dat broeders met eendragt een lied opzingen,
Tot voorsmaak van de vreugd der hemelingen.
't Geluk, MAAS-SLUYS, der groote Vissery,
En ryke winst, komt hier in 't minst niet by.

*** 3

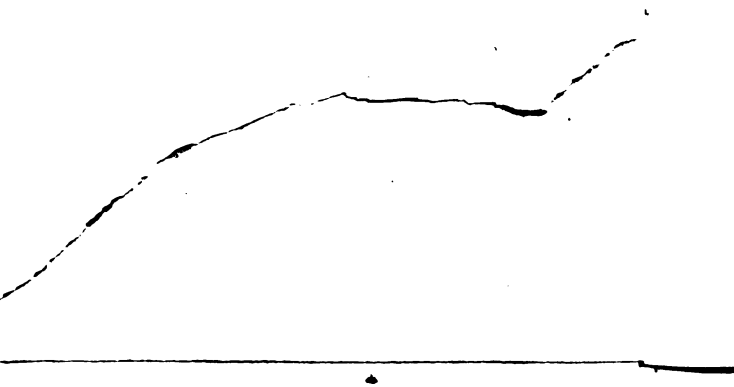
Ge-

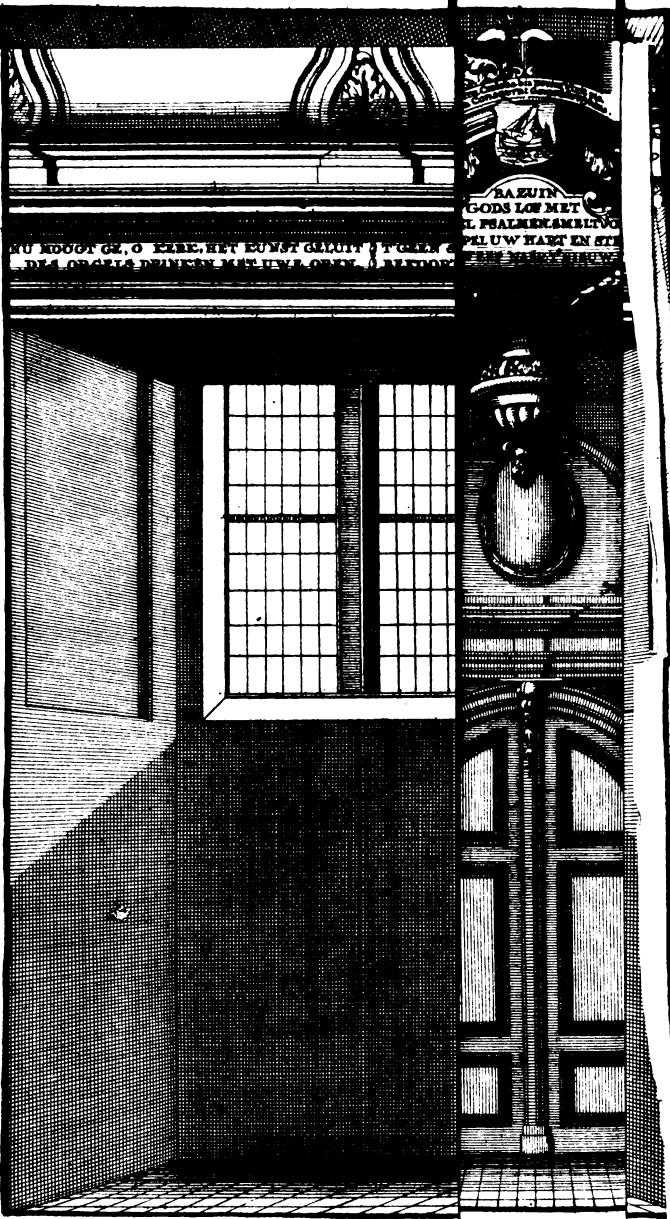
* Welke de Konstenaars Het Secret noemen.

Op het Maas-Sluische Orgel.

*Gelyk m' u ziet talryker zamenvloeyen,
Moet uw cieraat uit, en inwendig groejen.
Uw naam, VAN WYN, wiens goedertierenheid
My heeft gesticht, en die myn eer verbreed
Met keur van stof uit Gods gewyde Blaren,
Heer FRANCKEN, moet met Eng'len klank opvaren
Hier in den geest, en na dit stervens lot
Hun beider ziel verheerlykt zyn by God.*

F. W. WESTHOVIUS.

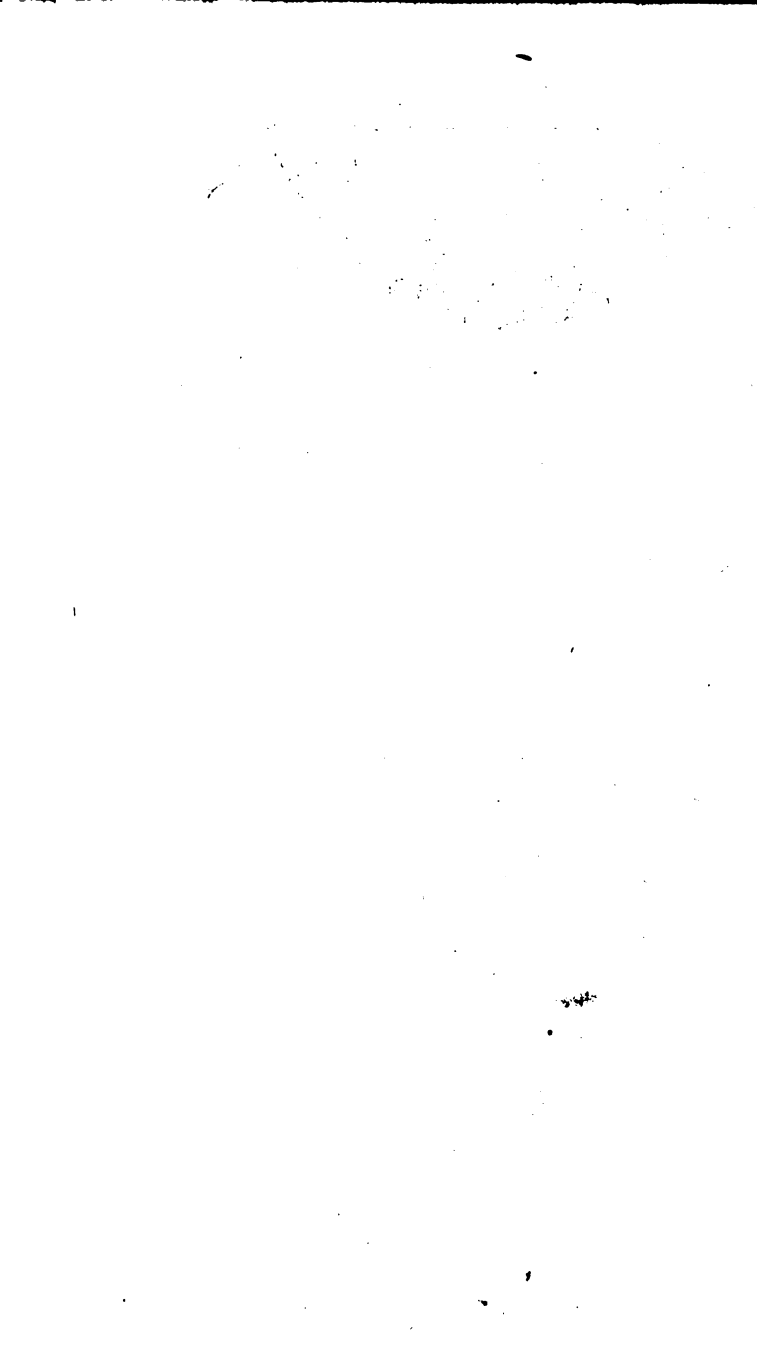

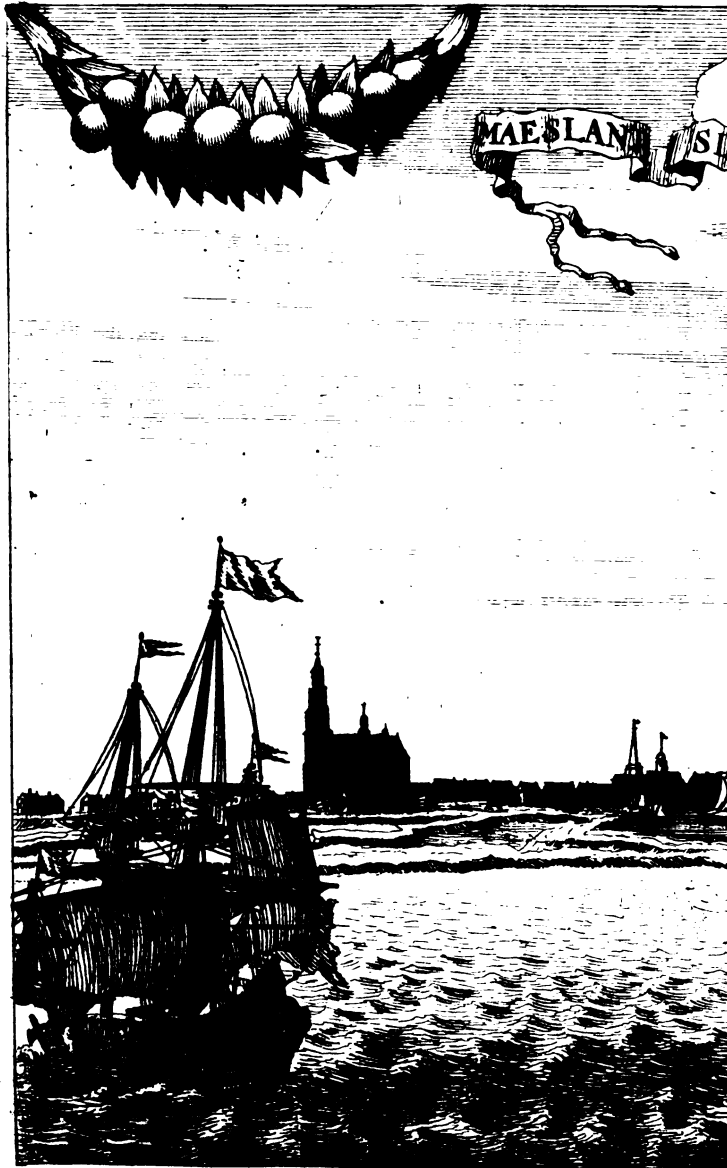

BAZUIN
GODS LOF MET
AL PSALMENS MELTUC
PEL UW HART EN ST
EEN NIEUW HART

HU MOOFT GE, O KIEK. HET EUMST GELUIT T'GAREN
DES ORGELS DRINKEN MET UWE ORDE. ALSDOR

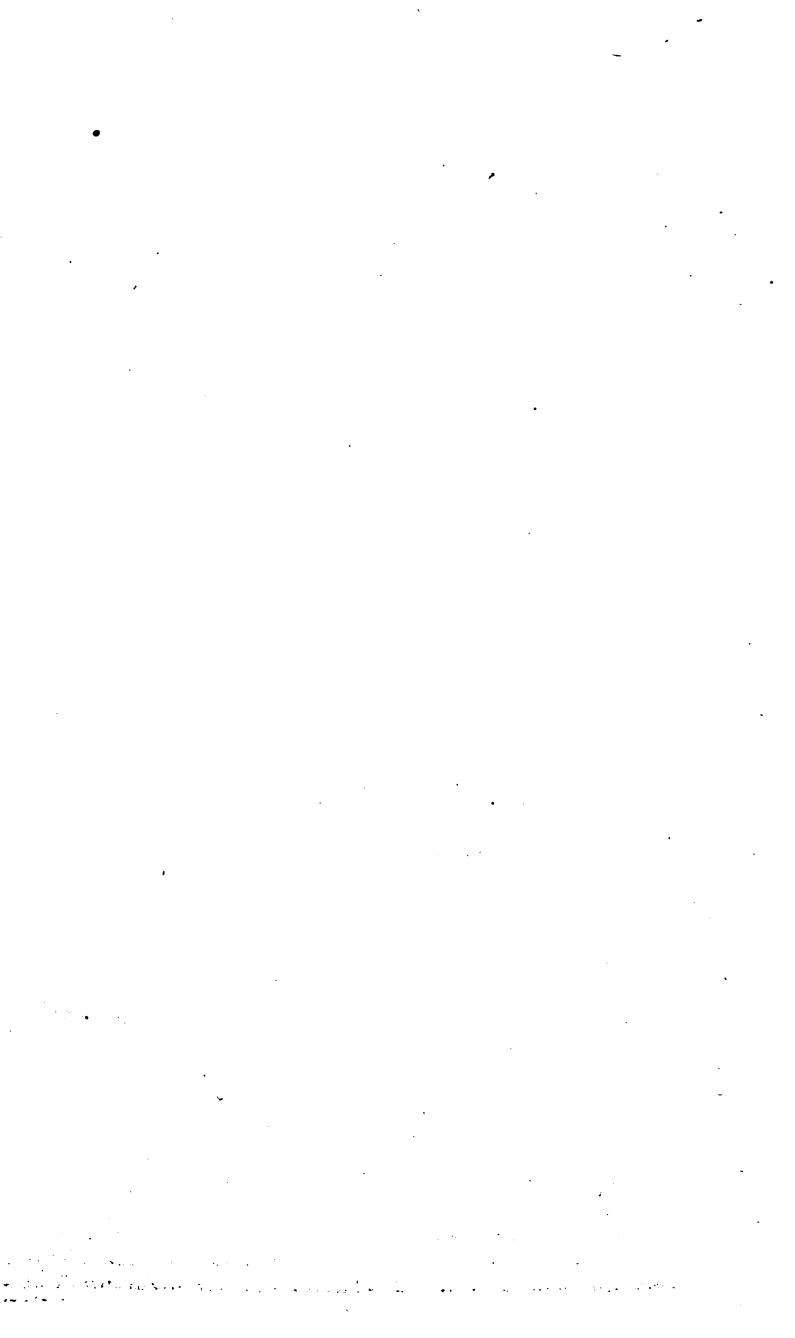

MAESLAN SI

PREDIKATIE

Op de INWYDING van het

MAESSLUISCHE

ORGEL.

PSALM CL. VERS. III-VI.

Looft hem met geklank der basuïne; looft hem met de tuyte, ende met de harpe.

Looft hem met de trommel ende fluyte; looft hem met snarenspeel ende Orgel.

Looft hem met hel-klinkende cymbalen; looft hem met cymbalen van vreugden-geluit.

Alles wat adem heeft love den HEERE. Hallelu-jah.

KRagtig zyn de beweegredenen, die *Inleiding* een waer borger Zions aenzetten, om Gód te *verkeerlyken*, en met offerhanden des *lofs* te gemoet te gaen. 1. Beschouwt een Geloovige God in zyn *natuur*, zoo ontdekt zy in hem een

eindelooze zee van zalige *volmaektheden*, dat
 Pf. 145. 3 *zyne grootheit ondoorgrondelyk is; dewyl deze*
deugden Gods in haer zelve pryzensweerdig
zyn, zoo vind een Christen zig kragtig over-
redet om die met vrolykzingende lippen te

Pf. 89. 7 *roemen met een David, zeggende: Wie mag*
in den hemel tegen den Heere geschattet worden?
wie is den Heere gelyk onder de kinderen der ster-
ken? 2. Merkt een Bondgenoot Gods den

Heere aen in die *naeuwe vereeniging* met God,
 voor zoo verre als hy *haere God* is, die zig
 zelve in zyn *algenoegsaemheit* aen haer heeft
 willen mededeelen, zoo kan ze niet anders

als deeze *Verbonds-God* looven voor die
 zalige *gemeinschap* aen zyn *algenoegsaemheit*

op het voorbeeld van Mozes, die in zyn lied
 over Gods heil opzong: *De Heere is myn kragt*

ende liedt, ende hy is my tot een heil geweest:
deze is myn God, daerom zal ik hem een lief-

lyke wooninge maken, hy is mynes vaders God,
dies zal ik hem verheffen. 3. Brengt een gunst-

genoot Gods zig te binnen Gods *onverdiende*
weldaden, zoo wert zyn herte gaende om God

daer voor te looven: *Verlost* God een ziele
 uit zyn angsten en *benauwtheden*, zo vindt

zy haer mond vervult met Gods *lof*, om hem
 met David toe te juichen, *Och Heere, ze-*

kerlyk ik ben uw knecht, ik ben uw knecht, een
zone

Exod.
15. 2

Pf. 116
16. 17.

zome uwer dienstmaegt: gy hebt myne banden los gemaakt. Ik zal u offeren een offerhande van dankzegginge ende den name des Heeren aenroepen. 3. Verrykt God een uitverkoorne met zyn dierbare *schatten*, met de kostelyke *peerl* de Heere *Jesus*, dat laet haer niet ledig, maer dat dwingt haer met David Gods onverdiende *goetheit* te verkondigen en groot te maken, om met een David te kunnen zeggen, *de Heere is God, die ons ligt gegeven heeft: bindt het fceest-offer met touwen tot aen de hoornen des altaers.* 4. Vestigt een Kind Gods zyn aendagt op Gods rechtveerdige *wraeke*, die den opzet van hunne trotsmoedige vyanden heeft verydelt, haer wreet geweld g. breidelt, en de vervaerlyke blixemstraelen van zyn rechtveerdigheit ter vergeldinge op hen heeft uitgeschooten, zoo vind zy haer gedrongen, om Gods krachtigen *arm* en mogentheit, daer in zichtbaer betoont, te roemen; even als Mozes en Israël God verhefte over de verdelging en overstrominge hunner vyanden in het rode meyr, als zy ophefte, *ik zal den Heere zingen, want hy is hooglyk verheven, het peert ende zynen ruitter heeft hy in de zee geworpen.* Immers zal zig de rechtveerdige verblyden, *als hy de wraeke aenschout: hy zal zyne voeten wasjen in't bloet der godloosen: Ende de mensch zal*

Ps. 118

27

Exod. 15

1.

Ps. 59.

11. 12.

zeggen, immers is 'er vrucht voor den rechtveerdigen: immers is 'er een God die op der aerden richtet.

Dit was de beweegreden, welke den heiligen Digter van dezen Psalm bewoog, om God te looven, en alle schepselen ook tot verkondiging van des Heeren prys aen te zetten; om dat hy zulken *grooten God* was, en zyne groote *Mogentheit* betoont had in alle zyne groote *werken*, en wel byzonder zynen ontblooten arm geopenbaert had in de *wraeke*, die hy over zyne vyanden genomen hadde, *wekte* hy ieder een op, om hem daer over de betaemelyke lof toe te brengen, zeggende:

Vers 1. 2. Halelu-jah. Looft God in zyn heiligdom: looft hem in het uitspansel zyner sterkte: Looft hem van wegen zyne mogentheden: looft hem na de menigvuldigheid zyner grootheit. Ja, om dat dezen Zanger Israëls daer in zulken betamentlykheit zag, zo eischt hy, dat men den Heere met allerhande Speeltuigen over zyne Mogentheden en de menigvuldigheid zyner grootheit

Vers 3-6 zoude pryzen, zingende LOOFT HEM MET GEKLANK DER BAZUINE, LOOFT HEM MET DE LUIE ENDE MET DE HARPE: LOOFT HEM MET DE TROMMEL ENDE FLUITE: LOOFT HEM MET SNARENSPEL ENDE ORGEL: LOOFT HEM MET HEL-KLINKENDE

CYM-

CYMBALEN VAN VREUGDEN-GELUIT. ALLES WAT ADEM HEEFT LOVE DEN HEERE HALELU-JAH.

Woorden, die ik oordeelde niet *ongepast* te wezen, om in deze morgen-uure met uw aendagt wat nader te beschouwen; alzoo wy op een plegtige wyze in Gods Huis zyn opgegaen, om voor de eerste reize onze scone Godsdienst te verrigten onder het lieflyk *geklank* en aengenaem *gespel* des ORGELS, welke een voornam Heer en Burger van deze plaetse, uit vrye mildadigheid, en *overzigt*, aen de Kerk van Maes-Sluis heeft geschonken: dies achtede ik het van myn pligt, uw aendagt te moeten toonen, wat godvrugtig GEBRUIK wy van dit nuttig SPEELTUIG des ORGELS moesten maken, namelyk om onder het speelen des ORGELS onze God met *Psalmen* en geestelyke *Liederen* te looven en groot te maken; en daer toe zullen onze woorden aanleiding geven, alzoo in dezen PSALM werd gevordert een hoogstatige LOFZANG over Gods MOGENTHEDEN en GROOTHEIT. Veele Godsgeleerden willen dat dezen Psalm behelst een groot *Zegenlied*, waer in een hoogstatelyk *vreugd-bedryf* gevordert werd over de grootste *overwinninge* der Kerke, en oordeelen, dat den *inhoud* is een

*Inhoud
dezes
Psalms.*

6. P R E D I K A T I E,

krachtige OPWEKKINGE, om van alle kanten met allerlei *Zang- en Speeltuigen* Gods lof over zyn betoonde *Mogentheit* in de behaalde overwinninge over de laetite vyanden der Kerke te verbreiden. Maer dewyl God onder de *oude* bedieninge zyn roemryke *volmaektheden*, zoo door zyn *Woord*, als door zoo veel sprekende *daden en wonderwerken* aen David en aen zyn volk *Israël* heeft bekend gemaekt in vele *gevallen*, welke hen alle verpligtete Gods LOF daer over te vermelden, en dat des Heeren veelvuldigen PRYS ook in zyn Huis met verscheidene ZANG- en SPEELTUIGEN wierd gezongen en gespeelt, zie ik geen *reden*, waerom dat dit *Zegenlied* juist tot de bedeelinge van het *Nieuwe Testament* zoude moeten gebragt werden: den *inhoud* van dezen Psalm komt overeen met de *twee* voorgaende *psalmen*, en daer in werden *alleschepselen*, voornamentlyk de menschen, kragtig OPGEWEKT om den Heere gestadig te LOOVEN, en zyn *heiligkeit* en *mogentheit* te roemen, en getoont dat zulks de *menschen* doen zoude met allerhande ZANG- en SPEELTUIGEN, waer van 'er hier *tien* werden opgetelt; ja het komt ons *waerschynelyk* voor, dat deze AANMANING tot Gods LOF, byzonder gerigt was tot de LEVITEN, die het eigentlyk toequam op *Zang- en Speeltuigen*

gen Gods naem te pryzen; en wel menen wy, dat wy in dezen hoogstatelyken LOFZANG DRIE voorname hoofd-zaeken ontmoeten: eerst wyft de heilige *Digter* aen, de PLAATSEN, daer men hem moest LOOVEN, welke *tweederlei* waren; namentlyk in den HEMEL, HALELU-JAH, LOOFT GOD IN ZYN HEILIGDOM. De *andere* plaats was het UITSPANSEL, LOOFT HEM IN 'T UITSPANSEL, ZYNER STERKTE. Daer op wyft den heiligen *Digter* aen de STOFFE waer over men God moest looven, namentlyk over Gods KRAGT, byzonder welke hy ontdekt hadde in de *overwinninge* zyner vyanden, *looft hem van wegen* zyne MOGENTHEDEN. Daer-en-boven moest men hem ook looven over zyne betoonde *Grootheit*, byzonder welke hy in zyne wonderlyke *Werken* geopenbaart hadde; *looft hem na de menigvuldigheden* zyner *grootheit*. Daer op gaet den heiligen *Digter* aen wyzen de SPEELTUIGEN die zy moesten gebruiken tot *vergrooting* van Gods lof; eiffchende, dat zy God zouden looven met geklank der BA-ZUINE, met de LUIE en de HARPE, en wat diergelyke *Speeltuigen* meer zyn: ja yder *schepsel*, 't welk *adem heeft*, spoort hy aen, om God te looven.

Zulks dat wy in onze voorgelezene woor-
den

den vinden twee voorname Hoofdzaken :

I. Een kragtige OPWEKKINGE om God te LOOVEN ; waer in zig wederom opdoet

1. De *Persoon*, welke men met

a. Offerhanden des LOFS most tegen-
gaen, de HEERE.

2. Die gene, die *aengemaent* werden tot
LOF des *Heeren*, namelyk

a. Gods VOLK, byzonder de PRIE-
STERS en LEVITE, wiens *werk*
het voornamentlyk was den Heere
met *Zang en Speeltuigen te pryzen.*

b. Ja *alle* levendige Schepselen, AL-
LES WAT ADEM HEEFT.

2. De gode-betamelyke PLIGT, waer toe
den heiligen Digter haer alle *opwekt*,
LOOFT *den* HEERE; en dat behelst
wederom

a. Het LOF-OFFER zelve, hem te
LOOVEN.

b. De geduurige HERHAELING van
deze betaemelyke Pligt, LOOFT
hem, LOOFT *hem*, &c.

II. De WYZE, op welke zy den Heere
most LOOVEN, namelyk met allerhande
SPEELTUIGEN, *Looft hem met GE-
KLANK der BAZUINE, met de LUI-
TE,*

TE, *en met de HARPE; met de TROMMEL ende FLUITE, met SNARENSPEL ende ORGEL, met HELKLINKENDE CYMBALEN, met CYMBALEN VAN VREUGDENGELUIT.*

I. Het groote VOORWERP van haer verlustiging en *Lofzangen* stelde den Zanger Israëls voor in het eerste vers, onder de naem van **יְהוָה**, *EL, GOD*, en in het laetste vers beschryft hy hem onder den Naem van **יְהוָה**, *JAH*: veele Uitleggers willen, dat deeze naem *Jah* by verkorting is t' samengetrokken uit de naem *Jehovah*, gelyk onze geleerde Overzettters het ook zoo schynen te begrypen, en daerom ook die Naem met groote letteren *HEERE*, gelyk als *Jehovah*, vertaelt hebben; dog om dat deze naeme *Jah*, in een vers onmiddelyk werd t' samengevoegt met de naeme *Jehovah*, gelyk by de Propheet *Jes. 12. 2* Jesaia, meenen veelen, dat men een onderscheiden begrip moet maken van de naem *JAH* als van die van *Jehovah*, en daerom hebben zy deze naem liever willen afleiden van het hebreewsch wortelwoort **יָאָה** *JAAH*; beduidende *betaemen*, en dus zoo veel zal uitdrukken als een *God* van *betaemelykheit*, of die *betaemelyk* is; en dan draegt God die Naeme *JAH*, om uit te drukken: a. Die wonder-

De name Gods JAH wat be- dait.

Jes. 12. 2 cap. 26. 4

lyke en heilige *overeenstemming*, welke in zyn *volmaektheden* zyn, zoo dat hy wegens zyn *aldervolmaekste* wezen *heylig* is, en niet anders is als hem *betaemt* te wezen. *b.* Die ook *betaemelyk* zyne *heerlykheit* zig betoont heeft in zyn *besluiten*, waer in hy niets heeft *voorgenomen*, als het gene met zyn deugden en *volmaektheden* *overeenstemde*, en die *betaemelyk* was. *c.* Voornamelyk heeft God zig byzonder *geopenbaert* als een God van de hoogste *betaemelykheit*, in het werk der *Verlossinge* eens zondaers, waer in Gods deugden en *volmaektheden* op zulken zoete en *betaemelyke* wyze werden *t'samen gevoegt*, en Gods *genade* en *barmhertigheit* met zyn *rechtveerdigheit*, hoe zeer die ook tegens den anderen schynen te *stryden*, zoo wonder gevoeglyk met malkanderen werden *vereenigt*; hierom leide Paulus de *dood* van Jesus af van Gods *betaemelykheit*, zeggende, *het betaemde hem, om welken alle dingen zyn, ende door welken alle dingen zyn, dat hy vele kinderen tot de heerlykheit leidende, den oversten Leidsman harer zaligheit door lyden zoude heiligen.* *d.* Wat zeg ik, die naem geeft te kennen het *onberispelyk* gedrag Gods in alle zyne *werken*, die niets doet in de *natuur* of in de *genade*, in de *gemeene* regeering der *wereld*, of in de *byzondere* bestiering zyner

ner Kerke, als het gene strekt tot *opluistering* van zyn deugden, en tot de alderzoetste *overeenstemminge* tusschen die beide.

Wie zoude dan den Heere niet *vreezen*, en hem de LOF van zyn deugden en volmaektheden, Gode *betaemelyk*, niet toebrengen, daer het hem *toekomt*? Tder *schepsel* is verpligt hem te looven; daerom wekte David *alle heerschaeren* der schepselen meermael op, om den Heere LOF te geven; zoo doet hy zig hooren, *Looft den heere alle zyne heerscharen*, Ps. 103.
21. 22. gy zyne dienaers die zyn welbehagen doet. *Looft den heere alle zyne werken, aen alle plaetsen zyners heerschappye.* *Looft hem zonne ende mane: looft hem alle gy lichtende sterren: looft hem gy hemelen der hemelen, en gy wateren die boven de hemelen zyt: dat ze den Naeme des heeren looven: want als hy het beval zo wierden zy geschapen.* *Ende hy heeft ze bevestigd voor altoos in eeuwigheit: hy heeft ze een orden gegeven, die geen van hen zal overtreden: looft den heere van der aerde, gy walvischen ende alle afgronden.* *Vyer ende hagel, sneeuw en damp: gy stormwint, die zyn woort doet.* *Gy bergen ende alle heuvelen: vrugtboomen ende alle cederboomen.* *Immers alle schepselen doen het op haere wyze: De hemelen vertellen Gods cere, ende het uitspanfel verkondigt zynen handen* Ps. 148.
3-9.
Ps. 19. 2.

den werk. Byzonder zo werd God gepreezen van het redelyk schepsel; de Engelen zyn verplicht God te verheerlyken over zyne deugden en werken; waerom David hen daer toe aen-

Pf. 103. 20. *spoort: Loovet den Heere zyne Engelen, gy krachtige helden die zyn woord doet, gehoorzamen de stemme zynes woorts.* Die neemen grootelyks belang in het heil der uitverkoorenen; waerom zy ook by de geboorte van Jesus de lugt deden weergalmen van Gods lof, zingende, *Eere zy God in de hoogste hemelen.*

Lxx. 2. 14. Die LOF des Heeren moeten verbreiden de *Leeraren*, agtervolgens de voorzegginge van Jef. 52. 8 den Propheet Jesaia, *daer is een stemme waver Wachters, zy verheffen de stemme, zy juschen t'samen: want zy zullen ooge aen ooge zien, als de Heere Sion weder brengen zal.* Byzonder zyn daer toe ook verbonden alle *Uitverkoorene Gods*, die daertoe kragtig werden aen-

Pf. 105. 1-3. *gemaent door David: Lovet den Heere, roept zynen name aen, maekt zyne daden bekend onder de volken. Zingt hem, psalmzingt hem, spreekt aendagtelyk van alle zyne wonderen. Roemt u in den naem zynner heiligheit: het herte der gener die den Heere zoeken, verblyde zig.* En dewyl deze *Opwekkinge*, om God te *Looven*, hier *onbepaelt* werd voorgestelt, zoo komt het ons *waerschynelyk* voor, dat de geest Gods

Gods hier voornamentlyk de *Priesters* en *Leviten* opwekt om God te *pryzen*, dewyl zy werden *aengemaent* om God te *looven* met al-
 lerhande *Speeltuigen*.

Ja hier verplicht den heiligen *Digter* tot *Alles wat* des Heeren *Lof*, *alles wat leven heeft*; *ALLES WAT ADEM HEEFT* loove den Heere. Hy verstaet daer door alle *Levendige* *Heere*.
 schepselen, die door den *adem* hun *leven* vertoonen, en *bequaem* zyn een *zingend* ge-
 luit te slaen. Daer onder zyn begrepen zoo wel *redelooze*, als *redelyke* schepselen, aen welke God ook den *adem* heeft gegeven; waerom yder der *onredelyke* dieren na zynen *aert* kan aengemerkt werden den Heere te *Looven*: daerom werden zy daer toe *opgewekt* in die even aengehaelden Psalm, *Looft den Heere gy walvischen: het wildt gedierte en abele vee: kruipent gedierte en gevleugelt gevogelte*. Voornamentlyk zyn *bequaem* Gode *Lof* te geven zyn *redelyke* schepselen, die alleen vatbaar zyn van een *Redelyke* *Godsdienst*, om uit een regt *befef* van Gods oneindige deugden en *volmaektheden* zyn *grootheit* te vermelden; immers dit werdt hier gevordert, als den *Digter* van dezen Psalm zegt, *LOOFT den HEERE*. Het woord, 't welk wy vinden in de grondtael ללה *Looven* vertaelt, be-
 duidt

Alles wat adem heeft loove den Heere.

*Pf. 148
7: 10.*

*'t Grontwoert Hilleel wat be-
 duidt.*

duit eigentlyk iemand *gelukkig roemen*, of iemand *pryzen*, en met *Lofzangen* verheffen door vermelding van zyn *loffelyke hoedanigheden* en roemrugtige daeden; in dien zin gebruikt het Mozes van Pharaös Vorsten, die

Gen. 12.
15

Sarai preezen by Pharao; zoo dat dan den *Digter* ieder een wil aenzetten tot een *Pryzen* en *verheffen* van God uit een innige *erkenenisse* van het *betaemelyke* zyner volmaektheden en wonderlyke daeden; dog wy

Dis Loo-
ven van
God be-
staet niet
in God
iets toe te
brengen
's welk
hy niet
zoude
besitten

moeten wat breeder uitbreiden, waer in deze Gode-betaemelyke betrachtinge van den Heere te *Looven* bestaet. Dog verbeeld u

niet, dat dit *Looven* van God bestaen zoude in eenige *eere* en *hoogheit* aen God *toe te brengen*, welke hy van te *vooren* niet zoude bezeten hebben, even als God gezegt werd den *mensch* te *verheffen* en te verhoogen, zoo

Jes. 1. 2.
ps. 75. 7. 8

zegt God, ik hebbe *kinderen groot gemaakt* en *verhoogt*: in dien zin zegt David, *het verhoogen* en *komt niet uit den Oosten*, *nog uit den Westen*, *nog uit de Woestyne*. Maer God is *Richter*: hy *vernedert* dezen, en *verhoogt* ge-

Gen. 17. 1
I Tim.
6. 15

nen: geensins, want God *a.* is *algenoegzaam*, de *Elschaddai*, die alleen zalige God, die alle *bedenkelyke* en *onbedenkelyke volmaektheden* in zig zelve bezit, en daerom niets

Neb. 9. 5

meer kan *ontfangen*. *b.* Daerenboven is God

ver-

verhoogt boven alle lof en prys: zyn grootheit. *Pf. 145.3*
 dog is ondoorgrondelyk, volgens Davids lof-
 zang. c. Behalven, dat wy Gode niets kon-
 nen toebrengen; onze goetheit en raekt niet tot *Pf. 16.2*
 God; waerom *Eliphas* de Temaniter wel mogt
 vragen, Zal ook een man Gode profytelyk zyn? *Job 22*
 maer voor hem zelven zal de verstandige pro-
 fytelyk zyn. Is 't voor den Almagtigen nuttig-
 heit dat gy rechtveerdig zyt? ofte gewin, dat
 gy uwe wegen volmaekt? dat bevestigde ook
Elihu, de vriend *Jobs*, zeggende, Indien gy *Job 35.7*
 rechtveerdig zyt, wat geeft gy hem? ofte wat
 ontfangt hy uit uwe hand?

Maer wy Looven en pryzen den Heere, als *God so*
 wy erkennen dat Lofweerdige, 't welk in *looven*
 God is en in zyn daden, zoo dat wy met *bestaatin*
David kunnen zeggen: Gelyk wy geboort had- *een Er-*
 den, alzo hebben wy gezien in de Stadt des *kenenis*
 Heeren der heirscharen, in de Stad onzes Gods. *van al*
 Gelyk uwen Naem is, o God, alzo is uwen *het lof-*
 roem tot aen de einden der aerde. Even als *weerdige*
 een Redenaer, die een lof-reden ter eere van *in God.*
 iemand doet, brengt zulk een niet toe, het *Pf. 48.9.*
 geen hy te voren niet bezat, maer hy maekt
 alleen maer zyn beminnelyke hoedanigheden
 aen anderen bekend; een portret-schilder geeft
 geen schoonheit aen de persoon, die hy na 't
 leven afmaelt, maer hy toont hem maer aan
 andere

andere aan: zoo *Looven* wy God ook, als wy dat *betaemelyke*, 't welk in God is, *erkennen*, en anderen *openbaeren*; dien *Lof Gods* wilde ook Mozes *erkennen*, als hy zeide, *Ik zal den Naem des heeren uitroepen, geeft onze God gróotheid!*

Deut. 32
3.

Mentlooft
God met
het herte
Pf. 103. I

A. Nu *Looven* en *erkennen* wy het *prysweerdige* in God met ons *herte*, als wy met David kunnen zeggen, *Looft den heere myne ziele, ende al wat binnen in my is zynen heiligen name.* 1. Men *Looft* God met zyn *herte*, als wy *geduurig overdenkinge* maken van des Heeren *lofweerdige volmaektheden* en *wonderlyke werken*, en die aen ons gemoed *vertegenwoordigen*. Daer in verlustigde zig David, als hy betuigde, *myne overdenkinge van hem zal zoet zyn. Ja, hoe kostelyk zyn my ó God, uwe gedagten! hoe machtig vele zyn hare sommen! Zoude ik ze tellen? haerder is meer, als des zands.* 2. Men *Looft* God met ons *herte*, als een *geloovige gevoelig* is van al dat *betaemelyke* in Gods *volmaektheden* en *ziels-verrukkensmachtige weldaden*, en daer over met *blydschap* werd overstort. Tot die *Lof* des Heeren, wekte David Gods volk op, zeggende, *Gy Regtweerdige, zinget vrolyk in den heere, Lof betaemt den oprechten.* Zoo gevoelig en *verblyd* was de Jonkvrouwe Ma-

Pf. 33. I.

ria over des Heeren goetheit aen haer bewezen; dies haer herte ook daer over in dezen LOF des Heeren wierd ontsteeken: *Myn ziele Luc. i. maekt groot den Heere: ende mynen geest ver- 46. 47 heugt hem in God mynen Zaligmaker.* 3. Men Loofst God met het herte, door een diepe verwondering over dat aenbiddelyke en prijszens-weerdige, 't welk men in Gods volmacktheden en in de gangen in zyn Heiligdom heeft ontdekt; tot die lofzegginge spoorde David de gansche aerde aen, *Juchet Go-Pf. 66: de, gy gansche aerde: Psalmzinget de eere zyns 1-3: naems: gevet eere zynen lof: Zegget tot God, hoe vreeslyk zyt gy in uwe werken!* 4. Men Loofst God met zyn herte, als men hem alleen houd voor de oorzaak van alle de gunstbewyzen, waer mede men is overladen: dat lied zou eens gezongen werden, *de Heere heere is Jef. 12. 2 myn sterkte ende psalm, ende hy is my tot heil geworden.* Zoo Loofde David God, hem erkennende voor de springbron van al de rykdom en goedren die hy bezat, als hy zeide; *Wie ben ik, ende wat is myn volk, dat wy de 1 Chron. 29. 14, magt zonden verkregen hebben om vrywillig te geven als dit is? want het is alles van u, ende wy geven het u uit uwe hand.*

B. Het herte, 't welk met Gods lof ver- *Men loof God met de tonge:* vult is, zal die lof daer niet smooren, maar

een goede reden opgeven, om *gedigten* te zegen van den Koning, en zal de TONGE ook ontsteeken, om God daer mede te looven.

1. Men *Looft* God met de *Tonge*, als onze *mond* overloopt van 's Heeren *Lof*, en al het heerlyke en *roemweerdige*, dat 'er in God is, voor zyn Throon in zynen schoot uitboezemend; dat zyn die *verheffingen Gods in haere keelen*. Daer toe wilde David Gode zyn ton-

Ps. 34. 2 ge leenen, zeggende: *Ik zal den Heere loven t' aller tyt, zyn lof zal geduurig in mynen mont zyn.* 2. Wy verbreiden Gods *Lof* door vermeldinge van al het *Gode-betaemelyke* van Gods deugden en daden by *anderen*: zo ont-

steken was de *Tonge* van Hiskia in Gods *lof*, als de Heere hem gezont had gemaakt; waer-

Jes. 38. 19. om hy zeide, *De levende, de levende die zal u looven, gelyk ik heden doe, de vader zal de kinderen uwe waerheit bekent maken.* 3. Wy

loven God door onze *Tonge* met het zingen van *psalmen*, *Lofzangen* en *Geestelyke liederen*, zingende den Heere met *aengenaemheit in onze herten*.

Col. 3. 17 Het *psalmzingen* en het voortbrengen van die heilige *Gedigten*, volgens eenige regels en wetten van de *Konst* t' samengestelt, onder aengenaeme *toon-verwisselingen* met een verhevene *stemme*, en somtyds met *Muzyk-Instrumenten*, strekte van outs byzonder daer toe, om

God

God te Looven, en daer in zyn weldaden en werken met *verheffing* te verbreiden; daerom voegt David God te *Looven* en *psalmzingen* by malkanderen; *Daerom zal ik u; o Heere*, Pf. 18 50
looven onder de heidenen, ende uwen naem zal ik psalm-zingen. Immers dien *lieffelyken in psalmen Israels* merkt dat Psalmzingen aen als een *loffelyk werk*: *het is goedt dat men den* Pf. 92.
Heere loove, ende uwen Naeme psalmzinge; o 2-4
Allerhoogste! dat men in den morgenstont uwe goedertierenheit verkondige, ende uwe getrouwigheid in de nachten. Op het *tienfuarig Instrument*, ende op de *luyte*: met een *voorbedegt lied op de harpe.* 4. God werd *Geloofd* door *t'saemenspraeken* der Godzaligen tot *onderlinge stigtinge*, als zy met malkanderen *spreeken* tot roem van Gods pryzensweerd ge deugden en weldaden, die zy ondervonden hebben; daer toe noodigde David Gods *Kinderen*, *Komt, hoort toe, o alle gy die God vreeft, ende ik zal vertellen wat hy aan myne ziele ge-* Pf. 66.
daan heeft. 16

C. Men **LOOFT** God met zulk een *gedrag* Men looft
'twelk overeen komt met die *hooge Majesteit* God met
Gods, die alle *lof en dank oncindig weerdig* een weerdig ge-
is. 1. Een *geloovige Looft* God door *ver-* drag.
zaeking van alle *eige lof en roem*, achtende
alle dingen met Paulus schade en drek: zulk Phil. 3:7

- Pf. 115. een kan met David zeggen, *Niet ons, o heere, niet ons, maer uwē Naeme geeft eere, om uwer goedertierentheit, om uwer waerheit wille.*
1. 2. Men *Looft* God door betooning van een opregte *dankbaerheit* voor de *wel daeden*, die
- Pf. 50. 21 God aen ons heeft bewēzen: *Wie dankoffert die zal my eeren*, zegt God: tot bewys van hunne *dankbaerheit* hebben vermaerde knegten Gods wel opgerigt *gedenktekenen* ter *geheugenisse* van Gods onverdiende *wel daeden*: ter *gedagtenisse* van de troostryke *verschyninge*
- Gen. 12. Gods, bouwde *Abraham* eenen *Altaer* dien
7. *God*, die hem *verscheenen* was. Als God eens *donderde* met een grooten donder over de *Philistynen*, en hen *verschrikte* dat ze geslagen wierden voor het *aengezigte Israels*, zoo richte
- 1 Sam. 7. tede *Samuel* ten *gedenkteken* een *STEEN* op,
12. *ende stelde* dien *tusfchen Mipza*, *ende tusfchen Sen*, *ende hy noemde* diens name *Eben-haezer*, *ende hy zeide*, tot hier toe heeft ons de heere geholpen. 3. Men *Looft* God door een werkzaam *geloove*, waer door men zyn *vertrouwen*
- Jes. 26. op hem stelt als op de *eeuwige Rotssteen*, waer op men zig veilig kan verlaten: zoo loofde
4. God *Abraham*; want hy en heeft aen de *beloftenisse* Gods niet *getwyffelt* door *ongeloove*, maer is *gesterkt* geweest in 't *geloove*, gevende God de eere. 4. Men *Looft* God door een *godzaligen*

ligen wandel, daerom zeide Jesus, *hier in is Job. 15. 8*
myn Vader verheerlykt, dat gy veel vrucht
draegt; immers zulken heiligen wandel is een
aengenaem lof-offer voor den Heere agter-
volgens de ernstige bede van Paulus, Ik bid-
de u dan broeders, door de ontfermingen Gods,
dat gy uwe lichamen stelt tot een levende, heylige ende Gode welbelaaglyke offerhande, welke is uwen redelyken Godsdienst. *Rom. 12. 1.*
 Ziet dat behelst dat LOOVEN van God, waer toe hier den Zang-Digter byzonder de *Priesters*, ja ALLES WAT ADEM HEEFT, opwekt.

Dog den heiligen Digter doet deze OPWEKKING HALELU-JAH om den HEERE te LOOVEN niet eenmaal, gelyk in het begin, maar eindigt daer mede ook dezen Psalm, welke begint met *Gods lof*, en ook daer mede eindigt, HALELU-JAH, beduidende LOOFT den God van betaemelykheit. Onze geleerde Kanttekenaers merken zeer wel aen dat, de *Christenen* dit woord HALELU-JAH van de *Jooden* hebben behouden en overgenomen, dienende om malkanderen in haer heilige vergaderingen tot *Lof van God op te wekken*; waer in de *Christenheit Johannes den Apostel* heeft nagevolgt, die ook dat woord HALELU-JAH heeft behou'en, alleen met een kleine *verandering*, met utlating van de H, vol-

gens den aert van de *Grieksche* tael.

Waerom
deze Op-
wekkinge
Looft den
Heere,
hier zoo
dikwils
wert her-
baelt.

Exod. 34
6. 7

Maer het is aenmerkenswaardig, dat deze OPWEKKINGE tot LOF des Heeren, dikwils in dezen Psalm werd *herbaelt*, en wel tot *dertienmaal* toe. 1. Zonder grond meent de *Joodsche* Meester *David Kimchi* de reden daer van te zyn de *dertien volmaektheden* in God, waer door hy de wereld zoude *regeeren*; waerom zou men ook niet met zo veel grond mogen zeggen dat die *veelderlei herbaelinge* zoude geschiet zyn om de *Dertien hoofdstukken* van het Geloove der *Joden*, die *Buxtorfus* uit *Ikkarim* optelt? dat is maer een *Joodsche* beuzeling. 2. Om dat dit geen *ydel verhael* is van woorden, denken wy veel liever, dat deze OPWEKKINGE tot *lof* des Heeren zoo dikwils wert *herbaelt*: LOOFT DEN HEERE, LOOFT HEM &c.

Mat. 2.

18.

8. Om aen te wyzen de *traegheit* en *nalagtigheit* van Gods *Volk* in dit werk van Gods *Lof*, even als men *doove* of *slapende* menschen wel *meermael* moet *toeroepen*, eer zy op ons geroep acht geven; zoo stellen zig Gods *kinderen* dikwyls *doof* aen, als zy aengemaent werden tot des Heeren *Lof*; a. zy willen dikwils niet *vertroost* wezen met *Rachel*, die *haere kinderen beweende*, om dat zy niet en zyn; haer ziele weigert wel met een *Asaph* *getroost*.

getroost te werden, schoon God hen stoffe geeft, om met blydschap hem te looven. Als Ezra en Nehemia nevens de Leviten de Wet Gods voor het volk Israëls lazen en die verklaarden, zoo weende het, in plaetse van met vreugde Gods lof te vermelden; waerom des Heeren Knechten haer tot vrolykheit opwekten, zeggende, gaet, eetet het vette, ende drinket Neh. 8. het zoete, ende zendet deelen den genen, voor II. welken niets bereit en is, want dezen dagh is onzen heere heilig: zoo en bedroeft u niet, want de blydschap des heeren dië is uwe sterkte. Om dat Zion zeide, de heere heeft my verlaeten, Jes. 49. ende de heere heeft myner vergeeten, wekte haer 13 God by herhaeling tot vreugde op: Juicht gy hemelen, ende verheugt u gy aerde, en gy bergen maekt gedreun met gejuich: want de heere heeft zyn volk vertroost, ende hy zal zich over zyne elendige ontfermen: dikwyls zyn de gelovigen als de vensteren van Salomons Tempel, van buiten wyt, om alles te ontfangen, maer naeuw van binnen, om dankzeggingen en lofzangen wederom hemelwaerds op te zenden, even als JEHISKIA, die en deede geen 2 Cron. verge'dinge, na de weldaet aen hem geschied, 32. 25. dewyle zyn herte verheven wert: daerom wert over hem, en over Juda en Jerusaleem, cene groote toornigheit. b. De mensch schryft dik-

wils *zich zelven* toe het goede, 't welk hy geniet, zeggende in zyn herte, *myn kracht, ende de sterkte myner hand heeft my dit vermogen verkregen*: hy *offert aen zyn gaven, ende rookt aen zyn vet*; want door *dezelve* (volgens zyn dwaenze inbeelding) is zyn deel *vet geworden, ende zyne spyze smoutig*: en daerom is het noodig, dat geduurig *herhaelde vermaningen* gedaen werden, om *nalatigen* tot deze Gode-betaemelyke pligt van Gods *Lof* aen te spooren; dan is het met *Barak, waekt op, waekt op, Debora, waekt op, waekt op, spreek een lied.*

3. Deze meermael *herhaelde Opwekking* om God te LOOVEN toont den heiligen *Iver* van den Digter, tot Gods *Lof*, dat zyn harte reeds kookte en *brandende* was tot den *Lof* des Heeren als *brandende Zeraphimen*; en daerom zegt hy dit eens en meermael; LOOFT DEN HEERE! immers de *woorden der Wyzen* zyn gelyk *prikkelen, ende gelyk nagelen, diep ingeslagen van de meesters der verzamelingen, die gegeven zyn van den eenigen Herder*. Uit zulken heiligen *ernst* herhaelde hy daerom meermael zyn vermaening tot Gods *Lof*, zeggende, *laet ze voor den Heere zyne goedertierenheit loven, ende zyne wonderwerken voor de kinderen der menschen, en dat tot viermael toe*

in *dezen* Psalm. 1. Ook wil den heiligen Digter door deze meermael hervatte *aenmaeninge* om den Heere te LOOVEN, te kennen geven het groot *belang* en gewigt van deze zaak, om God *lof* te geven: Als men iemand *opwekt* tot een daed daer veel aen geleegeen is, zoo zegt en herzeft men gewoonlyk zyn *aenmaening* daer toe; nu hangt van Gods *lof* veel *heyl* af; daerom zegt David, *looft den Heere*, Pf. 147. 1 *want onzen God te psalmzingen is goet dewyle hy lieflyk is: de lof is betamelyk.* Immers deze vrolyke verkondiging van Gods *lof* is onze *sterkte*; *De blydschap des heeren die is uwe sterkte*, zeide daerom de Vorst *Nehemia* tot het volk; die maekt het volk gehart, om *heldachtige daeden* te onderneemen; dat zoude Gods *lof* in David uitwerken, waerom wy hem hooren zeggen, *Ik zal den wegh der Geboden loopen, als gy myn herte verwydet zult hebben.* 2. Van zulken *lof* Gods hangt ook at de *Eere* en heerlykheit van Gods Volk; daerom zeide God tot de Propheet *Eli*, die *my eeren, zal ik eeren, maer die my versmaden, zullen licht geacht worden.* I Sam. 2. 30.

7. Ja deze geduurige *herhaelde* vermaening om des Heeren *lof* te verbreiden, drukt uit, de *geduurzaamheit* van deze gode-betamelyke *plicht*, dat wy God niet *eenmael* moeten loven,

maer *meermael* en *geduurig*; even als die in
Pf. 84. 5 Gods huys wonen hem *gestadelyk* pryzen. On-
ze *lofzangen* moeten de heerlykheid Gods *on-*
ophoudelyk uitgalmen; het *geduurig offer* moest
den Heere *alle dagen*, *des morgens*, en *des*
1 Cron. 16. 40. *avonds* werden toegebracht: even zo wil ook
den Digter, dat des Heeren *lof alle dagen* in
hunne keele zal wezen; dat nam David voor,
als hy zyn lofzang begon: *ô Myn God, gy*
Pf. 145 1. 2. *Koning, ik zal u verhoogen, ende uwen name*
looven in eeuwigheit en altoos. t' Allen dage
zal ik u looven, ende uwen name pryzen in eeu-
wigheit ende altoos. Waerom hy ook anderen
Pf. 96. 2 aenzet tot den *gestadigen lof* des Heeren, zeg-
gende: *Zingt den Heere, looft zynen Name,*
boodschapt zyn heyl van dag tot dag. Zelfs was
hy daer in beezig *zevenmael des daegs*, dies
Pf. 119. 164. hy zingt, *Ik loove u zevenmael 's daegs over*
de rechten uwer gerechticheit. Daerom had
God ook *beloofd* dat zyn Volk haer *geduurig*
in Gods *lof* zouden verlustigen: *De zagtmoe-*
Jes. 29. 19. *digen zullen vreugd op vreugd hebben in den*
HEERE; en wat wonder? altyt vindt een
geloovige *stoffe* om den Heere te LOOVEN.
Pf. 102 27. 28 a. Om dat hy altyt *blyft de zalige* ende *alge-*
noegzaeme God, die in zig zelve altyt bezit
een oneindig *overwigt* van volmaektheden,
die men moet *roemen*: altyt doet hy ons sma-
ken

ken dat hy goedertieren is: Gods goedertieren- Pf. 52. 3.
heit duurt doch den gantschen dag. Byzonder
 is de goedertierentheit des heeren van eeuwig- Pf. 103.
heit, ende tot eeuwigheit over de gene die hem 17.
vreezen. b. Dag aen dag legt God op zyn
 kinderen *nieuwe* banden van *verplichtinge* tot
 des Heeren *lof*, haer omringende met *vroly-*
ke Gezangen van zegeningen: *geduurig* geeft
 hy haer een *nieuw liedt* in haren mond, eenen Pf. 40. 4
lofzang onzen Gode, dat ze met David moe-
 ten juichen, *Gelooft zy de heere dagh by dagh* Pf. 68. 20
overlaed hy ons. c. Ja nooit kan een waer I-
 sraeliet dat werk van Gods *lof* AFDOEN, de-
 wyl hy God is *boven alle te pryzen in der eeu-* Rom. 9. 5
wigheit: daerom hadden de vier dieren geen Openb. 4
ruste dag ende nacht, zingende, heilig! heilig! 8.
heilig! is de heere God, de Almachtige, die
was, ende die is, ende die komen zal. d. Ik
 zwyge, dat Gods *Volk* haer nooit *voldoen*
 kan in dat heuchelyk en ziel-verkwikkend
 werk van des Heeren *lof*, maer altyt daer in
 veel te *kort* schiet; en daerom hoe *verre* zy
 daer in mag gekomen zyn, moet zy *geduu-*
rig nemen een *nieuw voornemen* om den He-
 re nog *meer* te verheffen, zeggende met Da- Pf. 71. 14
 vid, *ik zal allen uwen lof noch grooter maken;*
 en dus wil David dan door deze *berhaelde op-*
wekkinge van God te looven, des Heeren
 Volk

Volk aanzetten, om geduurig op *nieuws* des Heeren naem te verheffen, als of hy zeide,
 Ps. 149. *Halelu-jah. zingt den heere een nieuw Lied:*
 1-3. *zyn lof zy in de gemeente der Gunstgenooten: dat Israel zich verblyde in den genen die hem gemaakt heeft; dat de Kinderen Zions haer verheugen over haren Koning: dat ze zynen name looven op de fluyte, dat zy hem psalmzingen op de trommel ende harpe.*

Nu eischt de heilige Digter, dat AL WAT ADEM HEEFT den HĒERĒ zoude *Looven*, in tegenstelling van de *heydenen*, die tot een voorwerp van haer *Lofzangen* maekte hunne *Afgoden*, sterffelyke en dikwils godlooze menschen; immers niets gemeender was 'er in hunne bygeloovige *Godsdiensten*, als hunne *Goden* te vereeren met hunne *heylige Gezangen*: De Overste *Gaal* met zyn navolgers maekte ter gelegenheit van den *Wyn-oogst Lof-liedekens*, en gingen in het huys hares *Gods*; *Richt. 9.*
 27. *Ja yder Afgod preezen zy met een byzonderen Lofzang: Neen, alle die Drek-Goden der heydenen waren niet weerdig die cere, als zynde maer werk van menschen-handen, maer de waere God Israels quam alleen die lof toe; en daerom moest hy alleen wezen het voorwerp van hun blydschap en psalm: het is alle*
 Ps. 47. *gy volken, klappet in de hand: juichet Gode met*

met eene stemme van vreugden-gezag. Psalm-Pf. 47-7.
zinget Gode: psalmzinget: psalmzinget onzen
Koning, psalmzinget.

De Leviten, gelyk ook wel de gemeene I-Met Speeltui-
gen beste
men Gods
lof op.
sracliten waren niet alleen gewoon met men-
schen stemmen Gode psalmen in den tempel op
te heffen, maer zy speelden die psalmen ook
met Speeltuygen: zo leezen wy, dat de Over-I Cron.
5: 16-24
ste der Leviten op order van David haere
broeders de Zangers stelde met Muzyk-Instru-
menten, met luyten, ende harpen, ende cym-
balen: David, die in snaren-spel zeer was be-
dreven, heeft uit de Leviten 4000 Lofzangers
des Heere, met Instrumenten om lof te zingen
gemaekt: en David wekt de gemeene Israeliten
op, om God niet alleen met gezag, maer
ook met gespel te verheerlyken: Halelu-Jah.
Singt den heere een nieuw liedt: zyn lof zy in
de gemeente [zyner] gunstgenooten, dat Isra-I Cron.
23-5.
el zig verblyde in den geenen die hem gemaakt
heeft; dat de Kinderen Zions haer verbeugen
over haren Koning. Dat ze zynen name loo-
ven op de flyte: dat zy hem psalmzingen op
de trommel ende harpe; en mogelyk wierd daer-
om David, die niet alleen zong, maer ook
speelde op Muzyk-Instrumenten, genaemt de
Lieflyke in psalmen Israels; om dat men on-2 Sam.
23. 1
der het luyten-gespel ook psalmen zong, zeide
God

Am. 5.23 God by de Propheet *Amos*, ook en mag ik uwer *Luyten-spel* niet hooren. In de gront-tael staet eigentlyk het *gepsalm uwer Luiten*; waerom ook verscheidene *Psalmen* op haer voorhoofd draegen *opschriften*, die ontleent zyn van zulke *Speeltuigen*, waermede dezelve gespeelt wierden, als daer zyn *Neginoth*, *Nechiloth*, *Gittit*, *Muth-labben*, *Ajeleth*, *Hischafchar*, *Schoschanim*. Dit is de reden dat niet alleen den heiligen Digter ALLES WAT ADEM HEEFT met zoo veel *herhaeling* opwekt; om den HEERE te LOOVEN, maer dat hy ook wil, dat zy dat doen zullen met allerhande

2. SPEELTUIGEN; met GEKLANK der BAZUINEN, met de LUIE, en met de HARPE; met de TROMMEL ende FLUI-TE, met SNARENSPEL ende ORGEL; met HELKLINKENDE CYMBALEN, met CYMBALEN VAN VREUGDEN-

oorsprong
van het
Speeltuig

GELUIT. Niet alleen het GEZANG, maer ook SPEELEN OP MUZYK-INSTRUMENTEN, is al vroeg in groote *achtinge* geweest. Sommige haelen het SPEELEN al van het *begin* des werlds op; willende dat men al vroeg de *Voogelen* heeft willen *nabootsen*, als die tusschen de takken een aengenaem *geluit* gaven, en dat dit *geluit* van *menschen-stemmen*,

en

en dit zoet gequeel der *Voogelen*, AENLEIDING heeft gegeven tot het maken van *Orgel-pypen* en alierhande *Muzyk-tuigen*. *Anderen* zyn wederom van gevoelen: dat de *wind* in het riet *blazende*, en dus een lieffelyk geluit makende, gelegenheit heeft gegeven tot het blaezen op *Rietjes*, en om *pypen* en *fluyten* te snyden, en daer op te *speelen*. Om niet te spreken van de Heidenen, die *Minerva* en *Appollo* hebben geëert als de uitvinders van de *Zang- en Speel-konst*, en die daerom aen die Afgoden hebben toegewydt. Dat is zeker, dat wy in de Schrift al vroeg hooren gewag maken van *Speel-tuygen*: Mozes, spreekende van de tyd der eerste wereld voor de *Zundvloed*, maekt gewag van eenen JUBAL, hem Gen. 41 noemende *den Vader van de gene, die harpen* 21. *en Orgelen handelen*, en na de *zundvloed* is deze *Konst van Speelen* niet onder de wateren bedolven; want den vroomen *Job*, die na de gedagten van sommige Gods-geleerden, ontrent de tyden van de Patriarch *Abraham* of *Jacob* heeft geleest, geeft dat genoegzaam te kennen, als hy zegt van de godloozen, *zy heffen op met den trommel ende de harpe, ende zy verblyden zich op't geluit des Orgels.* Job. 21. 12.

De voortogt heeft hier een BAZUYNE, Bazuyne wat voor een Speel tuig was zynde een *kromme Blaaspyp*, wat langwerpi-ger

ger uitgeschooten als gemeene hoornen, genaemt *Krom-hoorns*, of *Slinger-bazuynen*; daerom vertaelen de Grieken ons grondwoord SCHOPHAR door *Keratinee*, dat is een *hoorns-wyze Bazuyne*: wegens haer gestalte werd zy een *hoorn* genaemt. De *stoffe* waer uit deze BAZUYNE gemaakt was, is een *Rams-hoorn*; waerom onze geleerde Overzetteren het woort *רַמִּי* *Jobhel* hebben overgezet door een *Ram*, in navolginge van den *Chaldeeſchen Overzetter*, en den *Joodschen History-ſchryver Joſephus*, in het boek van *Jofua*, daer God aen *Jofua* belast, *zeven priesters zullen zeven Rams-bazuynen dragen voor de Arke, ende gylieden zult op den zevenſten dag de ſtad zevenmael ommegeen: ende de priesters zullen met de bazuynen blazen. Ende het zal geſchieden als men langſaem met de Rams-hoorn blaest, als gylieden het geluit der Bazuyne hoort, zoo zal al 't volk juchen met een groot gejuich, dan zal de Stads muur onder zich vallen. Dat bevestigen ook de Vaders der Overleveringen in haer Tractaet van het Nieuwe Jaer, volgens de aentekening van den zeer geleerden Hermkhuysen: de Bazuyne van het Nieuwe Jaer, zeggen zy, is geweest van een Steenbok. Wel is waer; dat den grooten Bochart geen toestemming geeft aen deze vertaelinge,*

mee-

Jof. 6.
4. 5.

meenende, dat de *Rams-hoorns* dicht en zonder eenige *holligheid* zyn, en daerom *onbequaem* zoude wezen, om den *wind* te ontfangen en *geluit* te geven; en daerom zou hy dat liever vertaelen voor een *Osfen-hoorn*.

Maer andere *Natuur-kundigen* willen, dat de *Rams-hoorn* voor een groot gedeelte *hol* is; waerom aengemerkt is, dat *Plinius* alleen van de *berts-hoorn* getuigt, dat zy geheel *dicht* is; en daer zy door de *natuur* *ONBEQUAEM* toe zyn, kan door de *konst* vervult werden; waerom de Joden nog tot op dezen dag op haar *Nieuwejaars-dag* in hunne Synagogen op *Rams-hoorns* blazen, die zy weten tot een *toet-hoorn* bequaem te maken. Deze *BAZUYNEN* wierden in de burgerstant Israëls niet alleen gebruikt by *inhuldiging* van *Koningen* en *Volk-regeerders*, gelyk zoo *Salomon* door *bazuynen-geklank* voor Koning wierd uitgeroepen, en diende niet alleen om Israëel tot het plegen van den *Godsdienst* by een te roepen, of om haer iets *byzonders* te boodschappen; of tot *vernedering* en verootmoediging te noodigen, maer byzonder wierden de *BAZUYNEN* geblaezen by *Vreugde-bedryf*. Als de *Arke* des *Verbonds* uit het huis *Obed-Edoms* na Jerusaleem wierd opgevoert, wiert het geluit der *Bazuynen* gepaert met *Trompetten* en

1 Cron.
I. 34.

2 Sam. 6.

15.

1 Cron.
15: 28.

Cymbalen, en met het geluit van *Luyten* ende *Harpn*. Als Israël met God haer *Verbond* vernieuwde, bedreef het openbaere *vreugde* met *Bazuyn* en Trompet-geschal. Dit was ook de reden, waerom den Heiligen Digter hier yder een opwekt tot dat *vreugde-bedryf* met h t GELUIT der *Bazuynen*, zeggende, LOOFT God met GEKLANK DER BAZUYNEN; immers deeze RAMS-BAZUYNEN, als men daer op blies, gaven van zich een zeer *scherp*, helder, en verre-klinkend geluit; waerom het geluit, 't welk by de atkondiging van *Smais* Wet werd gehoord, vergeleken werd by het geluit van een zeer *sterke* en verre-doorklinkende BAZUYNNE: op den berg was het geluyt eener zeer sterke Bazuynne.

2 Cron. 15. 14. Waerom God ook tot de *Wachters* zyns Volks zeide, *Roept uit der keele, en houd niet in, verheft uwe stemme als een Bazuynne*. De *Jooden*, volgens de aentekening van den geleerden *Buxtorf*, hielden het niet alleen voor een *Konst* op de BAZUYNEN wel te kunnen blaesen, maer ook voor een *goed teken*, wanneer zy wel klonken; dierhalven schryven de *Hebreen* ook, dat God zelve door den toon van zulke wel-geblazene Bazuynen bewoogen werd om van zynen *Gerichts-stoel* op zynen *Genaden-stoel* te gaen zitten. Hier was nu

groote

Exod. 19
16.

Jes. 58. 1

Buxtorf.
lib. 5.
cap. 17.

groote stoffe van *blydschap*, om met *gejuich* God te LOOVEN: gewisselyk geen minder *vreugde-stof* om Gode met vrolyk-zingende lippen *psalmen* op te heffen, en met het helder *geklank der bazuynen* te pryzen; als by de opvoering van de *Arke des Verbonds*, als men zong, *God vaert op met gejuich; de Heere met* Ps. 47.
geklank der bazuïne: psalmzinget Gode, psalm- 6. 7.
zinget: psalmzinget onzen Koning, psalmzinget. Dit GEKLANK der BAZUYNEN willen sommigen dat den heiligen Digter hier den *voorrang* geeft boven alle andere *Speeltuygen*, om met dit *blazen der BAZUYNEN* den *zegendag* gelyk als te *openen*, en daer mede aen te *koedigen* den aenvang der *opheffing* van des Heeren *lof*, alzoovoor 't overige het *geklank der BAZUYNEN* tot het psalm-gezag *onbequaem* was, om dat haer *sterk GEKLANK* het geluit der *zang-stemmen* zoowel als 't *suarenspel* te veel verdooft, en het gezag *onverstaenbaer* gemackt zoude hebben.

Hier by voegt den Heiligen Digter de *Luyte* Luyte
 LUYTE: het grondwoord לוי, hier LUYTE wat voor
 vertaelt, verlaet de Latynsche Overzetter een speel-
 door *Lyra*, het welk een gemeen woord is, tuig was
 en zoo wel een *Lier* als een *Luyt* of een *harp*
 kan beteekenen. Lutherus vertaelt het een
Psalter; de Duitsehe Jooden vertolken het

pandor, 't welk een Instrument is een weinig grooter dan een *Luyt*, en met *koopere snaeren* is bespannen. Voor de tyden van *Samuel* vinden wy daer van geen gewag maken; in 't gemeen werd dit Speeltuig **LUTE** genoemd wegens haer *welluidentheit*, ook zelfs van de *Grieken*, waer onder *Philemon* zegt, dat hy niet en weet, wat *fraey is*, die dit Speeltuig met en kent. Dog de *Geleerden* komen niet over een, tot wat *Speeltuig* deze **LUTE** moet gebracht werden: sommige meenen, dat het een *Zak-pyp* geweest is, om dat het Hebreeus woord ook een *Flesche* beduit; de meesten houden een gemeene **LUIT** met *Josephus* voor een *Snaren-spel* 't welk *twaelf stemmen* hebbende, met de vingers geslaegen en gegreepen wierd; die een *holle buyk* had, in de gedaente van een *platte Fles* of *Kruik*, waer in de geroerde lucht geschept zynde, 't geluit verzwart; in tegenstelling van de *grootte LUIT*, in het Hebreuws *Gnasoor* genaemt, door onze *Overzitters* vertaelt het *tiensnarigh Instrument*, daer den *Psalmdigter* van spreekt: *Loovet den Heere met de harpe, psalmzinget hem met de Luyte, ende het tiensnarigh Instrument.* Waerom onze *Nederduitfche Vertaelders* het vertolkt hebben door een **LUTE**, om te kennen te geven, dat het niet alleen onder

r Sam.
10. 5.

Pf. 33. 2

Snaren-speelen behoort, maer byzonder om aen te wyzen, dat het gemaakt was als de LUITEN, met een *hol vat*, daer in een *harpe* de *snaeren* op een *open raem* waren gespannen: deze LUIT schynt van *geen groot* beflagh geweest te zyn, alzo zy als een *draegbaer* Speeltuig voorkomt, 't welk al gaende en staende konde *geroert* werden. Deze LUIT wierd geoordeelt van een *zoete welluidentheit* te wizen, en boven ander Speeltuig bequaem geacht, om het herte in *vreugde* te ontsteken; waerom *ydele werelds-kinderen* die LUITEN ook gebruikten in hunne *gastmaelen*. De Prophet *Jesnaia* teekent daerom tot hunne last aen, *harpen, ende Luyten, trommelen ende py-pen, ende wyne zyn in haere maelyden.* Met dit Speeltuig van LUITEN prees men God ook; waerom hier oock den Heiligen Dichter wil, dat men God oock zal LOOVEN met de LUIE: David immers wil de andere daer in voorgaen, om met vrolyke dankzeggingen den Heere te looven: *ô God (zegt hy) ik zal u een nieuw Lied zingen: met de Luyte ende het tiensnarig Instrument zal ik u psalmzingen.* Met dezze LUIE voegde men in tyd van groote *vreugde* wel de *harpe* te saemen, om dat zy een goede *harmonie* t' samen uitbrachten. Daerom leeft men, dat zig onder het gezang

I. Cron. 15.20.21 lieten hooren Luytenisten met *Luyten* op *A-lamoth*, en Harpslagers met *harpen* op *Scheminith*. Hierom paerde ook de heylige Dig-
 De Harp ter met de LUIITE de HARPE, welke onder alle de Speeltuigen des *Tempels* mogelyk de
 wat voor een speel- tuig was. voornacmste was; immers in *Outheit* behoeft de HARPE voor geen Speeltuig te wyken, al-
 zoo Mozes ons verhaelt, dat al lang voor de Zondvloed *Jubal de Vader was van alle die harpen en Orgelen handelen*. Daer in koo-
 men de uitleggers over een, dat het *Snaren-
 spel* is geweest; hoewel zy twisten over het *getal der snaeren*, die op dat Speeltuig waren gespannen: sommige willen met *Hieronymus* dat het een Instrument is geweest van *vier-en-
 twintig snaeren*; hebbende de gedaente als de Griekische letter Δ *delta*: andere zyn van gevoelen met *Josephus den History-schryver*, dat de HARP een Instrument is geweest met *tien snaeren* bespannen, die met een *griffie* of *schagt* geslagen wierd; want dit zyn zyne zyne woorden: *De harp met tien snaeren bekit zynde, werd met een slagveder getoetst*: mogelyk zyn de Harpen van *verschillende grootte* geweest. Na dat nu de HARP groot is geweest, daer na zyn minder of meerder *snaeren* op de *raem* gespannen geweest: dit is zeker, dat deze HARP een voortreffelyk *Speeltuig*.

is geweest; konnende door haere lieffelyke toonen grote *kragt* doen op de gemoederen der menschen, byzonder om *zwaermoedigheid* te verdryven, en het herte met *blydschap* te ontsteken: waerom *Laban* het *speelen* op de *harpe* voor een middel aenzag, om *vreugde* te verwekken. *David* konde door het *speelen* met zyn hand op de *HARPE* de *booze geest* van *Saul* tot *bedaeren* brengen en verdryven: Met deze *HARPE* loofde men ook *God*; daerom zingt *David*, *het is goed dat men den Heere loove, ende uwen Name psalmzinge, o Allerhoogste.* Op het *tienfnarig Instrument*, ende op de *luyte*: met een voorbedagt *Lied* op de *harpe*. Als *David* de *Arke Gods* opvoerde op een nieuwe wagen, ZOO LOOFDE hy *God* met allerhande *Speeluygen*, en *David* ende het *gantsche huys Israels* speelden voor 't aengezichte des *Heeren*, met allerlei *Snarenspel* van *dennenhouten*, als met *harpen*.

De heilige *Digter* wil ook, dat men *God* met de *Trommel* zal pryzen: LOOFT hem met de *TROMMEL*: door welk *Speeluyg* van de *TROMMEL* men hier niet moet verstaen dat *Raas-tuyg*, 't geen een *bommend* geluit maekt, en 't welk men in den *Oorlog* gebruikt; maer den *hiligen Digter* heeft hier in 't oog de *Tamborynen* of *hand-trommelen*, die klein en

Gen. 31.
27.1 Sam.
16. 23.Ps. 92.
2. 4.2 Sam.
6. 5.Tromme-
len wat
voor
speeluyg
waren

handig waren, zo dat ze die met de *eene hand* om *hoog* hielden, en met de andere vlakke *handpalm* sloegen: al van *ouds* is dit *Speeltuig* gebruikt geweest by openbaere *vreugde-bedryven* en inhaelinge van *Overwinnaers*. Byzonder hebben de *Vrouwen* die gebruikt, gelyk bleek in *Mirjam* de Prophetesse, Aärons zuster, die een *Trommel nam in haere hand, ende alle de Vrouwen gingen uit, haar na, met Trommelen ende met reyen*. Ja meermalen zyn die gebruikt van *jonge Dogters*; dat zag men in de *Dogter van Jephthah*, die haer *Vader* zegenhaftig inhielde *met Trommelen en reyen*.

Rigt. II. Met zulke **TROMMELEN** moesten zy ook **God**
 34. **LOOVEN**. By het slaan op de **TROMMELEN**

Exod. 15 loofde *Mirjam* den Heere; want zy antwoor-
 21. de, *zinget den Heere, want hy is hoog verhe-*
Pf. 68. 26 *ven: daar op werd gezien in den 68. Psalm,*
De Zangers gingen voor, de Speellieden agter,
in't midden de Trommelende Maegden.

By de **TROMMEL** voegt den heiligen Dig-
 ter de **FLUITE**. Sommige leezen **REIJEN**,
Wat namentlyk *dans-reyen*, welke ook de *Dogter*
Speeltuig van *Jephthah* voegde met het gedruis van ha-
de Fluite re *Trommelen*; alwaer ook het eigen Grond-
was. woord **הַרְבָּע** door *reyen* vertaelt is. Onze ge-
Jer 31 leerde *Overzeters* hebben het vertaelt door
 4. 13. *Exod. 32* **FLUITE**, 't welk is een *Blaaspyp* van een
 19. *Rigt. II.* **FLUITE**, 't welk is een *Blaaspyp* van een
 34. schagt,

ſchagt, die met veele gaatjes is *doorpriemt*: om ook God met deze FLUITE te LOOVEN wekt den heiligen Digter yder een op; even als hy ook dede in den vorigen Pfalm, dat ze *zynen Naeme looven op de Fluyte.* Pſ. 149. 3

Vervolgens maend de heilige Digter yder *Snaren-* een aen, om God te LOOVEN met SNAREN-*ſpel wat voor een* SPEL en ORGEL: twee woorden, die zeer *speeltuig* *duſter* zyn; het eerste woord **כִּנֹּוּר**, hier SNAREN-SPEL vertaelt, werd nergens meer als hier gevonden: de *Joodsche Meester David Kimchi*, getuigt van dit, gelyk ook van alle *andere naemen der Speeltuygen*, dat ze niet met zekerheit tegenwoordig kunnen *beſchreeven* nog bepaelt werden, *hoedanig die eertyds* geweest zyn onder het gebruik van den *Levitischen Godsdienst*. Sommige neemen dit woord voor *ſtemmen van verſcheiden aert*, om dat de *Snaren-tuygen* reets in het derde Vers waren gemelt. Andere nemen het voor een *Snaren-tuyg*, mogelyk met *verſcheidene ſoort* van *Snaeren* beſpannen, gelyk het onze Overzeters ſchynen te nemen; immers het *Snaren-ſpel* is geweest een *Speeltuyg* van een *zoete weerklink*, welke geſlagen zynde, een lieffelyk-ſtreelent geluit voortbrengt.

Het ander woord **קַנְיָן** hier ORGEL vertaelt, *Wat bez* is van de *oudſte* uitvinding, *alzoo Jubal* daer *Orgel is.*

van den *Uytvinder* al was; want *Mozes* te-
kent al vroeg van hem aen, dat hy was *de*
Vader van alle die harpen ende Orgelen handelen.

Gen. 4.
21.

Het woord 't geen wy vinden in de grond-
tael, komt af van een woord, betekende
zeer beminnen, ergens een groot *behaegen* in
scheppen; zoo dat ons woord in de kracht
van haer betekenis beduit een zeer *behaaglyk*
en *aantrekkellyk* Speeltuig, 't geen door haer
lieffelykheit veel *vermogen* heeft om des men-
schen *hertstogten* te beweegen en gaande te
maken. Dewyl nu aan *dit Speeltuig*, in on-
derscheiding van de TROMMEL en de HAR-

Job 21.
12.

PE, een STEMME werd toegeschreven, ge-
lyk blykt uit de taele van Job: *zy heffen op*
met den Trommel, ende de Harpe, ende zy ver-
blyden zich in 't geluit des Orgels, in het He-
breeuws staat *in de stemme des Orgels*, heeft
men grond om dit op te vatten voor een *Blaes-*
tuyg: sommige nemen het voor een *hoofd-*
soorte van allerhande *Pypwerk*; maer dewyl de
Digter te voren al *eenige soorten* van *pypwerk*
heeft opgetelt, zoo nemen wy het liever met
onze geleerde *Overzetter*s voor een byzonder
soort van *pypwerk*, een ORGEL: Dit *Speel-*
tuyg des ORGELS is een aengenaem en lieffe-
lyk Speeltuig, *t'saemen gestelt* uit groote en
kleine *pypen*, die door een *blaesbalk* lucht ont-
fangen

sangen, en die door *nederdrukkinge* van de houten *klappen* met de vingers, een oorstreeklend geluid na den eisch der Zang-kunde geven. Dit ORGEL is te recht van veelen geoordeelt in allen deelen het *volmaekste maaksel*, van al het gene by menschen, in het uitspreken van *toon*en is uitgevonden. Wat kragt heeft dit lieffelyk *Orgel-geluid* niet, om ons *gemoedt* Godvruchtelyk te *roeren*, en na *boven* te voeren? Mag men op het *streeklend* geluid dezes ORGELS onder een heilig *psalmgezag*, niet passen de taele van den grooten *Ambrosius*, daer is klaerlyk gezegt, *dat den As des Hemels zelve omdraeit met de zoetigheid van een gestadig gezang*. Als hier de heilige *Digter* van den ORGEL spreekt, zoo wil hy ons niet wyzen na *Orgelen* van onzen tyd; want de hedendaegsche zyn van een *laetere uitvinding*: men zegt wel dat de Joden voorgeven, dat *Salomon* in zynen Tempel, een fraey ORGEL, door hem zelve *uytgevonden*, zoude hebben laten zetten; by welkers *fraeijgheit* en *heerlykheit* de *hedendaegsche Orgels* als niets zyn te rekenen, volgens het getuigenis van *Prætorius*, die zegt zulks van een *Jood* behoort te hebben; maer dewyl dat zu'ks zonder bondig *bewys* werd voorgegeeven, kunnen wy dat zoo blindeling niet gelooven.

looven. Die ORGELS in de *Levitische* Godsdienst gebruikt, schynen toen *dragbaer* geweest te zyn, die lichtelyk van de eene plaetse tot de andere konden *gevoert* werden. Deze ORGELEN hebben *de eerste Christenen* in hunne Godsdienstige oeffeningen *niet* gebruikt; waerom den Kardinaal *Thomas Cajetanus* wil, dat tot een *teken* daer van, heden-daegs in de tegenwoordigheid van den *Paus*, geen ORGELEN gebruikt werden: men wil dat zy eerst in de Kerken der *Christenen* ingevoert zyn in de *zevende* en *achtste* eeuwen. Dit *Speeltuig* is zeer bequaem om door haer lieffelyk geluit het herte in *blydschap* te ontsteken; daerom wil den Heiligen *Digter*, dat men God in blydschap zal LOOVEN met den ORGEL; immers werd ons om die reden den ORGEL atgeschildert als een *Speeltuig* van *vreugde*: den vroomen *Job*, die voor zyn zwaere bezoeking in vreugde leefde, maer daerna zyn staat verandert zag in *droefheit* en rouwe, klaagde, *hierom is myne harpe tot eene rouwklage geworden, ende myn Orgel tot een stemme der weenenden,*

Job. 30.
31.

Waspeel-
tuig de
Cymba-
len wa-
ren.

Voor het laest wekt den heiligen *Digter* de LEVITEN op tot verbreiding van Gods *Lof* met CYMBALEN, *tweefins* beschreven: eerst spreekt hy van HEL-KLINKENDE CYMBA-

LEN:

LEN: in de grondtaal staat eigentlijk *hoorbare Cymbalen*, 't welk zo veel wil zeggen als **HEL-KLINKENDE CYMBALEN**, die zig door haer *sterk geluit* en schelle klank van *verre* deden hooren. Deze **CYMBALEN** waeren *Speeltuygen* van **SLAG-WERK**, bestaande uit *twee halve bollen*, op malkanderen sluitende, die de *Speelders*, in 't geweld hunner handen aan een handvat besluitende, *togen elkanderen* na de maat *t'samen klopten*, om *hel-klinkende klanken*, en een aangenaam *getink* te verwekken.

Maer den heiligen Digter maakt nog ge-^{Cymba-}wag van **CYMBALEN** van **VREUGDEN-GE-**^{len van}
LUIT, of *gejuich*. In een andere Psalm wert ^{vreugden} het woort vertaalt door **VROLYK GESCHAL**; ^{geluit.}
Speelet wel met vrolyk geschal: ook wel door ^{Pf. 33. 3} *geklank*; *Welgelukzalig is het volk 't welk het*
geklank kent. Deze **CYMBALEN** schynen van ^{Pf. 89. 1.6} een *tweede soort* geweest te zyn, van een *ander maeksel*; waerschynelyk van grooter *wytte* en meer als gemeene *grootte*; buiten twyffel daar toe geschikt, om een grooter *vreugden-geschal* te maken. Deze **CYMBALEN** waren van de grootste *aangenaamheit*, en zeer bequaam om *vreugde* te verwekken, en zig onder een *vrolyk-juichent geschal* te mengen; waerom den Heiligen Digter het *Levitische Choor*

Choor met herbaeling opwekt, om den Heere te LOOVEN.

Redenen waerom yder een verpligt was den Heere te looven. En gewisselyk, wat was 'er *billyker*, als even dit, om den Heere te looven?

Dan. 5.4 I. God was het immers over dubbel *weerdig*; prezen *Belzazar* en zyne geweldigen *de gouden, ende de zilvere, de koperen, de yzeren de houten ende de steene Goden*, hoe veel te meer was dan de *waere God weerdig alle Lof en prys*? Moeten wy niet met *David* zeggen,

Pf.48.II *gelyk uwen Naem is, o God, alzo is uwen roem tot aan de einden der aarde.* a. Bezit God niet oneindige *volmaaktheden*, die alle *roemens weerdig zyn*? dat merkte *David* aan,

Pf. 89. 6-9. als een groote stoffe om den Heere te LOOVEN; waarom hy zeide, *dies looven de hemelen uwe wonderen, o Heere, ook is uwe getrouwicheit in de gemeente der heyligen.* Want wie mag in den hemel tegen den heere geschattet worden? wie is den heere gelyk onder de kinderen der sterken? God is grootelyks geducht in den Raad der heiligen, ende vreesfelyk boven alle die rondom hem zyn, O heere, God der heyrsharen, wie is als gy, grootmachtig, o Heere? daerom

vers 2. wekte den heiligen Digter de *Leviten* op, ter verheerlyking van Gods *MACHT*, looft hem van wegen zyne *Mogentheden!* daerom zong

Exod.15 *Mozes* in zyn Lied, *ik zal den heere zingen, want*

want hy is hooglyk verheven, het peert ende zynen ruyter heeft by in de zee geworpen. De ^{Pf. 145.} heere is myn kracht ende liedt, ende by is my tot ^{3.} een heyl geweest. Ja hy spoorde hen aen tot vermelding van Gods grootheit: looft hem na de menigvuldigheid zynner grootheit. Daerom zong David, de heere is groot ende zeer te pryzen; ende zyne grootheit is ondoorgrondelyk. Geeft zyn wrekende gerechtigheit geen overvloedige stoffe aan de hand, om hem te roemen, en te zingen met de Overwinnaers van het Beest, wie en zoude u niet vreezen, heere, ^{Openb.} ende uwen Naeme niet verheerlyken? want gy ^{5. 4.} zyt alleen heylig, want alle volkersen zullen komen, ende voor u aanbidden; want uwe oordeelen zyn openbaar geworden. b. Is God niet weerdig Geloofst te werden wegens zyn getrouwe beloften, die hy alle vervult? Hoe wel mogt David zingen, in God zal ik zyn woord ^{Pf. 56. 5.} pryzen. c. Leggen Gods wonderlyke werken op ons geen sterke banden van verpligtinge, om des Heeren lof te vermelden. n. De werken der natuur wekken die ons niet op Gods roem te vermelden? De hemelen vertellen Gods ^{Pf. 91. 1} eere, ende het uitspanfel verkondigt zynner handen werk. Moeten wy met David in verwondering niet uitroepen, hoe groot zyn uwe wer- ^{Pf. 104.} ken, o Heere! gy hebt ze alle met wysheit ge- ²⁴ maekt,

maekt, het aardryk is vol van uwe goederen. Als wy ons zelven beschouwen, kunnen wy wel anders als met David in eene diepe verwondering wegzinken, en uitroepen, ik loove u, om dat ik op eene heel vreesfelyke wyze wonderbaerlyk gemaekt ben: wonderlyk zyn uwe werken! ook weet het myn ziele zeer wel: myn gebeente en was voor u niet verholen, als ik in't verborgene gemaekt ben, en als een borduursel gewrogt ben, in de nederste deelen der aerde.

Pf. 139.
14. 15.

3. Geeft het werk der Genade en der Verlosfinge ons wel mindere redenen aan de hand, om Gods lof te verbreiden, en te zeggen met

Pf. 100.
3. 4.

David, hy heeft ons gemaekt [ende niet wy] zyn volk ende de schapen zynes weyde. Gaat in tot zyne poorten met lof: in zyne voorhoven met lofzang: loovet hen, pryft zynen Name. Hoe verrukt wierd Paulus niet in Gods lof, als hy

Eph. 1. 3

uitgalmde, Gezeegent zy de God ende Vader onzes heeren Jesu Christi, die ons gezegent heeft met alle Geestelyke zegenungen in den hemel in Christo.

Pf. 116
12. 13

d. Moeten Gods onverdiende weldaden onze tongen niet ontbreidelen tot des Heeren lof, om in een heilige verlegentheit met David te zeggen, wat zal ik den heere vergelden voor alle zyne weldaden aan my bewezen? ik zal den beker der verlosfinge opneemen, ende den Name des Heeren aenroepen. Hoe kragtig

fig wekte hy zyn ziele niet op tot des Heeren Lof: *Looft den Heere myne ziele, ende al wat binnen in my is zynen heyligen Naeme.* Ps. 103. 1. 2.
Looft den Heere myne ziele, ende en vergeet geene van zyne weldaden.

2. Zoude zy den Heere niet LOOVEN, daer God te pryzen zulken goed werk is? daerom zingt David, *het is goed dat men den Heere loove, ende uwen Naeme psalmzinge, o Allerhoogste! dat men in den morgenstont uwe goedertierenheit verkoudige, ende uwe getrouwigheid in de nachten.* Ps. 92. 2-4.
 Op het tiensnarig Instrument, ende op de Luyte, met een voorbedagt Lied op de harpe. En in een andere Psalm zegt hy: *Looft den Heere, want onzen God te psalmzingen is goed, dewyle hy lustlyk is, de lof is betaemelyk.* Ps. 147. 1.
 a. God te LOOVEN is zulken eerlyk goed; daerom hooren wy David zingen, *Gy Rechtveerdige zingt vrolyk in den Heere; lof betaamt den Oprechten.* Ps. 33. 1.
 b. Het is immers zulk een heerlyk goed, het geduurig werk der bemelingen, die geduurig uitschateren den Lof van den Drie-eenigen God, roepende *heylig! heylig! heylig! is de heere der heerschaeren, de gantsche aerde is zynen heerlykheit vol,* Jes. 6. 3.
 c. Is 'er voor een Geloovige wel vermaekelyker Goed, als zig uit te laten in des Heeren Lof? is 'er onder alle zie's-bewegingen wel een verquik-

kelyker, als de beweging van blydschap, die alle onze kragten gaende maekt in verkondiging van Gods Roem? veel meer deze geestelyke en Hemelsche blydschap, die is als het leven der ziele; daerom zegt de Bruid,

Hoogl. 1
4. Wy zullen ons verheugen, ende in u verblyden; wy zullen uwe uitneemende liefde vermelden, meer dan den wyn. d. Is 'er ook wel nuttiger Goed, 't welk Gode meer behaegt, en zyn gunst t' onswaerds trekt, als dezen LOF des Heeren? daar verzekert ons David van, als hy zeide: Ik zal Gods Naeme pryzen met gezang, ende hem met dankzegginge groot maken. Ende 't zal den heere aangenamer zyn dan een osse ofte een gehoornde varre, die de klaeuwen verdeelt.

*Toepas-
sing.*

*God is
weerdig
geloof
te werden*

*Exod. 15
10.*

Had den heiligen *Digter* reden om de *Leviten*, ja alles wat adem had tot des Heeren lof op te wekken; vinden wy daar toe ook geen overvloedige stoffe? 1. Is God niet

a. de zelve JAH, God van betaemelykheit?

b. Is hy nog niet de grootste God, de Allerhoogste over de gantsche aerde, die zyn Throon heeft in de hemelen bevestigd: daerom is hy vreesfelyk in Lofzangen.

c. Is hy nog niet de zelve Almachtige God, machtig van daed? wie en zoude hem niet vreezen en zyn Naem ver-

verheerlyken, daar hy groot van vermogens? Jer. 10. 7
 2. Ja verpligten ons niet tot dezen Lof des Neder.
 Heeren alle die talryke WELDADEN, die God land is
 aan ons wonderlyk heeft gemaekt? a. Hoe wegens
 klein en gering waren wy Nederlanders niet; Wonder-
 eer God ons maakte tot een Toneel van zyne daeden-
 wonderen? wy waren als een wormken Jacobs, God te
 en een Volksken Israels, het kleinste Land en 't looven
 kleinste Volk onder de volkeren. De Jesuit Stra-
 da spreekt van de opkomst van onzen Staat; onder de uitdrukking van weinig Visscher's
 bootjes: maar wat heeft ons God niet in getal
 vermeerderd, en een volkryk Land gegeven?
 past op ons niet de taale Gods by de Propheet
 Jesaia, maakt de plaats uwer tente wyt, ende
 dat men de gordynen uwer wooningen uitbreide, Jes. 54
 en verbindert het niet: maakt uwe koorden lang 2. 3
 ende steekt uwe pinnen vaste in: want gy zult
 uitbreken ter rechter ende ter slinker hant.

b. Hoe klein was in ons beginsel onze macht
 niet? drukte dat Duc de Alba; de geesfel van
 Nederland, niet levendig uit; tot spot van
 ons Land; door dat prachtig metaele Beeld,
 in het Kasteel van Antwerpen opgerigt, waar
 in hy onder zyn voeten hadde den Adel en de
 Staaten des Lands? hoe verarmt en ontbloot
 was Nederland niet geworden van geld, de
 zenuwen van den oorlogh; van Prins Willem

daarom genaamt *de voorname gespe van het barnas*, als men ter naauwer nood door *belofte* van dubbel wedergaewe *veertien duyzent guldens* konde by een brengen, om het beleg van *Middelburg* te continueeren onder het beleid van *Prins Willem?* doe men, om *Bergen* in *Henegou* te *ontzetten*, voor die *Prins* by *Steden* en byzondere *Koopluiden* geen *60000 guldens* konde vinden, om zyn *Leeger* derwaards aan te voeren. Doe die *Prins* de overgave van de *Stad Haarlem* voor *40000 gulde* beleefdelyk van de hand moest afwyzen; doe men om *1500 guldens* te vinden, de *klokken* in den *Haag* heeft moeten laten haelen, die men daarna nog de *Staten* heeft moeten quyt-schelden; doe den *Adel* wegens *verarming* de bespottelyke naam van *Geusen* kregen, betekende zoo veel als *bedelaers*, welke zy in die *eerspreuk* hebben verandert, *tot den bedelzak toe*; dragende tot een teken een *bedelaers napken* aan hare klederen. *Surius*, een *Spaans* *Historyschryver*, dorst daerom de *Hollanders* wegens hare *geringe macht* met deze verachtende woorden bespotten: *wat zullen tog die Hollanders tegens den Koning van Spanje doen?* even als eens *Hanneballat* zeide, *wat doen deze amechtige Joden?* als *Duc d'Alba*, wanneer hem de *Princesse* van *Parma* zyn aankomst

zagt te ontraden, hoogmoediglyk dorst antwoorden, *ik heb wel eer volk van yfer getemt, en zal ik nu geen volk van boter kunnen temmen?* Ja, als hy de *hollanders* bespottende dorst zeggen, dat hy *haer* in haar *boter en kaas* zou doen *verdrinken en versmooren*. Hoe *machteloos* wierden wy niet geschat by onze *vyanden*, als zy *onnoodig* oordeelden onze *Steden* met *garnizoenen* te bezetten; even als eens *Hiskia* was in de oogen van *Sammerib*, zeggende: *Weddet doch met mynen heere den Koning van Asfyrien, ende ik zal u twee duyzent peerden geven, zoo gy voor u de ruyters daar op zult kunnen geven: hoe zoud gy dan het aangezichte eenes eenigen Vorsten, van de geringste knechten mynes heeren, afkeeren.* Maar hoe heeft de Heere onze macht niet *wonderbaerlyk* doen *aenwasfen*, als hy onzen *Staat* machtig heeft gemaakt om *Legers* van over de *hondert duyzent Soldaten* op de been te brengen; die in 't jaar 1629 in haar *dienst* had 120877. man: Hoe heeft God onze *Schepen*, zoo ten *Oorlog* als te *Koopvaardy*, niet *vermenigvuldigt?* Heeft God *Nederland* niet in *Rykdommen* meerder gemaakt? die de *armen* van onze *Koopmanschappen* overal heeft uitgebreit; zoo dat wy met *Tyrus* overal hebben mogen handelen en *machtig* van *schatten* tot nydigheit van

7ef. 36
8. 9

Ezech.
28:13 16

Jer. 51.
13.
Ps. 144.
13. 14.
 yder een zyn geworden. Alles wat *Indien* en *Arabien*, alles wat *Oost* en *West* heerlyk en wonderbaarlyk heeft voortgebracht, is ons door middel van die *Koophandel* in onze schoot uitgestort: zoo dat wy met den Zanger Israels mogen opheffen, dat onze winkels vol zynde, den eenen voorraat na den anderen uitgeven: dat onze kudden by duizenden werpen, ja by tien duizenden op onze hoeven vermenigvuldigen: dat onze Ossen wel geladen zyn. Ja heeft God onze *Kooplieden* niet gemaekt als de *Grooten* der aarde, en onze *Heeren* als zoo veele *Koningen*, gelyk eens *Lipsius* sprak? en dat het wonderbaarlykste is, zoo heeft de Heere ons verrykt in den oorlog, tegen den aart en natuur van den oorlog. Te *Athenen* op de Markt stond het *Beeld* van de *Vrede*, dragende *Plutum*, dat is den *Ryckdom*, met haar rechter hand, om te leeren, dat de *Vrede* de baermoeder van *Ryckdom* en overvloed is; maer God heeft uit een *yseren Oorlogh* een *Goudene overvloed* voortgebracht; daar de woedende wapenen anders uit haar eigen aart alle de *inkomsten* van Land en Ingezetenen verslinden en op-eeten, daar heeft ons God in de zelve doen uitgaan en toeneemen als mest-kalveren. Nooit heeft onze *Zeevaart* en *Koopmanschap* meer gebloeit als toen, daar onzen vyand niet

te-

tegenstaande zyn *goud- en zilver-mynen*, door dien Oorlogh zoo wierd uitgeput, dat volgens geloofwaardig getuigenisse, den oorlog van het jaar 1566, tot het jaar 1599, hem heeft gekost, *vyfduyzent vyfhondert en viere-negentig millioenen ducaten*, zoo dat zyne *Comptoiren* tot vyf reizen toe moesten *gesloten* werden, dat ze geen *Renten* hebben konnen betalen, daer wierden wy onder Gods zegen zoo *verrykt*, dat verscheidene Geslagten steigerden tot groote *Rykdommen*; verscheidene *Dorpen* wierden als *Steden*, en veele *Steden* wierden zoo machtig als geheele *Provincien*; zoo dat op ons past, 't geen van *Israël* wierd gezegt: *hy liet ons honing zuigen uit de rotsen, ende olie uit de keyen der rotsen.* c. Onder wat zwaer *jok* van *Spaansche* dwingelandy en wrede *Inquisitie* hebben onze *Voorvaderen* niet gezugt, die meer als ooit *Israël* in *Egypten* geächt wierden als *schaepen ter slachtinge*; die waren *verweezen* en geoordeelt door *Philippus* goed en bloed te hebben verbeurt. Hoe *wanhopig* stont toenmaals niet de *Staat* van *Nederland*? als de *Landen* in zulken *droevig par-ket* waren gekomen, dat van de *kloekmoedigste* de *wanhoopigste voor-slagen* wierden voorgestelt: *Prins Willem*, wegens zyn *kloekmoedigheid* by vrienden en vyanden geroemt, die

meest in alle zwaerigheden een *gat* zag, ontfiel zoo de moed, dat hy raedede *het Land onder water te zetten, alles te zakken en te pakken, en wat zy konden mede te nemen, om zoo op de genade van zee, van weer en winden, een ander Land te zoeken, daar zy buyten slaverny van lighaam en gemoed konde leven: yder een, onze beste vrienden en Bondgenooten onttrokken zig van ons.* De Koninginne ELISABET in het jaar 1573, dorst in Engeland de Gezanten van dezen Staat geen gehoor geven als heimelyk en by nacht. De Koning van *Vrankryk* weigerde in den jare 1585 gehoor te geven aan onze *Ambassadeurs*, die gekomen waeren om aen hem de *heerschappye* dezer Landen aan te bieden. Groote *potentaten* weigerde *Nederland* aan te neemen: Prins *Willem* plagh te zeggen dat het de *Nederlanders* aan geen *vryer* manqueeren zoude; maer toen is het gebleeken, dat de *Nederlandsche Maegd*, zig zelven aanbiedende, wierd verworpen; want die *Sauvereynheit* wierd eerst VERWORPEN van *Hendrik Koning van Vrankryk*, na *uitstel* van *antwoord* van zes maanden, en daar na *drie-maal* van de Koninginne *Elisabeth*, die noch het *hoogste gebied*, noch de *bescherming* dezer Landen wilde aanneemen; maar heeft ons God niet door onbedenkelyke wegen, tegen ver-
moeden;

moeden byna van de geheele wereld gebragt in *overvloeyende verversinge*, en wonderlyk verloft van die *Spaansche dwingelandye*? Mag van ons niet gezegt werden, als eens *Hanna* zong in haar Lofzang, *hy verheft den geringen uit den stof, ende den nootdrustigen verhoogt hy uit den drek, om te doen zitten by de Vorsten, dat hy ze den Stoel der Eere doe beerven.* Dien moedigen Koning van Spanjen, die *roemde*, dat de *zonne* altyt schein op het eene of het andere deel van zyn Heerschappye, is die niet in zulken *engte* gebragt, dat hy een eeuwige *Vrede*, op billyker voorwaarden als ooit voorheen, niet alleen aan ons heeft komen *aanbieden*, maar ook *afbidden*, na dat hy, die te voren zo *veragtelyk* en *wredelyk* onze *Gezanten* had gehandelt, ja *gedood*, alvorens *Gezanten* tot onzen Staat had atgezonden, om een *Treves* of *stilstant* van wapenen te verzoeken, en onzen *Staat* ook verzogt hadde om *Volmagtigden* en *Gezanten* tot *Munster* af te zenden, daar hy ons zeer *carresseerde* en *vleide*; die ons te vooren *vogelvry* en ter *dood-verwezene* had verklaart, heeft ons voor een *vrygevogten Volk*, en *Sauvercine* Landen moeten verklaeren: ja God deede yder een *Nederlands gunste* zoeken; men beefde voor het roeren van de *Leeuw*.

Exod. 18 God heeft *Koningen bestraft om onzent wille*,
II. en daar in zy *trotselyk handelden was hy boven*
haar. Hebben wy dan geen groote reden,
 om God te *danken* voor zulken weergalooze
Pf. 31. 22 *verheffinge*, en met David te zeggen, *Geloofst*
zy de Heere, want hy heeft *zyne goedertieren-*
heit aan my wonderlyk gemaakt, my voerende
als in eene vaste stad. d. Hoe menigmaal heeft
 God ons niet *verloft*, als het *water* al was ge-
 komen aan de *lippen*, byzonder van dien trot-
 sen Koning van *Vrankryk*, als die niet anders
 als moord en vervolging blies, om ons als
 een *Carthago* te verdelgen? Waren wy niet
 rondom met angst omzet in 't jaar 1672, waer
 in voor ons waren gespannen zulke gevaarly-
 ke *netten* van *paeperye* en *slavernye*, gedraeit
 en gewrogt in de *Cabinetten* van de twee Ko-
 ningen *Vrankryk* en *Engeland*, en twee nabuu-
 rige *Bisshoppen*, om ons schielyk en verrade-
 lyk te overrompelen? doe veele *Steden* in een
 jaar tyds in de handen van dien wreden *Asfur*
 vielen: de *zeven pylen* wierden *ontbonden*, en
 drie *provincien* van Nederland afgescheurt; ja
 de *Franschen* waren tot in het *herte* van *holland*
 ingedrongen, dat men pas tyd had om de dy-
 ken door te steeken en Holland onder water
Pf. 124. te zetten. *t' En ware de Heere, die by ons ge-*
2-7. *weest is, als de menschen tegens ons opstonden:*
 Doe

Doe zouden zy ons levendig verslonden hebben, als haren toorn tegen ons ontstak. Doe zouden ons de wateren overloopen hebben: een stroom zoude over onze ziele gegaan hebben. Doe zouden de stoute wateren over onze ziele gegaen zyn. De Heere zy geloofst, die ons in hare tanden niet en heeft overgegeven tot eenen roof. Onze ziele is ontkomen als een vogel, uit den strik der vogelvangers, de strik is gebrooken ende wy zyn ontkomen. Maar toen heeft God onze weklagen verandert in een reye, doende zoo recht te pas onder de voeten van brandstichters een ys-brugge smelten. e. Heeft God ons ook geen stoffe gegeven om hem te looven wegens geestelyke verlossinge? n. Heeft hy ons niet onthelt van snoode Afgoderye? immers zaten onze Voorvaderen nog in naere duisternisse van bygeloovigheden, afgoderye en dwaelingen, en waren ruim over twee eeuwen onder de volle macht van den Antichrist, als dien Ruyter op 't vaele peerd, wien de dood en helle navolgde; maar God heeft in de Reformatie het licht van zyn zuivere waarheit doen doorbreken. 3. Heeft God onze mond niet vervult met lof wegens de verlossinge door Christus, als hy onze boeyen heeft gebrooken, en ons gemaekt tot vrygelaetene des Heeren?

3. Slaan wy ons oog in 't byzonder op onze

De Maas- ze plaets MAAS-SLUYS, van wat voor *ge-*
sluische *ringe beginselen* dat opgeklommen is tot zul-
Gemeen- ken grooten *bloey*, wat werden wy dan niet
te is by- kragtig overtuigt van onze groote *verplich-*
zonder *ting* tot des Heeren LOF? MAAS-SLUYS is
verbou- immers haar *oorspronk* schuldigh aan weinige
den om geringe VISSCHERS, die zich op de sterke
God te *Schans* hadden *nedergeslagen* om hunne *kost* uit
looven. het water te zoeken; waerom deze VISSCHERS
 in erkentnisse van deze veilige *verschuyling*,
 en krachtige dekking, aan den Heer van dit
 Slot de *Hoofd-visch*, dat is een der grootste
 en beste gaeven, en naderhand by onderling
verdrag den *Twintigsten penningh* van hunne
 vangst betaalde, volgens de naauwkeurige
 aantekening van den Heere *Alkemade*, in den
 Oorlogh van Jonker Frans, pag. 61. 62.
 Dit werd versterkt door die TWEE HUTJES
 van *leem* en *riet*, die volgens het verhaal van
oude Vischers (aan hen door hunne Ouders
 van hand tot hand overgelevert) waren op-
 geslagen by de *Sluys*, die *Filippus van Mar-*
nix, Heer van *St. Aldegonde*, Gouverneur
 dezer Schans, in het jaar 1574, ontrent 20
 of 30 schreden van de *Schans* liet leggen, vol-
 gens het verhaal van P. *Opmeer*, in zyn Hi-
 storie der Hollandsche Martelaeren; werden-
 de deze *hutjes* bewoont door VISSCHERS,
 die

die opzigt op deze Sluys hadden; maar het welk in 't begin de *minste rang* niet had onder de *Dorpen*, heeft God door haar *welgelegenheit* ter zee, *visch-vangst* en *Koopvaard* doen steigeren tot zulken *grootheit*, heerlykheit en rykdom, dat het niet alleen als een *princes* onder de *Dorpen* geworden is, maar ook verscheidene Steden in Nederland niet alleen evenaard, maar zelfs *overtreft*. Leevert ons MAAS-SLUYS niet uit machtige *Reeders* en *Koopluyden*, die zeer groot zyn van vermoogen, van welke een van de vermoogenste uit zyn overvloed zulken *Ryk Geschenk* aan de *Kerk* doen kan, als daar is dit schoon en groot ORGEL-STUK! Hebben wy dan geen overvloedige stoffe om God, den *Springbron* van alle die rykdom en zegeningen te looven, en om met David in een dankbaere erkentnisse van Gods onverdiende goetheit, te zeggen: *Onze God, wy danken u, ende looven den Na-* I Cron. 29.13.14
me uwer heerlykheit: Want wie ben ik, ende wat is myn volk, dat wy de macht zouden verkregen hebben, om vrywillig te geven als dit is; want het is alles van u, ende wy geven het u uit uwe hand.

Wat waren wy nu gelukkig, indien de heilige bewegingen van *verwondering*, *blydschap* en daedelyke *dankbaerheit* in ons lewendig

dig waren; wel is waar, dat wy niet meer onder het Nieuwe Testament verbonden zyn aan een *schaduwachtige* Godsdienst; nogtans is onze *verplichtinge* niet minder, om den God

*Bestraf-
finge van
die God
niet loo-
ven met
han bert.*

Jacobs te LOOVEN voor al zyn dierbaere *wel-*
daden aan ons beweezen. Maar helaas! hoe

weinig werd God I. GELOOFT wegens alle
zyne onverdiende *weldaden*? mogen wy van

Am.6.10 de meeste niet zeggen, *zy waren niet om des*
Heeren Naam te vermelden. N. Hoe weinige

LOOVEN God met hun *herte!* a. Wie erkent
Gods *volmaektheden*? Mag God niet wel over

Jer.4.22 veele klagen; *Myn volk is dwaes, zy en ken-*
nen my niet? b. Waer *verwondert* men zich

over Gods *deugden* en *weldaeden*? trouwens

2 Cor. 4.4 *de god dezer eeuwen heeft haere zinnen verblint*
namelyk der ongeloovigen, op dat haar niet en be-

straele de verlichtinge des Euangeliums der heer-
lykheit Christi, die het beeld Gods is. c. Hoe

ongevoelig is men niet van Gods *zegeningen*,

Jer.17.6 *zyn als de heyde in de wildernisse, die het niet*
gevoelt wanneer het goede komt, maar blyft in

dorre plaetsen in de woestyne, in zoute ende on-
bewoonde lande. Als God zegt, *ik heb u lief*

Mal.1.2 *gehad, zoo zeggen veele, waar in hebt gy ons*
lief gehad? d. In plaats van die *geduurig te*

overdenken, zoo vergeeten die veele met een
on-

ondankbaer Israël, die vergaten Godes haars Pf. 106
 Heilands, die groote dingen gedaan hadde in 21. 22
 Egipten: wonderdaden in 't land Chams, vrees-
 selyke dingen aan de schelfzee. e. Waar erkent
 men God voor de springbron van al dat goede,
 waar mede hy ons begunstigt? Mag God niet
 rechtveerdig van u zeggen, als hy eens zeide
 van zyn wederspanning volk, *zy en bekent dog* Hof. 2. 6
niet dat ik haar het koorn, ende den most, ende
den olie gegeven hebbe, ende haar het zilver en-
de gout vermenigvuldigt hebbe, dat zy tot den
Baal gebruikt hebben. Ik nochtans leerde E- Hof. 11. 3
phraim gaan; hy nam ze op zyne armen, maer
zy en bekende niet dat ik ze genas. In plaats
dat veele God daer van de eere zoude geven;
zo wyten zy dat dikwyls dank aan haar eigen
wysheit en neerstigheid, die offeren aan hun
garen, en rooken aan hun net: want door de- Hab. 1.
zelve is zyn deel vet geworden, en zyne spyze 16.
smoutig. Waar schat men God en zyn ge-
meinschap hoog? veele zouden wel zeggen
*met de Speelgenooten van de Bruid, *Wat is**
uw Liefste meer dan een ander Liefste, O gy Hoogl. 5
schoonste onder de Wyven? wat is uw Liefste 9.
meer dan een ander Liefste, dat gy ons zoo be-
zwooren hebt? In plaats van hem hoog te schat-
ten, zo verachten zy God in hun herte, even
als de Propheet Jesaia al voorzag, dat men
 de

- Jes. 53.3* de *Mesias* zoude klein achten, zeggende, *hy was veracht, ende de onweerdigste onder de menschen, een man van smerten, ende verzogt in krankheit: ende een ygelyk was als verbergende het aangezichte voor hem; hy was veracht, ende wy hebben hem niet geachtet.* Even zoo hebben veele nagelaten den Heere in *achtinge*
- Hof. 4.10* te neemen. 1. Waar LOOFT men God met vreugde over het gevoelen van Gods goetheit?
- Job 27. 10.* Zal een huycbelaar zich in den *Almachtigen verlustigen?* Geen wonder; a. veele achten Gods gemeenschap een last, en hebben verdriet in een geduurige gewenninge aan den Heere, die zeggen met een godloos Israël,
- Am. 8.5* Wanneer zal de nieuwe maene overgaen, dat wy lyfsocht mogen verkoopen? b. En zo sommigen al een vreugde hebben, zoo is het een verkeerde vreugde, of, in de zonden, die opspringen als zy quaed doen, en zich verheugen in de verkeertheden des quaeden; of, het is een blydschap over ydele dingen, waarvan Salomon zegt, tot het lacchen, gy zyt dul, en tot de vreugde, wat zal deze maeken? 1. Waar looft men God met zyn Tonge, a. Om zyn deugden te verkondigen, en aan anderen te vertellen de groote daden Gods, en weldaden, waer mede hy ons bekroont? draegen veele zich niet als de negen *Melaatsen*, die gereinigt

waren, die niet *wederkeerden* om God te LOOVEN en te danken; waar van daan *Jefus* dat qualyk neemende, vraagde, *zyn niet de tien Luc. 17. gereynigt geworden, en waar zyn de negen? en 17. 18. zynder geene gevonden die wederkeerden, om God eere te geven, dan deze vreemdelingh?* Wat eene diepe *stilzwygentheit* bespeurt men niet dagelyks in gezelschappen? hoe zelden verbreid men daar Gods *lof*? heft maar iemand eens wat op van God, *prysweerdige* deugden, of van de inneemende *schoonheit* van *Jefus*, men is aanstonds met *stonheit* geslagen. En waar komt dat gebrek van *lofzangende* tongen van daan? 1. By sommigen spruit het uit *onbequaamheit*: menschen, die begaaft zyn met een *zoetvloeyende* tonge, die in Raads-vergaderingen en Regtbanken kunnen spreken met een wel-gehangen Tonge; maar ondertusschen als zy maar een *korte* reden zoude voeren van Gods volmaaktheden, of van de beminnelykheit van *Jefus*, zoo staan zy dikwyls te kyken als groote *weetnieten*, en als of de tong haar gebonden was; die niet minder verzet zoude staan, als zy zouden meldinge deden van een *wysheit*, die van boven is, als *Demosthenes*, wanneer hy als Gezant aan den Macedonische Koning *Philippus*, in zyne aanspraak bleef *steken*; menschen, die dan immers zoo *onse-*

Oorsacke
wuorum
vele God
met hare
tongen niet
looven.

dreven en verlegent zyn, als 'er van dezen zelve grooten *Redenaar* verhaalt werd, als hy voor de *eerste reise* in 't openbaar een Redenvoering zoude doen; die merkende, dat het volk hem *uitlachte* om zyn *lisp spraak*, zo *verward* wierd, dat hy tot *twee reisen* toe bleef *steeken*, en eindelyk met *bedekten hoofde* beschaamt zich na huis pakte. En gebeurt het al eens, dat sommigen door *schaamte* geperst werden te spreken van Geestelyke zaeken, zoo *looven* zy daar in God niet, maar *spreken* meenigmaal daar van zoo *oneerbiedig*, ja zoo *onverstandig*, dat men met de uiterste *verbaastheit* moet verftelt staan, dat menschen, die opgevoedt zyn onder zulken grooten licht der waarheit, zoo *verkeert* van de *Goddelyke* dingen kunnen spreken. 2. Of zulken diep stilzwygentheit spruit by veelen uit een groot *verdriet* en *onlust* in des Heeren *Lof*; daar is geen werk 't welk hen *verdrietiger* en *lastiger* valt, als in des Heeren *Lof* uit te bersten; gelyk zy in andere niet kunnen verdragen dat zy des Heeren *lof* in gezelschappen verkondigen, en met hun *herte* geemelyk tegen zulke discoursen opkomen, die hoe eer hoe liever *afbrekende*, zoo heeft men ook zelfs geen lust in het vermelden van Gods *Lof*: geheele avonden kan men *doorbrengen* met *redeneering* over
wereld-

wereldsche of Staats-zaken, zonder dat men *vermeed* werdt; en ondertuffchen kan men geen een quartier-uurs fprecken van *Goddelyke* zaeken; aanftonds *verveelt* dat al. 3. Hoe veel *fchaemen* z.gh God in 't gezelfchap van andere te *looven*; zy rekenen menigmaal dat beneden het *fatfoen* van menfchen, die eonige *rang* in het burgerlyke hebben, den *Lof* des Heeren by anderen te *vermelden*. Edel anders was *Paulus* van God geleert, die zich *des Euangeliums Christi* niet en *fchaemde*, dewyl het was een *kracht* Gods tot *zaligheid* een iegelyk die *geloofte*. Reekende het de *groot* Konig *David* wel beneden zyn *fatfoen* Gods *lof* te *verbreiden*; zelf in het *gezelfchap* van de grootste *Princen*? hoort eens, hoe *vrymoedig* hy Gods *lof* daar voor *verkondigde*, als hy zeide, *ik zal voor Koningen fpreken van uwe getrigeniffen, en my niet fchaemen*. 4. Ja het vloeit voort uit hun *aardsgezinnheit*; de meefften zyn *heden* van deze *wereld*, welker *deft* in dit *leven* is; menfchen, die maat *aardsche* dingen *bedenken*; dewyl nu uit den *overvloed* des *herten* de *mond* *fpreekt*, zo kunnen zy des Heeren *Lof* niet *vermelden*, daar hun *herte* noch uit de *aarde aardsch* is, zonder dat zy ooit eenige *Genade werkingen* van des Heeren *Geest* hebben *ondervonden*: zy zyn uit de *wereld*,

Rom. 1
16.Pf. 119
46.Phil. 3.
19.
Mat. 12.

34.

Joh. 4 5

reld, en daarom spreken zy uit de wereld, en de wereld hoort haar. Ja in plaats van zyn tonge te gebruiken tot des Heeren lof, zoo misbruiken veele hunne lippen tot *verfnazding* en *lastering* van den Hoog-heilig en noit genoeg gevreesden Naeme Gods. *b.* Waer LOOFT men God met *Psalme-gezang, Lofzangen* en *Geestelyke Liederen*, zoo in 't openbaar als in onze byzondere *huizen* of *byeenkomsten*?

1. Wel is waar, dat wy in Gods huys met de *feesthoudende meeningte* mogen opgaan, om met *psalmen* te vereeren onzen grooten God, die woont onder de *Lofzangen Israels*; maar helaas wat is 'er in deze geestelooze tyd geen groot *verval* in het zingen van Gods lof! *2.* Hoe veele *verzuimen* dat *Geestelyk* werk, die daar een *walge* van steeken; die, schoon zy *lezen* kunnen, evenwel met andere Geloovigen in onze Kerken niet *zingen*: anderen gaan uit de Kerk eer men heeft *gezongen*; daar *Jesus* niet *eerder* wilde gaan na buiten, als na dat

Matt. 26 hy den *Lofzang* *gezongen* had; wien het zingen van een Vers boven de gemeene Pauze, zoo verdrietig valt, dat ze *ongeschiktelyk* uit de Kerk loopen, daar ze dikwils geen *verdriet* krygen in het zingen van *hoeren-liederen* en *dronkemans-deunen*, al moest men daar mede *gehele nachten* doorbrengen. *3.* En als

men

men al in Gods Huis zingt, kan dat de naam wel dragen van God te LOOVEN? het is waar, onze *Godsdienst* werd met het zingen van een *psalm* begonnen en beslooten, onze Tempelen weergalmen van gejuich, en men verblyd zig wel *onder het geluit des Orgels*, (gelyk daartoe een milddadig voornaam *Burger* van deeze Plaats onze Kerk met een zeer schoonen ORGEL heeft begiftigt) maar hoe *onchristelyk* gaat dat menigmaal niet in zyn werk? hoe *verwart*, hoe *onaandachtig*, hoe *oneerbiedig*, hoe *berte- en geesteloos* zingt men veelyts niet? geschied het doorgaans niet zonder *Geest en leven*, en maar uit een *sleur-gewoonte*? veele zingen alleen de *woorden*, zonder dat zy eens *verstaan* wat zy zingen, oordeelende het voor hen genoeg te zyn, als zy maar *hart* kunnen schreeuwen, en een *verwart* geluit maken, zonders eenigfins op de *toon* te letten: het welk men met recht een *ydel en ongoddelyk ge-* I Tim. 6
 roep mag noemen. Hoe *onaangenaam* zulken 20.
 zingen is, verklaart God genoegzaam, als hy het zelve een *getier der Liederen* noemat, zeggende, *doet het getier uwer Liederen van my* Am 5. 23
weg: ook en mag ik uwer Luyten-spel niet hooren. Anderen hebben in hun zingen alleen voor, hunne *konst* in het zingen voor anderen te toonen; die maar acht geven op de *vallen*

en *toonen*, en hoe zy blyft hun *stem aangenaam* buigen zullen; niet als of men *God* zegt te *LOOVEN*, maar als of men om den *hoogsten prys* zong, daar men moest denken aan dat bekende versje van *Bernardus*:

NON VOX, SED VOTUM, NON MUSICA
CHORDULA, SED COR:

NON CLAMOR, SED AMOR CLANGIT IN
AURE DEI.

Dat is:

NIET DE STEMME, MAAR DE BELOFTE,
NIET DE MUSICALE SNAAR,
MAAR HET HERT,
NIET HET GELUIT, MAAR DE LIEFDE
KLINKT IN DE OORE GODS.

En ondertusschen verstaat men niet wat dingen zy aan God voordragen: blykt dat niet uit die *oneerbiedige gebeden* onder die Godsdienst-oeffening? dat zwieren van de oogengins en weder door de gantsche Kerk heen, en dat *buigen*, daar ter plaatse gansch *ontydig* en *ontstikkende*, is dat geen *sprekende tonge*, dat hunne *gedachten* ontrent andere dingen werkzaam zyn? immers dit *zingen* komt niet voort uit een *reine begeerte* om God te loven,

maar

maar veel eer om daar in *menschēn* te behagen, of om uw nog niet geheel in den slaap gewiege *conscientie* te beyredigen. 2. En gaat het wel minder *slordig* toe in onze byzondere *huizen* of *byeenkomsten*? hoe *ongemeen* is het, dat de *verheffingen* Godes in onze keelen zyn in onze *huizen*, op onze maaltyden en *byeenkomsten*; het zingen van *psalmen* en geestelyke *Liederen*, die nuttige Godsdienst-geffeningen zyn byna *buyten gebruik* geraakt: geschied dat eens op *Bruyloften* of andere vrolyke *byeenkomsten*, zoo stoppen veele werelds-kinderen hunne ooren, gelyk *Julianus* deede, als hy een Psalm hoorde zingen: of men zal daar mede *spotten*, even als de *heydenen* deede, en nu nog de *papisten*, zeggende, *zingt ons een ps. 137.*
van de Liederen Zions. Waren 'er geen, die 3.
 zulken, die *werk maeken* in hunne t' saemenkomsten zig met zingen van *psalmen* en andere geestelyke *Liederen* te vermaeken, voor *buychelaars* en geveinsden houden. 3. Ja in plaats van Gode ter eere te zingen, wat *onteed* men God niet door *andere Liederen*, geleert in de Schoole des *Satans*? *veele quinkeleeren op het geklank der Luyten*, en *bedenken haar zelven* *1 Tim. 6*
allerhande Instrumenten van Muzyk, maar niet *20.*
 om God daar op te LOOVEN, en Davids *Gezangen* daar op te speelen, maar om daar op

te zingen allerhande *ydele* en *dertele* Liederen : men hoort *Gezangen* genoeg , maar 't zyn *lichtveerdige* *Gezangen* , om het vleesch te *bezorgen tot begeerlykheit* : 't zyn *dronke mans* gezangen , om *vroomen* te *smaeden* en te *lasteren* ; 't zyn *hoeren-liederen* , die de *onnozelheit* zelfs zouden doen *bloozen* ; daar oeffent men de *jeugd* in , daar houd men *Muzyk-concer-*ten toe ; daar onder *Christenen* niet anders dan openbaere *Lof-* en *Dank-liederen* moesten gehoort werden , daar weergalmt meenigmaal de lugt van zoo veele *onreine* gezangen ; wat gelykt zulks by het gedrag der *eerste Christenen* , wien zelfs de *heydenen* dat getuigenisse gaven , dat ook de *wildernissen* en *spelonken der steenrotsen* weergalmden van *heylige Liederen* , welke zy aldaar zongen onder die *bloedigste vervolgingen* ; hoe wel mag men op *onze dagen* passen , 't geen eens *Amos* verweet aan het dertel en zorgeloos *Jodendom* : Gy die den *boozen dag* verre stellet , en den *stoel des gewelds naby* brengt : die daar liggen op *elpenbeene bedsteeden* , ende *weeldig* zyn op hare *koetsen* : ende eeten de *lammeren* van der *kudde* , ende de *kalveren* uit het *midden* van den *mest-stal* : die op 't *geklank* der *luyte quinkleeren* , en bedenken haar *zelven Instrumenten* der *Muzyke* , gelyk *David* : die *wyn* uit *schaelen* drinken , ende haer

zalven

Rom. 13.
14.

Amos 6
3. 6.

zalven met de voortreffelykste olie: maar en be-
kommeren haar niet over de verbreekinge Jofefs.

c. Waar LOOFT men God door godvruchtige
t' Samenspraeken onder malkanderen? Als vele
in gezelschappen zyn, spreken zy niet van He-
melsche dingen als de *Emmaus-gangers*, maar
alleen van *ydele*, vleeschelyke en wereldsche
dingen, en op zyn best genomen, hoort men
daar maar redeneeren van gemeene, we-
reldlyke en *burgerlyke* dingen; hoe zeldzaam
is het, dat een *heilige* ziele zig bedankt in ge-
zelschap van anderen geweest te zyn, daar
men God *loofde*? hoe dikwils zoude zy haar
veel beter *gesticht* gevonden hebben, zoo zy
in eenig *boekje* had gegaan, en tusschen God
en haar ziele *t' samenspraak* had gehouden?

d. Waar LOOFT men God met de DAAD, en
met een heiligh en godzaligh GEDRAG VOOR
alle zyne *weldaeden*? *Word den godtloozen ge-* Jer. 26.
nade beweezen, hy en leert evenwel geen gerech- 10.
tigheid, hy dryft onrecht in gantsch richtigen
Lande, ende hy en ziet de hoogheit des Heeren
niet aan. Waren 'er geen, die in plaats van
God te LOOVEN door hunne *werken*, Gods
goetheit leggen tot een oorkuffe van *zorgeloos-*
heit, zeggende, *wy zyn verlost om alle die* Jer. 7. 10
grouwelen te doen; die met *Jeschurun* vet ge- Deut. 32
worden zynde, achter uit slaan, en hun Mae- 15.

ker vergeeten; als zy de oordeelen ontkomen
zyn, dan dartzel werden met een Agag, die
weeldelyk tot Samuel quam; zeggende, voor-
waar de bitterheit des doods is geweeken: die
hen de Muyl-Ezels gelyk maken, die van de
moeder wel gezoogt zynde, tot teken van
dankbaarheid, met de beenen tegen haar agter
uitslaan, of als de Zwynen, die de ekelen op-
eeten, en niet en zien op den boom, daar ze
af vallen, en al knorrende en morrende van
den trogh afloopen; mag men die niet verge-
lyken by de vuile mesthoop, die hoe ze meer
van de zonne werd bescheenen, hoe ze vuilder

I Sam.
15. 32.

damp opgeeft; Na dat haarlieder weyde was,
syn sy zat geworden; als ze zat zyn geworden
heeft zich haar herte verheven, daarom hebben

Hof. 13.
6.

zy my vergeeten; die maken dat de Naeme
Gods om haren't wille werd gelaftert.

Rom. 2
24.
cap. 2.
4. 5.

ô Rampzalig mensch! 1. Die zoo ondank-
baar Gods goedertierenheit beantwoort, zon-
der hem daar voor te LOOVEN! zult gy dit
den Heere vergelden, gy dwaas ende onwys
volk? is hy niet uwe Vader, die u verkreegen,

Rampfa-
ligheit
der gener
die God
niet loven

Dent. 32
6.

die u gemaakt, ende u bevestigt heeft? 2. Over
deze uwe ondankbaarheid moet de Hemel ende
aarde verstomt staan, also gy daar door toont
erger te zyn als de beesten, die u veroordeelen;
daarom roept God die tot Getuigen, zeggende,

hoort

hoort gy hemelen, ende neemt ter oore gy aerde, *Jes. I.*
 want de Heere spreekt: ik hebbe kinderen groot 2. 3.
 gemaakt ende verhoogt, maar zy hebben tegen
 my overtreden. Een osse kent zynen bezitter,
 enae een ezel de kribbe zyns beeren, maar Israël
 en heeft geen kennis, myn volk en verstaat niet.
 3. Laat gy na God voor zyne weldaeden te
 LOOVEN, zoo stopt gy op de vloed van Gods
 weidaden; die ondankbaarheid is een verzen-
 gende dorre wind, die de fonteyne van Gods
 goetheit opdroogt: hoord God eens bedreigen
 by de Propheet Jesaia, het en is geen volk van *Jes. 27.*
 een g verstant; daarom en zal hy die het gemaakt *II.*
 heeft, zich des zelven niet ontfermen; ende die
 't geformeert heeft, en zal aan 't zelve geen ge-
 nade bewyzen. Het staat te duchten dat God
 eens zeggen zal, als hy eens bedreigde over
 een ondankbaar Israël, ik en zal ulieden niet *Zach. II*
 meer weiden: wat sterft, dat sterve, ende wat *9.*
 afgesneden is, dat zy afgesneden. 4. Door ver-
 zuim van den Heere te LOOVEN, laad gy op
 u des Heeren zwaeren toorn en schrikkelyke
 oordeelen, volgens de Goddelyke bedreiging
 by de Propheet Amos, ik zal uwe Feesten in *Amos 8.*
 rouwe, ende alle uwe liederen in weeklagen ver- *10.*
 anderen ende op alle lendenen eenen zak, ende
 op alle hoofden kaalheit opbrengen: ende ik zal
 het land stellen in rouwe, als 'er is over eenen
 eeni-

eenigen zoone, ende des zelven einde, als eenen bitteren dagh. Gy moogt dikwils vrolyk zingen, maar God zal uwe vrolyke gezangen eens n een naar getier en gehuil verwiileien, als gy van weedom des herten zult schreeuwen, ende van verbreekinge des Geestes zult huilen; want de aarde, die doornen ende distelen draegt die is verworpelyk, ende naby de vervloeking, welke einde is tot verbrandinge; ja die kwaad voor goed vergelt, het kwaad en zal van zynen huize niet wyken. Wilt gy God niet LOOVEN en eeren door een heiligen wandel, God zal dan zich zelve verbeerlyken in uw oordeel, als de Heere over u uitvoeren zal dat oordeel over Zidon gedreigt, zeggende, ziet ik wil aan u, o Zidon, ende zal in 't midden van u verbeerlykt worden, ende zy zullen weten dat ik de Heere ben, als ik Gerichten in haar zal hebben geoeffent, ende in haar geheiligt zal zyn. Ja na maete van zyne zegeningen zal hy zyn plaegen over u verzwaeren: of veracht gy den rykdom zynner Goedertierenheit, ende verdraegzaamheit, ende lankmoedighheit, niet weetende dat de Goedertierenheit Gods u tot bekeeringe leidt? maar na uwe hardighheit, ende onbekeerlyk herte, vergadert gy u zelve toorne als eenen schat, in den dag des toorns ende der openbaringe van het rechtveerdig oordeel Gods. Gy

moogt

Heb. 6. 8
Spreuke
17. 13

Ezech.
28. 22

Rom. 2
4. 5.

moogt u al *vleyen*, dat het met u zoo slegt niet zal afloopen, maar dat gy hier namaals uwe *stemmen* nog wel zult paeren met de zalige *kalelujahs* der *Engelen*, en met de *vrolyke Gezangen* en juichende *harp* der volmaakte *Rechtveerdigen* voor Gods *Throon*; maar weest gewaarschouwt, gy zult u elendig *bedroogen* vinden; die hier *namaals* God wil *LOOVEN* met *psalm-zingen*, moet hier al leeren de *toon* van dat *Hemelsch Muzyk*: wat *verkeerde* verbeelding maakt gy van den *Hemel*? gy zyt *onbequaam* tot die *hemelsche* *Lofzangen*; wat zoud gy doen in den *hemel*, daar gy hier zoo weinig *lust* hebt tot *Geestelyke Gezangen*, ja daar zoo *afkeerig* van zyt? immers dan zal het *onderscheid* moeten blyken tusschen die genen, die God hier *GELOOFT* hebben, en *niet* geloofd hebben; daar in de *rechte Loovers* van Gods *Naeme* vervult zal werden, 't geen wy in de *Openbaeringe* van *Joannis* lezen, *daarom zyn zy voor den Throon* Openb. *Gods. ende dienen hem dagh ende nacht in zynen* 7. 15. *Tempel: ende die op den Throon zit zal haar overschaduw*. Daar zal van u, en die genen die *geweigert* hebben God te *LOOVEN*, gezegt werden, *zwygt, want zy en waren* Am. 6. 10 *niet om des Heeren Naam te vermelden.*

Komt; *Loovet den Heere, roept zynen name aan, maakt zyne daeden bekend on aer de volken. Zingt hem, psalmzingt hem, spreekt aandachtelyk van alle zyne wonderen.* 1. LOOFT hem met uw herte, dat gevoelig is van zyne Genade; heilighd God den Heere in uwe herten. 2. LOOFT God met uwe tonge: Laet ons dan door hem altyt Gode op-offeren een Offerhande des lofs, dat is; de vrucht der lippen die zynen Name belyden. 3. LOOFT hem met de werken van teedere Godvrucht: Laat uw licht alzoo schynen voor de menschen; dat zy uwe goede werken mogen zien, ende uwen Vader die in de hemelen is, verheerlyken. 4. Ja AL WAT ADEM HEEFT LOOFT den HEERE met psalmzingen en allerlei Muzyk-Instrumenten; LOOFT God ook met den ORGEL. Tot zulken eynde, om God daar mede te LOOVEN, heeft dezen mildadigen Heer VAN WYN aan onze Maas-Sluyfche Kerk dit voortreffelyk Muzyk-stuk geschonken: dit schoone ORGEL-STUK moet daarom niet gebruikt werden, om daar op te speelen *lichtveerdige en ydele Liederen*, gelyk, och arm! niet als maar al te veel, tot groote aanstoot van Gods Volk, in ons Land geschied; dan was het vry beter dat dezen Heer VAN WYN zyne groote somme gelds tot *heilzaemer gebruik* besteed had; als dat gy dezen

Vermae-
ning.

Pf. 105.
1. 2.

I Pet. 3.
15.

Heb. 13.
15.

Mat. 5.
16.

Op den
Orgel
moet men
God loo-
ven maer
geen yde-
le Liedere-
ren daar
op spelen

dezen ORGEL tot *hoorn* en *ontearinge* van *Gods Naam* zoud aanleggen; want zulk een *ydel gespel* voldoet alleen de *lust* der *ooren*; dat bezoetelt *Gods Huis*, daar hy *onder de Lofzangen* zyns Volks wil wonen; zou dat voegen, dat men zyn *weelde* en *wellust* zoude pleegen ter *plaatsse* daar God ons door zyne *Dienaarstegen* allerlei *ydelheit* waarschouwd? zou dat ons passen, dat wy onze kostelyke tyd in *dertelheit* zouden doorbrengen te dier *plaatsse*, daar wy *Gods toorn* en oordeelen daer over afbidden? zekerlyk deze eene *Konst* is al te *weerdig*, als dat men die tot *ydelheit* zoude besteeden: de wonderlyke *toon* en aardige vallen van dit vervoerend *Muzyk-Instrument* moeten ons veel eer dienen, als zoo veele *vleugelen*, om hemelwaards door heilige *overdenkingen* tot God op te vliegen: Al wat een Christen doet, moet hy doen tot *Gods eere*; dies moeten wy dit *Speeltuyg* van dezen kostelyken ORGEL niet gebruiken tot opwekkinge van *dertelheit*, maar tot *verbeerlyking* van *Gods Naem*, en *ontvonkinge* van heilige *bewegingen*. David, een geest zoo vol heilighets, wekt daarom de *storme snaeren* op tot *Gods lof*, zingende: *Waakt op gy luyte ende harpe.* Ps. 108

Ja wat hebt gy, *Maas-Sluyse Gemeente*, van 3. nooden zulke *dertele* en *vleeschelyke liederen*,

om die op den *ORGEL* te speelen? kond gy uw hert niet *vol* ophaelen met zingen en speelen aan die *volle en volmaekte Liederen der PSALMEN*, waar in een verborgen *Rykdom* en onwaardeerbaere *schat* van Hemelsche wysheit en geestelyke *vrolykheit* is opgeslooten; en daarom, zult gy *voordeel* doen met dit heerlyk *Speeltuyg*, zoo zoekt daar door de *dienst en Lof* des Heeren te bevorderen: *leert en vermaant* met dezen *ORGEL malkanderen*, met *Psalmen ende Lofzangen*, ende *Geestelyke Liedekens*, zingende den Heere met aengenaemheit in uw herte.

Coll. 3.
16.

Het speelen op den Orgel is zoo wel onder het N. Testament als eertyds onder het O. Testament geoorloft.

Maar mogelyk zullen sommige denken, dat zulk een *SPEELEN* op *Muzyk-Instrumenten* wel geoorloft was onder het oud Israel, het welk van *harder en vleeschelyker* aart zynde, door diergelyke *Speeltuygen* moest bewoogen en opgewekt werden. Ja men zal dikwils voorgeeven, dat zulken *gespel* de *schaduwachtige Godsdienst* der Israëlitén mede bragt, daar die *nu onnodig* zyn, dewyl alle diergelyke *schaduwachtige* plechtigheden onder de dagen des *Nieuwen Testaments* zyn *afgeschafft*. Op welke gedachten ik kortelyk ter voldoening moet antwoorden, dat ik geen reden kan zien, dat wy *Christenen* nu *minder opwekking* door *Muzyk-Instrumenten* noodigh zouden hebben.

hebben als David, die geduurig door *Speel-
trygen* zyn *geest* opwekte om God te LOOVEN:
onze *zwakheit* eischt zo wel eenige uiterly-
ke, en door de zinnen begrypelyke dingen,
om ons tot den *innerlyken* Godsdienst op te wek-
ken en gaande te maken; wy vinden ook ner-
gens, dat onder het *Nieuwe* Testament het
speelen op *Muzyk-Instrumenten* van *Psalmen*
of *Geestelyke Liederen* ter eere Gods, gepaart
met de stemme en het *herte*, of *indrukkelyk*,
of by *gedolg* VERBOODEN is. Behalven, dat
men *onredelyk* het zingen van Davids *Lofzang-
gen* onder het ORGEL-GELUIT op de *scha-
durwachtige* Wet van Mozes toepast; dewyl Da-
vid zelfs dat *psalmzingen* onder het gebruik
van *Speeltrygen* regelregt steld tegen de *scha-
durwachtige* dienst-pleggheden van Mozes,
als hy zingt: *Ik zal Gods Naeme pryzen met Ps. 69.*
Gezangh, ende hem met dankzegginge groot 31. 32
maken: ende 't zal den Heere aenigenamer zyn
dan een osse, ofte een gehoornde varre, die de
klaenwen verdeelt: gelyk hy ook een gebroken Ps. 51.
en verontmedigt hert verheft *boven* alle de *15. 19*
offerhanden van de *Oude* Wet.

En wilt gy daar toe *bequaam* werden; *1. Middelen*
Fragt een *nederig herte* te krygen; ziet uwe
onwaardigheit, dat niet als *zonden* in u is; de *1. van God*
Engelen, die in *nederigheit* hun aangezichten *te loven.*

- Jes. 6. 5.* bedekten met hunne vleugelen, waren best in staat, om den *Lof* van den Heiligen God uit te galmen. 2. Leert God te *kennen* in zyne *volmaaktheden*; in plaats van uwe *gedachten* te laten vliegen over den *valschen* schyn der *schepfelen*, zoo vestigt u meer op de *beschouwinge* van de oorspronkelyke *schoonheit* des *Scheppers*, dan zult gy met David kunnen
- Pf. 44. 9.* zeggen, *in God roemen wy den gantschen dag, ende uwen Naem zullen wy Looven in eeuwigheit, Sela.* Hoort David eens God LOOVEN, als hy veel overdenkingen van hem maakte: *myn mond zoude roemen met vrolykzingerende lippen: Als ik uwer gedenke op myne legersteden, zoo peinze ik aan u in de nachtwerken.* 3. Tragt uw herte vervult te krygen met de *liefde Gods*; dan zult gy met de Bruid
- Hoogl. I. 4.* zyn *uinnemende Liefde* vermelden meer dan den *wyn*; die kende David *bequaam* tot Gods *lof*,
- Pf. 40. 17* zeggende, *laat in u vrolyk ende verblyd zyn alle die u zoeken; laat de liefhebbers uwes heyls geduuriglyk zeggen, de Heere zy groot gemaakt!* 4. Voegt daar by een krachtig *Gebed* om zyn *Geest*; zend tot hem de *begeerte* uwes *herte* in de *hoogte*, dat hy, die de *stommen* heeft doen spreken, ook de *band* uwer *tongen* wil ontbreidelen, zeggende, *Heere opent myne lippen, zo zal my mond uwen lof verkondigen.*

digen. Ja bid met dien zelfden Lieffelyke in de Psalmen Israëls, *laat mynen mond vervult worden met uwen Lof; den gantschen dag met uwe heerlijkheit!* Ps. 71. 8

En zoud gy niet trachten den Heere te *Beweeg-*
LOOVEN, en met *psalmzingen*; ook op dezen *reaenen*
ORGEL te pryzen? 1. Dat eischt immers
 God van u, die u toeroept, *Loovet den Hee-* Ps. 105.
re, roept zynen Naeme aan, maakt zyne daden 1. 2.
bekent onder de volken. Zingt hem, psalmzingt
hem, spreekt aandachtelyk van alle zyne wonde-
ren: Sprekende onder malkanderen met Psalmen Eph. 5.
ende Lofzangen, ende Geestelyke liedekens: zin- 19.
gende ende psalmende den Heere in uw herte.
 2. Die *Lof* is een *schatting*, die gy schuldig
 zyt aan alle *schoonheit* in de *natuur*; en zoud
 gy dan *God* niet **LOOVEN**, die in *schoonheit*
volmaakt is, en van wien alle *schoonheden* in
 de wereld maar kleine *schaduwten* zyn. 3. **AL-**
LES WAT **ADEM** HEEFT, ja alle *schepselen*
LOOVEN God; daar in zyn gestadig de *En-*
gelen beezig. a. Ja dat is het gestadig werk
 der *vroomen*: hoe wierd David niet vervoert
 in des Heeren *Lof*, als hy zegt, *wat zal ik* Ps. 116
den Heere vergelden voor alle zyne weldaden aan 12. 13:
my bewezen? ik zal den beker der verlossingen
opnemen, ende den Name des Heeren aanroepen.
 b. Gaan de *heydenen* zelfs u daar in niet voor?

hoord *Epiëtetus* eens spreken met woorden, die byna voor een *heyden* te verheeven zyn; wat dan? *Derwyl veele verblind zyn, moet 'er niet iemand zyn die deze plicht waarneemt, en in plaats van allen, een Lofzang van God opheffe? want dog, wat kan ik, een krepel oud man anders doen, als God looven? indien ik een Nachtegaal was, zoude ik het werk van een Nachtegaal doen: indien een Zwaan, dat van een Zwaan: terwyl ik nu met reden begaaf ben, moet ik God pryzen; dat is myn werk, daar mede ben ik beezigh, ook zal ik deze post niet verlaten, zoo lang het my vergunt werd: en wecke u tot dit zelve Lied op. De Overwinnaar, als hy op zyn Triump-wagen na het Capitolium wierd gevoert, wierp een gedeelte van den Lauwerkrans in den slip van Jupiter. *Vespasianus* gaf God de eere als hy Jerufalem had ingenomen, zeggende, 't is niet ons, maar Gods werk. ZOO LOOFDE God de Turkschen Keyzer wegens de bescherming van Nederland, als hy zyne vrage, waarom het Nederland tegen den machtigen Koning van Spanje konde uitharden, zelfs beantwoorde, zeggende, haar God heeft haar geholpen. c. LOOVEN de onredelyke schepselen ook op hare wyze God niet? daarom zingt David, alle uwe werken Heere die zullen u looven! 4. Het werk*

werk zelve van God te LOOVEN, moest u dat daer toe niet krachtig aanzetten? De vier Dieren en vier-en-twintig Ouderlingen zongen Openb. 5
een Nieuw Lied in den hemel. a. Hoe won- 13.
der aangenaam is niet dat LOOVEN en pryzen Hoogl. 2
van God? David spoort 'er daerom anderen 14.
toe aan: Looft den Heere, want onzen God Pf. 147. 1
te psalmzingen is goed, dewyle hy lieflyk is: de Lof is betaemelyk. Trouwens het is de eenigste schatting welke God van zyne weldaeden ontfangt. b. Wat groot voordeel zou u dit LOOVEN van God niet toebrengen? liet God zig niet onbetuigt, als Salomon met allerlei Muzyk-Instrumenten God loofde; want als zy eenpariglyk trompetteden ende zongen, om eene 2 Cron. 5
eenparige stemme te laten hooren, prysende ende loovende den Heere; ende als zy de stemmen ver- 13. 14.
bieven met trompetten ende met cymbalen, ende andere Musicale Instrumenten, ende als zy den Heere preesen, dat hy goed is, dat zyne weldadigheid is tot in eeuwigheit: dat het huys met een wolke vervult werd, namelyk het huys des Heeren. Ende de Priesters en konden van wegen die wolke niet staan, om te dienen; want de heerlykheit des Heeren hadde het huys Godes vervult. Hoe veel te meer zal de Heere zulke beschynen met het licht zyns aanschyns, die hem onder ons Orge'geluyt zynen *Lof uit-*
F 3
galmen;

1. Sam. 2 galmen? immers *die my eeren*, zegt God, *sal ik ook eeren*; dat zal God *verbinden* tot het schenken van nieuwe *weldaeden*. c. Is dit

LOOVEN van God ook niet *noodigh*? God wil

Lev. 10. dog *geheiligt werden door die gene die tot hem naderen*. Want zoo wy des Heeren *lof* niet

3. vertellen *door* ons, zoo zal God zyn *Lof* in ons verbreiden door zyne *oordeelen*, even als

Exod. 14 God eens *verheerlykt* wierd aan *Pharao* en aan

4. 17. al zyn *heyr*, om dat hy God niet wilde *verheerlyken* door zyn tonge en metter *daad*.

Overtuiging der Geloovigen over haerwangedrag. Maar dat de *wereld* zoo *nalaetig* is in dit heilzaeme en troostelyk werk van *Gods Lof*,

dat is niet te verwonderen, want zy zien zo veel heerlykheit en *lofwaardigheit* niet in God;

2 Cor. 4. zy *verstaan* de taele *Canaäns* niet, zy zyn *onbedreven* in de hooge *toon*en van dit hemelsch

Muzyk: maar hoe is dat te *begrypen*, dat gy *Geloovigen*, die *geformeert* zyt om *Gods lof* te

4. vertellen, zoo *gebrekkig* zyt om den Heere te *pryzen*? immers *begenadigde*, schieť gy ner-

gens meer te kort als in deze *hoofd-plicht* van *Gods lof*, buiten welke het geheele *Christendom* maar een enkele *naam*,

een ydele *scha-duw*, ja een verfoeijelyk *mom-aangezicht* van *geveinstheit* is. ó Waere geloovigen, hoe *dor*

en droog zyn menigmaal niet uwe lippen? hoe *weinigh* druipen zy met de *Bruid* van

konig-

houig-zeem van des Heeren *lof*? vermeld men al openbaar met vrymoedigheid des Heeren *lof*, en pryft men hem met gewoonelyke *lofzangen*, men is al te traagh en zuymachtig in byzondere gelegentheden en *gezelschappen* des Heeren *roem* te verkondigen: hoe menigmaal zit gy daar als *stom*, daar uw spraeke u moest openbaar maken, dat gy zyt van zyn *Volk*, Jes. 43. 21. die zyn *deugden* moet verkondigen; want des Spreuke 16. 23 *wyzen herte* maakt zynen *mond* verstandigh. Pf. 22. 4. Daar God wil *woonen onder de Lofzangen Israels*, hoe weinig maakt gy Christenen werk, om God te LOOVEN met *Psalmen*, *Lofzangen* en *Geestelyke Liederen*, daar in de *tenten des Rechtveerdigen een stemme des gejuichs* moest wezen? Toen de *Hervorming* in *Vrankryk* doorbrak, kende men de *Hugenooten* aan hun *psalm-gezang*, 't welk zy in hunne huizen en op hunne winkels opheften; en volgens het getuigenisse van Hieronymus, hoorde men in *Bethlehems landstreek*, daar hy zig onthield, *den huysman agter de ploeg*, *de wyngaardener in zynen hof*, *den maeijer in het open veld Davids Gezangen uitgalmen*. Maar hoe weinig komt uw *gedragh* met die *prent* over een, die zoo weinig uwe *vermoeide geest* zoekt te verpoozen door het aangenaam *Psalmen-gezang*?

waar komt dog dit *wan-gedragh* in de Geloo-
vigen van daan?

Oorfaken 1. In sommigen spruit het uit *bewustheit*
waarom van hunne *onbequaemheit*; zy weeten dat zy
Godsvolk nog zoo *onwetende* zyn in des Heeren wegen,
den Hee- en zoo weinig verstant hebben, om *onderschei-*
re niet *den* van des Heeren beminnens-weerdige vol-
meerder *den* maektheden en daeden te kunnen spreken, en
looft. daarom derven zy voor andere niet uitkomen
door vermelding van Gods *Lof*, om hun *on-*
verstant niet te ontdekken. 2. Sommigen laten
haar van dit nodig werk te rugh houden door
verkeerde *schaamte*; een zwakheit, die voor-
naemelyk valt in jonge *Christenen*, in wien
het genade-werk eerst begint door te breeken,
om dat zy van te voren niet *bekent* stonden
voor behertigers van Gods lof, zo schaemen
zy zig, om voor de *wereld*, of ook zelfs voor
hun *vrienden*, voor dat godvruchtig werk uit
te komen; daar Paulus zich *des Euangeliums*
Christi niet en schaamde, daar hangen veele de
harpen van Gods lof *aan de wilgen* uit eene
vleeschelyke *beschroomtheit*, waar onder me-
nigmaal een geestelyke *hovaardy* schuilt, waar
door zy hunne *onbedreventheit* in Gods verbor-
gentheden niet geern ontdekt zagen; zonder
dat zy bedenken, dat de geene, die eens als
een Man wil spreken, eerst als een *kind* moet

stameren, en dat zy door gestadige *oeffening* van haar zelve in God te LOOVEN, metter tyd die *bloohertigheid* zouden overwinnen.

3. Andere werd hun *tong* gebonden gehouden door *zwaarmoedigheid* wegens allerlei harde wegen en *bezoekingen*, die Gods hand hen toezend, oordeelde, dat het voor hen geen gepaste tyd is, om God met *blydschap* te LOOVEN, daar Gods hand dag en nacht zwaar op hen is; daar zulke *droef-geestige* Christenen wel moesten bevroeden, dat Gods kinderen onder de *strengste slagen* van Gods hand nog altyt genoegsaeme *stoffe* hebben, om met vrolyk-zingende lippen des Heeren veelvuldigen *lof* te vermelden: *de stemme der Cyterspeelders* Openb. 14. 2. speelde op hare *Cythers* wierd gehoord onder de *stemme van een grooten donderslag*: Gods Volk bezit altyt in haar de *wortel der* Job 19. 28. *zaeke* met een godvreezenden Job; *het licht* Pf. 97. 11 *is voor den Rechtveerdigen gezaeit, ende vrolykheit voor de Oprechten van herten.* Dat God hunne *Verbonds-God* is, en dat daerom *alles* 1 Cor. 3. 22 *haeres is, om dat zy Christi zyn, geeft haar* in de grootste *verdruckingen* en zwaarste *aanvechtingen* alleen wel-gegronde *redenen*, om den Heere met gejuich te LOOVEN, en te zeggen met de *Israelitische Kerk*, *alhoewel de* Hab. 3. 17. 18 *tygeboom niet bloeyen en zal, ende geen vrucht*

aan den wynstok zyn en zal, dat het werk des olyfbooms liegen zal, ende de velden geen spyze voortbrengen: dat men de kudde uit de koye afscheuren zal, ende dat geen rund in de stallinge wezen en zal: Zoo zal ik nochtans in den Heere van vreugde opspringen; ik zal my verheugen in den God mynes heyls.

4. Ontydige menschen-vreeze heeft ook veeler tonge geslooten gehouden voor des Heeren lof: het is dikwils een *booze tyd*, waar in zy te veel gevaar zien, om voor Jesus uit te komen; men ziet op tegen den *haat en bespottinge* van de wereld; men *vreeft* dikwils, dat men door vermeldinge van des Heeren lof *schaede* zal behaelen by zulken, in wiens gunst men groot belang reekend, en dat *smoord* dan in haar des Heeren LOF; hoe veele *Bloed-getuigen* hebben in smertelyke *ketenen*, in naere gevangenissen, op raderen en brandstapels niet *gewreeft* God te looven? en zoud gy dan nogh *bedenkelykheit* hebben over deze *noodige* betragtinge van des Heeren *Lof*, daar gy daartoe nog *vryheit* hebt, en nogh voor galg of radt behoeft te vreezen? moest gy tegen deze grote *verdorventheit* van menschen-vreeze niet op het yverigste *stryden*, als die het allerminste met den *staat* van een *rechtschapen* Christen, en met zyn edelmoedige geest overeen komt;

want

want God heeft u niet gegeven *eens Geest der vreesachtigheid, maar der kracht*, 5. Ik swy- ^{2Tim. 1. 7.} ge hoe veele gestremt werden in den Heere te LOOVEN door hun *ongeloove* en twyffeling aan haar *Genade-staat*. Zy kunnen nog niet *gelooven*, dat de Heere het *deel* van haar *erve* en hun *Verbonds-God* is geworden, en daarom kunnen zy God daar over niet LOOVEN met blydschap, daar deze *twyffelende* zielen haar zelve eens moesten vragen, of zy wel zouden derven ontkenen, dat niet reets haar herte vervuld was met grote *hoogachting* voor ^{1 Pet. 2. 7.} hem, als *nevens* wien zy *niets hebben in den* ^{Pf. 73.25} *hemel of op aarde*, met een oprechte *begeerte* na Gods *gemeenschap*, dat zy met David kunnen zeggen, *ô God, gy zyt myn God, ik* ^{Pf. 63.2} *zoek u in den dageraat, myne ziele dorstet na u, myn vleesch verlangt na u*. Zouden zulke wel kunnen *loochen*, dat zy *lust* hadden, om den Heere te *looven* als hunne God, om te zingen met Mozes, *deze is myn God, daer-* ^{Exod. 15. 2.} *om zal ik hem een liefelyke wooninge maken, hy is mynes Vaders God, dies zal ik hem verheffen*. Zouden zulke *fukkelende* zielen wel kunnen zeggen, dat zy nog niet hadden een *verborgen hoope*, dat hy hunne God was, welke zy om de gehele *wereld*, met de Bruid niet zou- ^{Hoogl. 8.} de willen *misen*; die nu deze dingen in haar ^{7.} be-

bevinden, al was het maar in een kleine trap; als het maar *oprecht* is, die kan zig verze-
 ren dat hy hem heeft tot zyn *Verbonds-God*,
 en zyn nu deze dingen in hunne herten, deze
hoogachting en *begeerte* na Gods gemeenschap,
 deze *ernst* om hem te *dienen*, en die *verbor-*
gene hoope, niet reets eeuwige *Lof* en dank-
 baerheit waerdig? het komt hier niet aan op
 't *Amen* van een *sterk Christen*, als zy maar
 kunnen oeffenen het *Amen* van een *zwack*
Christen, en voor den herten-kenner betuigen
 kunnen dat het de *innigste wensch* hunner ziele
 is, tot den *lof* des Heeren *bequaam* gemaakt
 te werden, zoo hebben zy recht met zulken
Amen een *halelujah* te paeren, en God te *loo-*
ven. Ey laat ik u, Christenen, niet langer
hard vallen, daar gy 'er zelfs genoeg over be-
 zwaart zyt, maar u liever *OPWEKKEN*, dat
 gy dit uw *wan-gedrag* met een kinderlyke oot-
 moedigheid *belydt* en *betreurt*, en dat gy den
 Heere *loofd* met allerhande *Muzyk-Instrumen-*
ten; *LOOFT* hem dan met dezen *ORGEL*,
 en met allerhande *vreugde-gezang*; toont dat
 gy daar op *gezet* zyt, en dat dit uw toeleg is
 in al uw gedrag, dat gy den *overvloedigen lof*
 des Heeren moogt *boodschappen*, en den Hee-
 re een *Nieuw Lied* zingen, zynen *lof van het*
einde der aarde. 1. Zoekt daar toe veel leven-
 dig

Opwek-
 kinge.

Jes. 7. 19

Jes. 60. 6

Jes. 42.

10.

dig in te zien in Gods pryzensweerdige *volmaektheden*, in zyn zegenryke *welddaeden* en wonderlyke *wegen*, welke hy met u heeft gehouden; die den *lof Gods* wil verbreiden op eene Gode behaagelyke wyze, moet hem zo *kennen*, als hy zig geopenbaart heeft in het Woord des *Euangeliums*, waar in zyn *heerlykheit* wonder afstraalt; waar in hy ontdekt de dieptens van Gods *wysheit*, de onuitputbaere springbron van zyn *algenoegzaamheit*, de rommelende ingewanden zyner *barmhertigheit*, zyn onkreukbaere *rechtveerdigheit*, zyn stantvastige *waarheit*, zyn onverwagge-lyke *getrouwigheit*, en de uitnemende grootheit zyner *kracht*: Die zich beroeme (zegt Jer. 9 24 God) beroeme zich hier in, dat hy verstaat, ende my kent, dat ik de Heere ben, doende *wel-
dadigheit*, recht ende gereschtigheit op der aarde.

Oeffent u zelve dan veel in het *hooren* en *lezen* van Gods *Woord*, en in een inwendige *overdenkinge* van die ziels-verrukkensmagtige *schoonheden*, die gy op nieuws in den Heere en zyne wegen *ontdekt* hebt, en van dat *goeds* en van die liefde-kussen, waar mede hy uwe zielen heeft omhelst: door zulke gestaedige *alleen-spraeken* met uwe ziele, zoud gy een grooten *voorraad* opdoen, die u overal tot den *lof* des Heeren zoude *bequaam* maeken;

want

- Mat. 13.
52. want uit zulken *schat* moet men *oude ende nieuwe dingen voortbrengen*. Als David God *aanschouwt* had in *heyligdom*, ziende *zyne sterkheid ende cere*, vond hy zich *bequaam* om God te *LOOVEN*, waarom hy daar op zeide, *al-zoo zoud ik u looven in myn leven: in uwen Naeme zoud ik myne handert opheffen*. Myne ziele zoude als met *smeer en vettigheid verza-digt worden*, ende myn mond zoude roemen met *vrolyk-zingende lippen*. 2. Zoekt u met ootmoedigheid en *nederigheid* te bekleeden; komt u God voor met *Zegeningen* van het goede, *schryft* niets daar van aan uw eigen *vermogen* of *weerdigheid* met een *trotsche Phariseer* toe, maar acht u zelve met *Jacob al te geringh*, alle die *weljaeden* en *trouwe* aan u bewezen: *verontweerdigt* uw zelve voor den Heere, en zegt met *David*, *wie ben ik Heere, ende wat is myn huys, dat gy my tot hier toe ge-bracht hebt?* Ja zegt met *Mephiboseth*, *wat is urwe knecht, dat gy omgezien hebt na eenen doo-den hond, als ik ben?* dat zal maken, dat gy Gods *gunst-bewyzen* zult zetten op haar *regte prys*, en God daar over *looven*. 3. Wilt gy het *Lied* van *Moses* en het *Lam* met het *geestelyk Israël* opheffen, zo zoekt uw *eigen lof* niet; want alle die hun *eigen lof* najaegen, zyn met *Nebucadnesar onbequaam* tot *bevor-dering*.
- Pf. 63.
5. 6.
- Gen. 32.
10.
- 2 Sam. 7
18
- 2 Sam. 9
8.

dering van des Heeren roem: Zulke zyn als Israël, een uitgeledigde wynstok, welke vrucht voor zich voortbragt. Waar van daan quam het, dat veele uit de Oversten Jesus niet beleden? de oorzaak was dat zy de eere der menschen lief hadden, meer dan de eere Gods; en daarom zyt niet zoekers van ydele eere, maar verloochend alle eige lof, en legt die aan de voeten van Jesus neder, zeggende, Niet ons, Heere, niet ons, maar uwen Naeme geeft eere, om uwer goedertierenheit, om uwer waarheit wille. Volgt na de vier-en-twintig Ouderlingen, die haere kroonen wierpen voor den Troon, zeggende, gy heere zyt weerdig t' ontfangen de heerlykheit, ende de eere, ende de kragt.

4. Vernieuwt dikwils uw Verbonds-eesd, welke gy aan God in 't verborgen hebt gedaan; toestemmende als heylig en gode-betamelyk des Heeren eisch om hem altyt te looven; herbaalt in 't byzonder geduurigh het gezet en bedaard voorneemen, om u gestadig in Gods lof uit te laeten, zoo lang als 'er adem in u overigh is: voornamentlyk als gy met geestelyke dofsheit en vadzigheid werd bekroopen, verdryft dan die traagheit door nieuwe belofien, dikwils zeggende, ik zal den heere looven t' aller tyd, zyn lof zal geduuriglyk in mynen mont zyn.

5. Vind gy u nog onbequaam om na waarde den

Hof. 10. 1

Job. 12.

42. 43

Gal. 5. 26

Ps. 115. 1

Openb. 4

11.

Ps. 34 2

den Heere te LOOVEN, zo vliedt na zyn Genaden-Throon, en *smeekt* hem, dat hy zelve uwe lippen en herte hoe langer hoe meer wil *aansteeken* met een *vuurige koole* van zynen Altaar genomen, en u door zynen Geest in dat hemelsch werk wil *onderwyzen*; roept zo tot

Pf. 71. 8 uwen Verbonds-God, *Laat mynen mond vervult worden met uwen lof, den gantschen dag met uwe heerlykheid; hert en mond zal niet los werden om Gods Naeme te pryzen; ten zy dat hy zelve eerst een Nieuw Liedt in uwen mond legt; hoewel David, een man na Gods herte was, zoo zegt hy evenwel daar toe bequaam-makende genaede by God, biddende,*

Pf. 51. 17 *Heere, opent myne lippen, zoo zal myn mondt uwen lof verkondigen. Houd by God aan met*

Eph. 1. 17-19 *uwe ernstige smeekingen, dat hy uw verstand wil bestraelen met zyn hemelsch licht, dat gy dat uitlokkend schoon, 't welk in God is, klaar moogt beschouwen: valt hem te voet omgevoelen van zyne liefde in uw herte uitgestort door den heyligen Geest; dat hy uwe ziele wil vervullen met zyn goedgunstigheden en hertsverruimende genaede: als gy dus met *smeer* en *vettigheid* zyt verzadigt, zal uw mond hem*

Pf. 63. 6 *roemen met vrolyk-zingende lippen. Daarom*

Pf. 106 4. 5. *smeekte David, gedenkt myner o Heere, na het welbehagen tot uw volk, bezoekt my met uw heyl,*

ep dat ik aanschouwe het goede uwer uitverkooren: op dat ik my verblyde met de blydschap uwes volks: op dat ik my roeme met uw erfdeel.

Ja op het ernstig gebed van zyn volk, wil God haar tot zyn LOF bequaam maken; dies David uit eigen *ondervinding* konde zeggen:

Ik riep tot hem met mynen monde, ende hy werd Ps. 66. 17 *verhoogt onder myne tonge.*

En zoud gy, ware Geloovigen, uw Verbonds-God niet LOOVEN, ZOO in uwe eenzaemheit als in 't openbaar in Gods huis, komende voor zyn aangezicht met vrclyk Gezang, op het speelen des ORGELS? 1. Is 'er wel iets redelyker, als dat alles wederkeert daar heen, daar het van daan gekomen is? Alles wat gy geniet, is dat niet voortgevoeit uit de groote Oceaen van Gods vrye gunst en liefde, zonder iets anders voor zig te behouden, dan de eere, dat hy u alles vrywillig heeft geschonken; is *alles uit hem en door hem*, zoud gy dan ook niet alles door vermelding van zyn lof tot dien eenigsten springbron van alle wezentlyk heil doen wederkeeren? Die billykheit zagen zelfs de Heidenen, waarom de oude Magi in Cappadocia alle dagen ter eere van hunne Goden in hunne tempels zongen, staande voor het heilige vuur. 2. Gy alleen zyt bequaam om des Heeren lof uit te galmen: een-

Beweegredenen om Gods kinderen tot lof des Heeren aen te zetten.

Rom. II. 39.

natuurlyk mensch kan God niet looven; eenz voortreffelyke lippe past een dwaeze niet; maar

*Ps. 115
17. 18* *gy kunt met de Kerk zeggen, De dooden en zullen den Heere niet pryzen, nochte die in de stilte nedergedaelt zyn: maar wy zullen den Heere looven van nu aan tot in der eeuwigheit:*

*Openb.
14. 3.* *halelu-jah! want God heeft u met die hondert en vier-en-veertig duysent, die van de aarde gekogt waren, dat nieuw Gezangh GELEERT; Gods Geest heeft u immers gegeven geöpende oogon des verstands, op dat gy zoud weten, welke zy de hoope van uwe roepinge, en welke*

*Eph. 1.
18. 19.* *de rykdom zy der heerlykheit van zyne erffenisse in de heylige, en welke de uitnemende grootheit zyner kragt aan u zy. Daar toe heeft hy u gegeven openinge des monds, om even als de*

Aet. 2. 4 *Apostelen op den dagh des Pinxter-seeft, de groote daeden Gods te roemen; of als de Priester Zacharias, die na eenige tyd met stomheit geslagen te zyn geweest, by de naamgeving van zyn zoon Joannes, zynen mond wederom*

Luc. 1. 64 *wierd geopent, en zyn tonge losgemaekt, dat hy sprak God loovende: heeft God u dan gegeven een Nieuw Lied in uwen mond, en eenen Lof-*

Ps. 40. 4 *zang uwen God, zoud gy dan niet overvloedig Gods lof tragten uit te storten, om te*

Ps. 71. 17 *zeggen met David, ô God, gy hebt my geleert van myner jeugd aen, ende tot nog toe verkondi-*

ge ik uwe wonderen. 3. Heeft God dat niet beoogt in alle zyne weldaeden, waar mede hy u heeft bekroont? **N.** Was dat het eynde niet, waerom God u heeft geschaepen, dat gy zoud LOOVEN UW Maeker, die de psalmen geeft in *Job 35.* der nacht, om my te bedienen van de wyze ^{10.} woorden van de vriend Jobs Elibu? **J.** Heeft God ook in de werken der Genaede zyn lof niet beoogd? **a.** Waar toe (meend gy) heeft God van eeuwigheid u gestelt tot vaten der Genaede? Was het niet tot prys der heerlykheit *Eph. 1. 5* zynner genade? **b.** Was 'er wel een ander eynde, waarom Jesus u heeft vrygekogt, als op dat gy, zoo dier gekogt, God zoud verheerlyken in uw lichaam ende in uw en Geest, welke *1 Cor. 6.* Godes zyn? ^{20.} **c.** Heeft daar toe ook de Heilige Geest u niet vernieuwt na zyn beeld, op dat gy als een heylig volk zoudet verkondigen de *1 Pet. 2.* dengden des genen die u geroepen heeft uit de duisternisse tot zyn wonderbaer licht. ^{9.} **d.** Ja dat was het oogmerk van al Gods weldaden, dat hy deze lof, als de eenige rente daar van zoude trekken; waar toe heeft hy dikwils uwe *W*ekklage verandert in een reye? uwen zak ontbonden? en u met blydschap omgord? nergens anders om, als op dat uwe eere hem zoude psalmzingen, ende niet en zwyge, en dat gy zoud zeggen, Heere in eeuwigheit zal ik u looven.

4. Dat *eynde*, dat *God* werd GELOOFT, bereikt hy ook in alle zyne Werken; daarom zegt David, *alle uwe werken heere, zullen u looven.* 8. Heeft God die *lof* niet ontvangen van *Christus* in de *volbrenginge* van het werk onzer *zaligheid*? Daarom zeide de Heyland in zyn Hoogepriesterlyk gebed tot zyn Vader, *Ik hebbe u verheerlykt op der aarde.* 3 Die *rente* betalen hem alle Godzaeligen; daerom konde David betuigen, *ter middernacht sta ik op, om u te looven voor de rechten uwer gerechtigheit.* Ja, die *lof* bekomt hy zelfs in zyn *redeloofse* schepselen; waarom David zegt, *dies looven de hemelen uwe wonderen.* 5. Door vermelding van des Heeren LOF zult gy des Heeren goed-gunstigheid meerder tot u *trekken*; want als gy God LOOFT met uw godvruchtig *gedragh*, of met uw juichende *tonge*, zoo verspreid gy van *God* een aangename reuk: *de tonge dog der Wyze is medicyne*; en dat wil God niet *onbeantwoord* laeten, alzoo hy zig in *liefde-bewyzen* van den mensch niet laat overwinnen. Men vind aangetekent by *Solinus*, dat 'er in het Landschap *Halelina* een zekere *Fonteyn* is, die *stil* is zonder water op te geven, als men 'er *stil* is, maar als 'er op *fluyten* gespeeld werd, dat zy dan op dat geluit opspringt, en tot boven de kant opzweelt;

Ps. 145

10.

Job. 17

4.

Ps. 119

62.

Ps. 89. 6.

Sprenke

12. 18.

zwelt; even zoo houd de *Fonteine* van Gods *goetheit* op haar verquikkende wateren mede te deelen, daar men Gods *lof* inhoud agtervolgens des Heeren bedreiginge, *om dat gy* Deut: 28 *den heere uwen God niet gediend zult hebben* 47. 48 *met vrolykheit ende goetheit des herten, van wegen de veelheit van alles; zoo zult gy uwen vyanden, die de heere onder u zenden zal, dienen, in honger ende in dorst, ende in naaktheit ende in gebrek van alles: ende hy zal een yseren jok op uwen halze leggen, tot dat hy u verdelge.* Maar in tegendeel vloeit die zelfde *Goetheitsfonteyne* over, daar God met vrolyk-zingende lippen werd gepreezen. Om dat Jesus zyn Vader *verbeerlykte*, zoo zoude ook God hem Joh. 13 *verbeerlyken.* En daarom, wilt gy gekust 31. 32 werden met een kus van Gods *mond*, en ingebragt werden in de *binnen-kameren* zynere *liefde*, zoo houd u veel op met den Heere te looven; ja *voldoet* u noit in dit hemelsch werk van Gods *lof*, maar verheugd u, dat gy bewaart werd v^oor een Zalige Eeuwigheit, daar gy den Heere *volmaakt* zult looven, zonder eenige vermoeijinge, en geen andere beezigheit zult hebben, al hem een gestadige *hallelu-jah* voor zynen Throon toe te brengen: Ja *spoort* anderen ook *aan*, om met u hunne *lof-stemmen* te vereenigen, enzegt met David,

Pf. 34. 4 maakt den Heere met my groot, ende laat ons zynen Naam te saam verhoogen.

*Klagte
over de
magte-
loosheit
tot Gods
lof be-
antwoort*

Maar my dunkt, ik hoor hier een zwakke ziele klagen, dat zy wel *lust* heeft, om God te looven, tot wiens *naam* en *gedachtenisse* al de *begeerte* van haar ziele is, maar dat zy haar daar toe *onmachtig* bevind; die wel zoude zeggen met een Heman, *Ik ben gerekent met de geene die in den kuyl nederdaelen: ik ben geworden als een man die krachteloos is: afgezonderd onder de dooden, gelyk de ver slagene die in 't graf leggen.*

*Pf. 88.
5. 6.*

Maar klein-geloovige ziele 1. Die *onmacht* komt dikwils uit uw eigen *wangedrag* voort, uit uw *ongelooove*; gy wilt dikwils niet *gelooven*, dat de Heere uw *Verbonds-God* is, om dat God u van die *genade* niet gevoelig verzekert; daar gy moest denken, dat gy hier *wandelt door geloove*, en niet door *aanschouwen*. 2. Hebt gy zwakke ziele wel uwe *krachten* beproeft; wat gy *kond*? gy *kond* wel God looven; want die zoo klaagt over uwe *onmagt*, openbaard klaar, dat in u door Gods geelt al een *beginfel* van het *geestelyk leven* is gewrogt, namelyk 't *gevoelen* van uw *onmacht*: Paulus toonde uit het gezigte van zyn *onmagt* dat hy reeds *geestelyk leefde*, als hy betuigde, *ik weet dat in my, dat is in mynen vleesche, geen goed en woont, want het willen is wel by my, maar het goed te doen*

*Rom. 7.
18.*

doen dat en vinde ik niet. 3. Weest gerust kleingeloovige; die God, die in u heeft gewerkt de lust en het willen, om hem te looven, zal u ook krachten geven om dat te volbrengen; want *Jes. 40.* hy geeft den moeden kracht, ende hy vermenigvuldigt de sterkte dien die gene krachten en heeft. *29.*

Hy, die in u een goed werk begonnen heeft, zal *Pbil. 1. 6* dat voleindigen tot op den dag Jesu Christi: al laagd gy dood uitgestrekt, zo zal God u evenwel verlevendigen, en tot zyn lof bequaam maken: *Pf. 68. 14* Al laagd gylieden tusfchen twee rygen van steenen, zoo zult gy doch worden als vleugelen eener duive, overdekt met zilver; ende welker vederen zyn met uitgegravenen geluxen goude.

4. Immers laat altyt uw herte bezet wezen met een bedaart en wel-bedagt VOORNEMEN, om *Luc. 14.* den Heere te looven. *28. 29.*

Maar zegt een bekommerde ziele, ik dèrf *Bekom-* zulk een VOORNEEMEN niet nemen, want ik *mèring,* zou dat niet volbrengen, alzo ik meermaals *dat men* heb ondervonden, dat ik trouwloos ontrent *syn voor-* myn beloften aan God ben geweest. Dog be- *nemen* denkt, bekommerde ziele, dat 1. Ook wel *niet zom-* meer andere geloovigen geklaagt hebben over *volbren-* het niet volbrengen van hun belofte en voornee- *gen we-* men; hoord Paulus daar over eens klagen: ik *gens voor-* weet dat in my, dat is in mynen vleefche, geen *gaande* goed en woont, want het willen is wel by my, *trouw-* *loosheit,* *weg ge-* *nomèn*

maar het goede te doen en vinde ik niet. 2. 't Is een

Jer. 17. 9 goed teken, dat gy uw onmacht en bedriegelyk herte kend met eenen Paulus, die door Gods genade daar van een regt gezichte had gekregen, waarom hy zeide, *zonder de wet zo leefde ik eertyds, maar als het gevoed gekomen is, zo is de zonde weder levendigh geworden, doch ik ben gestorven.* 3. Dit moet u leeren, dat gy 't WEL voorneemt om God te LOOVEN. 8.

Rom. 7. 9 Laat dit uw voornemen oprecht wezen, en van herte, dat gy met David kond zeggen, *ik zal u looven in oprechtigheid des herten.* Als 't volk Gods ten tyden van *Afa* met God een *Verbond* maakte, zo hadde gantsche *Juda* met haar gantsche herte gezworen. 2. Neemt voor God te LOOVEN in nederigheid met gevoelen van uw machteloosheit; zegt met Paulus, *niet dat wy van ons zelve bequaam zyn iet te denken als uit ons zelve, maar onze bequaamheit is uit God.* 3. Neemt dit gewichtig werk van des Heeren lof voor met voorzichtigheit; denkt niet, dat zal ik doen, maar daar na zal ik trachten. zegt met dien groten Apostel, *niet dat i bet alre de getregen hebbe, ofte alrede volmaekt bin, maer ik jaze daar na, of ik bet ook grypen mochte.* 7. Paard uw godvruchtig voornemen met een ernstig Gebed om Gods invloedende en bequaam-makende genade tot d's Heeren lof.

Pf. 119. 7

2 Cron. 15. 15

2 Cor. 3. 5.

Phil. 3. 12.

Zoo

Zoo bad David voor des Heeren volk, dat hy haar daar toe wilde bekrachtigen, *ô Heere gy* ^{I Cron. 29. 18} *God onzer vaderen Abrahams, Isaacs ende Israels, bewaart dit in der eeuwigheit in den zin der gedachten des herten uwes volks: ende richt haar herte tot u.* Als hy voor zich zelve zulke een heilig voornemen had genomen, zeggende, *ik* ^{Pf. 119. 106.} *hebbe gezworen, ende zal 't bevestigen, dat ik onderhouden zal de rechten uwer Gerechtigheit, zoo dringt hy dat aan met een ernstige smee-kinge, laat u doch, ô Heere, welgevallen de* ^{vs. 108.} *vywillige offerhande mynes monds.* Dan zult gy eens die twyffeling ontworstelen, en met David uwe ziele kunnen versterken, *wat buigt* ^{Pf. 42. 12.} *gy u neder, o myne ziele, ende wat zyt gy onrustig in my? hoopt op God, want ik zal hem noch looven; hy is de menigvuldige verlossinge myns aangezichts, ende myn God!* Ja dan hebt gy te wagten, dat gy eens hier boven in volmaaktheit zult voleindigen dit werk van Gods LOF, 't welk gy hier met *staemelende tongen* hebt begonnen, daar alle uwe *klachte* over een zwaere en *gebondene tonge*, over een *ledige en verdroogde ziele*, over uwe *onmacht en onbequaamheit* zal ophouden; daar gy eens uwe stemmen van zalige *Lofzangen* zult mengen met de volmaakte stemmen van de brandende *Scraphimen* en de *Verheerlykten* voordien

Throon, en zonder vermoeijinge het *Lied* des *Lams* en de hemelsche *Halelujahs* in den hoogsten toon met Engelen-tongen zult opheffen, op de harpe uwer ziele speelende en zingende Hem, die op den Throon zit, en den Lamme zy de heerlykheit, en de eere en de dankzegginge.

*Neu-
spræk
aan de
Heervan
WYN*

Maar eer ik myne Leer-reden eindige, kan ik niet nalaten myn verschuldigde *plicht* af te leggen aan U E: Ed. zeer geächte H E E R GOVERT VAN WYN, die met zoo veel luister alhier 26 *Jaeren* het PENNING-MEESTERSCHAP van de Visscherye hebt bedient, en door uw wys overlegh en *naeuwwe toezicht* zoo veel duizenden voordeel aan de *Vischerye* van MAAS-SLUYS hebt toegebracht; myn oogmerk is niet hier te vermelden en te roemen uwe byzondere *liefdadigheit*, aan zoo veele *behoefstige* luyden betoont; ik wil alleen my quytten van myne verplichtinge, om opentlyk onze DANKZEGGING te betuigen voor de overgroote *Gunst-bewyzen*, waar mede gy uit onverdiende *mildad:ghheit* over eenige jaren niet alleen onze DIACONIE hebt gelieven te bekroonen door haar te *beschenken* met HONDERT EN VIER NIEUWE ROUW-MANTELS, om die tot *ondersteuning* van onze behoefstigen te kunnen *verhuuren*; ja nog van dit jaar on-

ze Plaats hebt verciert met zulken gemakkelijken STEENEN TRAP met een YSERE LEUNING, in welkers opmetfeling gy de MEESTE KOSTEN hebt gedraegen; maar byzonder vinden wy ons overredet, om onze verschuldigde *dankbaarheid* te betuigen voor dat kostelyk PRONK-STUK des ORGELS, welke gy uit loutere mildadigheid, en *onverzogt*, aan de KERK van MAAS-SLUYS hebt geschonken, en daarenboven uit een vry gunstbewys voor den ORGELIST jaarlyks een eerlyk *Tractement* hebt bezorgt:

Dies ik, zeer geächte Heer, UE. Ed. uit naam van alle goede ING EZ E T E N E N van MAAS-SLUYS van herten DANK-ZEGGE voor dit weergaloos GESCHENK en dit schoon SPEELTUYG ter bevordering van des Heeren LOF: de Algenoegfaeme Springbron van alle waere zegeningen *vergelde* UE. Ed. overvloedelyk deze *ongehoorde Liefde - daad*, en wil niet *vergeeten* den arbeid uwer Liefde aan zyn Huys gedaan: Hy, die zit boven den kloot der aarde, *zette u tot zegeningen in eeuwigheit*, en vervrolyke u met vreugde voor zyn aangezichte; zyne *slinker hand zy onder uw hoofd, ende zyre echter hand ondersteune u*: God, die wil woon onder de Lofzangen Israëls in zynen Tempel, doe op UE. Ed. rusten alle de

*Zegenwensch
over de
Heervan
WYN.*

zegeningen van zyn Huys : hy wil UE. Ed: die tot voortzetting van den *openbaren Dienst* Gods, zyn Huys voorzien hebt met zulk een heerlyk ORGEL-STUK, ook zelfs maken tot zynen TEMPEL, en tot *een Woonstede Gods in den Geest*, waar in hy een geduurig verblyf neemt met zyn genaede, en waar in hy gestaedigh zyne goddelyke *aanspraeken en antwoorden* doet hooren, als eertyds boven de *Arke* tusschen de vleugelen der Cherubinen; dat gy als zyn TEMPEL aan den Heere moogt zyn toegeheiligt, en toegewydt aan zyn dienst, om op den *Altaar* uwes herte gestadig brandende te houden het *vuur* van Gods GEEST van den hemel nedergedaald, en het *vuur* van een geheiliden YVER voor de eere van zyn Naam, om geduurig daar op aan te steeken het *Reuk-offer* uwer GEBEDEN, het *Brand-offer* van een waarachtig BEROUW, het *Drank-offer* uwer TRANEN, het *Lof-offer* van uwe DANK-ZEGGINGEN, en het *Spys-offer* van ongeveinsde GODVRUGT, gemengt met ZOUT-AANGENAAMHEIT in Gods oogen: hy wil u als zyn TEMPEL meer en meer oppronken met het cieraad van allerhande Christelyke deugden; ja de *eeuwige God* zy uwe *wooning*, en *van onder eeuwige armen*; hy *versteeke* u *in cene hutte ten dagen des quaads*,

en

en doe u onder de lieffelyke en aangenaeme
ſchaduwēn zynēr vleugelen veilig ſchuilē.
 Die alleen zalige God, die zeggen kan, myn
 is het goud, ende myn is het zilver, die uw
 vermogen overvloedelyk heeft doen aanwas-
 ſen, vergunne u die ſchatten in zyne gunſt te
 bezitten als goederen van zyne rechterhand;
 hy verrykke u met de geestelyke goederen van
 zyn Huis, met zyn krachtig goud, beproeft
 komende uit het vuur, met de onwaardeerbare
 Peerl de Heere Jeſus, met zyn eeuwige ge-
 rechtigheit, waar mede gy de machten der
 helle kond uittarten: Ja de Almachtige zy uw
 overvloedig goudt en krachtig zilver. Die
 ontfermende GOD, die uwe ingewanden in
 mededogen heeft ontſteken, om de bedruk-
 ten te hulp te komen, en de herten der We-
 duwen te doen vrolyk zingen, wil maken, dat
 de lendenen der armen u mogen zegenen, als
 zy van de vellen uwer lammeren werden ver-
 warmt; die OUDE VAN DAGEN, in wiens
 hand onze jaren zyn, en u op dezen dag een
 zeldzaemen ouderdom van 90 Jaren doet be-
 reiken, verleene UE: Ed: een langduurige en
 voorſpoedige gezondheid, beware en vernieu-
 we de vermogens niet alleen uwer ziele, maar
 ook de krachten uwes lichaams als eenes A-
 rends; hy bekroone met zyn gunſt uwe gry-
 ze

ze haren met die cierlyke Kroone die op den weg der gerechtigheit werd gevonden; hy bewaere UE: E: in dezen hoogen ouderdom op uwen wegh; hy wil zyne Engelen van u beveelen dat ze u bewaeren op alle uwe wegen, op dat gy uwen voet aan geenen steen moogt stooten: hoe uw lichaam zwakker en nedergeboogener na de aarde helt, hoe hy uwe ziele hoe langer hoe hooger ten hemel doe verheffen; hy wil u ter bestemder tyd voor een bouwvallige hutte des lighaams een vast gebouw geven, een huis niet met handen gemaakt, maar eeuwig in de Hemelen! *God* weere alle verderfelyke plaegen van uwe tente, en geeve u vrede in uwe wooninge; de waere *Schechina*, de goddelyke inwooninge, welke de Jooden wilden dat op niemand buiten het Land Canaan rustede, wil u overschaduwē, ik meen de *geest* der *Heerlykheit*; in zes benaautheden wil hy by u zyn, en in de zevende wil u het quaad niet aanroeren; hy doe UE. E. zitten in de schuilplaatsē des Alderhoogsten, vernagten in de schaduwē des Almachtigen; hy wil u zo dekken met zyne vlerken, dat gy onder zyn vleugelen moogt vertrouwen, nogh behoest te vreezen voor de schrik des nachts, nogh voor de pyl die des daags vliegt, nog voor de

de pestilentie, die in de donkerheit wandelt, nog voor het verderf, dat op den middag verwoest: hy heilige UE. E. in voorspoed, ondersteune u in tegenspoed, in krackheit en op uw doodbedde; en als het de Heere van leven en dood behagen zal u van uw post af te roepen, zoo doe hy u waekende bevonden werden, als wetende dat 'er geen werk is, nog verzinninge, nog wetenschap, nog raad of wysheit in het graf, daar gy heenen gaat; God Vader omhelze UE. E. met zyn eeuwige barmhertigheden; de Zone reinige u met zyn dierbaar bloed, en de Heilige Geest vervulle u met zyne onuitspreekelyke vertroosting; en na dat gy over het weinige zyt getrouw geweest, wil hy u over veelen zetten; hy doe UE. E. eindelyk, na dat gy alhier Gods Raad zult hebben uitgedient, in een hoogen, gezonden en gezegenden ouderdom ten grave komen, gelyk de koorn-hoop t'zyner tyd opgevoerd werd, en doe u daar erlangen een ryken ingang in zyn Hemelsch Koninkryk, daar wy geen Tempel meer van noden zullen hebben, maar daar de Heilige Drie-cenige God onzen Tempel wezen zal, en 'tLam onze keerse; hy doe u met alle de Heiligen de wereld oordeelen, en met Jesus heerschen op

zy-

zynen Throon, gelyk als hy overwonnen heeft, en met zyn Vader gezeten is op zynen Throon. Daar op zegt onze ziele AMEN! De Heere doe alzoo, en bevestig de hertelyke wensch van zynen knecht uitgeboezemt, en al het volk zal zeggen

A M E N.

GEZAN-

GEZANGEN

OP DE

INWYDING

Van 't

MAESSLUISCHE

ORGEL.

A E N   D E N
L E Z E R.

Et heerlyk en beroemt ORGEL, door den Here *Govert Pieterszoon van Wyn* aen de Kerk van Maesfluis geschonken, is oorzaak dat meer dan een Liefhebber der dichtkunde zyne snaren heeft willen spannen, om dit kunstig en voltooit Kerkspel met zyne lier te vereren; de dag der Inwyding, die net op den tnegentigsten verjaardag des heren *Van Wyn* invalt, noopte de Dichters aen om hunne gezangen aen het Spel te huwen, en teffens de bloemen hunner poëzy tot een letter- en geboortekrans te schakeren, om dien, onder d' inwyding van het Orgel, den here *Van Wyn* toe te wyden.

En gemerkt men den lezer alles heeft willen mededelen dat tot lof van het Orgel kan dienen, kan men zich niet ontslaan te zeggen dat den begaefden Here en Mr. *Theodoor van Snakenburg*, begunstiger der vrye kunsten, verzogt zynde om naer een bepaelt voorschrift een Latyns opschrift van twe vaerzen te maken, deze twe volgende opschriften heeft opgesteld, waar van het eerste verkozen en met gulde letteren op het Orgel in dezer voegen geplaeft is :

*Qui lustra cœlebs bis novem vixit pie
Deo me consecrat Govardus Wynius.*

A N D E R S.

Donum Govardi Wynii

Qui lustra cœlebs jam peregit bis novem.

Het andre Latynsche byschrift, mede op het Orgel te vinden, is van den vernuftigen here *Carolus van Heusden*, Præceptor van het Latynsche School in 's Gravenhage, en van dezen inhoud:

ConCInat eterno VoXqUe anIMUsqUe Deo.

De volgende vaerzen van *Hendrik Schim* zyn op deze wyze op het Orgel geschildert:

*Nu moogt ge, o Kerk, het kunstgeluit
Des Orgels drinken met uwe oren,
't Geen Salem sticht, en d' Englekoren
Bekoort, en lokt ten hemel uit.*

Bazuin Godts lof met tempelsalmen.

*Smelt onder 't spel uw hart en stem;
En zweef naer 't nieuw Jerusaleem
Op enen vloet van hemelgalmen.*

*Verhef VAN WYN met keel en snaer;
En wil met juichende orgelklanken
Hem voor het Spel en Speelloon danken,
En voeren op 't muzykaltaer.*

Dit is het enige, waerde Lezer, van 't welke men u heeft willen kennis geven, verhopende verder dat U. deze Gezangen met zoo veel toegenegentheit moogt ontfangen als dezelve den Gever van dit Orgel zyn toegezongen.

DE

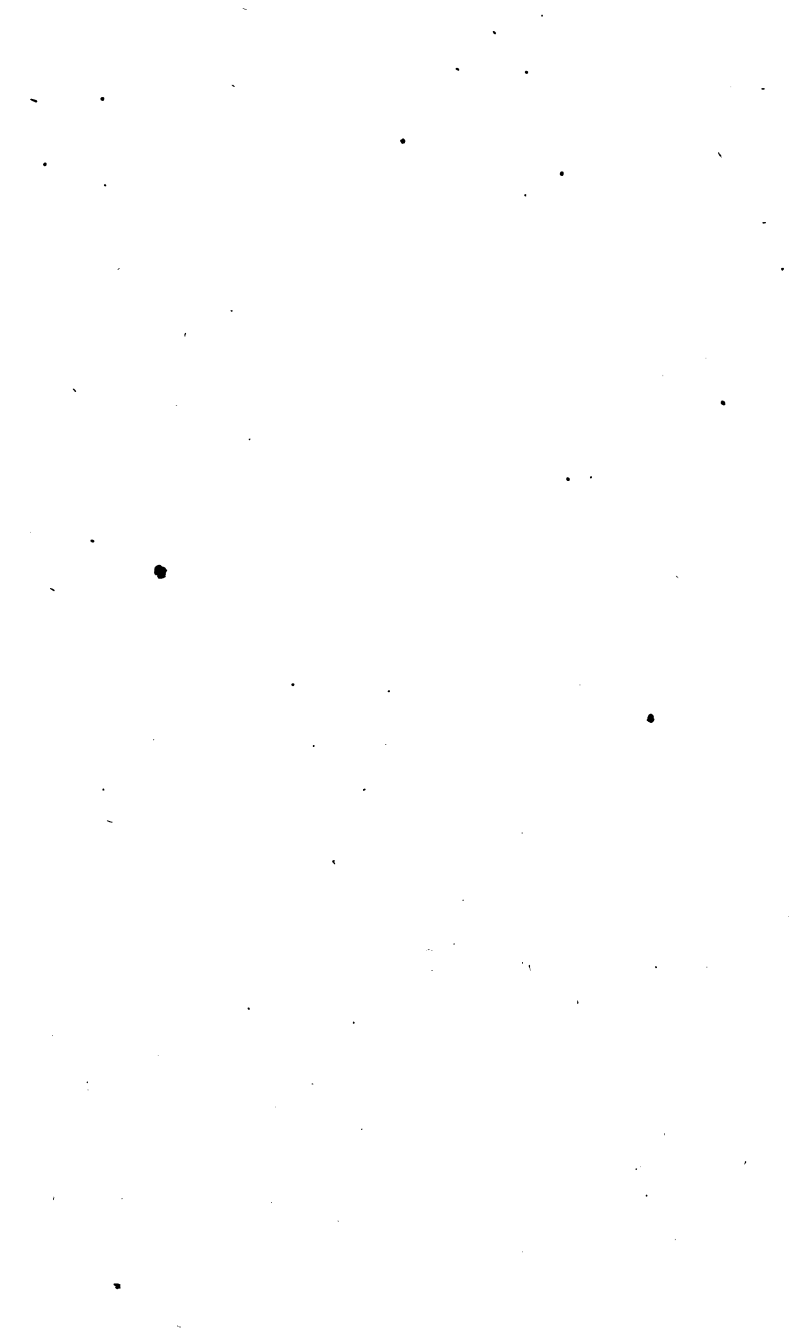

D E
Z A N G-
E N
SPEELKUNST
VERHEERLYKT;

*By gelegenheit dat het Maesluische ORGEL
door den Here GOVERT van WYN geschonken,
op zyn E. tnegentigste Verjaardag
wierd ingewydt.*

Begrepen in twee boeken:

D O O R
H E N D R I K S C H I M.

AEN DEN HERE MYN NEEF

GOVERT van WYN.

*Neef VAN WYN, wil myn gezangen,
Die ik der Zang- en Speelkunst wy,
De bloemen van myn poezy,
Met enen geur van gunst ontfangen.
Uw miltheit geeft myn zanglust stof,
Uw miltheit doet myn tonen ryzen.
Uw miltheit doet me uw' rykdom pryzen.
En vrolyk weiden in uw' lof.
Gy, door geen' slinxfen drift bereden
Naor meerder gelt, waer elk om zwoegt,
Zyt met uw goedren vergenoegt,
En wilt die elders uitbesteden;
Gy deelt die aen den armen mē.
Gy voed en laeft, en wilt hen dekken.
Elk bid dat Godt uw' tyd wil rekken.
Ons Dorp, gewoekert uit de zee,
Moet mede alom uw' lof gedenken,
En uwe miltheit, waert geviert,
Om dat gy 't hier en daer versiert,
En luister geeft door uw geschenken.
Maer onze Kerk vooral, die gy
Een heerlyk Orgel woud vereren,*

Zal uw verdiensten hoog waerderen,
En wenschen met de burgery,
Dat gy, thans tienmaelnegen jaren,
Uw aengenamen levenstyt
Met een gerust gemoet verslyt.
Wie brengt my palm- en lauwerblaren
En al de bloemen die 'er zyn,
Ik zal die door elkander mengen,
En voor uw zilvre lokken strengelen
Gelyk een krans, o Neef VAN WYN,
En u een lied ter ere zingen.
o Zang- en Speelkunst, juicht om stryt,
Nu 't Orgelspel wort ingewyt,
En Francken duizent zegeningen
Op mynen gryzaert nedergiet!
Maesluis verhef uw kerk en toren
Nu hoger om uw' ingeboren
Van wien gy zoo veel heils geniet,
o Hemel! kroon de levensdagen
En 't edel brein myns braven Mans,
En doe hem zyn geboortekrans
In uwe gunst nog lange dragen.
En gy, o Orgel, schel van toon,
Dat onze driften kunt verwinnen,
Verhemel 's mans gemoet en zinnen,
Dan oogt hy naer de levenskroon;
Dan vaert hy naer Godts lustprieelen
Op enen vloet van klanken spelen.

HENDRIK SCHIM.

D E

Z A N G-

E N

SPEELKUNST

V E R H E E R L Y K T.

HET EERSTE BOEK.

En ander mag een hogen toon
 Op zyne fixe snaren stellen
 Wanneer zyn dichtgeest raekt aen 't zwellen,
 En schenk het Spel een edler kroon;
 En speur der pypen kunstbedryven
 Eens naer, om 't eerste puikgeschal
 Den wint, de herders, of 't geval,
 Of aen Minerva toe te schryven;
 En vraeg te Thebe, en Krete, of daer
 Den eersten vinder is geboren,
 Om 't nette kunstbericht te horen;
 Of tracht, op 't klinken zyner snaer,

*Aenbef
 van 't
 Gezang.*

*De Dich-
 ter laet
 andreden
 oorspronk
 der Mn-
 zyk na-
 speuren.*

In ruimer beemden uit te weiden,
 Om d' edle Speelkunst, waert geroemt,
 Gekroont met fluiten, en gebloemt,
 Van Jubals tyden af te leiden;
 Laet andren, wie dit doel veracht,
 't Naeukeurig oordeel snedig slypen,
 Om zich een denkbeeld van de pypen
 Te vormen, die hy heeft bedacht.

*Zyn toe-
leg is al-
leen om
baren lof
te zingen* Ik zal alleen myn yver tonen,
 Bestraelt met luttel geest en vier;
 En met myn kunsteloze lier
 De goude Zang- en Speelkunst kronen;

De Zang- en Speelkunst die alom
 Versteende harten kan ontroeren,
 En in verwondering vervoeren,
 En heerscht in 't godtlyk heiligdom.

*Aenroe-
ping.* o Nachtegalen leert my zingen,
 Die oren geeft aan beemt en wout,
 En eeuwig 's Heren lof ontvout,
 Met hondert toonveranderingen.

*d'Englen
bebben de
Schepp-
ping met
hunne,
Gesangen
verbeer-
lykt.* Toen d' ongevormde wereltstof
 Door 's Hemels macht was saemgeronnen,
 De duisternis wierd overwonnen
 Van 't licht, en d'aertkloot, dik en grof,
 Op onverwikkbre steunpilaren
 Gegront voor al 't bezielt geslacht,
 Wiert 's Heren wysheit, en zyn macht,
 Met hemelzang en schelle snaren,

Een overheerlyk kunstmuzyk,
 Met meer dan hondertduizent tongen,
 Zo hel bespeelt en opgezongen
 Van d' Englen, die in 't hemelryk
 Van ver dit prachtig pronkstuk zagen,
 Dat aerde, water, lucht en vuur,
 In een gedommelt op dat uur
 Uit hun verwarring gansch ontflagen,
 Zich vrolyk repten naer hun stê,
 Om, vers ontheven van die kluisteren,
 Nu beter naer 't gezang te luisteren;
 Gezang dat Godt, in 't ryk van Vrê
 Verhoogt, zo geestig wist te strelen,
 Dat hy in 't ruime vak der lucht
 Wou scheppen ene grote vlucht
 Gevlerkte Zangers, zoet van kelen.
 Maar zeg me, o vrolyk pluimgediert,
 Dat met uwe uitgespreide wieken,
 Zo ras het licht begint te krieken,
 Al zingende ten hemel zwiert,
 Om Godt, de Bron der zegeningen,
 Oneindig goed, oneindig schoon,
 Te loven met een' blyden toon,
 Of gy de mensch hebt leren zingen?
 Of kunt ge, o snelle vogelvlucht,
 Dit kunstgeheim my niet ontdekken?
 Dan zal ik mynen zanglust wekken,
 En zweven door de dunne lucht

*'tGeende
 Godheit
 zo be-
 koorde,
 dat zy de
 gansche
 luchtmet
 zingende
 vogelen
 schiep.*

*Dog of de
 mens het
 zingen
 van de
 voglen of
 Engelen
 geleert
 heeft is
 onzeker*

Op vlugge wieken van gedachten,
 En kloppen by Godts Zangkoor aen
 Om deze waerheit naer te gaen :
 o Zangrei, die op witte schachten,
 Rontom Godts gouden reukaltaar,
 Geduurig vliegt, en al de kringen
 Des hemels, wen gy slaet aen 't zingen
 Vervult, of op uw vedelsnaer
 En gulde citers valt aen 't spelen ;
 Ai zeg me of 't menschdom, waert ge-eert,
 Van u de Zangkunst heeft geleert,
 Toen ge uit uw hemelsche priëelen
 In Edens lusthof nederstreek,
 In schadu van de heillaurieren,
 Om 't eerste bruiloftsfeest te vieren
 By 't ruischen van een zilvre beek ?
 Maer, och, het Zangkoor heeft gene oren,
 Zo wedergalmt het van Godts eer.
 Des dael ik weër op aerde neër.
 De Zangkunst is licht æengeboren.
 Hoe 't zy, de mensch die in den hof
 Van Eden met Godts beelt mogt pronken,
 En zelf den ryxstaf is geschonken
 Uit 's hemels hant, had ruime stof
 Om Godt met hart en stem te danken,
 Waerom hy hem in 't zalig Ryk
 Toewent'en wou zyn hofmuzyk,
 Bezielt met uitgeleze klanken.

*Hy ver-
 maekte
 zig ech-
 ter hier
 mede in
 den staet
 der onno-
 zelheit.*

Maer zyt ge, o Zangkunst, die uw tyt
 Aen Godt, de ziel van 't zalig leven,
 Zeer hoog en diep in 't gout verheven,
 Met ailen eerbiet hebt gewyt,
 Met d'edle deugt niet wechgevlogen,
 Toen 't heilig Recht ten hemel steeg,
 Alwaer 't Godts heil en gunst verkreeg,
 In fop der ruime starrebogen?

Neen. toen de zonde haer gebiet
 Op 's werelts schoutoneel wou tonen,
 Naer scepters greep en goude kronen,
 Zweeg noch uw stem vol orglen niet,
 Maer liet zich met meer yver horen,
 Zo ras de zorg en bleke smart
 Hun woonplaets zochten in het hart
 Der menschen, en de vreugt hare oren
 Blyde op wou steken, om 't gemoet
 Van kommer en verdriet te ontlasten,
 En hart en oren te vergasten

Op 't feest der noten, eël en zoet
 Van galmen, die de ziel verquikken,
 De wellust in het zangryk koor
 Bekoorlyk indrinkt met het oor,
 En kluiſtert in onzichtbre strikken;
 En hierom was de vogelylucht
 By Noachs spysvertrek te vinden
 In d'Arke, toen 't geloei der winden,
 En 't woedent water, zucht op zucht

*En ver-
 koos zelf
 't gezang
 na den
 val om de
 zorgen te
 verdryve*

*'t Geen in
 d'Arkoek
 plaets had
 alwaer de
 zingende
 vogel-
 Uit vlugt*

*digst by
Noachs
spys-ver-
trek hing
om hem
in den
druk te
verma-
ken.*

Uit Noachs bangen boezem wrongen,
Opdat hy door het fraei gefluit
En zielbekorelyk geluit
Van allerhande blyde tongen
Getroost mogt worden in zyn' nood,
En opgebeurt om Godt te loven,
Al scheen hy, diep in 't schip verschoven,
Te worstlen met de bleke doot.

*de Zang-
kunst, in
den be-
ginne on-
beschaeft
wies al-
lenx in
volmaekt
heit aen.*

Maer hebt ge, o Outheit, grys van hairen,
Met ene eerwaerde deftigheit
Bekleet, my kortling niet gezeit,
Dat d' edelste uwer kunstnaren
Slechts wiltzang zongen in uw koor,
Gelyk de vogels, schel van kelen,
Opdeunen in de zangprieelen,
En dat de Zangkunst, schoon zy 't oor
Kon strelen, luttel wist te passen
In 's werelds wieg, op wys, en maet,
En orde, waer zy uit bestaet,
Is in volmaektheit aengewassen,
Zo ras de naerftigheit en vlyt
Hun krachten wilden samen spannen
En al d' oneffenheen verbannen,
Die spoedig in vorst Cyrus tyt
Heensnorden op hun vale wicken,
Toen d' eelste wysgeer, Samos vreugt,
Pytagoras, op kunst en deugt
Verlingert, d' eeuwige eer der Grieken,

De Zangkunst vormde op schoonderleest ,
 En boude op vaste steunpilaren
 Der Wiskunst , die den roest der jaren
 Verduren , fier en onbevreesst ?
 o Ja. en 't is me ook niet vergeten
 Dat gy me teffens hebt ontvout
 Hoe deze kunst is opgebout
 Door gloryzucht , die braef wou zweten
 Op 't nieugetimmert zangtoneel ,
 Om met den zangprys wech te stryken.
 Wat vloeiden 'er uit alle wyken ,
 Om ene welbegaefde keel
 Te horen , allerhande lieden
 Van oude , kunne , en aenzien aen !
 Wat vlucht men groene zegeblaên !
 En hoe sloeg ieders hart aen 't zieden ,
 Al dong hy naer den zangprys niet ,
 Op dat zyn vrient 'er mê mogt pralen !
 Wie eens d' aloude vreugdemaalên
 Had bygewoont , waer elk een liet
 Vol aertige veranderingen
 Invoerde , had gebrek aen geest
 En oren , en moest op die feest
 Zich zelf verliezen onder 't zingen.
 Maer om het menschelyk gemoet
 Met keur van galmen bet te treffen ,
 En naer de starren te verheffen ,
 Verzogt de Zangkunst , opgevoet

*Waertoe
 de Schou-
 tonelen
 alwaer
 men om
 stryt song
 om den
 prys te
 winnen ,
 zeer die-
 stig wa-
 ren.*

Waeraen de Dichtkunde die de Zangkunst met haer Lier vereerde, geen geringen luister byzette

In 't zalig hof der Englekoren,
 De Dichtkunst tot haer gezellin;
 Die uit het hemels hofgezin
 Flux neêrstreek, en, byna in oren
 Hervormt, haer malsche klanken dronk,
 En haer, om ruimer uit te weiden,
 En 's Heren deugden te verbreiden,
 De Lier uit enkle vrientschap schonk.

Die, door de Speelkunst gebulpen, zulk een aengenaemen geluit gaf, dat d'Englen zelf daer door gestreelt wierden.

En gy, o Speelkunst, neêrgezegen
 Van 't helderschitterent gestarot,
 Alwaer uw Speeltuig blinkt en barnt,
 Die al de klanken fix kunt wegen
 In d'eêlste schael van uw gehoor,
 Woud toen de Zangkunst mē verzellen
 En uwe wangen laten zwellen,
 Om met uw blaestuig door het oor
 In 't hart de zuivre godtsdienstvonken
 Bet op te blazen, en Godts lof
 Zo uit te galmen, dat het hof
 Des hemels, waer Godts Zangers pronken
 Met fluit, en harp, naer 't kunstgeluit
 Wou luisteren, en al de koren
 Verrukt, wantrouden schier hunne oren
 En zagen vol verwondring uit,
 En wilden, door 't verdrag der stemmen
 Geraekt, hun hemels feestmuzyk
 Doen wenslen door het eeuwig ryk,
 En op den wint der galmen zwemmen.

En opgewekt om God te loven.

Terwyl

Terwyl ik juiche met myn lier,
 Omschynt me uit d' opperstarrezalen
 Zeer onverwacht een vloet van stralen,
 Een glans, en blinkent hemelvier,
 Waerin me een Jongling schynt verdronken,
 Die op de vlerk eens Engels zit,
 Den wierook zwaait, en plechtig bid;
 Dees pronkt in 't midden van de vonken
 Gelyk een Priester, uigelcert
 In's hemels wetten en verbonden:
 Ai, hoor, hy wil ons oor verkonden
 Hoe d'edle Zangkunst Gods vereert
 En zyn' gewyden naem wil vieren
 In zyn voorbeeldig heilig huis,
 By al 't gereutel en geruisch
 Van Levys bloedende offerdieren:
 Naau zingt hy, quam de morgenfont
 Met zyne gourtgepluimde wieken
 En ruzen om zyn lippen krieken,
 Of 't zangkoor opende zyn' mont
 Vol heiligheit by 't morgenoffer;
 Wanneer het outer wiert bes. roeit,
 De tempeldienaers onvermoeit
 Aen 't zweten raekten; kruik en koffer
 Geledigt wierden om een gift
 Aen Gode eerbiedig op te dragen,
 Wou Levy van Godts lof gewagen
 In zanggedichten, rijk van drift

*Een ver-
 heerlykt
 Priester
 verschynt
 den
 Dichter.*

*Die hem
 verhaelt
 hoe de
 Musyk
 outtyds
 onder den
 Levyti-
 schen
 Gods-
 dienst is
 gehoort.*

En geest, in d' eer der kerkgebouwen.

Wat was de Zangrey bly van geest

Op 't heerlyk loverhutzen feest

In 't vrolyk voorhof van de vrouwen,

Alwaer de Blyfchap nimmer zweeg,

En zo veel uitgeleerde tongen

Gewyde trapgezangen zongen,

Wier klank door lucht en wolken steeg.

De Godt- Men denke of God, gekroont met stralen,

heit Zich in de Zangkunst niet vermeit,

schynt Die met zyn tegenwoord'gheit

zelveen Zelf in een wolk quam nederdalen

welge- In 't heilig Heiligdom, wanneer

vallen te De Zang- en Speelkunst saem besloten

hebben in Om zynen name te vergroten,

de Zang- En toe te zwajen lof en eer!

en Speel- En hierom wou hy, om de tonen

kunde. Te zegenen van Zang en Spel,

't By 't bly en zingent Israël

rede zal In 't midden dier gezangen wonen.

zyn dat Wien dunkt het dan nog langer vrent,

David Dat David, Godts gewyde Zanger,

door ver- Van 's hemels eer en goetheit zwanger,

scheide De harp in zyne vuist beklemmt,

Muzy- En in een schaer van zanggezellen

kanten En speelders van Godts daden speelt,

onder- En vaek den dag des heils verbeelt,

steunt, Wanneer zyn dichtäer raekt aen 't zwellen?

zich de- Wat

zer kunst

so benaer-

stigde.

Wat reppe ik van het kunstgedruifch
Van harpen, luiten en cimbalen,
Toen hy vol ftacy af ging halen
Godts Arke uit Obed Edoms huis,
Om ze in zyn ryxftat neer te zetten,
Toen zyn gewyde zangrei zong,
En hy van blyfchap fpeelde en fprong,
De Priefters bliezen op trompetten!
Of hoe myn Koning van 't muzyk
Zich met een vrientlyk wezen wende
Naer zyne versverkore bende
Van kunftenæers, die elk hun wyk
En vafte ftant is voorgefchreven,
Gelyk Jerufalem wel weet,
En Gibeæ niet ligt vergeet,
Alwaer 't gezang wiert opgeheven,
Vol ongelyke eenparigheit,
Verschillende eendracht, zoet van wyzen;
Muzyk die door het kunftig ryzen
En dalen 't hart met welluft vleit.
Vorft David wou nu niet vertragen,
Nu zulk een overgrote wolk
Levyten; al dienftvaerdig volk,
Zich van de moeite vond ontflagen
Om d' oude velttent hier en daer
Op hare fchoudren om te voeren,
Om pyp en fnaer te laten roeren,
En met godtvruchtig vreugtgebæc

*En ene
fchaer
van Levyten
aenfokte.*

Die in de Muziek uitgeleert Salomons Tempel te heerlyker mogten heipen inwyden.

De Zang- en Speelkunst aen te fokken,
 Op dat zy eens ter goeder tyt,
 Wen 't nieuwe Huis wiert ingewyt,
 Met kunst en pracht ten top voltrokken,
 Met groter nadruk, kracht en klem,
 In zyn doorluchte tempelkoren
 Haer Speeltuig zoude laten horen,
 En doen versmelten in hun stem,
 Om Godt, gekroont in 't hof der hoven,
 Door tong- en snaermuzyk bekoort,
 Die naer den zuivren lofzang hoort,
 Met hart, en harp, en stem te leven.

De Priester sluit zyn rede en vaert ten hemel

Hier zweeg myn Hemeljingeling,
 En steeg naer 't eeuwig ryk der dagen,
 Door eenen Luchtgezant gedragen;
 En 't licht dat in een ronden ring
 Myn' godtgewyden had omschenen,
 Versmolt, en ik door dit geluit
 Geraekt, verhief myn doffe fluit
 Weer in het Godt-huis als voorhenen.

De Sang- en Speel- kunst wond ook by vremde volken in hunne Godts- dienst ingang.

o Godtgeheiligt Zang en Spel,
 Geoeffent by d' aloude Joden,
 Gy wiert zo wel by valsche goden
 Geviert, als onder Israël,
 By hun bekrante kerkaltaren!
 Men vraeg 't Egipte en Griekenlant,
 Waer gy met vrucht zyt voortgeplant,
 En aen de woedende Barbaren,

Waer

Waer nimmer Godtsdienst is verricht,
 (Wiens speeltuig aen den wand blyft hangen)

Dan onder 't klinken der gezangen;
 En hierom kon 't bekoorlyk dicht

En spel te Rome zo behagen,
 Dat Febus, ryk van geest en vier,
 Wiert uitgebeelt met ene lier,

En Pan de herderfluit moest dragen.
 Men dacht voorheen, o zeltzaam blyk

Van achting, dat de gulde starren,
 Die nimmer in hun' loop verwarren;

Geregelt wierden door muzyk,
 En d' as des hemels, door 't vermogen

Van deze goddelyke kunst,
 Die ieders achting wind en gunst;

Op maet en orde wierd bewogen.

o Kunst ten hemel afgedaelt!

o Zoet verdrag van stem en snaren
 Dat naer de starren weet te varen,

En 't oor op lekkerny onthaelt!

Daer ge, aen een juiste maet gebonden,
 Uw tonen snyt, verlengt, of rust,

Of aertig koppelt naer uw' lust,
 Al wiert myn lier door hondert monden

En al het speeltuig der muzyk,
 Vol loutre hemelval gesteven,

Ik schoot nochtans aen zwier en leven
 Te kort, om u in 't vrolyk ryk,

*Lof der
 Muzyk.*

Omstuw't van Speelders in te voeren,
 En Zangers, daer ge, als Kroonvorstin
 De ziel beheert naer uwen zin,
 Den mensch vermaekt, of kunt beroeren;
 En daerom bloos ik in 't gelaet,
 Om dat ik durf bestaen te zingen
 Van uwe zielbetoveringen,
 Waer mē gy al wat leeft verzaet.
 Wie kan u oit naer waerde loven,
 o Puikmuzyk, die 't oor vergaest;
 Aen ouderdom, en jonkheit past,
 In tempels, en in vorstenhoven
 De ziel van prins en priester trest;
 En op het dansen van uw vingeren
 Weet stem en spel dooreen te slingeren,
 En 't hart tot heiligheit verheft!
 'k Worde op den wint van uwe galmen,
 Die 't ruim der lucht beweegt en roert,
 Door 's hemels kreitsen heengevoert,
 Vooral wen Davids tempelsalmen
 Myn geest verrukken door het oor,
 En d' edle Dichtkunst al haer krachten
 Heeft uitgestort om myn gedachten
 Te doen verhuizen naer het koor
 Der Englen, waer Godts koorkoralen
 De citer roeren en de trom,
 En, in het eeuwig heiligdom,
 Bekoorlyk kloppen op cimbalen.

Zo ik, die niet ben opgevoet
 In d' aengename zangprieëlen,
 En zelden kunstig hoorde spelen,
 Wou roemen met een' milden vloet
 Van klanken 't zoet der hemelwyzen,
 En al den geur, de kracht, en 't pit
 Die in de Zang- en Speelkunst zit
 Om hun vermogen aen te pryzen,
 Hoe Godts gewyde kerkkronyk,
 Om deze kunst in top te heffen,
 Getuigt dat zy 't gemoet kan treffen,
 Hoe woude ik dan de puikmuzyk
 Met geest en kracht op 't outer tillen,
 En 't flaeuwe dichtvuur, dat myn kunst
 Bezitten mogt door 's hemels gunst,
 In haren frisschen lof verspillen!
 Zo 'k zingen wou, hoe Zang en Spel
 Gebruikt zyn om Godts wet te leren,
 En zelf Godts volk deën profeteren,
 Hoe 't afgezondert Israel
 Door 't groot vermogen der gezangen,
 Naer 't hemelsche wiert opgevoert,
 En aen Godts vrientschap vastgesnoert,
 Om beter 's Heren Geest te ontfangen;
 En hoe van Gibeä een volk
 Van Zienders, spelende op haer fluiten,
 Met pypen, trommelen en luiten
 Neerdaelde, om aen 't geheiligt volk

De Dichter durft alle bare bysonaere vermogens niet uitmeten om niet te verre uit te weiden.

Verborge zaken af te malen,
 Ik zou, verflonden in haer' lof,
 In zulk een overvloed van stof
 Verbyftert raken, en verdwalen.
 o Kunst, die ziel en zinnen ment,
 Wat worden uw verheve noten,
 In duizent vormen vaek vergoten,
 By 't redenloos gediert erkent!
 Zo ras de harder valt aen 't blazen
 Op 't schelle zevenmondig riet,
 Staet al het vee om 't kunstig liet
 Verwondert, en vergeet te grazen;
 En 't paert, op veltmuzyk bekoort,
 Begint zyn yver braef te wetten,
 Wanneer 't door schorre krygstrompetten
 Tot dapperheit wort aengespoort.
 Wie kan de kunst en kracht afmalen
 Van ene luit en schelle keel?
 Ze schynen my een Zangpriëel
 Vol schone hemelnachtegalen.
 Wanneer men speelt, of vrolyk zingt,
 Dan steken weide en wout hunne oren
 Nieuwgierig op om 't liet te horen:
 Dan wort de w estheit tam: dan springt
 Een' dartlen hoep van zeedolfynen,
 Van blyfchap uit het zilte nat:
 Dan ziet men ene ontmuurde stat
 Omringt met vesten: dan verschynen,

*Hy ver-
 genoegt
 zig alleen
 om enige
 voorbeel-
 den tot
 baren lof
 te geden-
 ken.*

Om enen goeden burgerstaet
Vol goede zeden aen te queken,
In weerwil van de snô gebreken,
De deugden in een wit gewaet.
Terpaer der kon met zyne snaren
De burger wilt in boeyen slaen,
En d' Eendracht blyde heen doen gaen,
En Lacedaemon den bedaren.

Ja toen dees lantaert wreet en fel
Gegyzelt wiert in 's vyants klæuwen,
En hy zyn krygsmacht zag verflæuwen,
Begon Tyrteüs op zyn spel
Van pypen zo volmaekt te spelen,
Dat d' overwonne legerſchaer
Door 't Spel gemoedigt, al 't gevaer
Ontſnapte, en zelf in d' eer mogt delen
Der overwinning, omdat zy
Den ſtryt hervatte, en met laurieren
In 's vyants oog mogt zegevieren.

Toen Alexander, heuſch en bly,
Zich aen een maeltyt wou vergaſten,
Heeft hem de Speelkunſt zo geveleit
En aengezet tot dapperheit,
Dat hy naer zyn geweer moest taſten,
Maer toen dees kunſtenaer den toon
Verſtelde van zyn fixe ſnaren,
Viel flux myn krygshelt aen 't bedaren.

Wie knielt 'er dan niet voor haer troon?

*En ge-
tuigt dat
zy als de
koningin
der kun-
sten, de
bertstog-
ten be-
stiert, en
over-
meestert.*

De driften dienen haer als slaven,
En staen voor deze majesteit,
Wanneer 't haer lust, gezwint bereit,
En eren heur gewyde gaven.

De Droefheit mag in diepen rou
Gedompelt, treurig slaen aen 't klagan,

Den troost ontzeggen van haer magen

Wanneer zy zwemt in tranendou,
Doch deze droefheit zal wel wyken

En smelten voor het kunstgeluit,
Wanneer een harp, een lier, of fluit,
De rimpels zal uit 't wezen stryken.

Of wil de Speelkunst dat men zucht
En op haer tonen valle aen 't wenen!
Strak zullen al de stenen steenen.

Of vergt ze dat de gansche lucht
Weergalm van vreugt! zy heeft de snaren
Maer aen te raken van haer spel,
Die aenstonts luistren naer 't bevel.

Zy kan de Gramschap doen bedaren,
Hoe fel zy woelt, en raest, en woed.

Zy is de leistar onzer zeden,
Geeft vleuglen aen de Kerkgebeden,
En heft ons op naer 't hoogste Goet.

O Kerk, help dan de kruin versieren
Der Zang- en Speelkunst, waert bemint,
Pluk d' eëlste bloemen die gy vint,
En strengel die door uw laurieren.

D E
Z A N G-
E N
SPEELKUNST
VERHEERLYKT.

HET TWEEDE BOEK.

Wie zet myn geest nu wieken by?

Wie voert my door de hemelkringen?

Inleiding

Wien lust het, nu ik valle aen 't zingen,

Myn flaeuwe woordenschildery

Aen 't kunstig Orgel op te hangen,

Dat op Maesfluis Godts Kerk verfiert,

En dubbel waerdig is geviert

Met feestgedicht en kerkgezangen?

Terwyl ik dus vast roepe en speel

Komt my Godts Kruisgemeente tegen

Die 't kunstig Orgel heeft gekregen,

En 't orgel opwekt van haer keel,

Daer

Kristus
Kruisge-
meente
ver-
schynt de
Dichter. Daer zy, vol heilbespiegelingen,
 Gedoft in blinkent feestgewaet,
 Aldus, met een ontfronst gelaet,
 Tot lof van 't Speeltuig slaet aen 't zingen:

Die't Or-
gel aen de
kerk van
Maes. o Orgel, grote en milde gift
 Van myn VAN WYN! wiens liefdegaven
 Alom vermaert zyn by de braven;

sluis ge-
schonken,
tot de stof
van haer
besiege-
ling ver-
kiesf. Die door ene onvermoeide drift
 Om goet te doen van zyne schatten
 Het Godtshuis met dit Spel verrykt,
 En niemant in geschenken wykt,
 Hoe zal ik best uw klanken vatten?

Het welk
zy in zyn
uiterlyke
gedaente
beschryft o Schoon en heerlyk kunstgestel!
 Wie doet my toch 't vermaek begrypen
 Van uwe glinsterende pypen,
 En al den luister van uw Spel?

Uw schoonheit vleit en streelt myn ogen:
 Al d'orde en evenredigheit
 Die kunstig legt door 't werk verspreit;
 En ieder mensch houd opgetogen,
 Bekoort my om hun boufieraet;
 Want wie zou al uw kunstpanelen
 En fraeigevoegde kapitelen,
 Dat lyst- en kroonwerk naer de maet
 Gepast, geschikt, naer waerde roemen,
 Met al uw loofwerk, net besneên,
 En raer gebeitelt onder een;
 Die wyngaertranken; en die bloemen;

Die luiten, fluiten, harp en veêl,
Tot bysieraden opgehangen,
Verheffen met zyn liergezangen?
o Miltheit, die zeer schoon, en eêl
Op 't Orgelspel zit uitgehouwen,
Met uwen hoorn van Overvloed,
Gevult met allerhande goet,
Hoe wenschte ik uwen lof te ontvouwen?
o Stom doch leerzaam zinnebeelt!
o Schildery der liefdegaven!
o Ereprikkel van de braven!

Die op 't milddadig harte speelt
Des Gevers dezer orgelpypen,
Hoe haek ik, wen ik u aenschou,
Tot luister van dit kunstgebou,
Myn geest en zinnen eens te slypen,
Om een bekoorlyk kerkgedicht,
Vervult met kunstbespiegelingen,
Van uwen frisschen lof te zingen,
Een dicht dat Sion streelt en sticht;
Een dicht waerin VAN WYN zou leven,
Dat voorbeeld der milddadigheid,
Die d' armoê zegent, wen zy schreit,
En altyt rê staet om te geven.

Maer 'k wei nu in dien beemt niet uit.
Een ander mag 's mans deugt trompetten;
Een wys op zyne miltheit zetten;
En zich aen 't aengenaem geluit

Van zyn begaefde lier vergapen,
 En van die beelden heffen aen
 Die naest de gulde Miltheit staen,
 En pronken met 's Mans naem en wapen;
 Of roem, zo hem de Zangkunst streelt;
 En Speelkunst, die met hun sieraden
 En welgevoegde praelgewaden
 In top van 't Orgel staen verbeelt,
 En eer die brave kunstmeestressen,
 Die door een onderling verstant
 Altyt gepaert gaen hant aen hant,
 En duizent aengename lessen
 Inlevren by den kunstenaer,
 Daer ze eeuwig, in het koor der koren,
 Een reigezang van Englen horen,
 En juichen op 't muzykaltaer.
 Ik leen myne oren naer uw galmen,
 o Orgel, klinkent kerkfieraet!
 Dat my met uw muzyk verzaet
 En godtgewyde Tempelpsalmen.
 Daer hoor ik een gemengt geluit
 Van hoornen, pypen en en schalmeien;
 Om 't allerfynst gehoor te vleien.
 Dan schynt 'er meer dan eene fluit
 Aen 't schel trompetgeschal te paren.
 Dan juicht de psalter, harp en trom,
 Door 't schorre en dreunent kunstgebrom.
 Dan smelten lier en cimbelsnaren,

*En ver-
 volgens
 in zyn
 geluit,
 waerin de
 gansche
 Muzyk
 schynt
 versmol-
 ten.*

In d' allerzoetste maetschappy
Verenigt, geestig in elkander,
En 't een geluit verdraegt het ander
En maekt de schoonste melody.
Stak hier een visser, grys van hairen,
Die, in een hut van leem en stro
Gedoken, om de versche zô
Vischte over driemaal vyftig jaren,
Door 't zielopwekkent kerkgeluit
Uit zynen yfren slaep verrezen,
Met een bedaert en statig wezen,
Gerimpelt vel ten golven uit,
Wat wou hy vol verwonderingen
Zich zelf verliezen in 't gehoor,
En denken dat hy in het koor
De heilige Englen hoorde zingen;
Of dat de Dieren, schel van keel,
En d' Ouderlingen, die daer boven
In 't hemelryk den Schepper loven,
Opdeunden in Godts zangpriëel;
Of dat hy dronk den galm der Geesten
Die in de hoop der heerlykheit
Reikhalzen om Godts majesteit
Volmaakt te zien op d' eer der feesten.
Wat wou hy denken wen hy 't Spel
In 't heerlyk heiligdom zag pryken,
Zo hy hier by wou vergelyken
Zyn klene houtte Godtskapel,

*Een' der
oude Vis-
sers zou
vreeft
opzien,
indien by
zulk een
wellui-
dent en
kostlyk
Orgel in
zulk een
heerlyk
heilig-
dom zag
en hoorde*

Dan dat in enen gulden regen
 De *Welvaert*, met Godts gunst bestraelt,
 Hier op Maesfluis was neergedacht,
 In een' gewenschten stroom van zegen:
 Dan dat dit wytvermaert Maesfluis,
 Beschaduw't met een bos van schepen,
 Die hier de *Welvaert* binnen slepen,
 Gestreelt door 't aengenaem geruisch
 Der Maes, die ryxvortin der itromen,
 Die 't Dorp met zo veel voorraet dient,
 Den milden Hemel heeft te vrient.
 Elk boete in 't loof der vygebomen
 En wyngaertloten dan zyn' lust.
 De Godsdienst mag hier hoog yt houwen
 In zyn eerwaerde kerkgebouwen,
 Alwaer de Godtsvrucht veilig rust
 Op enen Hoeksteen, die 't gesteente
 Van Arons borstsieraet verdooft;
 Want Kristus, myn verheerlykt Hooft,
 Is d' eer en roem der Kerkgemeente.
 Hier leen ik met een blank gemoet
 't Geheiligt oor aen drie Gezanten,
 Die Jezus kruisbanieren planten,
 En val voor mynen Godt te voet.
 Hier wil ik met een vloet van stemmen,
 Indien my 't Orgel ondersteunt,
 Godts lof uitgalmen dat het dreunt,
 En juichende ten hemel zwemmen,

*En zott
 uit de
 welvaert
 van Maes
 fluis mo-
 gen be-
 sluiten
 dat het
 den He-
 mel te
 vrient
 heeft.*

En dus eerbiedig heffen aen :

„ o Eenig eeuwig Opperwezen,
 „ Voor wien de Cherubynen vrezén,
 „ Die om uw hemelzetel staen!
 „ o Ongeschape Zon vol stralen,
 „ Die eeuwig zyn zult die gy zyt,
 „ Wier luister nimmer groeit of slyt,
 „ Wie kan uw goude deugden malen?
 „ Gy zit te hoog en diep in 't licht,
 „ In 't opperste der hemelwe'ven,
 „ En hebt den rykdom in uw zelve;
 „ Een enkie wenk van uw gezicht
 „ Geeft al 't geschaepne ziel en leven.
 „ Theelal, dat pronkstuk van uw macht,
 „ En wysheit, zal aen 't nageslacht
 „ Een denkbeeld van uw grootheid geven.
 „ Uw goetheit kent geen wederga;
 „ Die trekt ons met haer liefdezelen,
 „ Die wou haer Zoon zelf mededelen.
 „ o Grote zee van Godts gena,
 „ Wie kan uw diepen bodem peilen!
 „ Wie kan uw weergaloze gunst
 „ Betalen met zyn klene kunst!
 „ Wie zou de rode zee doorzeilen
 „ Van Kristus heilig offerbloet,
 „ Gestort uit zyn medogende aders,
 „ En Jezus, 't beeld des groten Vaders,
 „ Niet loven met een bly gemoet!

*De Kerk
 onder-
 steunt
 door het
 Orgel,
 best een
 godt-
 vruchtig
 Gezang
 aen.*

- „ Ik zal zo lang dit Spel zal spelen,
 „ En 't heilig kerkgezag met vreugt
 „ Bestiert, myns Heilands lof en deugt
 „ Bazuinen, en zyn daden quelen.
 „ Ik zal my zingen uit den aëm,
 „ En maken dat Godts tempelpsalmen
 „ Door al de heemlen henen galmen,
 „ Ter ere van Godts groten naem.

Verwondering en verrukking der Kerke over het kunstig geluit des Orgels.

Ik sta verrukt en opgetogen,
 o Orgel, door uw koorgeluit,
 De ziel vliegt flux haer kerker uit
 En roemt de kragt van uw vermogen.
 Waer ben ik? hoor ik ene vlucht
 Spierwitte zwanen, zoet van kelen,
 Thans aen Meanders boorden quelen?
 Of juicht 'er in de dunne lucht
 Een kunstig bos met nachtegalen,
 In zinlyk zingen uitgeleert,
 Dat my verrukt, en zacht beheert,
 Door 't geestig ryzen, en het dalen
 Der tonen? of vaer ik vol vreugt
 Op enen wint van klanken spelen
 Door 's hemels luchtige prieelen?
 En hoor ik Godt, de bron der deugt,
 Door een' gewiekten rei van Englen
 Verheerlyken met heilmuzyk
 In 't noitbedroefde hemelryk,

Alwaer

Alwaer de blyfchap heerscht? of strenglen
 : hans als de geesten die den troon
 Van hunnen Opperheer omringen,
 En nimmer moede zyn van zingen,
 Hun' godtgewyden hemeltoon,
 Om Godt met groter ernst te pryzen,
 Volmaekt dooreen? o neen: ik dwael
 Het Orgel is de nachtegael,
 En zwaen, en bootst, met keur van wyzen,
 Het kunstgezag der Englen naer,
 Het Orgel weet thans, ryk van weelden,
 My's hemels heilstaet af te beelden,
 Een heilstaet waer de hemelschaer
 Met goude citers, schel van klanken,
 Het Lam, dat door zyn offerbleet
 Voor d' euveldaden heeft geboet,
 Met feestgezangen wil bedanken.
 o Kerkspel vol bekoorlykheit!
 Vermaek, en wellust van myn zinnen,
 Gy kunt myn driften overwinnen
 Wanneer ge my met d' oren leit!
 U naem zal nimmer lof ontbreken,
 o Garrels, die zo zoet, als schel,
 De pypen van dit Orgelspel
 Met zo veel kunst hebt leren spreken.
 Maer is VAN WYN niet waert gekroont
 Met onverwelkbare eerlaurieren
 Die 't Godtshuis met dit Spel wou sieren,

*de Maker
 dog voor-
 al de Ge-
 ver van
 dit Orgel,
 zal altyt
 met lof
 gedacht
 worden.*

En d' orgelift zeer milt beloont?
 Men vlecht dan lauwren door de palmen,
 En zet dat eerloof op het hair
 Myn mans thans tienmaal negen jaer,
 En eer zyn naem met dankbre galmen.

Men breng my allerhande groen,
 Ik zal 'er ene boog van breien;
 Ik zal het voor zyn voeten spreien
 Als een tapyt. of is 't saizoen,
 Het herfstsaizoen te ver verwildert?

En komt de gryze winter aen,
 Die ons geen keur van rozeblaen,
 Of pracht van schone bloemen schildert?

Maek dan, Maesfluische Burgery,
 Een krans van schelpen, ryk van kleuren,
 Die d' outheit 's winters goet kon keuren,
 Voor myn VAN WYN, vernoegt en bly,
 Die in den winter van zyn leven
 Bezit een fris en groot gemoet,
 Dat zich met kern van kennis voed,
 En zich altyt vermaekt in 't geven,
 En noit op weervergelding ziet.

Wie zou dan zyn grootdadigheden,
 Bepaelt door wysheit, deugt, en reden,
 Niet pryzen met een kunstig liet?

Wie zou die niet naer waerde roemen?

Kom sticht my in Godts heiligdom,
 's Mans deugt ter ere, een eerkolom,

En

En is
 waerdig
 dat hy om
 zyne
 kerkgift
 allerlei
 eerbewy-
 sen geniet
 en in een
 duur-
 zaem
 gebeuge
 blyve.

En wilt hem d' eer der burgers noemen.

Ei laet toch, bidde ik, jaer op jaer,

Om zyn gedachtenis te vieren,

Uw vingren op de kunstklavieren

Van 't orgel danſen; doe de ſnaer

Aen luit, en lier, en cimbel trouwen.

Trek 't feestkleet aen. kom in 't gedrang,

Vervul Godts Huis met kunstgezag,

En wilt dan GOVERTS lof ontvouwen

En mogt het naer myn' wensch vergaen,

Dan zoud gy, wen hy 't broſſe leven

Zal aen zyn' Leenheer wedergeven,

Een mengeling van rozeblaën .

En wierook op zyn grafzerk brengen;

En wenschen dat 'er uit zyne asch

Ontluike een geurig hofgewasch,

Dat gy met tranen moet besprengen.

Gy schonkt zyn beendren rust en vrê:

En zoud tot 's Mans gedachtenisse

Een eergraf bouwen in 't gewisse,

En al zyn deugden, waer hy mê

Beparelt was, daer op graveren.

Dus zie 'k zyn naem, alom verbreit,

Op d' eerkoets der onsterflykheit

Vol lof en luister triomferen.

De Kerk Nu eens met een' vereifchten vlyt
spoort de Het Orgelfpel, o Kerkgezanten,
Kerkge- Dat d' edle godtsvrucht voort wil planten
zanten Met keur van zaken ingewyt;
aen om Want wie zou d' eer van 't innewyden
dit Tem- Met reden weigren aen dit Spel,
pelfpel in Die weet dat onder Israel,
te wyden; In d' alleroutfte levenstyden,
Ene De Velttent, met haer byfieraet,
plechtig- Aen Godt, den luifter der altaren,
heit die in Geheiligt is met kerkgebaren?
de meeste Die weet met welk een bly gelaet
dingen Den Tempel, vers in top voltogen,
van den Ter ere van Godts eeuwig ryk,
Godts- Is ingezegent met muzyk,
dienst is En hoe door 's hemels blaeuwe bogen,
gebezig. Met ene' zwier van majesteit,
 Den klank heenrolde dier gedichten?
 Die weet, uit d' oude kerkgefchichten,
 Met hoe veel werk en plechtigheit
 De Priesters, met geen vlek befchu'digt,
 Met bloet en oly zyn besproeit,
 En ieder dienaer onvermoeit
 In zynen dienst wiert ingehuldigt?
 Of, hoe eens d'Englen 't hemelfront
 Van vreugde deden wedergalmen,
 En met hun godtgewyde psalmen
 Inwyde 't Nieuwe Heilverbont?

Of hoe, met een begaefde reden,
 d' Eerwaerde Tempelredenaer
 De Kerk, by d' eerste Kristenschaer,
 Met zingen, giften, en gebeden
 Inhuldde, of hoe men in 't gedrang
 Der menschen 't heilig nat wou mengen,
 En water op den gront moest sprengen,
 Terwyl men zong een vreugtgezang?
 Of hoe door 't blazen der trompetten
 d' Aloutheit, al wat heilig heet,
 En met den godtsdienst is bekleet,
 Heeft ingewyt naer d' oude wetten?
 Kom dan, o Zangrei, kom, ai kom,
 Wil al uw klanken saem schakeren,
 En 't Orgel met dien galm vereren
 In 't Godtgeheiligt Heiligdom.
 En gy, o geestige Poeëten,
 Wier kunst, ten hemel afgedaelt,
 Met zonneglansen is bestraelt,
 En met een diamanteketen
 Aen 't blaeuwe stargewelf verknocht,
 Komt brengt uw frissche dichtlaurieren
 Om dit zielroerent Spel te sieren:
 Nu 't allereêlfte eens uitgezocht
 Van uw verheve zielgedachten,
 En deze bloemen van uw kunst,
 Zeer milt bedout met 's hemels gunst,
 Die wy van uwe miltheit wachten,

*De be-
 minnaers
 der Zang
 en Digt-
 kunde
 worden
 ook aen-
 gezet om
 het Orgel
 met hun-
 ne ge-
 zangen
 te ver-
 eren.*

Als een feſtoen dooreen gebreit,
 En 't Orgel, waert met Englegalmen
 Verheerlykt, en gewyde pſalmen
 Geheiligt aen d' onſterflykheit.

De Kerk Hier floot de Kerk haer feeſtgezangen:
eindigt
baer ge- En ik, geraekt door dubble vreugt,
zang. Verhief VAN WYNS vernuſt en deugt,
 En wou myn lier aen 't Orgel hangen.

Het ORGEL gebuwt

Aen Davids Harp;

Ter INWYDING van het heerlyk

ORGEL,

DOOR DEN HEERE

GOVERT van WYN

Aen de Maesfluische Kerk geschonken.

D O O R

PIETER SCHIM.

Het ORGEL gebuwt aen Davids harp;

Ter Inwyding van 't heerlyk

O R G E L,

DOOR DEN HEERE

GOVERT van WYN

Aen de Maesfluische Kerk geschonken.

Waar ben ik! in wat kerk, of koor?

Zou de edle Zang- en Speelkunst paren?

Of leiden iemants keel en snaren

Het wout, verheugt, ten rei by 't oor?

Of laet een beurtzang, op de halmen

Van Veltmans zevenmondig riet,

Een hartverovrent minneliet

Door 't ruime boschkoor wedergalmen?

Of hoor ik 't schactrent balkgeklank,

Juist als de bogtige trompetten,

Die koningen op troonen zetten,

's Lands helden geven lof, en dank?

Verrukken edle zwanezangen

My aen Meanders groenen boort?

Of doet een feestmuzykäkkooort

My op gevlerkte galmen hangen?

Hoor ik een Zang- en Speelkunſtſtryt,
 Of blaes- en ſnaer- en ſlagtuig voegen
 En maegdekeel? o klankgenoegen,
 Dat ooren ſtreelt, en 't hart verblyt!
 Of hoor ik Mozes zegetoonen,
 Gevolgt van 't zaet van Abraham;
 Toen 't Faroos harden dienſt ontquam,
 Om in hun erfland vry te wonen;
 Waer toe de ſchelfzee doortogt gaf,
 Wier opgehoopte waterbergen
 Den vyant, die Godts Naem dorſt tergen,
 Verſlont in 't woedend wondergraf?
 Of hoor ik Debora aenheffen
 Haer heerlyk lof- en zegelied,
 Om dat ze haer verloffing ziet,
 Veel grooter dan ze kan beſeffen;
 Terwyl ze vergt een neigend oor
 Van koningen die ſcepters dragen,
 Op dat haer pfalm hun mag behagen,
 Die juicht door 't ruime hemelkoor?
 Of bootſt men na uw beurtgezangen,
 o Trommelende wyvenſtoet,
 Die Saul inhælt en begroet,
 Die Philiftynen voert gevangen,
 Met veltgejuich, in zegepraël;
 Daer David op zyn zwaert hoort boogen,
 Ja hoort dat tienmael meer verhoogden
 Dan koning Sauls heldenſtael.

Of hoor ik hoe door Levys scharen,
Met Davids speeltuig, gansch verblyt,
Den nieuwen Tempel wort gewyt
By Sions Bondkist en Altaren;
Terwyl Godts keurvolk Israël
De Priesters vrolyk hooren blazen,
Wier Feesttrompetten elk verbazen
Op 't godtgewyde Tempelspel?
Of wert de klank der goude schellen
Aen 's Hogenpriesters amptgewaet
Hier nagevolgt naer kunst en maet,
Die blydschap in 't gemoet doet zwellen
Van 't nu verzoende Kruisgezin,
Dat eël granaatöoft, ryk van geuren,
By Salems godtsvrucht af moet keuren,
Waar 't heilgeklank neemt harten in?
Of mag ik met de harders hooren,
In 't zalig velt by Bethlehem,
Een luchtgejuich, een englestem,
Dat Kristus is in 't vleesch gebooren
In Davids stad, die hier op boogt?
Zou 't hemelheir Godt grootheit geven,
Die om des Heilands vrede, en 't leven,
By alle volken wert verhoogt?
Of doet de Speelkunst Salem ryzen,
Met haer' vergode goude lier,
Uit levendige steenen, dier
Gekogt, om Sions Godt te pryzen,

Die zynen grontslag heeft gevest
 Op glansryke edele satieren,
 Die best verheffen, en versieren
 Godts vrederyk Gemeenebest?
 Of geeft ge, o Cherubyne kooren,
 Godt eer en lof in 't nieuwe liet
 Van 't Lam, om 't heil dat Sion ziet,
 En 't grooter haer gewis beschooren?
 Of streelt my Davids harpgeluit,
 Dat koning Saul kon bedaeren,
 Hartstogten temt, ja door die snaeren
 't Hart vormt van Godts geliefde Bruid?
 't Zy hy 't Natuurschool hebbe ontslooten,
 Daar Hy tot leering, en vermaek,
 Uit 's hemels goude beeldenpraek
 Des Scheppers deugden leert vergrooten;
 Of 't zy hy Judaes kostlyk krooft
 Poogt in 't Genadeschool te leiden,
 Waerin 't hem ruimer lust te weiden,
 Als in een beemt, vol vreugt en troost;
 Of 't zy hy 't groot geluk doet hooren
 Van Sions edle Burgery,
 Godts volk, van Mozes dienstjok vry,
 Dat aen de heilfluit leent hunne oren;
 Of 't zy hy Godts volmaekte Wet,
 Die zondaers zielen kan bekeeren,
 Leert boven 't fynste gout waerdeeren,
 Hoe hoog alom op prys gezet;

Of't zy hy, lieflyk in de Psalmen
Van Godts Verbondsvolk Israël,
't Zoenlyden van Emanuel
Op eene treurtoon uit wil galmen;
Of't zy hy zynen Heer, Godts Zoon,
Verbeelt met hantgeklap te varen
Door't stargewelf, van hemelscharen
Bly toegejuicht op 's Vaders troon.
'k verlies my zelf! ja opgetogen,
Van vreugt en zanglust aengedaen,
Verkeer ik in een witte Zwaen,
Door't godlyk Orgelspelvermogen,
Terwyl 't aen 't lieflyk Harpgezang
Gepaert, my, door vorst Davids Psalmen,
Op een' gewyde vloet van galmen,
Voert in der Englen koor en rang!
De Dichtkunst schoot te kort aen klanken,
Wat Zangberg zy ook nam te baet,
Al sloeg de Speelkunst zelf de maet,
Zoo zy zyn Vinder moest bedanken,
Een meer dan Jubal, die zyn Naem
Ziet met zyn vaderland begraven;
Mogt hier een Hooft-poët op draven,
Hy zweefde op wicken van de Faem.
Zag eens d' aelouthcit zeve steden
Kryg voeren om Homerus wieg,
Dan wiert ook, zo 'k my niet bedrieg,
Myn Speeltuigvinder aengebeden,

En leefde alle eeuwen in en uit,
 Roemrugtig op der Dichters tongen,
 Die van 's mans nutte vinding zongen,
 En 't lieflyk streeleent pyppeluit.
 My dunkt ik zie hier onder speelen
 Een heilige Voorzienigheid,
 Die voor des Heeren eernaem pleit,
 Waer in geen konstenaer mag deelen.
 Godt die zyn draegbaer heiligdom,
 Toen 't Stamvolk mogt zyn feestten vieren,
 Wou door twee kunstenaers verciereu,
 Betoonde, aen Jacobs zaet alom,
 Te zyn een Godt der Wetenschappen;
 Zoo dat Aholiabs vernuft,
 Nog Bazaleëls nergens suft,
 In 't stygen op de hoogste trappen.
 De konstelyke goude krans
 Der Bondkist, en de scheidgordynen
 Gestikt met heilge Cherubynen,
 Doen my verdwalen door hun glans;
 En leeren dat men Godt moet danken
 Voor een volmaekte gaef in kunst,
 Waer door men wint der menschen gunst,
 Gelyk men doet door d' Orgelklanken.
 Schoon ramp, en druk, en geestgequel,
 En zwermen wederwaerdigheden,
 Toonspeeling trooft, naer yders zeden
 Naspeurden in welluident Spel;

Dat lieflyk yders oor mogt streelen ;
Door klanken , naer het konstbeleit ;
Gevormt op d' evenredigheit ,
Die juist de nooten deed verdeelen
Naer een bekoorelyken trant ,
Die zeden vormde , door de galmen
Gevloeit uit welbesnede halmen ;
Tot nut van kerk of vaderland :
Schoon Jubal zyn vernuft mogt slypen
Op 't oude eenvoudig hardersriet ,
Tot vreugd in knagent hartverdriet ,
En dat hervormde in zeve pypen ;
Schoon ook dit Speeluyg , met den mont
Geblazen , mogt van 't vee gewagen ,
Ja kon door vingerdans behagen
De landjeugt op den klavergront :
Geleerde Neêrlands Bybeltolken ,
Hoewel gy hebt getrou vertaelt ,
Dult , dat ge in d' Orgelvinder dwaelt ;
Dit leeren wel beschaefde volken.
Het wysheitzoekent Griekenlandt ,
Geduchte Roos- en Lely-Ryken ,
In d' eerstryt naeu elkander wyken ,
Schoon 't Holland wint , in pragt , en trant.
Ei belg u niet , Gekroonde Hoofden ,
Zoo d' outheitkenners , door myn lier ,
En Neêrlands orgelglans en zwier ,
Uw kerkspelluister schier verdoofden.

Men ziet, na Jubal's vinding dan
 Myn pypryk Orgel eerst volnaken,
 Dat blydschap wekt, en vreugd doet staken,
 Ja yder togt bestieren kan.

Men zie de kragt der Speeltuigtoon
 In kerk en burgermaatschappy
 Door Redenaers, en Poëzy,
 Van outs en heden nog bekroonen.

Wie weit niet in dit ruime velt
 Van een welluident klankvermogen?
 Wie voelt, hoe dom, zig niet bewogen
 Door 't hartinnement speelgewelt?

De gryze aeloutheit mogt verdichten
 Dat Amfion op d' edle lier,

Daer Staetkunde in zyn volkbestier
 Voor grontstem speelde, eens Thebe stichten,
 De bloem der steden; die de Nyl
 Zyn hondert poorten zag verheffen,
 Wier grootte en luister elk beseffen
 Kan uit Homerus heldenstyl,

Daer hy, verbaest, tienduizent knegten,
 En juist tweehondert wagens hoort
 En ziet, omringt in eene poort,
 Marsvaerdig om in 't velt te vegten.

Ik zwyg hoe Arion op zee
 Een dolfyn wekte op zyne snaren,
 Die hem, bevryt van zeegevaren,
 Gelyk men zegt, voerde op de ree.

Maer wat zyn sprakelooze klanken?
Hest iemant aen, hoe fyn of grof,
Ten zy den boezem van Godts lof
Hoog zwanger, poogt zyn naem te danken
Met Davids lieflyk harpgezang?

O Sions liederen en psalmen,
Die Gods genadeweldaên galmen,
Hoe hoog verheft ge elks heilbelang!
Zo laet zich d'edle Dichtkunst hooren,
In 't glansryk hemelsblaeu gewaet
Vol starren, met een bly gelaet,
Die goddelyke Maegt beschooren;
Dus gaet ze voort: dewyl Datheen

Niet was in myne kunst ervaren,
En hoefde een tolk, zoo dat zyn snaren
Met Davids flaeu stemde overeen;
'k Zwyg hoe men 't heerlyk hoog verheven
Mist met de zwier en majesteit,
De dichtverbeelding, 't kunstbeleit,
En reien die Godt grootheit geven.

Welaen dan, Salems Burgery,
Verlieft op heilge lofgezangen,
En Sions Konings groote gangen,
Kies beter Bybel-poëzy;
Volg Neerlands beste Hooftpoëten,
Die David volgen; kies een tolk

Tot vreugd van Gods vrywillig volk,
Van een veel hoger geest bezeten

Dan Pindarus, Homieer, Virgyl,
 Of wie den zangbergrei, mogt kroonen
 Met lauren, als Apollôs zoonen,
 Hoewel elk zwigt voor Davids styl.
 Schoon voortyts daer de Rubenyten,
 En Gad, en half Manasse, vroom
 En loflyk aen den vrugtbren zoom
 Der gryze landjordaen zig quyten,
 Dankplichtig een gedenkältaer
 Oprichtende voor hunne zoonen,
 Met Jacobs heiligdom te kroonen,
 In Gilead zyn in gevaar;
 Wen d' overzydsche Bondgenooten,
 De rest der stammen, Israel
 In 't vrugtbaar Kanaän, niet wel,
 Uit godvrugts yver flux beslooten,
 Een ontogt voor hun brantältaer;
 Ja schier een broederkryg te wagen,
 Of Ruben naer hun wit te vragen,
 Door eene aenzienelyke schaer.
 † Muzykältaer deed Sion schromen,
 Nog Neerland voor een broederstryt,
 Wierd beter Psalmboek Godt gewyt,
 Om Davids harp naby te komen.
 o Vaders van ons Vaderland!
 Dien d' oude rymtrant moet verveelen,
 Laet edler harpgezang ons streelen.
 o Hollands mond en regterhand,

Beroemde Raedsheer, wel ervaren
In 't nodig van Christus Kerk,
Uw wellutt, en aenzienlyk werk,
Waer oit 's Lands kerken t'faem vergaren;
Wort eens op 't kërktapyt gebragt
't Groot nut van beter Psalmgezangen,
Poogt daer 's Lands zegel aen te hangen:
Dan looft u Batocs vroom geslagt;
Dan volgen Neêrlands maegdereien;
Dan vlegt men u een lauwerkran.
Mogt Judaas dochter, ryk van glans;
In zulk een dichtbeemt zich vermeien!
Betamelyke lof en dank
Zou Sions Bontgodt meer behagen
Dan Levys offervee geslagen.
't Kerkorgel hoopt op dit geklank;
Om Salems burgers best te kiezen
Uit Neêrlands edle Dichters rei,
(Bestiert door 't Godlyk geestgelei)
Waerin ge mogt u zelf verliezen;
Neig 't oor naer een dichtkundig oor,
Wiens lier ons doet ten hemel varen,
Dan wedergalmen Davids snaren
Naer wensch door Neerlands kerk en koor.
Het zy deze Eer wert opgedragen
Aen schrandre Six van Chandelier,
Of Gargon, of wie ryk van zwier,
Aen Godt en Sion kan behagen?

Zo wort de Poëzy , gestoort ,
 Nu lage styl en laffe toonen ,
 Stopwoorden , zin en rym haer hoonen ,
 Op onze Maesparnas gehoort .
 Die Hemelmaegt kon my vervoeren
 Door haer volmaekt bevallig schoon ,
 Terwyl ik paerlen aan de kroon
 Van 't heerlyk Orgel poog te snoeren .
 Myn Speeltuig , waerdig ingewydt ,
 Verheft Gods Eer , op 't hoogst te pryzen ,
 Met duizent duizent keur van wyzen ,
 Nu 't Salems maegdenrei verblyt .
 Geen boschmuzyk van nachtegalen ,
 Hoe lieffelyk en schel van toon ,
 Steekt *Garles* Orgel na de kroon ;
 o Neen : 's Mans pypen zegenpralen .
 Dit heilig Spel wint oock den prys
 Van al het speeltuig . 't speelend zingen
 Vol maegdestemveranderingen
 Vergood ons schier door 't onderwys .
 Den Orgelift , door speekunstwetten ,
 Die hy door d'edle wiskunst vint ,
 Maekt al het speeltuig eensgezint .
 Bazuinen , fluiten en trompetten ,
 Walthorens , 't godlyk harpgeluit ,
 En koorcimbalen my bekooren ;
 Wat speeltuig kunt ge hier niet hooren
 o Sions Konings edle Bruit ?

Ja, onder al de speeltuiggalmen
Klinkt lieflyk door de menschestem:
Des bouwt dit Spel Jerusaleem,
Terwyl men 't huwt aen Tempelpsalmen.
Wie pryft geen godlyk Orgelspel,
Dat, door ik weet niet wat vermogen,
Houdt al het menschedom opgetogen!
Welaen, o Jongyrou Israël,
Die derft al uw gewenschte dingen,
Met uw verwoeste heiligdom,
Terwyl uw kerkmuzyk is stom,
Waerop gy plag Gods lof te zingen;
Ontelbaer krooft van Abraham,
Dat naer uw stammen vry moogt woonen,
Alom verstroyde, hoor de toonen
Die Salem streelde. Och dat ge quam
In 't laetste der verzoeningdagen,
Tot Davids Heer, en Davids Zoon,
Dien 't kruis verhief op 's Vaders troon!
Och mogt ge naer uw Heilant vragen!
Dien gy door schriftönwetenheit
Pilatus hebt aen 't kruis doen hangen.
Och leerde gy Gods groote gangen
In 't heiligdom! zo klaer voorzeit.
My dunkt ik zie uw klagt verkeeren,
Door uw bekeering, in een rei!
Hef aen, op 't klankryk pypgelei,
En help ons Jacobs Bondgod eeren.

En gy, onheilig heidendom,
 Dat God door 't ſchepſel hebt vergeten,
 Leer hier de godsdienſtplichten weten:
 't Gemoetbewegent pypgebrom
 Kan 't hart tot Sions God opheffen,
 By wien men vint het hoogſte goet,
 Verworven door des Heilands bloet;
 Och mogt ge dus uw heil beſeffen,
 En beevent komen tot uw wensch,
 Gods Zoon, een menſchenzoon gebooren,
 Ja alle volkeren beſchooren

Ter zaligheid, van grens tot grens!
 God is voortaan geen God der Joden
 Alleen, die handveſtgift heeft uit;
 't Gemoetvernieuwent heilgeluit
 Klinkt nu alom door Vredeboden;
 Van daer de goude zon verriſt,
 En weeft een bloemtapyt vol glanſſen,
 Tot daer ze daelt van 's hemels tranſſen,
 Omringt met een robyne lyſt,
 Hoort elk der Goden God verheffen,
 In 't ongehoorde nieuwe liet,
 Om 't heil dat yder hoort en ziet,
 En egter niemant kan beſeffen.

Spinozaes ſtofgezinde rot,
 Dat dwaes wil vrouw Natuur vergoden,
 Laet u door wiſkunſtklanken noden,
 En leiden tot den waren Godt;

Hier zal geen wanklank u verleiden,
Als 't wangebruik der meetkunst doet,
Die 't kunnitwoort slegts bepalen moet,
Zo middagklaer, als onderscheiden,
Een stip, een streep, een vlak beschryft,
En 't lighaem: elk zie dus 't vermogen
Van drie- en vierhoek wis betogen,
Schoon 't rond in grootte in 't duister blyft.
Die d' eigenschappen wil bepalen,
Heeft meetkunstorder omgekeert,
Die waarheit door betooging leert:
Des doet 's mans zedekunst u dwalen.
Wittichius schynt zelf Renaet,
Die voorzit by Meetkunstnaren,
Om 't misbruik in zyn schilt te varen,
Schoon hy gewis naer wysheit staet.
De meetkunst, die men ziet verkeeren
In d' uitgebreide ruime stof,
Vint dan Spinozaes wys' te grof
Om d' eigenschappen Gods te leeren,
Wiens grootheit stof nog kunst bepaelt.
Het groot Heelal kan best doen leezen
Gods gansch volmaekte denkend Weezen,
Als 't redenlicht ons klaer bestraelt.
Hoe ver de meetkunst my doet dwalen
Van 't Orgelspel, dat streelt en stigt,
Zo vind ik echter my verpligt,
Tot overtuiging aen te halen

Een waerheit die Euclides toont,
 Schoon door Pithagoras gevonden,
 Die elk erkent op meetkunstgronden,
 Om 't grote kunstlicht waert gekroont:
 Een driehoek met gelyke beenen,
 Begrypende eenen regten hoek,
 Doet sterke geesten zien hoe kloek
 Dat wis een Zielloog is verscheenen,
 Dat meerder ziet dan 't lighaems oog,
 Schoon't meent syn scheuinsche streep te weten
 In lengte, juist niet af te meeten
 By regthoeksstreepen; elk bedroog
 Zig die dit waende of wil beweeren.
 De meetkunst toont dan met beleit
 Een denkende Zelfstandigheid;
 Des kan d' ontbinding redeneeren,
 Bewuste denking is geen wys'
 Van stof, die rust of wert bewogen;
 Verstant en wil, myn geestvermogen,
 Geeft stof voor 't aenzyn, dank nog prys.
 Hier vint ligt, zonder twyffelingen,
 Een grote en onvermoeide geest,
 Voor Wysbegeerte, een nieuwe leest,
 Om God, en d' uitgebreide dingen
 Door 't zuiver redeneeringlicht,
 Zo ver als mooglyk is, t' ontdekken,
 En 't leerzaam menschedom op te wekken
 Tot godtsdienst, en hun burgerplicht.

O Allerhoogste , nooit volprezen
Bron van onze aerde , en 't stargewelf ;
God , eeuwig levende in u zelf ,
Zie eens uw aenzyn dus bewezen !
Welaen , die dwaes naer wysheit tragt ,
En 't hoogste goed in 't stof wilt vinden ,
Laet geen Charibdus u verflinden ,
Of Scylla , zyt gy wel bedagt .
Geen lufthof , vee , nog vrugtbre bergen ,
Geen goude zon , nog zilvre maen ,
Nog starren , schoon ze glansryk staen ,
Maer Gode alleen is heil te vergen :
Beklaeglyk rot ! ei neig uw oor
Naer 't Orgel : leer de heilklank kennen ;
Poogt u aen Sions Godt te wennen ,
Wiens lofgalm rolt de werelt door .
Dus kon my 't kunstmisbruik vervoeren ,
En waerheitsliefde , die my streelt ;
Zo hier myn buitetret verveelt ,
En sterke geesten mogt beroeren ,
Nu 't Orgel wyft de heilweg aen ,
Zo wil myn Kerkspel hun bedaren ,
De God der wysheit op doen klaren
Door 't redenlicht , de waerheitsbaen .
En gy , ontmenschte woefte geesten ,
Door tugt , nog zedekunst beschaeft ,
Die toomloos naer uw driften draeft ,
Gelyk in 't wout de wilde beesten ;

Ei laet toch door dit Spelbeleit
 Uwe onbesnoeide lusten varen,
 Uw hartstogt kemmende als de baren,
 Door streelede welluidenheit,
 Aen Salems liederen en psalmen,
 En lofgezangen, wel gepaert,
 Terwyl de geest door 't lugtzwerk vaert
 Op godtgewyde tempelgalmen!

O Zenoos school, door waen verblint,
 Dat geen gemoetsdrift wilt gedogen,
 Als had ge een Goddelyk vermogen,
 Ja een volzalig zelf bewint:
 Om niet met u te redeneeren,
 Dat hartstogt, deugt en godsdienstpligt
 Gaen hand aen hand by 't redenlicht,
 Gelyk de zedenvormers leeren:

't Is waer, dat voor- nog tegenpoet
 Stoïksche trotsheit kan verzetten,
 Hier danst ge naer der pypen wetten,
 Bewegen door der klanken vloet.
 Pongt dan geen hartstogt uit te roeien,
 Gelyk een gansch onvrugtbren boom,
 Geplant aen eene beek of stroom,
 Nu 't Orgel die leert wel besnoeien.

Gelyk de ware Zedekunst
 En Godsdienst 't hoogste goed bedoelen,
 Zo doet ons 't Orgel schier gevoelen
 De vreugt des heils, in 's hemels gunst.

Laet u myn speeltuiglof niet belgen,
O Priesters, in des Heeren huis,
Die roemen meugt in Kristus kruis,
'k Verg u niets ongerymts te zwelgen.
'k Erken 't vermogen van uw mond,
Apollós in de heilige schriften,
Als gy met wysheit, zonder driften,
Ontvout Gods Raad en Heilverbond.
Nu God zyn goeden Geest wil paren
Met zyn genade- en waerheitswoort,
Dat harten inneemt en bekoort,
Die 't hem behaegt te wederbaren,
Behoeft Gods keurvolk Israël
Ter zaligheid geen orgelgalmen,
Schoon die gehuwt aen Davids psalmen,
Volmaken 't godlyk Tempelspel:
Dan wekken ze op, en onderwyzen,
Door 't wedergalment pypgebrom,
Gods gangen in zyn Heiligdom.
Wie kan dit lieflyk nut volpryzen!
Laet dan myn lier met zedigheit
My van myn grootspraek dus verschonon:
Erken de kragt der Orgeltonen.
Ik keer; die ver heb uitgeweit.
Schoon gy u billyk hier mogt storen,
O Sions Dogter, Kruistus Bruit,
Dat ik u laetst op 't speelgeluit
Verg harp- en orgellievende oren;

Uw heufcheit laet-myn poëzy,
 Die tragt uw Bruigom groot te maken,
 Die vryheit toe, hoe zeer te wraken
 Door ftrenge Dichters tyranny.
 Op, op dan, bloem der edle Vrouwen,
 Volmaekte Keurmaegt Israël,
 Kom, hoor dit heilig Orgelfpel
 Godts gantschen Vrederaet ontvouwen,
 Nu koning Davids tempeltoon
 Rolt door den vloet der eeuwen henen;
 Kus hem, die in ons vleefch verfhenen,
 Uw Heilant is, Gods eigen Zoon.
 Dit heilgeklank, myn kerkfpelnoten
 Verrukken uw verliefden geest:
 't Loföffer des geklanks, dit feest
 Doet myne blydfchap ook vergroten;
 Och, wiert die door Gods geest vervult!
 Neig 't oor, Godts dogteren en zonen,
 Hoor Davids Heer met eer bekronen,
 Als Sions Koning ingehult.
 Gelyk d'abeelen zig verheffen
 By 't kreupelbos, omringt met kruut,
 Zo kan dit heerlyk pypgeluit
 Elk ftreelend speeltuig overtreffen.
 Wie wraekt dan 't nooitvolprezen Spel,
 Wier bovenzang en kunstvermogen
 De Godtheit, ben ik niet bedrogen,
 Doet woonen in ons Israël.

Zeit iemant dat de tempelspeelen
Gelyk 't voorbeeldig Priesterwerk
Zyn afgeschapt in Kristus Kerk,
En niet geschikt naer Godts beveelen;
Die hoor met diepe eerbiedigheid
Hoe Paulus ons vermaent, met psalmen
Of harpgezangen, bly te galmen
Godts lof, die 't Orgelspel bepleit.
Hoe! zou in 't jaer van Godts behagen
't Nieuw koninklyke Priesterdom
Niet speelen? dreunent pypgebrom
Niet van 't Verzoeningwerk gewagen?
't Verzoeningwerk, te weeg gebragt
Door beter Lam als d' Offerdieren;
Want bloet van bokken nog van stieren
Volmaektte geen besneên geslagt.
Betaemden 't voortyds Godt te loven
Door Jacobs kroost, door spel en zang,
En zou, nu Sions heilbelang
't Zwaer offerjuk ziet weggeschoven
Door 't nieuwe en beter heilverbond,
Dat hun in Kristus kan bekooren,
Gods volk geen vreugtgeklank doen horen?
Geen kerkspel huwen aen hun mond,
Aenheffende met beurtzangwyzen
Een lofgezag, een psalm of lied?
Verpligt het grootste heilgoed niet
Gods goedertierentheit te pryzen?

'k Zwyg

'k Zwyg hoe het heerlyk Blymaerwoort,
 Godts zaligmakende genade,
 Nu alle mentchen komt te stade,
 Voortyds van Jacob slegts gehoort.
 Of zou men, om dat Roomsgezinden
 Op 't pragtig Orgel heffen aen,
 En in hun koor naer blydschap staen,
 Een wangebruik in 't kerkspel vinden?
 Zou, nu de nieuwe most en wyn,
 Om ongehoorde groote dingen
 Jongvrouwen aen den rei doet zingen,
 De zangtyd ons niet bly doen zyn?
 Zou Sion Jacobs God niet pryzen
 Met beurtgezangen op myn Spel,
 Dat geestverrukkende ons zo wel
 Naer 's hartenwensch kan onderwyzen?
 Wat melde ik hoe d' elendestaet,
 Die elk na Adams val doet treuren,
 Doet omzien, om ons op te beuren
 Door speelkunst die elks oor verzaet.
 Natuur, die 't boomryk wout geeft ooren
 Door 't pluimgediert, noopt ook de Kunst
 Dien 't redenlicht gaf meerder gunst,
 In speelftryt zig te laten hooren.
 Behalven dat het streelent zoet
 Van 't Orgel blykt op alle wyzen,
 Dat Zions zangberg hoog mag pryzen,
 Om 't groot vermogen op 't gemoet,

Zinbeeldig leeren d' Orgelklanken,
Ter togtbewerkinge eensgezint,
Hoe 't volk dat Salems vrede mint,
Met broederëendragt God moet danken;
Met broederëendragt, die de toon
Van Davids traplied doet verheffen,
Om naer het Heiligdom te treffen,
Die kerkdeugt, Sions Dogters kroon.
Hy zingt: de kostlyke olygeuren
Die van Aärons hoofd en baert
Zyn kleetzoom vullen, hoe veel waert,
Zyn boven d' Eendragt niet te keuren.
De broederliefde is ook gelyk
Den vrugtbren dauw, die met zyn droppen
Op Hermon valt, en Sions toppen.
Zo vrugtbaer zal in 's Heilands Ryk
Eens d' eensgezintheit 't volk doen grocien,
Godts mildtgezalfden Zoon ten prys,
Als Salem op een nieuwe wys
Godts zegen ziet, en 't leven bloeien.
Dit klankryk leerzaam zinnebeeld
Noopt u, o Kristus Vrêgezanten,
Om d' eensgezintheit voort te planten,
Die vrede, liefde en waerheit teelt.
Dat Mozes en Aäron leven
Als broeders, en door goet verstant
Eenstemmig zyn in 't Vaderland,
Wil Salems Godt goetgunstig geven.

Myn Orgel, leer de Kerk en Staet,
 Elks welzÿn eensgezint bedoelen;
 Wie kent het nut der Raadsheerstoelen,
 Daer Eendragt zit in Neêrlands Raed?
 Zo zien vereende zeve Landen

De tweedragt schuwen als de pest;
 Zo bloeie elks vry Gemeenebest,
 Door d' oude zagte Oranje banden.

Dan vreesst men geen uitheemsch geweld
 Zo 't mogt Europaes vrede storen,
 Die Neêrlands Maegd kan best bekoren,
 Hoe fier, des noots, in 't oorlogsveld.

Dat dicht- en zang- en speelkunsttonen
 Steeds eensgezint, des Hoogsten lof
 Met Orgelklanken, fyn en grof
 Bazuinen, Kerk en Staet bekronen.

Zo zie het Ryk der duisternis,
 Als Jericho zyn muuren vallen,
 Wanneer des Heeren Priesters brallen
 Dat Sions Godt genadig is;
 Des nagts geeft lieffelyke Psalmen;
 d' Elendigen beurt uit het stof
 Des druks en doods, om in zyn hof
 Steeds al zyn deugden uit te galmen.

Een nieuwe blymaerëeuw verrys,
 Vervult met eensgezinde harten,
 Die zespaer kruisgezanten tarten,
 Godts Algenoegzaamheit ten prys.

Zo moet men 't heilryk uit zien breiden,
Zo lang de starren, zon en maen
Beurtwislende op- en ondergaen :
Dit Spel 't gemoet kan voorbereiden
Om 't koninklyke heilgeklank
Met diepen ootmoet aen te horen,
Dat Judaes Dogter kan bekoren,
Die Jacobs God geeft lof en dank.
Zo moeten Salems Maegdereien
In 't heerlyk nieuw Jerufalem
Gods lof verheffen met haer stem,
Terwyl ze in zyne wegen weien :
Zo moeten voor 't Gemeenebest
Van Kristus, al de koninkryken,
Hoe heerlyk, eens hunn' vlagge stryken
Van 't glansryk Oost, tot daer het West
Het purper op de kim ziet gloeien,
Dat voor de goude zon een lyst
Verstrekt, die elk bekeert en pryft,
Zo lang de maen de zee ziet vloeien
Naer haren wisselbaren loop;
Zo lang de lieflyke Orgeltonen
Het menschedom in de kerken tronen,
En opwekt tot hun levens hoop.
My dunkt ik zie dien heildag ryzen
In een volschonen dageraet!
'k Hoor 't heidendom en Jacobs zaet
Godts heerlykheit op 't Orgel pryzen!

Welaen, o Jongvrouw Israel,
 Van dwaze maegden afgescheien,
 Wilt ge u in 't Heiligdom vermeien?

Wydt dus met my dit Orgelspel:
 O Godt! wiens Tempel en Altaren,
 En Bondkist, op een plechtig feest
 Zyn prachtig ingewydt geweest
 Door Salomon, met kerkgebaren,
 Toen Israels gekroonde Hooft
 Den wierook zwaede der gebeden,
 't Brantöfferaltaer-lieflykheden

Aen zespaer stammen heeft beloofd,
 Als 't jaer van 's Heeren welbehagen
 Rees met den Heiland uit zyn graf,
 Wiens dood het eeuwig leven gaf,
 Zo haest die Heilzon op quam dagen:

Gods Zoon, die 's Heeren tempel bout
 Uit levendige en edle steenen,
 Die door de liefdetras vereenen,

Terwyl ge uw 's Vaders eer ontvout,
 En door het kruisgeloof wilt wonen
 In 't reine godtgewyde hart,

Dat godlyk Salems Tempel tart,
 Schoon d'edle Bouwkunst die mogt kronen.

Geduchte Geest der Heerlykheit!
 Waerin ge door de deugt wilt leiden
 Die zich naer 't Heiligdom bereiden,

Schoon Kristus voor hun bidt en pleit.

O Geest

O Geest! die in de laetste dagen
Liet uitgaen 't nieuw Verzoeningwoort,
Toen Gods geloofswet wierd gehoort
Van die zyn Kerkinwyding zagen;
Terwyl op 't eerste Pinxterfeest
d'Apostelen met nieuwe tongen
Op d' Euangelytroostfluit zongen,
Gelyk men in de Blymaer leest:
O Godt, die plechtig wilde wonen
By 't koormuzyk toen 't galmde alom
Door uw voorbeeldig Heiligdom,
Neig 't oor nu naer onze Orgeltoonem,
Die U, hoogstaetlyk toegewyr,
Uwe Algenoegzaamheit verheffen,
Die onzen heildag leert beseffen
Aen Sion, naer zyn hart verblyt.
Gaet wel. Geduchte in lofgezangen,
O Jacobs heil, en psalm en lied;
Dult dat u 't Kerkspel hulde bied,
En in uw koninklyke gangen
Mag weiden op den hoogsten toon,
Om al uw wonderen te pryzen,
Die uwe magt en gunst bewyzen
In onzen Heiland, uwen Zoon.
Men wort by 's hemels koorkoralen
Met arentsvleuglen opgevoert,
Nu *Jaarsma* 't heerlyk Orgel roert,
Wiens kunstryk grenzen heeft nog palen.

Wy zyn dan in der Englen rei
 By 't Jubelfeestgeklank gekomen,
 Daer Kristus viert de vreugdetomen.

Wie wraekt dan 't Orgelspelgelei?
 Kwam Schebaes Ryxvorstin eens horen
 De wysheit van vorst Salomon,
 (Beltraelt met 's Hemels Waerheidszon,
 Om dat hem wysheit kon bekoren)

Toen die Vorstin uit 's Konings mond
 Haer' raedzelvragen hoorde ontvouwen,
 En mogt zyn' Heerlykheit beschouwen,
 Verrukt, in haer geen geest meer vond:

Zo mis ik, door vergode klanken
 Van 't heerlyk Orgelspel, myn geest.
 'Ga op Welluidentheit ter feest.

Wie leert me des VAN WYN bedanken?

Die 't kostlyk Orgel niet alleen
 Milddadig heeft Maessluis gegeven,
 Maer die door 't speelloon ook zal leven

Zo lang dit Orgel wort getreên:
 Zo lang dit s'cheepryk Dorp zal groeien,
 En zig bespiegelt in de Macs;

Zo lang op 't kabblent stroomgeraes
 Hier visch- en koopvaerdy zal bloeien,
 Zo lang de Bouwkunst hier vol pragt

En luister zal aen 't Orgel pralen
 Met kunstryk beeldwerk, naeu te malen,
 Schoon d'edle Dichtkunst daer naer tragt:

Terwyl Milddadigheid haer horen
Hier uitstort met grootdadigheid,
Waerin de Zangkunst speelt en weit,
Die aen de Speelkunst leent haer oren:
Zo lang ons heilig Israël,
Bekoort door lieffelyke psalmen,
Godt grootheid geeft op d' Orgelgalmen
Van 't ingewyde Tempelspel:
Een marmer Praelbeeld doe gedenken
Aen GOVERT PIETERSZOOM VAN WYN,
Wiens miltheit Keizer Konstantyn
Naervolgt door grote kerkgeschenken.
Des dunkt my zie 'k in dankbaerheit
Het volkryk Dorp Maesfluis verkeeren;
Pligt die ons d' Elefanten leeren,
Door drift, of redeneerbeleit.
VAN WYN, wie laet geen danklied horen,
Gedoft in 't beste feestgewaet
Met een ontfronst en bly gelaet,
Nu 't Orgel yder kan bekoren
En juichende ten rei doet gaen?
Daer 't koorgezang, en godlyk speelen
Elk doet in 's hemels blydschap deelen,
Verheven boven zon en maen.
'k Zie by de wyfeestvreugd zig voegen
De Poëzy die elk verzaet,
Nu Zang- en Speelkunst in 't gelaet
Verdubbelen hun feestgenoegeen,

Op dezen dubblen hoogtyds dag,
Die 't Orgel plechtig in mag wyden,
En zich hoogftatelyk verblyden

Met kerkmuzyk en vreugdgedrag:
Terwyl VAN WYN ziet vrolyk ryzen
Zyn Jaergety in 't lagchende ooft,
Dat als de bloemfestoenen blooft,
Schoon wintermaent 's Mans hair ziet gryzen.

Op, blonde Maegden, vlegt een krans
Van groene mirten en laurieren,
Om 's Jongmans jeugdig brein te fieren,
Wiens hoogtytsjaerdag ryft met glans.

Terwyl hy juist een eeuw van jaren
Min vyfpaar winters heeft beleeft,
En 't wytberoemde Kerkspel geeft,
Dat ons door 't stargewelf doet varen.

'k Zwyg hoe een Godgeleerde Tolk,
De wytvermaerde en vrome *Francken*,
Dit Kerkspel wydt met bybelklanken,
En toegejuicht wort van Gods volk.

De gryze *Maes*, gewoon te leunen
Op zyn doorluchtig watervat,
Ziet bly zyn waterjeugd op 't nat
Ten rei gaen, onder' visschers deunen.

Terwyl de *Nimfjes* aen den zoom
Dier kringkelende lantstroom speelen,
En vrolyk in de hoogtyt deelen,

Nu Blydschap viert den vollen toom.

'k Zwyg

'k Zwyg hoe Maesfluis zyn Haringbuizen
En Hoekers, door het schuiment zout,
Met Koopvaertschepen, wel gebout,
Uit zee in d' edle Maes ziet bruizen,
Juist op dit Orgelwydingfeest,
Dat vlaggens ziet en wimpels waeien,
Een sein die doet hun welvaart praeien,
Die elk in 't golvend vaendoek leeft.
VAN WYN, gekroont met gryze haren,
En milt gezegent, leef verblyt
Op uwen lufthof, Nestors tyt;
Hoor in ons Orgel Davids snaren.

Maesfluis, uw lietlyk Tempelspel,
Dit offer des geklanks, aen psalmen
Gehuwte, weer' door een vloet van galmen
Uw ondermaensche geestgequel.
Klankryke ontelbre speelgenooten,
o Orgelpypen fyn en grof,
Streel Sion, geef God eer en lof,
Help 't heerlyk heilryk heir vergrooten.

Ter INWYDING van het heerlyk

O R G E L,

DOOR DEN HEERE

GOVERT van WYN

Aen de Maesluische Kerk geschonken.

D O O R

J A C O B S C H I M.

MAesluische vrye Kerk, gewoekert uit de zee,
(Gegrontveft in uw schans, weleer met poort en wallen
Gefterkt; door Spaensche magt verrast; daarna vervallen
En van den Staet vereert, uw Stigters op hun bee.)

Roem op het Orgel, door *Van Wyn* aen u geschonken;
Het broemt Gods grootheit en myn *Goverts* miltheit uit.

Wy zwemmen luchtig op de golven van 't geluit
Der holle pypen, die in 't sny- en beeltwerk pronken:

En wenschen dat 's Mans naem zal leven zegenryk,
Alle eeuwen in en uit, door tweepaer aerdbooms deelen.

Thans wyt het *Francken* in, en *Jaarsma* doet het spelen,

Terwyl *Van Wyn*, die van zyn rykdom blyk op blyk
Doet zien, een ring besluit van driemaal dertig jaren.

Zo ooit myn wensch gelukt, zo leeft hy nog een kruis
Van jaren, fris en sterk, tot luister van Maesfluis:

Dan zal hy levens moe van hier ten hemel varen.

En gy, o *Garrels*, die hier 't Orgel hebt geficht,

U naem, o Kunstenaer, moet duuren door myn dicht.

TER

TER INWYDINGE

Van 't

ORGEEL,

In de Grootte KERK van Maasfluis,

Plechtig geviert op den 4 December 1732, zynde de
90ste. Verjaardag van den Heere

GOVERT van WYN

D O O R

RYKJE BUBBEZON.

• • •

2000

D

2001

2002

2003

2004

2005

2006

2007

2008

2009

TER INWYDINGE
 VAN HET
 ORGEELE
 IN DE GROOTE
 KERK van MAESSLUIS.

Is 't waarheit? is myn ziel ten hemel in-
 gevoert?

En wert ze daar onthaalt op keur van En-
 glewyzen

By 't zalig Geestendom, dat thans de snaren roert
 Om 't eeuwig Vrêverbond des groten Gods te pryzen?
 O Goddelyk geluit! O ongemenen val!
 'k Verlies myzelve in dit volvrolyk feestgeschal.

O neen: ik mis: ik sta in 't godtgewyde huis,
 En niet in Salems stad; de heilryke orgeltoonren
 Vervullen met geklank ons wytberoemt Maasfluis,
 Dat heden bezig is om 't gryze Hooft te kroonen
 Van Heer *Van Wyn*, zo wel in deugt als schatten ryk,
 Den milden gever van dit heilig koormuzyk.

190 *Ter Inwyding van 't Orgel.*

Die groote man, van God met zegen overlaân,
En met een geest bezielt vol mededeelzaamheden,
Hooft heden zynen lof op hooge toonen slaan;
Dat groote pronkstuk vliegt met dankende gebeden
Dóór duizent keelen voort hem henen tot den troon
Des Hemelkonings, en zyn Godtgezalden Zoon.

Hoe juicht de Tempelrei, bcluft op 't bly gebaar
Van deze klanken, die elks hart en ziel bekooren:
Niet anders zong welcer de groote Harpenaar
Als nu Messias Bruid die overal doet hooren:
Waak op, myn eer; waak op, myn blyde harp en luit!
En gy, o Orgel, blaas den lof myns Lieffstens uit!

Dus ging d'aaloude Schaar weleer Gods bondthuis in
Wanneer Aärons krooft op klinkende cymbalen
God loofde; ja wanneer het zilver, gout en tin,
Bewogen wierden om zyn deugden af te malen:
Dus strekte 't niet alleen tot godtsdienst en sieraat,
Maar 't levenlooze prees zyn Schepper op de maat.

Hoe willen wy voortaan in 't staatlyk Orgelspel
Ons hart verheffen op de voorklank van die toonen,
Waar meê de Lyffstaffiers des Godts van Israël
Geduerig bezig zyn om 't Feeft des Lams te kroonen;
Ja onder dit gezang daelt zelf die hemelstoet
Tot ons, dus komt dan d'Aard ten Hemel te gemoet.

Is 't wonder dat de Maas op 't heilig snaargēdruis
Haar stroomnajaden na dien hogen toon doet luïstren;
Daar deze lieve galm de steenen van het Huis
Ja 't wilt gedierte by zyne ooren weet te kluiſtren!
Het angstig hart verkwikt, en stuit in 't naar geweent
Op 't juist gehuppel van het blinkent Elpenbeen.

Men zwyg dan eeuwig stil van Orfeus konstgeluit,
Amfions speeltuig, 't welk zelf steden op deed ryzen:
Dit Orgel zal alleen de godtgezalſde Bruid
Vermaken; ja een hart, een steenen hart, zelf wyzen
Tot zyn verpligting, in 't vermelden van den lof
Zyns grooten Makers in het zalig Hemelhof.

Op op, o burglary! een friffche ſchedelkrans
Van eeuwge dankbaarheid paſt u vooral te hegten,
Te zetten op het hoofd des wytberoemden Mans!
Maar welk een letterkroon zal u myn veder vlegten,
Van Wyn, hoe roem ik beſt uw hertelyke drift,
Dic onze kerk bekroont met zulk een groote gift?

Op op, ſpoei tempelwaart, Meſſias hertvrindin
Legt reets geboeit aan uw verrukkende orgelſnaren:
Zy wagt u heden met een zielsverlangen in,
Om u in eene reex van tienmaal negen jaren
Te zegenen; zy juicht: zyt driemaal wellekom,
Liefdadige *Van Wyn*, in zulk een' ouderdom!

192 *Ter Inwyding van 't Orgel.*

Zolang de werelt staat waarin gy heden woont,
Zolange zal uw lof ook leven op de tongen:
Zolang zal ook uw naam met zegen zyn bekroont;
Ja dit uw Orgel, in Gods lof nooit moe gezongen;
Zal steeds den vreemdeling verrukt en stil doen staan
Om uwe goetheit die u kroont met lauwerblaân.

Wat heil wenscht u myn ziel in wenschen nimmer moe
Liefdadig Heer, uw hart blyve altoos ongesloten.
De goede Hemel doe nog tot uw jaren toe.
Zyn milde zegen die gy dus lang hebt genoten,
Blyf by u. leef nog lang voorspoedig en gezont,
Verkwikt door 't Orgel in uw levens avondstont.

Jehova voere u eens daar hoger feestgeschal
Zal klinken, daar de stem der Englen u zal streelen
In 't eeuwig loven van het zalig eenig Al.
Dat u zyn goetheit hier op aarde al wilde deelen:
Daar doe hy ook uw stem als die der Geesten zyn,
En maake u dronken met des hemels vreugdewyn.

E E R K R O O N

Voor den Heere

GÓVERT van WYN,

*Op zyn E. XCsten. Verjaardagh, ge-
viert met d' Inwydinge van bez*

O R G E L,

Den iij. van Wintermaand 1732.

D O O R

ARNOLD HOOGVLIET.

Oo ziet het zegenryk Maasfluis
Den hoogen dagh van uw geboorte
Nu uit d' oranje morgenpoorte
Opklimmen onder 't feestgedruis
Van orgelspel en lofgezangen?
Zoo ziet het nu de glorikroon,
Gezegenden VAN WYN, zoo schoon
Tot uwe onstertlyke eer ophangen:
De kroon die uw milddadigheid
Voor uwe gryze haren breidt?

N

6 Jan

ô Ja. de dierbre zón uws levens,
 Die tienmaal negen kringen telt,
 Schiet, daar zy naar de kimmen hêlt,
 Nu nog een gloet van stralen tevens;
 Een gloet, die yders liefde wekt,
 En door uw weldaân uit kan lokkên;
 Een glans, die nimmer wordt betrokken,
 Dan door een wolk die opwaards trekt,
 En uit het hart van dankbre menschen
 Weêr op u druipt in zegenwenschen.

Is 't wonder, dat Maasfluis zoo schoon,
 En vrolyker dan ooit te voren,
 Verheft de hooge tempelkoren,
 En prykt met trotser stevenkroon;
 Daar gy, zo ryklyk overgoten
 Uit 's Hemels hoorn van overvloed,
 Milddadige schenkaadjên doet,
 En hart noch handen houdt gefloten,
 Om uwe wieg en bakermat
 Te sieren met uw' ryken schat.

Daar thans de Godtsdienst, opgetogen,
 Door 't nieuwe kerkmuzyk verplicht,
 Den sluier schuift van 't aangezicht;
 't Geloof schier weigert aan zyne oogen,
 In al den luister en 't sieraat

Van 't puik der orgelspelgebouwen,
 Uw schoone tempelgift, t' aanschouwen;
 En, vol verwondring, in dien staat,
 Aan zich op uw verjaargetyên
 Dat heerlyk kunstwerk toe ziet wyên.

Wie twyffelt of de Godvrucht zal
 Zich met de Liefde vroeg vereënen,
 In 't huis van levendige steenen,
 Om, onder 't kerkmuzykgeschal,
 Met al de blanke deugdereien
 Te feest te gaan op zielefpy's;
 Om Gode, op een verheven wys,
 Den dierbren wierookgeur te spreien,
 Daar Yver met zyn prikkelspoor
 Vervult het Godtgeheiligt koor.

Wie weet of 't eeuwigh Opperwezen,
 Dat in de lofgezangen woont,
 Ten hoogen zetel afgetroont,
 Niet nederdaal' gelyk voor dezen:
 Of niet een straal van 't aangezicht
 Der Heilzon uit de bruine wolken
 Verschyne, en zette 't hart der volken
 En 't uwe, ô gryze Helt, in 't licht,
 Om u zyn licht te doen aanschouwen
 En al zyn heilgeheim t' ontvouwen!

Wie weet of niet een Hemelgeest
 Der eeuwigjuichende koralen
 Zal op onzichtbre pennen dalen
 Ter eere van dit orgelfeest,
 Om 't hemeltonen by te zetten;
 En met een' goddelyken zwier
 De maat te slaan op 't kunstklauwier;
 Den geest des Kunstenaars te wetten,
 En om uw' naam in 't Englenkoor
 Te dragen d' opperzalen door!

Maar, wat men denke, dit is zeker,
 Dat d' onbesmette Dankbaarheid
 U heeft een eerekroon bereidt,
 En thans, by 't heffen van haar' beker,
 Een schoot vol bloemen op u stort:
 Ja dat ze juichende blyft hangen
 Op orgelklank en lofgezangen,
 Waarin uw naam gezegent wordt;
 En zich door yver voelt bespringen
 Om zelf een lofliet op te zingen.

Zy zingt, hoe d' Opperkunstenaar
 Den mensch de Zang- en Speelkunst leerde;
 Hoe wonder hy 't gehoor bootserde,
 En hoe men klanken wordt gewaar;
 Zy zingt, hoe 't spel de lucht doet beven,

En hoe de lucht op d' eigen maat
't Klauwier der zenufnaren slaat,
En doet den geest in vreugde leven,
Of weêr den storm der driften stil
Bedaart, wanneer 't de Speler wil.

Nu heft ze weêr op hoger tonen
Den lof van 't koormuzyk in top;
Haalt zyn gebruik en outhet op,
En hoe de Kunst al plag te wonen
In Arons hut, en lang daarnaa
Den Godtsdienst bleef ten dienst verftrekken:
Hoe zy de deugden op kan wekken,
En, als de * Hel-Tarantula
Het menschlyk harte komt bestryen,
Verschaft haar heilzame artsnyen.

Dan zingt zy wat wy fchuldig zyn
Voor zulke hemelsche fchenkaadjen:
Dan, hoe Maasfluis voor zyn sieraadjen
Aan den milddadigen VAN WYN
Zal eeuwige verplichting dragen.
Zy heft in haar gezang den lof
Van Garrels tot aan 't Starrenhof,

N 3

Den

* Dat de giftige steek van de Tarantula, een spin is
 by 't lantschap Tarente, door de kracht der Speelkunst word
 genezen is thans door geloofwaardige berichten een beken-
 de waarheid geworden.

Den schrandren Jubal dezer dagen,
En barst met vrolyker geluit
In dezen dankbren naazang uit :

Zoolang Maasfluis het hoofd opsteken
En spieglen zal in 't kristallyn
Der Maas; zoolang 'er tongen zyn,
Zal 't van dees' Orgelfeestdagh spreken!
Zoolang dit heerlyk kunstgesticht
De klanken dringt in menschlyke ooren;
Zoolang 'er ooren zyn die hooren,
Zal 't zelf, door Dankbaarheid verplicht,
Uit duizent duizent zilvren monden
VAN WYNS milddadigheit verkonden.

O P H E T

MAASSLUISCHE ORGEL,

Gefchonken door den Heere

GOVERT van WYN.

En trotsaard, groot, door waan, by zig; maar
in Gods oogen

Veragt, stell' voor zig zelf een Praaltombe
in Gods Huis,

Om dus voor 't laatste nog zyn' dwaasheid te betoogen:
Een Christen zoekt geen' roem, dan in zyn's Heilands
kruis.

Maar is hy door de hand des Hoogsten ryk gezegent;
Niet zig, maar Gode wyd hy een gedenkzuil toe:
Wanneer hy d'armen mild uit zynen schat bejegent
Of schenkt, zoo als VAN WYN gedaan heeft, bly
te moê,

Gods Tempel, God ter eer', betaamlyke, cieraaden
Tot eene welgeschikte en lieflyke oorbaarheid,
Die 't hart der zing'ren doet in heilge weelde baaden,
En, vry van wangelluid, de stemmen veiligst leid.
Gewis den grootsten roem verdient dat doen des ryken,
Waar door hy staatelyxt Gode offert zynen dank;
En hoe kan plegtiger, hoe kan die klaarder blyken,
Dan daar hy spreekt tot God, voor 't volk, door Or-
gelklank?

M. V. D.

KLINK-

K L I N K D I C H T.

GEduchte Jacobs God! die onder lofgezangen
Voorbeeldig wiert verzoent; de Jongvrou Israël,
Wydt U, die psalmen geeft, 't verrukkende Orgelspel,
Nu 't ware zoenbloet toont in 't Heiligdom uw gangen.

Dit Speeltuig maekt Maesfluis met meerder lust bevanger
In Sions liederen, en Kriffus Ryksbevel,
Het liefderyk Geloof. Wat weert dus 't geestgequel,
En wekt tot heilvreugde op, die naer hun troost verlangen?

Bazuinen, fluit en harp, de trommel die elk streelt,
Trompetten, d'edle fluit, cimbalen wel bespeelt,
Hoe lieffelyk van klank, voor 't Godlyk Orgel zwigten.

't Spel dat de zeden vormt na 's Heilandsbeelt en woort
Gehuwte aen 't harpgezing dat Sions krooft bekoort,
Bromt al Gods deugden uit, helpt Salem heerlyk stichten.

B Y S C H R I F T.

Zag 't prachtig Griekenland zyn keizer Konstantyn
Aen Vrankryks vorst, Pipin, een heerlyk Orgel schenken?
Dit Offer des geklanks en 't speelloon, schonk *Van Wyn*,
Een burger, aen Maesfluis. wie zal dit niet gedenken,
Daer d'edle Maesparnas verheugt verheft en pryft
's Mans Orgel, wiens geluit in 't koor des hemels ryft!

PIETER SCHIM.

A N D E R S.

Dit prachtig Orgel schonk *Van Wyn* de Kerk uit gunst,
En loont van jaer tot jaer des Speelders edle kunst.

JACOB SCHIM.

Toc-

TOEGIFT

Op het voorgaande

ORGEL-WERK,

Zynde eenige

LEER-REDENEN

Over de VERBORGENE GEMEIN-
SCHAP, welke de GELOOVIGEN met
GOD OEFFENEN, als de groot-
ste STOFFE, om God
te LOOVEN.

Het Ziel-verzadigend Genot

Van het

**VERBORGEN
MANNNA,**Aan alle **OVERWINNAARS** in den
Geestelyken sryd van Christus belooft.

O F E E N

LEER-REDEN,

O V E R

OPEN B. II. VERS 17.

<p>Τῷ νικῶντι δώσω αὐτῷ φαγεῖν ἀπὸ τοῦ μάν- να τοῦ κειρυμένου.</p>		<p><i>Die overwint, ik zal hem ge- ven te eten van het Man- na dat verborgen is.</i></p>
--	--	--

 Nder alle voortreffelyke *benaemingen*, waar onder ons de Geloovigen *in de heilige bladeren* werden afgeschildert, is wel een van de uitmuntenste die van **PRIESTERS**; daarom

voorzeide de Propheet Jesaia, dat de *Geloo-*
vigen des Nieuwen Testaments *Priesters* des
Jes. 61. 6 Heeren zouden heeten; en met groot recht
 dragen zy de naem van **PRIESTERS**; want,
Lev. 21. 1. Ziet gy op hunne *persoonen*, zy moesten
 21. wezen zonder eenig lichaemelyk **GEBREK**:
 zoo zyn de Geloovigen als geestelyke *Prie-*
Col. 2. 10 *sters* **VOLMAAKT** in haar Hoofd Christus;
 daarom roemde de Bruidegom Jesus die *vol-*
maektheit in de Bruid, zeggende, *geheel zyt*
Hoogl. 4 *gy schoone, myne vriendinne, ende daer en is*
 7. *geen gebrek aen u.* 2. Beschouwt gy hunne
inwyjinge, vind gy daar in ook een zoete *af-*
beelding van het geestelyk *Priesterschap*: wier-
 den de **PRIESTERS** door *wasschinge*, *kleedin-*
ge, *zalvinge* en *offerhande* in hunne bedienin-
 ge **INGEWYD**, even zoo wyD God de gelo-
 vigen in haer geestelyk *Priesterschap* in door
a. WASSCHINGE, als hy haar *reinigt* van de
schuld der zonden door de *Rechtveerdigma-*
1 Cor. 6. *king*, en van de *smette* der zonden door de
 11. *heyligmaking*. *b.* God wyD haar in die heer-
 lyke bediening **IN**, als hy haar bekleed met
 de cierlyke **KLEEDEREN** van de gerechtig-
 heit en heiligheid van haar Heiland, dat ze
Jes. 61 met de Kerk kunnen juichen: *ik ben zeer*
 10. *wrolyk in den Heere, myne ziele verheugt haer*
in mynen God, want hy heeft my bekleed met de
 kle-

klederen des heyls, den mantel der gerechtigheit heeft by my omgedaan: gelyk eenen bruydegom zich met Priesterlyken cieraat verciert, ende als een bruyd haar verciert met hare gereetschap.

c. Zy worden in hun Priester-ampt INGEHULDIGT door ZALVINGE met de olie des heiligen Geestes; want zy hebben de zalvinge van den heyligen, en weeten alle dingen. 1 Job. 2 20.

d. Daar komt by de eenige offerhande van Christus aan het kruis, welkers bloed aan de beide posten van haer ziel en lichaam gestreken, haar maakt tot geestelyke Priesters; want dat bloed der besprenginge spreekt beter Heb. 12 24. dingen dan Abel. Daarom paard Joannes de

reiniging der Geloovigen met Jesu bloed met haar Priesterchap, zeggende, *Hem, die ons heeft lief gehad, ende van onze zonden gewaschen heeft in zynen bloede: ende die ons gemaakt heeft tot Koningen ende Priesters Gode ende zynen Vader.* Openb. 1 5. 6

3. Ziet gy op hunne DIENST, welke zy moesten verrichten, zo ziet gy daar in klaar afgeschildert het werk van dit geestelyk Priesterchap. 8. In het HEILIGE was het werk der Priesteren: a. Dagelyks op den Reuk-altaar tweemaal wel-riekende Speceryen Exod. 30 7. 8. aan te steeken; even zoo ontsteken dagelyks de Geloovigen aan het vuur des H. Geestes het Reukwerk van haar vuurige smekingen,

volgens Davids ernstige wensch, *myn Gebed*

Pf. 141.2 worde gestelt als reukwerk voor u aangezichte.

Lev. 24 b. Daar moesten zy dagelyks de *lampen* aansteeken op den gouden kandelaar; even zoo moeten deze geestelyke *Priesters* de *lampe* hunner ziele aansteeken aan het vuur des heiligen

Geestes, en in het *licht* en kennisse van de

waarheit en hemelsche verborgentheden tragten toe te nemen, agtervolgens de vermae-

ninge van Petrus, *Wast op in de genade ende*

kennisse onzes Heeren ende Zaligmakers Jesu Christi. 2. In den *voorhof* was hun gewoon

WERK: *a.* Voor het volk dagelyks den Heere *offerhanden* toe te brengen; zoo gaan

deze Priesters geduurig den Heere tegen met de welriekende *offerhande* van Jesus, als zy

haar verbond over die *offerhande* maken; zy offeren hem gestadig op de offerhande van

haren *redelyken Godsdienst*; zy ontmoeten hem steeds met de offerhande van een *gebroken en*

verslagen herte, en van mildadige *aalmoesfen* waar aan God een *welbehagen* heeft; zy stee-

ken voor hem dagelyks aan de *offerhanden*

des lofs, de *warren der lippen die zynen Name*

belyden; zy slachten en offeren tot zyn eere den *ouden mensch*, doodende *hare leden die op*

de aarde zyn: des *noods* zynde, dragen zy aan den Heere haar leven als een *drank-offer*

op

op, om de waarheit des Euangeliums met een bloedige dood te bevestigen; die ook *onbekeerden* voor Christus zoeken te *winnen*, en den Heere als een *spys-offer* toebrengen. *b.* Jes. 66
20.

Moesten de *Priesters* het volk *leeren*, want *de lippen des Priesters zullen de wetenschap bewaren, ende men zal uit zynen mond de Wet zoeken.* Mal. 2. 7. Even zoo moeten de Geloovigen na hunne bequaamheit andere in de zaligmakende waarheit onderwyzen en versterken. *c.*

Moesten de *Priesters* een gestadig *vuur* op den altaar brandende houden, zonder dat het wierd uitgebluscht; even zoo moesten deze Geestelyke *Priesters* het vuur des H. Geestes op den altaar hunner herten geduurig *brandende* houden agtervolgens de vermaeninge des Apostels, *en bluscht den geest niet uit.* Lev. 6.
12. 13 *d.*

Was hun werk voor des Heeren volk ernstig *te bidden* tusschen het voorhuis en den altaer, zeggende, *spaerd uw volk, ende en geeft uwe erffenisse niet over tot eene smaatheit: even als* 1 Thess. 5
19. Joel 2.
17. zy ook op haar des Heeren zegen moesten leggen, agtervolgens Gods uitdrukkelyk voorschrift; zoo moeten ook de Geloovigen Nam. 6.
24-26. voor malkanderen *bidden*: daarom belaste God aan de *drie vrienden Jobs*, dat ze zynen knecht Job voor hen zoude laten *bidden*, dat hy zekerlyk zyn aangezigt zoude *aannemen*: Job 42. 8

Mat. 5. 't is ook hun pligt andere te zegenen; zelfs
44. die gene die hen vervloeken. 4. Eindelyk,
 staat gy gade hun VORRECHTEN, deze ge-
 nieten ook deze Geestelyke PRIESTERS.
N. De *Priesters* hadden die vryheit, om ge-
1 Sam. 2 *meinzzaam* tot God te *naderen* in zyn heilig-
30. dom; dat brengt zelfs mede hun naam *כהן*
Exod. *Cobeen* PRIESTER, beduidende eigentlyk ge-
19. 22. heime *Raden* en *Staats-Dienaar*, die tot een
Vorst of *Koning* een *naeuwe toegang* heeft,
 als de naeste in zyn Raad; daarom wierd aan
Dauids zoonen die naam gegeven; *Dauids*
zoonen waren *Princen*; eigentlyk staat 'er *Co-*
banim; welke zoonen *Dauids* gezegt wierden
de naaste aan de hand des Konings geweest te
hebben; zoo hebben ook de *Geloovigen recht*
1 Cron. om met *vrymoedigheid* te *naderen* tot den gro-
18. 17 ten *Koning* van hemel en van aarde; die mo-
 gen *geduurig toegaan tot den Throon van Gods*
genade: op dat voorrecht roemde *Paulus*,
Hebr. 4 *dewyle wy dan broeders, vrymoedigheid hebben*
16. *om in te gaan in 't Heiligdom door het bloed*
Hebr. 10 *Jesu.* 3. Waren de *PRIESTERS* des Heeren
19. 20. *eigendom*, die byzonder aan den Heere wa-
ren toegeheiligd; even zoo zyn de *Geloovigen*
Deut. 10 des Heeren *eigendom*, die aan hem zyn *toege-*
8. 21: 5. *wydt*, agtervolgens des Heeren troostryke
belofte, zy zullen, *zeit de Heere der heir-*
scharen,

scharen, te dien dage, dien ik maken zal, my een eigendom zyn. 1. Voor de **PRIESTERS** zorgde God byzonder, voorziende hen van overvloedig *onderhoudt en inkomsten*; zoo draagt God byzonder *zorge voor deze geestelyke Priesters*, zynde een *vuurige muur rontomme hen*, want die hen *aanraakt*, die raakt zyn oog-appel aan: hy beschikt hen overvloedig *voedzel na lichaam en ziele*; die den heere zoeken, hebben geen gebrek van eenig goed; daarom roemt hen David *gelukzalig*; *Welgelukzalig is hy dien gy verkiest*, ende doet naderen, dat hy woone in uwe voorhoven: wy zullen verzadigt worden met het goed van uw huis, met het heilige van uw paleis. 7. De **PRIESTERS** Aäron en zyne zoonen mogten alleen *eeten van het overblyffel van het spysoffer*, en wel al dat *mannelyk was onder de zoonen Aarons*, mogt daar *vaneeten*; even zo hebben alleen deze Geestelyke Priesters regt tot het genot van het *koorn en most zyner genade*; en wel laat de Heere niemant toe tot die geestelyke maalyd van het inwendig *gevoelen van zyn gunst als die mannelyk zyn*; daar der *vreesachtigen deel is in den poel*, die brand van *vuur en sulpher*, daar doet God deze geestelyke *Priesters alleen smaken zyn hemelsche lekkernyen*; die hen *mannelyk dragen*,

Mal. 3.

17.

1 Pet. 5.

Zach. 2.

5. 7.

Pf. 34. 11

Pf. 65. 5

Lev. 6.

16. 18

Zach. 9.

16.

Openb.

22. 15

zig *sterk* vertoonen, en hunne vyanden *overwinnen*, krygen alleen recht tot het *eeten* van het geestelyk *spys-offer*, het *brood des levens* uit den hemel nedergedaald; daarom wekte

I Cor. 16 Paulus de geloovige Corintheren op tot die
13. *mannelyke dapperheit, Waakt, staat in het Geloove, houd u mannelijk, zyt sterk.* En de Heiland beloofde alleen aan de *Overwinnaers*
Openb. 2 onder die van *Ephesen*, hen te zullen *geven*
7. *te eeten van den boom des levens, die in't midden van het paradys Gods is.*

Deze waarheit ontdekt zig ook klaar in deze ziels-verquikkens-machtige *belofte*, welke de Heere Jesus hier doet aan de Gemeente van *Pergamus*; want hy zegt het zoet genot van zyn *gemeenschap* alleen toe aan de geene, die met een heilige *kloekmoedigheid* en *mannelyke dapperheit* hunne vyanden *overwinnen*:

De Sa-
menbang

DIE OVERWINT (zegt de Heere Jesus) IK ZAL HEM GEVEN TE EETEN VAN HET MANNA DAT VERBORGEN IS. Johannes kreeg hier last te schryven aan den Engel der Gemeente in PERGAMUS, welk was de *hoofstad* van een deel van *klein Asien*, alwaar de *Attalische Koningen* haar hof te voren hadden gehad, ende daar nu de *Romeinsche Stadhouders* haar hof ook hielden; welke Stad daarom vol *pracht* en weelde was, vergezelschapt

schapt met allerhande ongerechtigheit, afgoderye en hoererye; een Stad, die ook berugt was door de geboorte van *Galenus*, en byzonder door den Tempel *Æsculapius*, die aldaar fratelyk wierd gedient; en onder wiens naam de *DUIVEL* ook antwoorden gaf; waarom gezegt wierd dat aldaar *de Throon des Satans* was, die aan de Koninklyke heerschappye kragt en magt gaf. In die Stad had de Heere *Jesus* nogh zyne *Kerk*, welke hy prees over haar frantvastigheit in de verdrukkinge: *Dit zegt hy die het tweefnydende scherps zweert heeft: ik weet uwe werken ende waar gy woont, namelyk daar de Throon des Satans is; ende gy houdt mynen Naam, ende en hebt myn Geloove niet verloochent, ook in die dagen in welke Antipas myn getrouwe getuyge was, welke gedoot is by ulieden, daar de Satan woont. Maar hy berispt haar ook over het dulden van valsche verleyders onder haar: Maar ik hebbe eenige weinige dingen tegen u, dat gy aldaar hebt die de leeringe Balaams houden; die Balak leerde den kinderen Israels een aanstoot voorwerpen, op dat ze zouden afgoden-offer eeten, ende hcereeren. Alzoo hebt ook gy die de leeringe der Nicolaiten houden: 't welk ik haete. Van die zonde vermaant de Heere *Jesus*, dat ze haar bekeeren zoude, en dringt zyn vermaning aan,*

eens-

eensdeels met een zware *bedreiging*; *bekeert u*; zoo niet, ik zal u haastelyk bykomen, ende zal tegen haar krygh voeren met het zwoert myns monds: anderdeels, met eene ziel-verquikkensmachtige *belofte*, dat hy die gene, die *overwint*, zal begiftigen met het *eeten van het Manna dat verborgen is*, en met een *witten Keursteen*, beschreven met eenen *nieuwe Naam*, welke niemant en kent, dan die hem *ontfangt*.

De *eerste belofte*, dat hy de zyne wil begiftigen met het *Manna dat verborgen is*, zullen wy eerst verhandelen: zekerlyk *zoete en goddelyke* woorden, behelzende een **HEILZAME BELOFTE** van *naeuwe gemeenschap*, welke de Heere Jesus wil houden met zyn Geestelyke **OVERWINNAARS**; welkers heilzaeme *overdenkinge* ten allen tyden *noedig* is, maar byzonderlyk in deze tyd, waarin wy zien, dat den *duyvel* en de wereld van alle kanten de Geloovigen aanvallen, om haar van de *dienst* van Christus af te trekken; tegens welke *bekeeringen* wy geen beter *borst-wapen* kunnen gebruiken, als diep in onze herten te drukken deze heilzaeme **BELOFTE**, waar in ons voorkomen deze twee aanmerkelyke zaken:

Verdeeling.

I. De ziels-verquikkensmachtige **BELOFTE** van Jesus zelve, dat hy hen zou

GE-

GEVEN TE EETEN VAN HET MANNA
DAT VERBORGEN IS. Waar in ons
voorkomen

I. De BELOFTE zelve, het MANNA
DAT VERBORGEN IS: en daar in doet
zig wederom op,

1. De BELOOFDE zaak, het MAN-
NA.

2. Haar heerlyke OMSCHRYVING,
DAT VERBORGEN IS.

3. De GEMEINSCHAP aan dat VERBOR-
GEN MANNA, dat zouden de Geloo-
vigen EETEN.

4. De OORSPRONK van deze milde GIFT
de Heere JESUS zelve, IK ZAL
HEM GEVEN TE EETEN van dat
MANNA.

II. De DEELGENOTEN aan dat vriendelyk
ONTHAAL, naemelyk de heerlyke O-
VERWINNAARS, DIE OVER-
WIND.

Tegen het *eeten* van de *afgodische Offer-* Jesus be-
handen der Heidenen, waar op de *Nicolaiten* looft hier
aandrongen, stelt Jesus een voortreffelyker het
spyze, namelyk zyn MANNA. MAN-
NA.

Buiten alle twyffel zinspeelt de Zaligma-
ker Jesus op het MANNA, 't geen de Heere
voor *Israel* in de *woestyne* van den hemel re-
gende:

gende: de *gelegenheit*, by welke de Heere dit MANNA van den hemel dede nederdalen, vinden wy verhaalt *Exod. 16*: als de *Israëli-ten* in de woestyne *Sin* gekomen waren, en haar *deeg*, 't geen zy uit *Egipten* gebragt hadden, *verteert* hadden, *murmurcerden* zy tegen *Mozes* en *Aäron*, en wenschte, dat zy van Gods hand waren *omgekomen* by de vleespotten van *Egipten*, in plaats dat zy nu door het scherpe zweert des *hongers* in de woestyne zoude moeten sneuvelen. Waar op de Heere, schoon hy door zyn *wraakzweert* haere wederspanningheid had kunnen *straffen*, na zyn onbegrypelyke *goetheit*, op een *buitengewoone* wyze haar van *voedzel* voorzag, de vensteren van den hemel opende, ende het MANNA, *ket brood der magtigen*, rondom haere tenten *reegende*, en *onderhield* zoo zyn volk *veertig jaren*, tot dat zy quamen op de *grenzen* van *Canaän*, en aten het *koorn* des Lands: als de kinderen *Israëls* dit voedzel voor hare oogen uit den hemel zagen reegenen, noemde zy het zelve MAN, want zy *en wisten niet wat het zelve was*. Van dat

vers 15
Wat som-
mige door
dit Man-
na ver-
staan.

MANNA neemt Jesus een *gelykenisse*, om af te schilderen dat *Geestelyk brood*, 't geen hy zyne *Overwinnaars* wil te eeten geven. Door welk MANNA sommige willen, dat de *Zalig-maker*

maker aan de zyne belooft **N.** Het woord des *Euangeliums*, 't welk geduurende onze wandeling door deze barre woestyne van deze wereld, het geestelyk voedzel onzer ziele is, de *zoetste* en heilzaamste spyze, om ons herte te versterken. **2.** Andere verstaan door dit MANNA de *Godheit* van de Heere Jesus, om dat die als het MANNA *verborgen* was; die *de straelen* van zyn heerlyke *Majesteit* voor een tyd lang *verschuyelde* agter 't voorhangfel van zyn nederig vleesch. **3.** Een derde verstaat door het MANNA Gods *barmhertigheid*, welke *zoeter* en smaekelyker is als het *Manna* in de woestyne: edog dit is wat te verre gezogt, dewyl de *Godheit* van Christus, en Gods *barmhertigheid*, ons *nergens* in de Heilige Bladeren werden vertoont onder de naam van *Manna*. **4.** Veel *nader* komen die gene, die willen dat door dit MANNA uitgedrukt wert de eeuwige *zaligheid* in den hemel. **5.** Het *Manna* moest *gegeten* werden, zou het *Israel* voeden; zoo werd de Hemelsche *heerlykheit* *meermaal* door *eten* afgebeeld; daar op ziet de belofte van de Heiland Jesus, dat *veele* Matth. 8.
zullen komen van Oosten ende Westen, ende zullen met Abraham, ende Isaak, ende Jacob aanzitten in het Koninkryk der Hemelen. En zoo belooft hy de zaligheid aan de overwinnaars onder

Openb. 2.
7. onder het eeten van den boom des levens, die in 't midden van het Parady's Gods is. 2. Het genot van de Hemelsche heerlijkheit zal niet min als het MANNA zoet wezen, dewyl wy als dan zullen werden toegelaten tot een klaere beschouwinge van Gods aanminnige volmaaktheden, en tot een vol genot van Gods onbegrypelyke liefde: 3. Het volmaakte genot daar van is ook voor onze oogen verborgen; een dik voorhangsel, de zienelyke hemel weerd van ons gezigt, 't welke daar in verborgen is. Daom roept 'er David in verwondering over uit: *ô Hoe groot is uw goet, dat gy weg gelegt hebt voor de gene die u vreezen! dat gy gewrocht hebt voor de gene die op u betrouwen in de tegenwoordigheid der menschen kinderen!*

Dis
Manna
beduit
eigentlyk
de Heere
Jesús.
Job. 6.
31. 33

7. Maar wy verstaan door dit Manna de Heere Jesús zelve, dat Geestelyke brood voor zyn uitverkooenen; immer daarin hebben wy A. Jesús zelve tot een uitlegger; want als de Joden tot hem zeiden, *onze Vaders hebben het Manna gegeten in de woestyne, zo antwoorde hen Jesús: voorwaar, voorwaar zegge ik u, Mozes heeft u niet gegeven het brood uit den hemel, maar myn Vader geeft u dat waere brood uit den hemel; want het brood Gods is hy die uit den hemel nederdaalt. Het welk de Heiland nog nader bevestigde, zeggende,*

gende, *Uwe Vaders hebben het Manna gegeven in de woestijne, ende zy zyn gestorven. Dit is het brood dat uit den hemel nederdaalt, op dat de mensche daar van eete, ende niet en sterve. Ik ben dat levende brood, dat uit den hemel nedergedaalt is: zoo iemant van dit brood eet, die zal in der eeuwigheit leven. Ende het brood dat ik geven zal, is myn vleesch, het welk ik geven zal voor het leven der wereld.*

Joh. 6: 49-51

B. De hedendaagsche Joden zelfs bekennen, dat 'er een groote verborgentheit in het Manna is opgesloten geweest, en dat de Mesfias in zyn komfte aan Isracl Manna zal te eeten geven: trouwens Paulus merkt het Manna in de goude kruyke aan als een geheim van den Tabernakel. En gewisse'yk wy kunnen geen aardiger Schilderje van Christus en van zyn genoegsaeme en ziels-verquikkende gemeenschap als in het Manna vinden, zoo gy aanmerk haar oorspronk, bedangheden, de manier van inzameling, en haar nuttigheit.

Heb. 9: 4

A. Zien wy op de OORSPRONK van het MANNA: I. 't Was geen gewas uit de aerde, geen kruid uit den acker gesproten, maar het regende voor haar uit den hemel; God bereide het zelfs in den hemel tot hun voedzel; en schonk haar dat uit enkele goedertierenheit, zonder haren arbeid en neerstigheit; *Castrum*

De oorspronk van het Manna is een heerlyk Zinnebeeld van Christus.

Pf. 78. zingen wy , dat hy *de wolke van boven gebood* ,
 23-25. *en de deure des hemels opende* , ende *regende op*
hen het Man om te eeten , en *gaf hen Hemels-*
koorn , een iegelyk *at het brood der magtige* , hy
zond hen teerkost tot verzadiging . Zoo is
Christus dat waarachtige *brood* uit den *hemel*
 nedergedaalt , die ook als die dierbare *gave*
 uit enkele beweginge van Gods *barmhertig-*
heit aan ons is medegedeelt : *Christus* is ook
 niet *uit de wille des mans* , maar door de *over-*
schaduwing des Heiligen Geestes ontfangen in
 het *lichaam* van een *Maagd* . Het *Manna* viel
 neder , als het *murmurerend* *Israël* zulks het
 alderminste *verdiende* : zoo is *Christus* zon-
 der de minste *verdienste* uit enkele *genade* aan
 vloekweerdige zondaren *geschonken* , door de
 Luc. I. *innerlyke bewegingen der barmhertigheid* heeft
 78. ons *bezogt de opgang uit der hoogte* . Het
Manna viel neder , als alle andere spyze was
verteert , en *Israël* van *honger* stond te ster-
 ven : zoo is *Christus* gekomen onder een ge-
 heele *onmacht* des vleesches , toen de zonden
 der Joden en Heidenen de hoogsten top had-
 den beklommen , als *de Wet door het vleesch*
 Rom. 8. *krachteloos was* . Het *Manna* viel neder met
 3. den *dauw* des hemels , en wierd des *morgens*
 gevonden , wanneer de liggende *dauw* op-
 gevaren was : zoo heeft *Christus* niet alleen
Israël

Israël als een *dauw*, die hare *dorre* herten besproeit; en de *conscientie*, brandende door het gevoel en van zyn *toorn*, verquikt; maar hy werd ook aan de Geloovigen *geschenken* in en met de bedieninge van Gods *Woord*, als die waere *daauw*, die hare herten geestelyker wyze *bevogtigt*; daarom was de wensch van Mozes, *myne leere druppe als eenen regen*; Dent. 32
*myn reden vloete als een dauw: als een stofregen*²
op de grascheutkens, ende als druppelen op het kruit. Ja hy werd aan Gods Kinderen medegedeelt met den aangenamen *dauw* zyns Geestes; zoo viel de *Heilige Geest* op alle, die Act. 10.
het woord van Petrus hoorden. Ja die *Geest*^{44.}
 werd met hem *gezonden*. Jes. 48. 16.

B. Beschouwen wy het *MANNA* aan in De hoe-
 haar *HOEDANIGHEDEN*, zo vinden wy daar danighe-
 in een heerlyke *afbeeldinge* van de Heere *Je-* den van
sus. 1. Was het *Manna* gering van gedaante, als *Coriander zaad*, dat in haar eerste op- het Man-
 slag niets groots beloofde; was Christus ook na schil-
 niet zonder *uitwendig cieraad* en heerlykheit? derde de
 mogt de Kerk niet wel van hem zeggen, *hy* Heere
is als een ryske voor zyn aangezicht opgeschoten, Jes. 53.2
en als een wortel uit een dorre aarde; hy hadde
geen gedaante noch heerlykheit; als wy hem aan-
zagen, zoo en was 'er geen gestalte, (dat wy
bem zouden begeert hebben: hy was veracht en

de onweerdigste onder de menschen, een man van smerten, ende verzogt in krankheit; ende een ygelyk was als verbergende het aangezichte voor hem; hy was veracht, ende wy en hebben hem niet geächt. Hy vergelykt zig daarom by een worm, zeggende, ik ben een worm en

Pf. 22. 7
Job. 12
24.

geen man: by een terwen-graan. 2. De gedaante van het Manna was rond; welke rondigheid van ouds een zinnebeeld is geweest van volmaaktheit ende eeuwigheit; zekerlyk een heerlyk afbeeldzel van Christus, die zonder begin en einde was, de Alpha en de Omega, de eerste en de laatste, die noch beginsel der dagen, noch einde des levens heeft, die ook volmaakt is, want het is des Vaders welbehagen geweest, dat in hem alle de volheit wonen zoude. 3. Het Manna was wit van couleur,

Openb. 1
18.

Heb. 7. 3
Col. 1. 19

als de verwe van den Bedolah, 't welk voor een Edel Gesteente werd gehouden: was de

Num. 11
7.

Hoogl. 5.
10.

Heere Jesus ook niet blank wegens zyn onbevleete heiligheit? 4. Het Manna was aangenaam van smaak, vet als olie, en zoet als honigh: in Jesus vind een Geloovige overvloed van vettigheit der olie des H. Geestes, dat ze dronken werd van de vettigheit zynes Huyzes; ja voor een hongerig hert is niets zo zoet als Jesus; zyne genade en zaligmakende verdienste, door het geloove aangenomen,

Pf. 36. 9.

zyn

zyn enkel zoetigheid, en van de allerlieffelyk-
 ste smaak; daarom betuigde de Bruid, dat
 zyn vrugt haar gehemelte zoet was: zyn gehe- Hoogl. 2
 melte is enkel zoetigheid, en al wat aan hem is, 3.
 dat is gansch begeerlyk. Hoogl. 5
16.

C. Ziet gy op de *inzameling*, daarin zien
 wy ook een juiste *afteekening* van Christus. Haer in-
 sameling
 I. Het MANNA wierd wel aan Israël zonder was een
 haar toedoen medegedeelt, maar evenwel moft zoete af-
 beelding
 het daar *moeste* om doen, en uitgaan om het van de
 zelve te *verzamelen*; schoon een zondaar Heere
niets kan toebrengen tot *verkryging* van des Jesus.
 Heeren gemeenschap, zoo moet hy evenwel
 door een waarachtige *bekeeringe* uit *zich zel-* Pf. 45. 11
ven en uit zyn *volk* en vaders huis gaan, op-
 staande uit het *leger* van zyn natuurlyke *vad-*
zigheit en *gemakkelykheit*, om Jesus dat ware
 MANNA te zoeken en te vinden; zoo moet
 hy *tot hem uitgaan*, zyn *smaathheit dragende*, Heb. 13
 en wel moest Israël *vroeg* uitgaan, om het 13.
Manna te verzamelen; anders quamen zy te
 vergeefs: zo moet een ziele de Heere Jesus
vroeg zoeken, terwyl de *tyd* der *genade* nog Jes. 55. 6
 duurt, en hy naby is, om gevonden te wer-
 den; daarom was de ziels verrukkensmachi-
 ge belofte van Jesus, *die my vroeg zoeken*, Spraak 8
zullen my vinden. 2. De plaats daar het 17
Manna wierd *verzamelt*, was rontom het le-

ger en de *tente* van Israël in de woestyne: zo moet *Christus* dat waere *brood* alleen verzamelt werden op het veld der *Kerke*: nergens anders werd zyn zaligmakende genade gevonden. 3. De *tyd* der *inzaemeling* waren de *zes dagen* in de week, maar op den *zevendenden* dagh wierd het *Manna* niet gezien; en daarom moest *Israel* op den *zesden* dag *verzamelen* 't geen het op den *Sabbath* zoude eeten: even zo moet ook ieder *Christen* in de *zes dagen* van zyn *leven* dit *Manna* *vergaderen*, en werken om die spyze die niet en vergaat, op dat hy in den *eeuwigen Sabbath* daar boven van dat waere *Manna* mag eeten en zyn innigste *gemeinschap* genieten. Ja zy moesten dat *Manna* elken morgen *zeer vroeg* verzamelen voor al ander werk: zoo moet een *Christen* het allereerste voor alle dingen bezorgt zyn om zyn *gemeinschap*, volgens zyn bevel, *zoekt eerst het Koninkryke Gods ende zyne gerechtigheit*. 4. Yder mogt van het *Manna* een zekere *maete* tot spyze voor zich verzamelen, zo veel voor hem genoeg was ter verzadiging, zoo dat niemand gebrek leed: zo schenkt *Christus* aan *yder een* een *mate* zyner gave en *genade*, zo veel als genoeg is voor yder om zyn *gebrek* te vervullen, en hem in het *geestelyke leven* te onder-

derhouden; in hem heeft hy *alles wat tot het 2 Pet. 1.3*
leven en de godzaligheid behoort.

D. Beschouwt gy de NUTTIGHEIT van *Haernut-*
 het MANNA, zo vind gy daar in *Jesus leven-*
dig afgeschildert. 1. Het Manna wierd ten *tigheit*
 spyze bereid door het *maelen* in een mole, of *schaduw-*
 door het *stooten* in mortieren, of het *zoden* *de aer dig*
 in potten: zoo moest *Christus*, de rechte *af het*
Zielen-spyze, en het leven zynes volks, eerst *groot*
 aan het Kruis *verbroken* werden, en als *ver-*
maelen in zyn *lyden*, eer hy voor een recht *voordeel*
voedzel voor de Geloovigen kan strekken: *in zyn*
 daarom getuigt de Kerk van hem, *hy is om*
onze overtredingen verwondet, om onze onge- *Jes. 53. 5*
rechtigheden is hy verbryzelt. 2. Het Manna
 was een *spyze*, *gemeen* voor alle Israeliten van
 allerlei staat: zoo is *Jesus* een *spyze* der ziele
 voor allerlei menschen, voor ryken en ar- *Akt. 10*
 men; voor vryen en slaven, *zonder aanne-* *34-*
minge des persoons; want in *Christus* is noch *Gal. 3.*
Jode noch *Griek*: *daar in en is noch dienstbare* *28.*
noch vrye: *daar in en is geen man ende wyf.*
want gy alle zyt een in Christo Jesu. 3. Was
 dit *bovennatuurlyk* in het Manna, dat het
 door de eene *bitte*, *namelyk* door die van de
zonne, smolt, daar het door eene andere
bitte, *namelyk* door die van het *vuur*, wierd
gebakken: zo deed de *bitte* van des Heeren

liefde tot zyn uitverkorenen hem *versmelten*, maar de *hute* van zyns Vaders *gramfchap*, brandende als vuur, maakte hem *bequaam* tot ons geeltelyk voedzel. 4. Het *Manna* moest *gegeeten* werden, zou het tot *voedzel* van het *lichaam* trekken: zo moet Christus door het *geloove* werden *gegeeten*, dat aansfonds breder zal getoont werden. En wel wierd dit *Manna* alleen *gegeeten*, zo lang I-
 frael in de *woestyne* omzworf; want als het gekomen was op de *grenzen* van *Canaan*,

2 Cor. 5. viel het niet meer: even zo *eten* wy alleen
 7. Jesus door het *geloove* in de woestyne van
 I Cor. 13 deze wereld; maar dat *Geloove*, waar door
 12. wy hier *wandelen*, zal in *aanschouwen* veran-
 I Job. 3. deren in het hemelsch *Canaan*. 5. *Walge*

Irael van het *Manna*, niet tegenstaande het de *zoetste* spyze was: zo steeken *vleeschelyke* en wereldfche menschen een *walge* van Christus: de gekruiste Christus is de Joden een *ergernisse*, en de Grieken een *dwaesheit*. 6. Het

I Cor. I *Manna* moest in een *kruike* tot een geduurig
 23. *gedenk-teken* van Gods magt en barmhertig-
 heit aan zyn Volk, in het Heilige der Heiligen werden *bewaart*: daar op ziet buiten alle twyffel de Zaligmaker, als hy spreekt:

3. Van het MANNA dat VERBORGEN is: immers de Heere had Mozes belast dat hy een

Wierom
 genaemt
 werd een
 verborge
 Manna

Gomer

Gomer vol *Man* zoude zetten in het *verborgenste* deel van den *Tabernakel*, voor het *aangezgte* des *Heeren*, dat is *agter* den *voorhang* voor de *Arke*, boven welke *God* als op zyn *Genade-Throon* was gezeten, en alwaar hy zyn *majest.* in een luchtige wolke dede wonen tusschen de vleugelen van de *Cherubinen*; daar was dan dat *MANNA* voor het oog van het volk *verborgen*, en van haar gezigt als afgescheiden door het *voorhangzel*. Zulk een *Verborgten Manna* is ook *Christus*,

a. Want hy is *verborgen* in den *hemel*; die is ingegaan binnen den *voorhang*, en heeft zich voor het oog van ons *lighaam* onttrokken, en zal daar in dat *Heilige der Heiligen* *verborgen* blyven, en als in *Gods* binnenkameren *opgesloten*, tot dat hy eens tot vol- *Col. 3. 4.*
maakte triumph van zyn *Kerk* zal *geopenbaart* werden ten jongsten dage. Was dit *manna* in eene goud kruike *verborgen*, geen *verrottinge* onderworpen, daar het andere *manna*, tot de morgen bewaart zynde, *stonk*: zo is *Christus* in het *hemelsch Heiligdom* niet het *minste verderf* onderworpen; *wetende dat Christus* *opgewekt* zynde uit den *doode*, niet *Rom. 6. 9*
meer en sterft: de *dood* en *heerscht* niet *meer* over hem. b. *Christus* is ook *verborgen* voor de oogen van een *natuurlyk mensch*, die hem

zonder eene Goddelyke openbaeringe niet kennen kan; als Petrus beleden had, dat Jesus was de *Christus de Zoone des levendigen Gods*, zo antwoorde hem Jesus, *vleesch en bloet en heeft u dat niet geopenbaart, maar myn Vader die in de hemelen is*. Daarom noemt

Matth. 16. 17. Paulus het een *verborgentheit*, 't geen voor

Rom. 16. 25. de Heidenen was bedekt: *die van de tyden der eeuwen verzwegen is geweest*. Dit MANNA is VERBORGEN voor de godloosen, die de

2 Cor. 4. 4. God dezer eeuwen de zinnen verblind heeft, dat hen niet bestraele de verlichtinge des *Euangeliums der heerlykheit Christi*, die het beeld

1 Joh. 3. 1. Gods is. De wereld kent hem niet. Niemand kend Christus en zyn alverzadigende gemeenschap, als die hy door zyn Geest heeft onderwezen, en de zoetigheit van dit MANNA heeft doen smaken. c. Jesus is hier zelfs nog eenigfins voor de *Geloovigen verborgen*, die hem maar zien als in een spiegel, die wandelen door *Geloove en niet door aanschouwen*: het volle genot van zyn gemeenschap werd voor haar bewaart in den hemel; daarom zegt Johannes, *nu zyn wy kinderen Gods, ende het en is nog niet geopenbaart wat wy zyn zullen: maar wy weten, dat als hy zal geopenbaart zyn, wy hem zullen gelyk wezen; want wy zullen hem zien gelyk hy is*. d. De Heiland als

als het MANNA is *verborgen* in de heilige *bondzegelen* en liefde panden, alwaar Christus *verborgen* is onder die uiterlyke tekenen, en daar onder zig openbaart aan zyne kinderen, die hem daar door het *Geloove* omhelzen.

e. Christus is *verborgen* in de herten der *Gelovigen*, door een *verborgene mededeeling* van zyn *gemeenschap*, welke beter *gevoelt* werd als *uitgedrukt*, als hy haar *leid* in zyne *binnekamers*, haar zyn *algenoeegzaamheit* doet zien, en tot haare ziele van *Vrede* spreekt, haar gevende een *gevoelen* van zyne *Liefde*, *Rom. 5. 5*
in hare herten uitgestort door den heiligen Geest; *Col. 3. 3.*
trouwens ons leven is met Christus verborgen in Gode. Welk *verborgen* genot van zyn *gemeenschap* Christus in het *vervolg* belooft, als hy haar toezegt

2. Her EETEN van dat MANNA : gelyk *Dat* *eten* in het *natuurlyke* niet anders is als een *Manna zouden zy eeten.*
gebruikmaking en *toepassing* van de *spyze*, zo zegt *dit eeten* niet anders dan een *daedelyke* *GEBRUIKMAKING* en *TOEPASSING* van dit *VERBORGEN MANNA*, dit *geestelyk zielenvoedzel*; dat heilig *genot*, welke hy aan hem *Wat het geestelyk eeten vooronderstelt.*
 wil geven, en aan zyn *geestelyke genaede*: *in het byzonder* *vooronderstelt dit eeten* *alvorens a. honger*; in de *waere Gelovigen* is een *geestelyke honger* en *begeerte* na *vervulling*

vullinge van haar gebrek; die reikhalzen; om Jesus en de zoetheit zyner genaede te *smaeken*: zoo hongerde David na meerder gevoelen van Gods liefde, waarom hy uit-
 riep, *gelyk een hert schreeuwt na de waterstromen, alzo schreeuwt myne ziele tot u, o God! myne ziele dorstet na God, na den levendigen God.* *b.* Een *hand*, door welkers middel een Geloovige haar dit *verborgn* MANNA toepast, 't welk is het waarachtig *Geloove*, waar door zy Christus en alle zyne weldaden aanneemt; daarom draagt het *Geloove* den naam van een *nemen* en *aannemen* van Christus. Jesus zegt, *die wil, neme het water des levens om niet*; en Johannes noemt het *Geloove* een *AANNEMEN*; zoo *veele hem aangenomen hebben, dien heeft hy macht gegeven kinderen Gods te worden.* *c.* Een *steeken* van de spyze der ziele in de mond: en deze *mond* is hier de holle *ledigheit* van het *hart*, 't welk wat hebben wil, om gerust te zyn; welke *mond* een Geloovige *opend*, als zy haar *ledig* en gebrekkelyk hart aan de Heere Jesus *vertoont*, en halsreikt om met de volheit zyner genaede vervult te werden; daar op ziet, als God roept, *doet uwen mond wyd open, ende ik zal hem vervullen.*

Dat

3. Dat vooronderstelt zynde, ZOO EET een *Waarin* Geloovige van dit verborgen MANNA, A. In *bestaet* dit leven. 1. Door heilige overdenkingen; *het eeten* die EET, kauwt en herkauwt de spyz: even *van dit* zo doet hier een Geloovige, die kauwt en *verborge* herkauwt deze zielen-spys; beschouwt en oor- *Manna* *in dit* *leven.* deelt ze heilzaam en nuttig voor haar ziels- gebrek; zy vind daar zulk een smaak in, en haalt 'er haar hert zo aan op; word in de be- schouwing van zyn algenoegzaamheit vervult met de zoetste en troostrykste gedagten, en kan met David zeggen, *myne overdenkingen* ps. 104. *zullen van hem zoet zyn, ik zal my in den* 34. *Heere verblyden: ja eenmaal, andermaal, zelf* ten derdemaal herhaalt zy die zoete overden- kingen: als de Heere eenmaal spreekt, zoo hoord zy met David tweemaal, dat de sterkte ps. 62. *Godes is.* 2. Een Geloovige EET ook van *12.* dit verborgen MANNA door een geloovige toe- passinge van de volheid van de Heere Jesus en zyn verdiensten: zoo verklaart het Jesus zelve in zyn gesprek met de vleeschelyke Capernaiten, zeggende, *die myn vleesch eet.* Job. 6. *ende myn bloed drinkt, heeft het eeuwige leven;* 54. vergeleken met vers 47. *Voorwaar, voorwaar zegge ik u, die in my geloof heeft het eeuwige leven.* Hierom waren de woorden van den Oudvader Augustinus zoet, CREDE ET MAN-

MANDUCASTI, *gelooft, en gy hebt gegeten.* Immers, N. Door het Geloove nemen

Job. I. 12 zy dat *verborgen Manna aan*, en *eigenen Jesus* met zyn weldaden en verdienften haar zelve toe: *zoo vele hem aangenomen hebben, dien heeft hy macht gegeven Kinderen Gods te worden, namelyk die in zynen Naeme gelooven.*

2. Die met *honger EET*, die heeft *smaak* van de spyze: even zo heeft een kind Gods door haar *Geloofs-oeffening smaak* van dat *Geestelyk voedzel*, en proeft de *zoetigheid* en *dierbaarheid* der *Genade*: zy *smaakt, ende ziet*

Pf. 34. 9 *dat de Heere goed is.* 1. Die *EET*, die werd daar door *vereenigt* met de *spyze*, welke voor een groot gedeelte tot de *sappen* en *substantie* van den mensch overgaat: door de *oeffening* des *geloofs* zenden de *Gelovigen Jesus* en zyn verdienften *na binnen*, en werden daar door op het *allernauwste* met hem *vereenigt*, op dat zy *een* met hem werden, en *een lichaam*;

Job. 6. 56. daarom zeide *Jesus, die myn vleesch eet, en myn bloed drinkt, die blijft in my, en ik in hem.*

7. Door *EETEN* verkrygt men *verzadiging*; ons *gebrek* werd *vervult*; en onzen *honger* werd *gestilt*: even zo word ook door deze *Geloofs-oeffening* het *gebrek* en de *ledigheid* van ons herte *vervult* tot cene *volkomene verzadiging* toe. Daar op zag ook des Hee-

ren

ren ziels-verquikkens-machtige belofte, *ik zal de ziele der Priesteren met vettigheid dronken maken, ende myn volk zal met myn goed verzadigt worden, spreekt de Heere.* Dat zong zoet in haar Lofzang de Jonkvrouwe Maria, *hongerige heeft hy met goederen vervult.* Dat smertelyk gevoel van haar gebrek, die naere *versmachting* van haar ziel wykt dan, dat zy met David roemen kan, *de Heere is myn Herder, my en zal niets ontbreken.* 7. Die EET, werd daar door *vervrolykt en verquikt*, en het is als of 'er een *nieuw leven* quam op het *gelaat en aangezigt*; edog hoe werd een ziele niet wonderlyk *vervrolykt* in het genot van des Heeren *volheit*? zulk een kan juichen met de Kerk, *ik ben zeer vrolyk in den Heere, myne ziele verbeugt haar in mynen God, want hy heeft my bekleed met de klederen des heyls, den mantel der Gerechtigheit heeft hy my omgedaan.* Dat draagt den naam wel van een *dronken werden*; daarom roept de Bruidegom Jesus, *eetet vrienden, drinket, ende wordet dronken, o Liefste!* I. Door het eeten werd iemand *versterkt*: even zo werd een Gelovige door de *Geloofs-oeffening versterkt* in het geestelyk leven, dat zy door de barre woestyne van deze wereld haar weg kan vorderen na het Hemelsch Canaan, en gaan van *kracht*

kracht tot kracht, tot dat zy voor God in Zion verschynt; dan kan zy nemen met Paulus, ik vermag alle dingen, door Christum die my kracht geeft. 3. Zy eeten van dit verborgen Manna door oeffening van hare liefde, waar door zy Christus met haar, en haar met Christus op het allernaauwste vereenigen, en uit hem krachten halen tot versterking van den inwendigen mensch: daar op zag de wensch van Paulus, op dat Christus door het Geloove in uwe herten woone, ende gy in de liefde gewortelt ende gegrondet zyt: op dat gy ten vollen kondet begrypen met alle de Heiligen, welke de breette, ende lengte, ende diepte, ende hoogte zy, ende bekennen de liefde Christi, die de kennis te boven gaat, op dat gy vervult word tot alle de volheit Gods. 4. Men eet van dit verborgen Manna, door een levendige onder-vinding als wy een gevoelen krygen van zyn liefde, gekult werden met de kussen van zyn mond. Als wy tot onze ziel-troost hem in zyn algenegzaamheit beschouwen, dat wy met David kunnen zeggen: ik heb u in uwe Heiligdom aanschouwt, ziende uwe sterkte en uwe eere.

Phil. 4. 13. *Eph. 3. 17-19.* *Pf. 63. 3*

Waar in bestaet het eeten van dit Manna na dit leven.

1. Jesus belooft ook aan zyne Overwinnaars een EETEN van het verborgen Manna na dit leven: immers de genieting van Jesu ge-

gemeenschap in den *Hemel*, werd meermaal een *eten* genaamt: daar op ziet de Heere *Jesus*, als hy zegt, *ik verordine u het Konink- Luc. 22. rijk, gelykerwys myn Vader my dat verordineert 29. 30* heeft: op dat gy eetet ende drinket aan myne tafel in myn Koninkryk. En zo zal een zalige ziele EETEN van dit VERBORGEN MANNA hier namaals. 1. Door hemelsche *beschouwingen*; in de *overdenkingen* van Gods algenoegzaamheid zullen de verheerlykte zielen vervult werden met de ziels-verrukkensmagtige *gedachten*; die God zullen kennen met volkomen ontdekte oogen des *verstands*, en hem zien zullen *gelyk hy is*; niet meer door een *spiegel in een duistere reden*, maar wy zullen hem zien van *aangezicht tot aangezicht*. Ô! *Wat zoet licht* voor onze zielen! wat *luissterryke glans* voor de oogen onzes verstants! als wy met de *Propheeten* niet alleen zullen werden bescheenen met eenige *straelen*, nog met een *Mozes* by Horeb met een bewonden *aangezigte* alleen Gods *achterste deelen* zullen *aanschouwen*; nog met een *schemerend gezigte* Gods glansryke *schoonheit*, en zyn *troostryke gedagten* van zyn liefde en gunst t' onswaarts zullen *beschouwen*, maar daar wy van al dat zalige *licht* van Gods *aanschyn omscheenen* zullen werden, zonder een ge

verschrikkinge, dewyl het gezigt onzer zielen als dan *onsterfelyk* zal geworden zyn, en daarem dat *eeuwig licht* dan zal kunnen verdragen. Met die verwachtinge vertroostede

Pf. 17. 15 zich David, *ik zal uw aangezicht in gerechtigheit aanschouwen.* 2. Geschied door *eten*

de aldernaauwste *vereeniging* van de spyze met ons lichaam, in zo verre dat 't gene *geeten* werd, *een* met ons werd, en in de *substantie* van ons vleesch en bloed overgaat; en daarom vraagt Paulus van de OFFER-

1 Cor. 10 **28.** SPYZEN, *en hebben niet de gene die de offerhande eten, gemeenschap met den altaar?* op dat die Priesters zouden kunnen werden *aangemerkt* te dragen de schulden der offeraars, agtervolgens de *Goddelyke* Priester-wet,

Lev. 10. **17.** zo moesten zy door het *eten* van de *zond-offeren* met dezelve als *eens* werden: even zoo zullen wy in den hemel op het aldernaauwste met hem werden *vereenigt*; dan zal in ons vervult werden, 't geen de Heiland als Hogenprie-
Job. 17. **21-23** ster heeft gebeden, op dat zy alle een zyn, *gelykerwys gy Vader in my, ende ik in u, dat ook zy in ons een zyn, op dat de wereld geloove dat gy my gezonden hebt: ende ik hebbe haar de heerlykheit gegeven, die gy my gegeven hebt, op dat zy een zyn gelyk als wy een zyn, ik in haar, ende gy in my: op dat zy volmaakt zyn*

zyn

zyn in een. 3. In het eeten van smaekelyke spyzen vind men veel zoetigheid en genoegen; maar wat vreugde en genoegen zullen de zalige zielen niet genieten, als zy door *ondervinding* zelfs zullen smaken dat Jesus is den *Boom des Levens*, die in 't midden van het *Paradys Gods* is? als tot de getrouwe dienstknecht zal gezegt werden, *gaat in de vreugde uwes Heeren.* Immers, *verzadiging der Ps. 16. 11* *vreugden is by uw aangezichte, lieflykbeden zyn in uwe rechterhand eeuwiglyk.* 4. Door het eeten werd het lighaam verzadigt: even zo zal God ook in den Hemel zig zelve in zyn zalige algenoegzaamheit tot volle verzadiging aan ons mededeelen; alle onze oneindige begeertens zullen dan werden gestilt en vervult, en in de grondelooze Zee van onzes Verlossers volheid werden verflonden, volgens zyn troostryke belofte, *op dat ik Spreuke* *myne liefhebbers doe beerven dat bestendich is,* 8. 21. *ende ik zal hare schatkameren vervullen.* Dan *Ps. 17.* *15.* zullen wy verzadigt werden *met Gods beeld,* als wy zullen *opwaken.* ô! Wat verzadiging zullen wy daar niet ondervinden, als wy in den gehelen mensch, *vol* op, zo veel als wy zullen kunnen *vatten*, God zullen genieten! ô Wat zullen wy ons dan niet verliezen in die grondelooze kolk van den Algenoegzaemen!

Openb. 7 men! want, die op den Throon zit, zal haar
15-17. *overschaduw*en: zy en zullen niet meer hongere-
 ren ende dorsten, noch de zonne en zal op haar
 niet vallen, noch eenige hitte: want het Lam
 dat in 't midden des Throons is, zal ze weiden
 ende zal haar Leidsman zyn, tot de levende
 Fonteynen der wateren. En geen wonder, want

1 Cor. 15 dan zal God alles zyn in allen: als die eeuwige
28. Fonteine van alle wellusten, zonder woord
 of bondzegelen altyd nieuwe en versse strae-
 len en uitgangen van liefde, genade en gunst
 op ons zal doen nederdaelen, en de Heere,

Openb. de almachtige God onze Tempel zal wezen en
21. 22 het Lam.

Waarte- Deze belofte stelt nu de Heere Jesus *x.* te-
gen Jesus gen de haat van de inwoonders van die *Afgo-*
deze he- *dische Stad*; want die uit *tederheit* van con-
lofje gaet scientie in die *heydensche* en afgodische maal-
stellen tyden niet dorsten komen, om haar gewisse
 niet te *kreuken* of te besmetten, wierden als
 de pest gehaat: daartegen stelt nu Jesus zyn

1 Cor. 4 overdierbaere MANNA, daar op hy haar ont-
2. 4. halen zoude, verre hare brasseryen overtref-
 fende. *3.* Tegen het *vleesch* van die *offer-*
handen, welke de Afgoden wierden opgeof-
 fert, in welke nuttiging de *Nicolaiten* zig on-
 beschroomt verlustigden; want die met een
 stantvastig geloof alle aanloksels des werelds

en

en haere begeerlykheden verachteden, die zou hy onthaelen met de aangenaamste spyzen welkers zoetigheid niemand ooit heeft weten te waardeeren, dan die geene, welke dat VERBORGEN MANNA hebben gesmaakt. Geen wonder, dat Jesus zig zelve dan voorsteld, als de oorspronk van dit overdeftige onthaal.

3. IK zal hem GEVEN te EETEN van De Oorhet MANNA. Als Jesus spreekt van GEVEN, ^{spronk} *van dit* ^{van dit} *ontbeeren* ^{ontbaat} *van dit MANNA: van natuure zyn de Geloovigen als uitgeledigde wynstokken; daar is niets in de wereld, dat haar ziel-wenschingen vervullen kan; 't is alles maar ydelheit der ydelheden, volgens het regtmatig oordeel van Salomon: alle schepfelen zyn zo veel gebroekene bakken zonder water. 2. Het zegt ock de onmacht der Geloovigen van natuure om haar gebrek te kunnen vervullen: zy hebben geen hand, om dit VERBORGEN MANNA aan te nemen, noch mondt, om deze ziels-verquikkensmagtige spyse te nuttigen, ten zy dat het haar gegeven werd. 1. Het geeft te kennen haar onweerdigheid, dat zy dat niet kunnen verdienen; 't is een enkel geschenk des Hemels; gelyk Jesus, als dat VERBORGEN MANNA, een enkele genade-gifte is, eene*

Job. 4 10

Luc. 15. *gave Gods*, zo doet hy ons ook met hem gemeenschap hebben uit genade. Dat bekende de verlorene Zoon, zeggende, *Vader ik heb- 18. 19.* *be gezondigt tegen den Hemel ende voor u, ende ik en ben niet meer weerdig uw zone genaamt te worden: maakt my als eenen van uwe huurlingen.* Hy zal ons uit genade met hem overbrengen in het volle bezit van zyne gemeenschap: uit Genade zyt gy zalig geworden: de *Eph. 2. 8* *Genade-gifte Gods is het eeuwig leven door Je- Kom. 6.* *susm Christum.* 7. Het drukt uit een deel- *23.* *actig maken van dat Verborgene MANNA, dat zy dat ontfangen; daarom zeide Jesus, ik ben gekomen op dat zy het leven hebben, en- Job. 10.* *de overvloet hebben; 't welk de Heere Jesus doet op dese volgende wyse.*

Hoe Je- a. Hy GEEFT haar een gesigte van haere *sus de sy- onweerdigheid om met hem gemeenschap te ne dat hebben; even als dien Hoofdman over hon- Manna derd, met zulk een gesigte van zyn eigen geeft. onweerdigheid getroffen was, zeggende, Mat. 8. 8* *Heere, ik en benniet weerdig dat gy onder myn dak zoudt inkomen.* Ja hy overtuigt haar van haar geestelyk gebrek in haar selven, dat ze met de verlorene Zoon kunnen zeggen, *hoe Luc. 15* *veele huurlingen myns Vaders hebben overvloet 17.* *van brood, ende ik verga van honger.* *b.* Daar op opend Jesus haar syn volheid, en ontdekt haar,

haar, dat al't gene in haar ontbreekt, op een *Jes. 49.* overvloedige wyse in hem gevonden werd; ^{22.} dat in hem zyn Gerechtigheden ende Sterkten; ja dat hy *bereidwillig* is om al haar ziels wenschen te verzadigen. Die tot hem komt, zal *Jes. 6.37* hy niet uitwerpen: ja hy roept, die dorst *Openb.* heeft, kome: ende die wil, neeme het water *22. 17* des levens om niet. c. Daarop leidt hy zulk een na hem toe, als die *geopende Fonteyne*, en *Gen. 28* ontsteekt in haar een sterk verlangen na Gods ¹⁹ *Openb.* gemeenschap; ja doet een ziele na hem toe- *21. 6.* gaan, en op hem *leunen* en steunen also op haar *1 Pet. 2* Liefste: Zoo werd de Bruid ver- ^{24.} toont, als *Jes. 49.* Jesus vraagde, *wie is zy, die daar opklimt* *Hoogl. 8.* uit de woestyne, ende haar lieflyk leunt op haren *5.* Liefsten? d. Volmaaktelyk zal hy haar **GEVEN** te eeten van het *Manna* dat verborgen is, *hier namaals*, als hy zig in al syn *alge- noegzaamheit* aan haar zal mededeelen. Daar op zag ook zyn *belofte* aan de Overwinnaars gedaan, dat hy hen zou *geven te eeten van den boom des Levens*, welke in het midden van *Openb. 2* *bet Paradys Gods* is. ^{7.}

En geen wonder, dat Jesus zyn Overwin- *En geen* naars dat *Verborgene Manna* zal geven te ee- *wonder* ren, want hy is de *Bebevrings*, de *Oordeelder* *dat Jesus* van den *stryd*: in de oude *strydperken* was'er *dat Man- na zonde* altyt iemand, die op het *ustdeelen* van de *geven.*

kroon het gezag en opzigt hadde: zoo is *Christus* ook die gene, die den Stryder oordeeld, de *Kroon* der Overwinninge in zyn *hand* heeft, en den Zegenpraalder daar mede begiftigt. Dit is de reden, dat de Heere *Jesus* deze heilsaeme belofte doet aan de O-
VERWINNAARS.

*Die be-
looft Je-
sus aen de
Overwin-
naars.*

Job 7. 1.

*Gen. 3.
19.*

2. DIE OVERWIND, IK ZAL HEM GE-
VEN TE EETEN VAN HET MANNA. 1. O-
verwinninge vooronderstelt alvorens een *stryd*;
't geen *Job* in 't gemeen van den *mensch* zegt
dat hy een *stryd* heeft op aarde. Dat is byson-
der waar van alle *Geloovigen*, volgens de af-
gekondigde oorlog in het *Paradys* door God
zelve. De waere *Geloovigen* hebben een
stryd met den *duyvel*, want wy en hebben den
stryd niet tegen *vleesch* ende *bloed*, maar tegen
de *Overheden*, tegen de *Machten*, tegen de *Ge-
welthebbers* der *wereld*, der *duisternisse* dezer
eeuwe, tegen de *geestelyke boosheden* in de *lucht*.
Dien *aards-vyand* van de waere *Geloovigen*
spand al zyn *krachten* in, om haar *afte leyden*
van den weg des levens, die de *Verstandigen*
na boven leidt, en het werk Gods in zyn ge-
boorte te *smooren*; dan zoekt hy haar eens te
brengen tot *vertwyffeling* aan zyn genaede,
of tot *bygeloovigheid*, of tot oprechting van
eige gerechtigheid; ja hy heeft duizend andere
vonden,

vonden, waar mede hy hen den weg ter Zaligheid zoekt *dwers* te maken en tot zonden te brengen. Nu doet hy hem gelegenheit tot zonden voorkomen: aan *Eva* steld hy de lustigheid van de verbodene boom voor: aan *Achan* houd hy voor de dierbaarheid van de verbannen roof: *David* doet hy de schoone *Bathseba* voorkomen, als zy haar wies: *Petrus* dreef hy na de zale van *Cajaphas*: dan *verduistert* hy eens het *verstand* des mensche, dat hy het *goede* en *quaede* niet behoorlyk kan onderscheiden, maar met zyne *wille* een verkeerde keure gaat doen: *De God* dezer eeuwen *verblind* wel de zinnen der ongeloovigen, 2 Cor. 4 op dat haar niet en bestraele de verlichtinge des 4 *Euangeliums* der heerlykheit *Christi*, die het beeld *Gods* is. Nu weet hy wederom op een behendige wyze de zonden in te geven, onder schyn van eerlyk, voordeelig en vermakelyk: op zulken verborgen wyse gaf hy in't 7ob. 13 *herte* van *Judas*, dat hy *Jesus* verraden zoude: zoo vervulde hy het *herte* van *Ananias*, dat hy den *Heiligen Geest* liegen zoude, en Aet. 5. 3 *onttrekken* van den prys des lands: dan zal hy zig wel eens veranderen in een *Engel* des *lichts*, als of hy des menschen *heyl* voor had, al zoude hy *God* daartoe tot getuigen roepen, gelyk hy *Eva* verleide. Gen. 3. 1-6. 3. Zy hebben

ook *stryd* met de *wereld*, zynde *wereld-gezinde* menschen, die *uit de wereld* zyn, en die *uit de wereld spreken*, en die *de wereld hoort*.

1 Job. 4. 5. Hebben ook *stryd* met de *wereld*, die haar aan boord valt, of door *menschen* van de *wereld*, die of door *beloften*, of door *dreigementen* haar tot godloosheit en ydele wandeling aan spooren; die haar *haeten*, lasteren ende vervolgen; want *Ismaël*, die na den *vleesche* gebooren is, vervolgt altyt *Isaak*, den zone der *beloften*, die na den *geest* gebooren is; of

1 Job. 2. 16. zy bieden haar aan *wereldsche* begeerlykheden, de *begeerlykheit der oogen*, de *begeerlykheit des vleesches*, en de *grootsheit des levens*. 1. Zy hebben ook *stryd* met haar eigen *vleesch*, het welk als een *vyand* van binnen is. De *aangeboorene verdorventheit* is een *verrader* in onze ziele, die met de *duyvel* en de *wereld* t' samenspand, om onze ziele te bederven;

Rom. 7. 5 de *bewegingen der zonden* wrogtten in onze leden, om de *doodvruchten* te dragen. Een *geelyk* werd verzogt, als hy van zyn eige *begeerlykheit* afgetrokken, en *verlokt* werd. Het *Jok* van de Heere *Jesus* is voor *vleesch* en *bloed* niet *aangenaam*; want dat eischt het *krucygen* van het *vleesch* met haar *bewegingen* en *begeerlykheden*: het *vleesch* heeft veel tegen de *weg* van het *Christendom*, dewyl het met

arbeid.

arbeid, moeite en stryd niet gedient is. In het bewandelen van den weg des Hemels bestryd het vleesch de Geloovigen veel; want het vleesch stryd tegen den geest, en de geest tegen het vleesch, en die twee staan tegen malkanderen. Nu wil het met haar dwaenze overleggingen en hoopte haer verbeffen tegen de kennisse Gods; dan weld het vleesch allerlei grouswelen en boosheid op, gelyk een bornput zyn water opgeeft, en gelyk een voortgedrevene zee slyk en modder opwerpt. 7. Byzonder was de Gemeinte van PERGAMUS in zulk een moeyelyk worstelperk, die boven de gemeene vyanden, nog moest stryden met valsche verleiders, die haar van de eenvoudigheid des Euangeliums zогten af te trekken; daar waren de Romeinsche Stadhouder, Heidensche Wysgeeren, die die de waarheid des Euangeliums dwaasheit agteden; quaadaardige Jooden, die moord en vervolging tegen de Gemeinte van Christus bliezen; behalven dat daar nog schuilde de verfocielyke ketterye der Nicolaiten, tot welkers last daarom Johannes leide, dat by hen de Throon des Satans was.

2. Deeze geestelyke vyanden moesten zy vellen en overwinnen. Het is een spreekwyze, ontleent niet alleen van 't geene in de Schermschoolen der Grieken, maar van 't geene in

Waarin de overwinning der Geloovigen bestaat.

alle *gevechten* gebeurt, 't welk altyt werd ge-
eindigt met de *overwinning* van de eene par-
tye, als 'er geen vergelyk tusschen beide
komt: in zodanigen *stryd* waren de Gelovi-
gen van *Pergamus* ingewikkelt, met hunne
vyanden onder het kruis-vaandel van de Vorst
van het heir des Heeren, de Heere Jesus, om
te *stryden den goeden stryd*. Wel is waar, dat
Christus door zyn *dood* en kragt van zyn ver-
diensten, alle die *vyanden* al heeft *overwon-*
Opeab. 5 *nen*: hy is de *Leeuw* uit de *stammen Juda*,
5. *die overwonnen heeft*. Daarom heeft hy de
gevankenisge *gevankelyk* *gevoerd*, en zyn *vyan-*
den agter zyn zegenwaegen als nagesleept,
Pf. 68. 19 toen hy overwinnende *in de hoogte is opgeva-*
Col. 2. 15 *ren*, dewyl hy met zyn *dood* te niete gedaan
Heb. 2. *heeft den genen die de magt des doods hadde,*
15. *dat is den duyvel*. Evenwel zo gehengt God
nog dat die *vyanden* de Geloovigen nog da-
gelyks *bestryden*; dies het haar plicht is die
vyanden te *overwinnen*, en haar t' onder te
brengen 't Is kennelyk, dat zoo lang de
Geloovigen in dit *traenendal* zyn, zy haere
vyanden niet t' *eenemaal* kunnen *overwinnen*,
maar dat zy geduurig nog bloot staan voor
haar aanvallen: maar Christus ziet hier a. op
een *OVERWINNINGE* in *hoope*, waar door de
Geloovigen die *zekere verwachtinge* schep-
pen

pen, dat zy haere vyanden eens *t' eenemaal* onder hare voeten zullen treden, volgens des Heeren troostryke belofte, *de God des vredes* Rom. 16.
zal den Satan haast onder uwe voeten verplet- 20.

teren. **B.** De Geloovigen *overwinnen* cok in 1 Job. 2
beginselen; want na dat zy hunne herten voor- 13. 14

bereid hebben door een vast en onverzettelyk *voornemen*, om onder de baniere van Jesus hunne *vyanden* te bestryden, met *opdraging* van haar zelve aan de dienst van Jesus, en met *afzweering* van de dienst des Satans, des werlds en van haar verdorven vleesch, en met *aanzegging* van den *oorlog*, en eeuwige *vyandschap* aan hen, zo *overwinnen* de Gelo-

vigen: *a.* Als zy *ontdekken* de laegen van haar *vyanden*: als de *Jooden* beraadslaagt hadden *Paulus* te *dooden*, zo wierd *haere laege Pau-* Act. 9
lus bekend: even zo werden zy wel outwaar 24.

de *listen* des Satans, des werlds, en van haar verdorven vleesch. Zoo waren de *gedachten* 2 Cor. 2
des Satans Paulus niet onbekent. *b.* Als zy *af-* 11.

weeren de aanvallen van haere vyanden, dat zy *niets* op haar *vermogen*; als zy edelmoe- dig de *aanvechtinge* des Satans *afslaan*, zondert dat zy haar ergens door laten *afschrikken* van haar weg na den Hemel, volgens de les van *Jacbus*, *wederstaat den duyvel en hy zal* Jac. 4. 7
van u vlieden. Als *Petrus* de Heere *Jesus*

zyn

zyn lyden zocht te ontraden, zeggende *Heere zyt u genadig; dit zal u geensins geschieden*, weerde de Heiland die verzoeking af, zeggende, *gaat weg achter my Satana, gy zyt my een aanstoot, want gy en verzint niet de dingen die Gods zyn, maar die der menschen zyn.*

Matt. 16 23. Als zy de zoete *aanlokfelen* des werelds veragten, kloekmoedig de *vervolging* en *smaad* des werelds ondergaan, en liever met *Moses* verkiezen de *smaadheit* van Christus, als alle de *rykdommen* en *eere* van een Konings Hof: als zy nog na *gunst* of *ongunst* van de wereld vragen, en alles wat de wereld geven kan, met voeten stooten; want *al wat uit God gebooren is, overwind de wereld*: als zy de *boze lusten* van haar verdorven *vleesch* afwyzen; nog na hare verborgene *begeerlykheden* luisteren. c. Als zy haar *vyanden afbreuk* en *schaade* toebrengen, en t' *onderbrengen*: als zy de *Satan* met zyn *eigen wapenen* wonden; even als David Goliaths hoofd met zyn *eigen zwaard* afhief; daar op ziet de taele onzes Heilands, sprekende van dien *sterkere*, die *den sterkgewapende overwind*, en zyn *geheele wapenrustinge*, daar hy op *vertrouwde*, neemt.

Luc. 11 22. Als zy door de *aanvallen* des Satans *nedriger* werden en *voorzichtiger*; die meer van Gods *invloeiing* leeren *afhangen*, en hem om zyn *bystand*.

bystand aanzoeken, gelyk Paulus, als God hem toegezonden had een *Engel des Satans*, die hem met *vuysten sloeg*, het maakte hem *nederiger*, dat hy zig niet zoude *verheffen*, en daarom als hy *bad*, dat God die van hem zoude *wegnemen*, zoo antwoorde hem Jesus, *myne genade is u genoeg; want myne kracht* 2 Cor. 12
word in zwakheit volbragt: zoo zal ik dan 9.
veel liever roemen in myne zwakheden, op dat
de kracht Christi in my woone. Als zy de *wereld* vellen, en haar eigen *vleesch* gevangen leiden; zoo *bedwong* Paulus *zyn lichaam*, en 1 Cor. 9
bragt dat tot dienstbaarheid. Als zy *doden ha-* 27.
re leden die op aarde zyn, haar vleesch kruyci-
gen met haar begeerlykheden, haare oogen en
handen, als die haar ergeren, uitsteeken en
afkappen. *d.* Als zy haar *vyanden* doen *wy-*
ken en vlieden; even als Jesus de Satan eens
overwon, als hy hem in de woestyne verzogt,
want als hy hem geduurig op yder verzo-
kinge had afgeslagen, doe liet de duyvel van Mat. 4.
bem af; en zoo overwinnen zy met volko- 11.
men nadruk, als zy volherden tot den einde Mat. 24.
toe; als zy getrouw zyn tot de dood, en op 13.
het einde van hun leven met Paulus kunnen Openb. 2.
zeggen, ik heb den goeden stryd gestreden, ik 10.
hebbe den loop geëindigt, ik hebbe het geloove be-
bouden: voorts is my weggelegd de Kroone der
Recht-

Rechtveerdigheid. Die nu op die wyze zyn vyanden *overwon*, kloekmoedig afwees de *Leere* en verleidinge der *Balamiten* en *Nicolaïten*, die beloofde J^hesus te spyzigen met het VERBORGEN MANNA:

Redenen I. Dog het komt niet van de *weerdigheid*
waarom van hunne *persoonen*, of hunne *overwinning*;
Jesus de want N. De *persoonen* zyn het *onweerdig* :
Overwin want N. De *persoonen* zyn het *onweerdig* :
waars zo zoo zeide de *verloorene Zoon*, *Vader ik heb-*
wilde *be gezondigt tegen den Hemel ende voor u*, ende
ontbalen. *en ben niet meer weerdig uw zone genaamt te*
Luc. 15 *worden.* 2. Hun werk van *overwinning* is ook
 21. zwak, en niet te *evennaeren* met de *Kroon*;
 wy moeten het met *Paulus* daar voor *houden*,
Rom. 8. dat het *lyden* dez^es *tegenwoordigen tyds* niet en
 18. is te *waardeeren* tegen de *heerlykheit* die aan ons
 zal *geopenbaart* werden. 1. Die *overwinnin-*
ge behaalen de *Geloovigen* niet door haar *ei-*
gen kracht, maar die is een *vrugt* van de *in-*
vloeyende en *helpende genade* van *Christus*;
 2 *Thess. 3* dewyl de *Heere getrouw* is, zoo wil hy de
 3. *zyne versterken*, en *bewaren* van den *boozen* :
 1 *Pet. 1. 5* zy werden door de *kracht Gods* *bewaard* door
 het *Geloove tot de zaligheid*; waarom zy ook
 God voor zyn *versterkende genade* danken,
 1 *Cor. 15* zeggende met eenen *Paulus*, *Gode zy dank*,
 57. *die ons de overwinninge geeft* door onzen *Heere*
Jesum Christum. 7. Behalven dat hunne

over-

Overwinninge oock onvolmaakt is, en met zonden bevlakt; trouwens alle onze gerechtigheden zyn als een wegwerpelyk kleed. Jef. 64. 6

2. Maar de waere *ridenen*; waarom Jesus zyn *Overwinnaars* op dat *VERBORGEN MANNA* wil onthalen; zyn *a.* Om dat die *Overwinnaars* zyn waere *Uitverkoornen*; Johannes zag eens een groote *schaere* van zulke *Overwinnaars*, *staande voor den Throon en voor het Lam*, *bekleet met lange witte klederen, en met palmtakken in hare handen*; en deze waren 't, *die uit de groote verdrukkinge komen: ende zy hebben haere lange klederen gewaschen, ende hebben hare lange klederen wit gemaakt in het bloed des Lams.* Die God nu heeft *uitverkooren tot zaligheit*, die wil hy hier in *genade*, en daar na in *heerlykheit* zyn gunst doen *smaken*: daarom zal Jesus op dien grooten *Gerigsdag* zeggen tot die gene die aan zyne rechterhand zullen staan: *komt gy gezegende myns Vaders, overft dat Koninkryk het welk is bereid is voor de grondlegginge der wereld.* Immers, die God te voren gekent heeft, die heeft hy ook te voren *verordineert den beelde zynes Zoons* *gelykformig te zyn, op dat hy de eerstgeboren zy onder vele broederen: ende die hy te voren verordineert heeft, deze heeft hy ook geroepen; ende die hy geroepen heeft, deze heeft*

Opseb. 7.

14.

Mat. 25.

34.

Rom. 8.

29. 30

D

hy

by ook gerechtveerdigt; ende die by gerechtveerdigt heeft, deze heeft by ook verheerlykt.

Rom. 8. 37. b. Die overwinnen, die zyn in Christus, en zyn op het aldernaauſte met hem vereenigt; die kunnen roemen met Paulus, in dezen allen zyn wy meer als overwinnaars, door hem die ons heeft lief gehad. A. De Overwinnaars hebben deel aan de dood van Christus; daarom werden ons de Overwinnaars zo beſchreven, dat zy den verklager van hare broederen overwonnen hadden door het bloed des Lams, haar leven niet lief gehad hebbende tot de dood toe. Zulke werden nu met het Hemelsche MANNA geſpyzigt; dat beveſtigt die Lofzang van die vier Dieren, en de vierentwintig Ouderlingen, zingende, gy zyt geſlachtet, ende hebt ons Gode gekocht met uwen bloede, uit allen geſlachte, ende taele, ende volke, ennatie: ende gy hebt ons onzen Gode gemaakt tot Koningen ende Priesteren. B. Die overwinnen genieten de krachtige voorbiddinge van Jesus; daar mede vertroostede de Heere Jesus Petrus, zeggende, *Luc. 22. 31. 32.* Simon Simon, ziet de Satan heeft uliede zeer begeert, om te ziften als de terwe, maar ik heb voor u gebeden dat uw geloof niet op en houde. Nu de zulke, voor wien hy bidt, brengt hy ook tot het volle genot van het Verborgene Manna; daarom zei-

de

de den Heiland in zyn Hoogen-Priesterlyk gebed, *Vader, ik wil dat daar ik ben, ook die by my zyn, die gy my gegeven hebt.* c. In de Overwinnaars woot Gods Geest; daarom zegt Johannes, *Kinderkens, gy zyt uit God, ende hebt haar overwonnen, want hy is meer der die in u is, dan die in de wereld is.* En geen wonder, want door hulp van die Geest, kunnen zy alleen de Overwinninge behalen: daar mede vertroostede God zyn Kerk by de Propheet Jesaia, zeggende, *als de vyand zal komen gelyk een stroom, zal de Geest des Heere de baniere tegen hem oprichten.* Alle die nu de die Geest hebben, krygen recht tot het genot van dit VERBORGEN MANNA, also die tot een onderpand van dat zoet onthaal aan hen werd geschonken; want in Christus werden zy verzegelt met den Heiligen Geest der belofte, die het onderpand is van onze erffenisse. De Geloovigen ontfangen den Geest der aanne- minge tot kinderen, door welken wy roepen, *Abba, Vader!* dezelve Geest getuigt met onzen Geest dat wy Kinderen Gods zyn. d. De Geloovigen behalen hunne overwinninge door de kracht van het bloed en verdiensten van Jesus; waarom wy lezen van die gene, die de Satan dag en nacht voor God aanklaagde, dat zy hem overwonnen hadden door het bloed

des Lams. Is nu die *Overwinning* een *uit-
werkfel* van zyn *verdienſten*, een ſtraal, die
van hem voortvloeit, zoo kan Jeſus niet an-
ders als die *Overwinninge* met zyn zegen en
gunſt bekroonen; waarom de Heere Jeſus
zoo menigmaal aan de *Overwinnaars*, die
tot den einde toe volherden, zulk een vol-
genot van het VERBORGEN MANNA in den
Hemel belooft: daar op zag de belofte van
Jeſus aan de Kerk van SMYRNEN, *zyt ge-
trouw, tot den dood, ende ik zal u geven de
Kroone des Levens.*

Openb. 2
10.

Toepas-
ſing.

Wie onzer werd niet vervoerd in verwon-
dering, over de weergalooze goetheit on-
zes Heilands, die met ons niet handeld als
harde en ſtrengere *Meesters*, die *maeyen* daar
zy niet gezaait hebben; die met *ſtraffigheid*
van hunne onderdanen eiffchen hunne ſchul-
dige *gehoorzaamheit*, zonder hen ooit het
minſte *bewys* van *goeddadigheid* te vertoonen;
maar die niet tegenſtaande onze *onweerdig-
heit*, onze *gehoorzaamheit* overvloedig wil
vergelde; en daarom hen belooft te *ſpyzigen*
1. Met zyn *Verborgene Manna*. Gewiſſelyk
een heerlyke *belooning*! een overdierbare wel-
daad! 't was wat groots, dat *Melchifedek*,
de Koning van Salem, en Prieſter des Aller-
hoog-

hoogsten Gods, den grooten *Abraham*, na het slaan van *Kedor-Laömer*, en de Koningen die met hem waren, te gemoet trok, en met brood en wyn verquikte: maar stemt toe, Geloovigen, dat het vry wat meer is, dat Christus Jesus, die meer is als *Melchisedek*, zyne *Overwinnaars* wil versterken met een veel *beter brood*, het VERBORGEN MANNA, dat de wereld het leven geeft; een *Manna*, dat zoo verre overtreft het oude *Manna*, als het lichaam de *schaduw*, en afgebeelde uitmunt boven zyn Schilderye: daar A. Dat *Manna* was een *stoffelyke* spyze, geschikt tot voedzel voor het lighaam, en onderhoudinge van dit *dierlyk* leven; daarom zeide Jesus tot de Capernaiten, *uwe Vaders hebben het Man- Job. 6. na gegeten in de woestyne, en zy zyn gestorven.* 49. Daar is Christus een spyze voor de ziel, waar door wy gevoed werden in de *hope* van het *eeuwig leven*; een spyze, die niet alleen de levendigen versterkt, maar zelfs de dooden levendig maakt, en die doet leven tot in alle eeuwigheit. In eeuwigheit zal hy niet wederom hongeren; *die tot my komt, en zal geensins hongeren, ende die in my geloofst, en zal Job. 6. 35 nimmermeer dorsten: ja hy zal in der eeuwigheit niet sterven*, volgens dezelve betuiginge van Jesus, *dit is het brood dat uit den Hemel Job. 6. 50*

nederdaalt, op dat den mensche daar van eete, ende niet en sterve. B. Het *Manna* was maar voor eenen dag: wierd het bewaart tot den morgen, het was *bedorven*; edog dit *Manna* is het minste *bederf* niet onderworpen; ja dat doet *stervelingen* zelfs in eeuwige *onverderf-lykheid* leven. C. Verdigten de Joden van dit *Manna*, dat het *allerlei smaak* hadde, en bequaam was *elks* begeerte te voldoen; maar dat mogen wy met recht van *Christus* zeggen, dat hy een *yders* gebrek vervult, *elks* begeerte verzadigt, en alle gelovige zielen verge-
noegt; want *Christus is alles ende in allen.*

Col. 3. 11

D. Die van het *oude Manna* at, *hongerde* wederom; edog door dit *Manna* werd den *honger* eeuwig *verzadigt*, als iemant door den *Geloove* dat heeft gesmaakt. Van dit *Manna* is waar, 't geen de Heere *Jesus* eens getuigde van het *water*, 't geen hy de zyne te drinken gaf, *zoo wie gedronken zal hebben van't water dat ik hem geven zal, dien en zal in eeuwigheit niet dorsten* maar het *water dat ik hem zal geven, zal in hem worden een fonteyne van water, springende tot in het eeuwige leven.*

Job. 4.
14.

E. Het *Manna* konde een *Israëliet*, als hy *gestorven* was, niet wederom ten *leven* herstellen: maar dit *Verborgene Manna* kan de *dooden* levendig maken; daar op zag de moed-
gevende

gevende taele van Christus, *ik ben de Opstandige en het Leven; die in my geloofd zal leven, al ware hy ook gestorven.* Job. 11. 25. F. Daar dat oude Manna bedorf; als de zon heet wierd, Exod. 16 smolt het; het kon niet langer duuren als eenen dag: daar is in tegendeel dit *Verborgene Manna geen bederf* onderworpen, maar geeft ook zelfs den zoetste en aangenaamste smaak aan de *hongerige* zielen in het Hemelsch *Canaan*. G. De *Israëlieten* die 't Manna hebben gegeten, zyn echter niet *alle* ingegaan in het *Beloofde Land*; maar die in *Egypten* geboren waren, zyn alle in de woeltyne *gestorven* uitgezondert *Josua* en *Caleb*; maar alle, die *dit Manna* eten door het *Geloove*, hebben recht tot dat Hemelsch *Canaan*. 2. Ziet gy op het *genot* 't geen *Jesus* beloofd van dit *Verborgene Manna*, zoo zal nog klaarder afsteken de *weergaloosheit* van deeze belofte: de *Heiland* belooft hier niet alleen eens te *proeven* van dit *Verborgene Manna*, maar hy zegt aan zyn *Overwinnaars* toe, dat hy hen van dat *VERBORGEN MANNA* zal geven te *EETEN*: hy had yder onzer van *honger* kunnen laten sterven, of hy had ons maar als *bonden*, een brokje van dat *Verborgene Manna* kunnen toewerpen, even als die *seventig koningen*, die onder de tafel met *afgehouwene*

Jer. 31
25.

duimen de kruimen oplazen; maar *Jesús* wil *zyn Overwinnaars* in OVERYLOED van dat *Verborgen Manna* op zyne genade-tafel opdissen tot hunne verquikkinge; hy dog *maekt de vermoede ziele dronken*, en *vervuld alle treurige zelen*. 3. Beschouwd gy die gene, die hen zo rykelyk wil *onthaelen* op dit *Verborgen Manna*, zo blinkt nog meer hun geluk door: die hen wil *geven* van dit *Verborgen Manna* te eeten, is de Heere *Jesús*, die Opper-gezaghebber van Hemel en van Aarde: het was wat groots voor ons geweest, dat die *hooge God* maar eens zyn oog op ons *doemweerdige* scephelen hadde laten vallen; maar wat is het niet vry wat groter voor de *Overwinnaars*, dat hy hen zelfs aan zyne *ruim-toegerichte* tafel wil zetten, en op dat ziel-verquikkend *Manna* onthalen. ó On-eindige eere voor stervelingen, dat de groote *Schepper* een nietig scephel, de *Opperhoofdige God* een arme aardworm zo hoog wil vereeren, dat hy met hem aan zyn ronde Tafel mag aanzitten, om zyn hart op te haelen aan zyn hemelsche *lekkernyen*! Hoe zeer was *Haman* niet in zyn schik, en hoe beroemde hy zig niet over die grote eere, dat de *Koninginne Esther* hem nevens de *Koning Ahasveros* genoodigt hadde tot de maaltyd,

welke

welke zy bereid hadde? zeggende, ook en *Esth. 5.*
heeft de Koninginne Esther niemant met den 12.
Koning doen komen tot de maalyd die zy bereid
heeft, dan my: ende ik ben ook tegen morgen
van haar met den Koning genoodigt. Maar
 hoe veel grooter stoffe van roem heeft hier
 niet een geestelyk Overwinnaar, dat de He-
 re Jesus, die grote Hemel-koning, voor hem
 zulken heerlyken maalyd bereid, en zulken
 gering scheptel met zyn *Verborgten Manna* vol
 op w.l. voeden en verquikken? 4. Neemt
 gy acht op de wyze, op welke hy dat *Man-*
na de zyne wil doen genieten; hy wil hen
 dat geven te eeten, buiten en tegen hunne
verdiensten; had Jesus met ons na verdienste
 willen handelen, zoo zoude hy voor ons
 een ysfelyk gerecht hebben toegerigt; hy zou
 ons met traenen-brood hebben gespyzigt, met *Klaagl. 3.*
bitterbeden hebben verzadigt, en met Alsem 15.
dronken gemaakt: ja hy had ons voor eeuwig
 kunnen doen smaken een vuurig draken-venyn *Deut. 32*
 en een wreet adderen-vergift; maar nu wil de- *33.*
 zen weldadigen Heere zulke doemweerdige
 scephelen het gericht hunner tafel vol vettig- *Job 36.*
heids maken, en hen onthaelen op de Konink- 16.
lyke lekkernyen van zyn VERBORGEN MANNA.
 Zalige dan, die haar hart zo mogen ophae-
 len aan het *Manna*, 't welk verborgen is, en

zoo rykelyk mogen Feeſteren aan zyn overzoet onthaal! laat de blinde wereld u al ongelukkig ſchatten, om dat gy moet miſſen hunne zondige en overdaedige *brasferjen*, en u moet te vreden houden met geringe ſpyze, maar zy zien niet, dat gy nuttigd een *zielvervrolykende ſpyze*, die zy niet en kennen, en dat gy op de maaltyd van Koning *Jefus* weid op het zielverluſtens-machtige *Manna* dat *verborgen* is, en dat gy in 't *verborgen*, tuſſchen *Chriſtus* en uwe *ziele* zoo te gaſt gaat op zyn lieffelyke *Hemel-banquetten*, waar voor gy de koſtelykſte *gerechten* des werelds niet zoud willen verruilen: wat dog zyn de aangenaamſte *lekkernyen* des werelds by het hemelſch *ziel-banquet* van dit *verborgen Manna*? by het *ſlagtvee* van de *ziel-verzadigende verdienſten* des Heilands? by het *gevoelen* van zyn gunſt, en by de verquikkende indagtigmakende genade zyn *Geefts*, die hy de zyne doet ſmaeken? niet meer gewiſſelyk als den draf der *zwynen* by het gemefte *Kalf*.

Vele beb-
ben niet
gegeten
het Ver-
borgen
Manna.

Zalige dan, die dit *Verborgen Manna* reeds door het *Geloove* hebben *geſmaakt*, en haar zelve op vaſte gronden kunnen verzekeren, dat ze daar mede vol op in 't *Hemelſch Canaan* zullen verzadigt werden! Maar helaas, hoe veel toonen met hun gedrag, dat ze nooit

nooit 1. Van dit *Verborgen Manna* van des Heilands *verdiensten* hebben *gegeten*? **N.** Immers veele hebben nog de minste *kennisfe* niet van dit *Verborgen Manna*: als de Israëlitē rontom hunne tenten het Manna zagen leggen, *w-sten zy niet wat het was*; maar zoo zyn 'er ook veele onder ons zoo genaamd Christendom, die de Heere Jesus, dat *Hemelsch Manna*, in zyn begeerlyke dierbaarheid, zielsverrukkens-machtige schoonheit, de genoegzaamheit zyn'er verdiensten, en de liefleykheit zyn'er genade nog niet eens *kennen*, wien de God dezer eeuwē de zinnen *verblind heeft*, *namelyk der ongeloovigen*, op dat ^{2 Cor. 4.} haar niet en bestraele de verlichtinge des *Euan-4* geliums der heerlykheit Christi, die het *Beeld Gods is*. 2. Daar van daan hebben zy ook geen begeerte na het *genot* van dit *Verborgen Manna*, hoe zeer men ook het zelve aan zondaars zoekt *aan te pryzen*; schoon de Opperste Wysheid haar dienstmaagden uitzend en hen laat *nodigen* tot zyn *toebereide tafel* op de *timmen der hoogten der Stad*; roepende: *Wie is slegt? hy keere zich herwaards: tot de* ^{Spreuke 9. 3-5.} *verstandeloozen* *zeit zy, komet, cetet van myn brood, ende drinket van den wyn dien ik gemengt hebbe.* Zy blyven gansch *lusteloos*; 't is even of men hen een *spreukje* of *verdigtzel*

zel verhaalde : men zoude het , zondaars , byna uit uw *gelaat* kunnen leezen , dat 'er nooit iets minder van u is *begeert* geworden , ja dat gy niet eens gelooft , 't geen men van de *voortreffelykheit* van dit *Verborgten Manna* aan u voorstelde ; de meesten onder u leven als het domme Vee , niets minder denkende , dan aan dat overkostelyk MANNA , zonder welkers genot uwe arme en gebrekkelyke zielen voor eeuwig zullen moeten *versmagten* , zonder ooit haar gebrek *vervult* te krygen : uwe *gedachten* laat gy niet hoger vliegen als over het *dierlyk* streelen van uwe uiterlyke zinnen ; hoe zoude het anders mogelyk zyn dat zulk een aangenaam MANNA , en zoodanige *volheid* van *zielen-spys* , u zoude werden *aangeboden* , en uwe herten daar door zig niet zouden laten inneemen , maar al even koudt en ongevoelig onder de kragtigste aanpryfsing zoude blyven ? 3. Hoe vele hebben een *afkeer* van dit *Verborgten Manna* ? even als het *ondankbaar* *Israël* een *walge* stak van dat *Hemelsche brood* ; zy vinden geen *smaak* in zyn *verquikkelyke verdiensten* , nog in de zoetheit van zyn *gemeenschap* : *Israël* , in de woestyne , verkoos het vleesch en ajuin van *Egypten* boven dat wonderbaar *brood* der *Engelen* , waar uit zo veel *voedzel* en zoetheit was

was te halen: zo hunkeren ook veele na de vleesch-potten en draf des werelds; de elendige *schepsel-smaak* heeft de smaak der waaragtige *zielen-spyse* ten enemaal *vervalscht* en verdorven, en daarom beminnen zy met *Ezau* de vettigheden van de aarde boven het *Recht* der *eerst-geboorte*; zy maken geen werk van eenige andere *spyse*, dan die den buik vuld; in het overdadig genot van *vleeschelyke* wellusten baden zy hen daegelyks, zeggende; *laat ons eeten ende drinken, want morgen ster-* I Cor. 15.
ven wy. 32.

En geen wonder, dat veele van dit **VERBORGEN MANNA** nog niet hebben **GEGEETEN**. a. Zy hebben geen regt *gezigte* gekregen van hun allenthalvige gebrek. b. Zy *vergaepen* zig aan verkeerd *voedzel*; zy zyn *verflingert* op *eigen gerechtigheid* met de *Joden*; zy hebben hen veraast aan *ydele inbeeldingen*, dat zy reeds zyn *verzadigt*; een *verzadigde ziele* *vertrced* de *honingzeem*; zy hebben zig vergast aan de zonden, die zy als een *zoete beete* onder hunne tonge *verbergen*; Job 20.
ja zy hebben hen verbrast aan een *ydele* **wereld**; en daarom *walgen* zy van dit *ziel-banquet* van het *Verborgene manna*, en vinden daar zo weinig smaak in, als in *het wit des doyers* *zonder zout*. c. Zy *openen* niet de mond
des

62 Het VERBORGEN MANNA

des Geloofs, waar door men dit VERBORGEN MANNA alleen kan nuttigen; zy vertoonen niet aan de Heiland hunne ledige ziels-wens-
Ps. 81. 11 schingen, volgens zyn last, *doet uwen mond wydt open, ende ik zal hem vervullen.* d. Zy missen een gezont gebemelte, dat voor zig de spyze smaakt; zy hebben geen onderscheidend oordeel, om dit zoet manna van alle andere verderfelyke spyzen te onderscheiden; en daarom kunnen zy ook geen smaak en genoeg vinden in dit verborgen manna.

Overtuiging dat vele ook hare vyanden niet overwinnen. 2. Ja zou het daar niet van daan komen, dat deze niet tragten hunne geestelyke vyanden te overwinnen; want de weg tot het genot van dit verborgen manna is alleen voor de stantvastige Overwinnaars geopend; die het drievoudig heirleger der duisternisse bestryd, en die booze vyanden onvertsaagt het hoofd bied tot aan het einde, die werd alleen toegelaeten tot het nuttigen van dezen vetten disch, dit verborgen manna; maar helaas! hoe weinige kunnen zig met recht tellen onder de Overwinnaars van duivel, de wereld, en haar eigen verdorven vleesch! want

Vele voeten geen sryd met hunne vyanden. 3. Kan ooit iemand wel hoope scheppen, dat hy zyn vyanden zal overwinnen, als hy zig met hen niet heeft gemengt in den Stryd, welke onder het bloed-vaendel van de Heere
 Jesus,

Jesus, die Vorst van het heir des Heeren, werd gevoerd? *a.* Veele nu *befstryden* hunne *vyanden* niet, maar leven in vrede met de Satan, de wereld, en haar eige vleesch; 't is alles by hen in *diepe ruste*, meenende dat het *zalig* werden niet *moeyelyker* vald, als na dat iemand dat *moeyelyk* neemt, en dat 'er geen *Stryd* is, als die den mensch *zig zelven* aandoet; en daarom hebben zy geen *bekommerenis* voor *vyanden*, en houden alle *aanvegtin- gen* voor *kleinwetentheit*, *inbeelding*, en *melancoly*; zy hebben geen *vrees*, dat zy door de zonden zullen overmeestert werden, maar vleijen zig dat zy hen daar tegen wel zullen kunnen hoeden: als u iemant eens zeide, dat uw herte was een modderpoel van allerhande *grouwelen*, en dat gy tot die nog zult uitspatten, gy zoud daar over *gemelyk* worden, en wel zeggen met *Hazaël*, als hem de Pro- phet *Eliza* voorzeide zyn gruwelyke *wreet- beden* die hy aan Israel oeffenen zoude, *ben* ^{2 Kan. 8} *ik dan een hond, dat ik diergelyke boosheden* ¹³ *doen zoude?* Zy zyn het volk tot *Lais* gelyk, *stil* en *zeker*, die van geen *vyanden* wisten; zo zyn zy ook *zeker*, met die geruste te *Zi- on*, als of zy met de Satan en de zonde een *verbond* en voorsigtig verdrag hadden aan- gegaan: en wat wonder, zy zyn *vrienden*
van

van de wereld, de zonde en de Satan; zy behooren tot *het zaad der Slange*; dewyl dan de *sterkgewapende* by den zodanigen zyn hof heeft *ingenomen*, wat wonder, dat daar alles in *vrede* is? *b.* ja veele zyn *onwillig* tot dezen *Stryd*; weinige zyn 'er onder ons Christendom; die zig met de *Wetgevers* van *Israel* *vrywillig aanbieden* t t den *Stryd*, om hunne *vyanden* te beoorlogen; en tot den bloede toe tegenstaan; de meeste blyven met de *onwilligen* t' huis; met *Gilead* blyven zy aan gene zyde der *Jordane*; ze zyn de *Rubeniten* gelyk, die bleven zitten *tusschen de stallingen*; hoorende liever de bleetinge der kudde, als dat ze tot de oorlogen des Heeren zouden optrekken; met *Aser* zitten zy aan de *zeehavens*; met *Meros* komen zy niet op tot den *Stryd des Heeren met de helden*; in plaats dat zy de *wapenen* zouden opnemen tegen hunne *vyanden*, schrikken zy voor desen oorlog, en willen liever *dienstbaar* blyven *leggen* onder de heerschappye van de zonde, van de wereld, en van het overheerschend geweld van den Duivel; en daarom zenden zy liever *Gezanten* uit, terwyl hunne *vyanden* nog verre syn, en *begeeren* 't gene tot *vrede dient*, want *haar land werd gespyzigt van des Konings land*: zy vreezen, dat zy by desen

Luc. 14.
31.

Act. 12
20.

fen oorlog verliezen zoude het voordeel, eere en wellusten van deze wereld, of wanhoopende van de overwinninge, geven zy liever hen zelve op genade of ongenade aan hunne vyanden over, en beswyken uit lafhertigheid, zo haast zig den vyand opdoet; voor de minste tegenstant vreezen zy; een enkel dreigement, een enkel zuur opslag der oogen van deze of gene aanzienelyke na de wereld, heeft kracht genoeg om hen te vellen, alker zy den stryd eens hebben aangevangen.

Jos. 9.
24. 25.

c. En zo sommigen al schynen tegen hunne vyanden te stryden, zoo is het evenwel de rechte stryd niet, waar in zy hen oeffenen:

Vele hebben een verkeerde stryd.

1. Want zy bestryden niet alle hunne vyanden; zy gaan alleen tegen eenige openbaere zonden, die anderen in 't oog lopen, en die hen hun eere en achtinge by anderen zoude doen verliezen; maar geensins gaan zy tegen hunne verborgene en lieve troetelzonden, maar die verbergen zy als een zoete beete onder hunne tonge. 2. Of zy voeren een stryd tusschen hun vleesch en hunne ontwaakte consciencie; zy zouden wel deze en gene zonden volbrengen, haar lust is 'er groot genoeg toe, maar hun consciencie schrikt hen tegen hun wil en dank van die zonde af, door voorhouding

ding van de al te groote *grouwelykheit* des zelts, of van de *vreesfelykheit* van de *straffe* en verdoemenisse, welke daar op volgen zal; even als een quaaddoender de *grouwelyke* schelmstukken nalaat uit vrees voor het *wereldlyk Gerichte* van de Overheid. 3. Of zy ondervinden een *stryd* in hun herte, daar de duivel met zig zelve *oneenig* is, daar de *eene* begeerlykheit den oorlog voerd tegen een *andere* begeerlykheit, wie de *voorrang* en *meest* haar wil zal hebben; zoo legt de *gierigheid* en *hovaardye* in onbegenaedigden dikwils met malkanderen *over heop*. 4. Of zy hebben deze of gene menschen tot hunne *vyanden* gekregen, en leven in *oneenigheid* en twist met hunne evennaasten. 5. Of zy voeren een *stryd* voor de *vyanden* van Christus, tot *verweering* van haar snoode lusten en *begeerlykheden*; die *pleiten* voor hun zonden, en voor *Baal twisten*; die aangaan tegen de *kloppingen* van haar *eenig sins* ontwaakt geweten, en die overtuigingen dapperlyk bestryden en zoeken te verdooven, om niet geschud en ontroerd te werden over haar *valsche* gronden, waar op zy hun *hoope* der Zaligheid gaan bouwen: wat *tegenweer*, list en geweld doen niet meenige mond Christenen, om af te keeren de *pylen*, die de Heere Jesus door

Richt. 6.
21.

de *strydbooge* des Euangeliums in hun herte heeft geschooten, om die te *wonden*, dat zy in *gezigte* van hunne naere en *verloorene* staat mochten uitroepen: Heere Jesus, *gy hebt my overriedet, ende ik ben overriedet geworden, gy zyt my te sterk geweest, ende hebt overmocht.* Jc. 20.7

6. Of zy waren een *oorlog* tegen Godzaligen; zy konden niet verdragen, dat door hun *godvruchtig en voorbeeldig gedrag* hunne *conscientie* werd ontroert en gequast, en daarom *bestryden* zy hen met hunne *lasteringen, listige lagen, beschimping en vervolgingen*; zy hebben zulken *bitteren haat* tegen haar opgevat, dat zy geen een Godzalige onder hen zouden *overig* laten, indien zy zulks in hun *magt* hadden, maar jaagde haar allen den *Landen* uit. 7. Waren 'er *geene*, die zelfs God *beoorloogden*; en hem van zyn *Throon* willen *banen*; even als *Abfalom*, die zyn *Vader* van zyn *Throon* schop- 2Sam. 15
14.

te, zeggende, *laat ons zyne banden verscheuren, en zyne touwen van ons werpen*; met Ps. 2. 3

hunne *stoute* en *verhevene Zonden* strekken zy *tegens God* hunne *hand* uit, en *tegens den Almachtingen* stellen zy zig *geweldelyk* aan; zy *loopen tegens hem aan met den hals, met hunne dikke verhevene schilden*, volgens de woorden van den *Man Gods* Job.

*Kenteken
nen van
de ware
stryd.*

Wilt gy weten, of de *stryd*, welke gy voorwend te hebben, de *waere stryd* is, waar op de *Overwinnige* volgt, zoo vraagd eens uwe Ziele: 1. Of gy voor den *aanvang* van die *stryd* gelooft hebt, dat gy waard *gevangen* des Satans, en *geboeit* lag aan de *ketenen* der zonden, en dat gy zag het groot *gevaar*, waar in gy was, zoo lang gy in de *strikken* uwer vyanden lag, ziende tegen u als een *rebel* de schrikkelyke *toorn* Gods ontstoken, en de muil der helle voor u open, om u levendig te verflinden? en daar op met die *banden* zyt *verleegen* geworden, en *bezwaaard* daar over met Paulus hebt gezugt, *Rom. 7* *ik elendig mensche, wie zal my verlossen van*
24. het lichaam dezès doods? ja of gy in weerzin van de wreede *slavernye* uwer vyanden ernstig God hebt *gesmeekt* om verbreekinge van die naere *boeyen*, en daar op hun dienstbaarheid hebt afgeschud, zeggende tot de zonden *heenen uit, heenen uit*: dit gaat dog zeker t'samen, dat, zoo lang een uiterlyk *be-lyder* niet en ziet dat hy elendig legt gekluifert aan de ketenen der duisternisse, en daar over niet bekommert is met ernstige *worstelingen* om ontbindinge van die ketenen, hy geen *stryd* tegen hen zal voeren, maar in vriendschap met hen zal blyven leven; maar

Jes. 30
22.

zoo haast erkent hy niet, dat hy zoo *elendig* gevangen legt aan die wreede *boeyen* van de *Satan*, de *zonde*, en de *wereld*, of hy houdt die voor zyn *vyanden*, en begint haar te *bestryden*. 2. Onderzoekt ook eens uw herte, of de *stryd* die gy hebt, gegrond is op de *verzoeninge*, die gy gemaakt hebt met God in de *offerhande* van zyn Zoon? 'is 'er dit de *grondslag* van, dat gy door het GELOOVE de *sterkte* van de Heere Jesus had *aangege-*
pen en *vrede* met God had *gemaakt*? kond gy *Jes. 27. 5.* opregtelyk voor God betuigen, dat gy den *Satan*, de *wereld*, en uw verdorven vleesch den *oorlog* hebt *aangezegt*, zoo haast gy de *wapenen* tegen God afleide, en met uw *Mae-*
ker wierd bevredigt? is hier op uw *stryd* ge-
 bouwt, zoo hebt gy de *rechte stryd*, die met *overwinninge* zal bekroont werden; want dit is onafscheidelyk aan malkanderen vast, dat zo lang een zondaar met God niet *verzoend* is, hy zoo lang blyft een *vriend* van die *vy-*
anden Gods; maar zo haast maakt een ont-
 waakt zondaar geen *vrede* met God, en gaat over onder de baniere van de Heere Jesus, *Jes. 26.*
 schryvende *met zyn hand*, dat *hy is des Hee-*
ren, of hy verklaart alle de *vyanden* Gods en *Jes. 41.*
 zyns Zoons, voor *zyne vyanden*. 3. Toetst
 eens uw herte, of gy wel een *stryd* hebt tegen

alle uwe vyanden: daar iemand oprechtelyk de zonden bestryd, daar kant hy zig aan tegen alle zonden: zulk eene kan met David
 Ps. 119. zeggen, ik hebbe alle uwe bevelen, van al-
 28. les, voor recht gehouden: maar allen valschen pad hebbe ik gehaat. Hy stryd niet alleen tegen grove zonden, die het licht der natuure zelfs verfoeit, maar hy is ook tegen de minste zonden vyand: als David maar een slippe
 1 Sam. 23 van Sauls mantel had afgesneden, sloeg hem
 6. zyn herte daar al over. 4. De waere stryd heeft een goede uitkomst, en behaalt de overwinninge; schoon een waere Stryder eens gewond werd en ter nedergeworpen, zoo laat hy zig niet geheel vermeesteren, maar hy staet wederom op; de Rechtveerdige, als hy valt,
 Ps. 37. 24 zoo en word hy niet wechgeworpen, want de Heere ondersteunt zyne hand: eindelyk krygt hy de overhand, door de ondersteunende hand van Christus: die Christi zyn, hebben
 Gal. 5. 24 het vleesch gekruist met de bewegingen en begeerlykheden.

Overtuiging dat ziele deze waere Strid nooit hebben overwonnen
 Als gy uw zelve onder Gods alziende oog met deze bewezen van de waere stryd eens wilde vergelyken, zoud gy deze proef dan wel kunnen uitstaan? 1. Immers hebben de meesten de stryd tegen hunne vyanden niet be-
 wonnen uit zulken gezigte van hunne elendi-
 ge

ge *slavernye*, en het groot *gevaar*, waar voor zy bloot leggen; vele gevoelen niet de naere banden van die wreede *dienstbaarheid*; zy vleien haar zelve, dat zy nog *vry* zyn, en zouden wel verwaandelyk zeggen met de *Phariseen*, wy zyn *Abrahams zaad*, ende en *Job. 8.* hebben nooit iemand *gedient*, hoe zegt gy dan, *33.* gy zult *vry* worden? Als wy u zeggen, dat gy *slaven* zyt der *zonden* en des *Satans*, zo ryft 'er een heimelelyke *tegenspraak* op in uw herte, wy zyn *Abrahams zaad*, wy zyn *gedoopte Christenen*, *Ledemaeten* van de *Keik*; wy hebben nooit aan iemand *dienstbaar* geweest, waarom zegt gy dat wy *slaven* zyn? daarom zyt gy ook met die *dienstbaarheid* niet eens verlegen, dat gy die zoud *bezigteten*: waarlyk als iemand gevangen genomen werd van den *Turk*, of op de *galereen* werd gezet, hoe menigen *zucht* en *steen* bezemd hy daar over niet uit? hoe menigmaal *roept* hy daarover niet uit, ach, dat ik *vry* was! en zult gy niet betreuren uwe *slavernye* onder *Jer. 9. 6.* de *dienst* der *zonden* en des *Satans*, om te zeggen, *wat heb ik gedaan?* daar van daan komt het, dat gy, uit *overtuiging* van de *gevaarlykheit* der *vriendschap* des werelds, des *Satans* en des *vleesches*, die vorige *vriendschap* niet afgezworen, en haere banden niet

Ps. 36. 5. hebt *afgeschud*; gy wilt het *quaede* niet ver-
 Hof. II. 7 werpen, maar blyft nog al hangen aan de *af-
 keeringen* van God; gy *staat* geen zonden *te-
 gen*, maar *verwoest* dikwils uw consciencie,
 zoo dat zé naauweliks over de *zwaerste*
 zonden eenige kloppingen krygd; die uwe
consciencie door *gewoonte* van *zondigen* zoo
vereeld, dat ze zonder eenige tegenstant van
 hun herte, tot allerhande *grouwelen* uitspat-
 ten. 2. Kond gy ook oprechtelyk betuigen
 dat de *Satan*, de *wereld*, en uw *vleesch*, u-
 we *vyanden* zyn geworden, als gy aan de
 Heere Jesus de *band* gaf, en u onder zyne
baniere liet aanschryven? immers erkennen
 veele uwer de *zonde* niet voor uwen *vyand*,
 want gy onthaalt ze te lieffelyk, en zyt te
 zeer verlekkert op de zoetigheden, die de
 inwoonende zonde aan het vleesch opdischt;
 was het anders, zoo zou het niet alleen tot
 uw *smerte* wezen, maar ook tegen uw *wille*,
 als gy u door de zonde zag gewond, dewyl
 gy u met niets minder kunt *vereenigen*, als
 met dien huis-vyand, de inwoonende *zonde*.
 Kond gy wel in oprechtigheid voor den Hee-
 re betuigen, dat gy de wereld houd voor uw
vyand, om dat haar *vriendschap* een *vyand-
 schap* tegen God is? zegt my eens, met wie
 dat gy het houd? wie acht gy voor uwe
 vrien-

vrienden in de wereld? houd gy daar voor wel de *God zaligen*, die by de wereld meest veracht zyn? hebt gy met opzegginge van uw *riendschap* en achtinge aan de wereld, liever met *Mozes* verkoozen, met het volk Heb. II. Gods *kwalyk* gehandelt te worden, dan voor ee-^{25.26} *nen tyd* de *genietinge* der zonden te hebben: *achtende* de *versmaadheit* Christi meerder rykdom te zyn, dan de *schatten* in *Egipten*: want hy zagb op de *vergeldinge* des loons. Haat gy de *wereld*, en die uit de wereld zyn, en moet gy daarom gaan voor *styfhoofdige*, *eigezinnige* en die *uw wereld* niet verstaat, om dat gy tegen de *wereld* en haar zonden zyt *aangekant*? hebt gy ooit de *Satan* voor uwen *vyand* verklaart? zoud gy u dan wel zoo *zotvoerig* van hem laten *gevangen houden* tot zynen wil-^{2 Tim. 2.} *le*? ó *Genadeloozen* zondaar! op alle deze^{26.} voorgaande vraegen kond gy geen JA antwoorden, uw *gedrag* zou uw *zeggen* tegen spreken. 3. Waar *befryd* gy *alle* zonden? gy moogt *bevegten* de zonden die u *nadeel* na de wereld zoude kunnen *aanbrengen*; of zonden, waar by gy u *veracht* zoud maken by de *wereld*, of die gy wegens *ouderdom* niet meer kond plegen, maar gy zyt geen *vyand* van uw *lieffte* zonden geworden, maar wilt u daar *steeds* mede *bezoetelen*. 4. Wat

is de uitkomst van uw *stryd*? behaalt gy de *Overwinninge*? immers een *waarachtig* *stryder overwind* eindelyk alle tegenstand, en laat zig door *niets*, zelfs niet door zyn *eigen zonden* en zwakheden van den *stryd* afschrikken: *het vleesch begeert tegen den Geest, ende de Geest tegen het vleesch, ende deze staan tegen malkanderen*; dit zal klaarder blyken: 2. Als wy wat nader willen naspeuren het *gedrag* van die gene, die hunne *vyanden* willen *overwinnen*.

Overtuiging van vele die niet overwinnen. a. Waar *bied* gy uwe *vyanden tegenstand*? gy laat toe, dat de *Satan*, de *God* dezer *eeuwen* in u werkt, als hy gewoon is te doen in de *kinderen der ongehoorzaamheid, die verlooren gaan*. In plaats van zyn *verleidingen* af te slaan, zo volgt gy die gretig op; zyn *minste verzoeking*e kond gy dikwils niet *afkeeren*; een *zuur gezicht* wederhoud u wel van het betragten van uw *pligt*; de *minste engte* is bequaam u te doen dienen van *leugen* en bedrog, om 'er u *uit* te *redden*; een *oneffen woord* kan u in *verbolgentheit* tegen uwe *naasten* doen opstuiven; de *lonken* van eene *ontuchtige vrouw* heeft krachts genoeg, om uwe *vuile lusten* te ontsteeken; gy gaat, met dien *onbezonne jongeling*, *baar straks achter na*, gelyk een *os ter slachtinge* gaat, ende gelyk

een dwaas tot de tuchtinge der boeyen, tot dat hem de pyl zyne lever doorsnyd; gelyk een vogel zich haastet na den strik, ende niet en weet dat dezelve tegen zyn leven is. Waar bied gy het vleesch, of de inwonende zonden tegenweer? volgt gy niet aanstonds de zonden in; menschen, die hun geest niet wederhouden konnen, en daarom zyn zy als een opengebrooken *Sprenke* Stad zonder muur: en toont gy zo niet, dat ^{25. 28.} gy dienstknechten zyt der verdorventheit, want ^{2 Pet. 2} van wien iemand overwonnen is, dien is hy ook ^{19.} tot een dienstknecht gemaakt. Waar zoekt gy de bedrieglyke wereld af te keeren? blijft gy niet gerust in de schoot van die verleidende *Delila* slaepen; in plaats van de verzoekingen van de zondige wereld kloekmoedig af te slaen, zoo volgt gy die veel eer in, en wandelt na de begeerlykheit der oogen, na de begeerlykheit des vlesches, en na de grootsheit des levens, ^{1 Job. 2. 16.} welke niet is uit de Vader, maar uit de wereld: ja spand gy niet veel eer met de wereld aan, om Gods volk te beschimpen en te vervolgen, even als *Pekah*, de zoone van *Remaliah* t'lamenspande met *Resin*, de Koning *Syrien*, om *Jerusalem* te benaeuwen, daar ^{Jes. 7. 1.} hy zyn broeder *Juda* moest geholpen hebben om den *Syrier* te bestryden, den erf-vyand van *Jacobs* nakomelingen. b. Zoo gy uwe vyanden

anden had *overwonnen*, zoo zoud gy hen eenige *schaede* hebben toegebracht; maar waar hebt gy de *zonde*, of de *wereld*, of de *Satan* de minste *afbreuk* toegebracht? hebt gy nog wel een *zondige* verdorventheit of begeerlykheit t' ondergebracht? en schoon gy al mogt schynen *eenige zonden*, waar aan gy te voren verslaapt waard, te laten, zo is dat geen teken dat gy die *overwonnen* hebt; want uwe jaren *verhinderen* u mogelyk de *zonden* als voorheen te dienen, of u zyn benomen de *middelen* of *gelegentheden* om tot die ongerechtigheden uit te spatten. c. Waar *overwind* gy uwe *vyanden* door hen t' onder te brengen? in plaats dat gy hen zoud *overwinnen*, zoo

Rom. 12.
21. laat gy zelfs u van hen *overwinnen* en gevangen wegvoeren, dat gy *van het quaad* werd *overwonnen*. d. Waar toond gy te *overwinnen* door tot den einde toe *uit te harden* en staande te blyven? Vele uwer hebben hunne *vyanden* wel eens *beginnen* te *befstryden*, maar op de minste tegenstand hebt gy de wapenen weggeworpen, en u op de vlugt begeeven; gy wierd wel scherp overtuigt voor een *tyd* lang; gy schreeuwde uw *ongeluk* wel zoo beklagelyk uit, dat waere begenadigden hope schepten, dat gy als *ontwaakt* uit hunne *strykken*, onder de baniere van Jesus zoude over-

overkomen; maar helaas! uwe overtuigingen zijn overgegaan, gy hebt uwe handen van de ploeg wederom te rug getrokken, en uit den *stryd gescheiden*; met den Geest hebt gy begonnen, maar met het vleesch voleindigt; is u niet overgekomen dat oordeel, 't geen de Heiland eens voorstelde aan de Phariseen, *wanneer de onreine geest van den mensche uitgegaan is, zoo gaat hy door dorre plaatsen, zoekende ruste, ende en vind ze niet: dan zegt hy, ik zal wederkeeren in myn huis, van waar ik uitgegaan ben, ende komende vind hy het ledig, met bezemen gekeert, ende versiert: dan gaat hy henen, ende neemt met hem zeven andere geesten, boozer dan hy zelve, ende ingegaan zynde, woonen ze aldaar, ende het laetste des zelve mensches word erger dan het eerste. Gewisselyk zyn deeze in een gevaarlyke staat, dewijl zy met de honden wederkeeren tot haar* Gal. 3. 3.

haar eigen uitbraakzel, en met de gewasfene Mat. 12. 43-45.

zeuge tot de wenteling in het slyk. 2 Pet. 2 22.

En waar komt het dog van daan, dat *er* Oorsaken *zoo weinige hunne vyanden overwinnen?* waarom

1. Het komt veele daar van daan, dat zy *dezen sryd onbedachtelyk hebben aangevangen.* zoo weinige hunne

2. Zonder dat zy eens zijn nedergezeeten, en *bedaaldelyk hebben overwogen, of de gemeenschap aan dit Verborgten Manna hen wel zo* vyanden overwinnen.

veel

veel *weerdig* was, dat zy daarom, onder een geheele *afzweering* van hun zondige levens-cours, en onder een *vrywillige afstand* en opzegginge van den dienst des *Satans* en der *zonden*, tot de *dienst* van de Heere Jesus wilden overgaan: wat zou hen dan noodzaken om hun *vyanden* te *overwinnen*? 3. Zy hebben niet eens by haar zelve bezettelyk *beraadslaagt*, of zy wel *macht* genoeg hadden, om met hope van *overwinnige* te *ontmoeten* die sterke *vyanden*, die tegen hen *aanquaemen*; zy hebben hun eigen *onmacht* nog niet leeren kennen, om die *stryd* te *ondernemen*, maar willen alles in *eigen krachten* verrichten; zy *beloven* wel als een *gemeene waarheit*, dat den mensch *onmachtig* is geworden ten *geestelyken* goede; maar als het voor haar zelve op de *oeffening* aankomt, dan toonen zy dat ze groote gedachten hebben van haar *krachten* en *sterkte*, om hunne *vyanden* te *konnen vellen*; zy nemen dikwils *groote dingen* voor, zonder eens *alvorens* de *kosten* te *overrekenen*, en wel te bedenken, dat zy met haar voeren een *bedenken des vleesches*, 't welk

Rom. 8.7 *vyandschap tegen God is*, en dat zich *de Wet Gods niet onderwerpt*, ja ook *niet en kan*, en dat zy haar zelve bedriegen, meinende *iet te*

Gal. 6.3. *zyn*, daar *zyniets en zyn*: geen wonder, dat

dat zy dan op den aanval van de Satan, de wereld en haar eigen verdorvenheit *gewond* werden, en als haar prooije gevangen werden weggevoerd. 2. Daarenboven zy *zien aan* tegen den *arbeid* en *moete*, die daar aan valt is, als tegen het *uitstrecken der oogen*, het *afbouwen der handen en voeten*, het *dooden van de leden die op aarden zyn*, het *verloochenen van zig zelven*, het *opnemen van zyn kruis*, en het *uitwerken van zyn zaligheid met vreezen ende beeven*: konden zy met *wenschen* hunne *vyanden overwinnen*, zouden zy wel lust hebben in het *eeten* van dit VERBORGEN MANNA, maar dat zy daarom zouden moeten *stryden*, zoo dier staat hen dat *Verborgene Manna* niet aan; niet ongelyk dien aardsgezinden *Jongeling*, die na den *weg ten eeuwigen leven* gevraagd hebbende, *bedroeft henen* *ging*, a's hy uit Jesus verstaan hadde, dat hy, om ten *leven* in te gaan, alle zyne *rykdom* en *goederen* moest *verlaten*, en Jesus *navolgen*. Daar heerscht in onbegenadigden een diepgewortelde *inbeelding*, dat zy wel met Jesus *gemeenschap* konnen krygen, schoon zy nocit zulken *tegenstant* gedaan hebben; zy zien het *beftryden* van haere *vyanden* wel aan als een goede en nuttige *betrachting*, maar niet als *volstrekt* en *algemeen* NOODIG voor ieder

Mat. 19
16-22.

ieder een, om *deel te krygen* aan dit VERBORGEN MANNA. Men denkt dat het alleen de *Leeraeren* en eenige *droefgeestige* menschen zyn, die den weg na den Hemel *moeyelyk* maken, daar Gods Woord duidelyk leert,

Matt. 7. *dat de poorte enge is, en de weg nauw, die tot*
 14. *het leven leid; dat men moet stryden om in te*
Luc. 13. *gaan door de enge poorte, en dat, indien ook*
 24. *iemand stryd, hy niet en werd gekroont, zo hy*
2 Tim. 2. *niet wettelyk heeft gestreden.* 3. Zou dat ook
 5. niet wel een *reden* wezen, waarom 'er zoo veele zig niet kunnen tellen onder deze *Overwinnaars*, om dat zy hen *vergaepen* aan een *verkeerde Vrede*; in die staat, waarin zy leven, bevinden zy *ruste*; dewyl nu die *vrede* onder het *vrye* genot van zyn vleeschelyke *vermaekelykheden* aangenaam en lieffelyk is, geen wonder, dat zy dan geen *lust* hebben, om tot het *strydperk* van het Christendom over te gaan, waar mede hunne *vrede* niet en kan bestaan; en ondertusschen merken zy niet, dat die *gewaande vrede* een *VALSCHE vrede* is; die is maar een diepe *zorgeloosheid* en een onbekommerde *roekeloosheit*, geboren uit een *affschroeiing* en uit een *verdooving* en in slaap wieging van hunne conscientie, en uit een *ongevoeligheit* van hunne verdorvene natuur-staat, hen zelve zegenende *in hun herte,*

herte, zeggende, ik zal vrede hebben, wan- Deut. 29
neer ik schoon na mynes herten goeddinken zal 19.
wandelen: om de dronkene te doen tot de dorsti-
ge: die zig dragen gelyk een die in 't herte van Spreuke
de zee slaapt, ende gelyk een die in 't opperste 23-34.
van de mast slaapt. De Satan laat de zulke
gerust en ongestoort, even als een Cipier Luc. 11:
handeld met den veroordeelden misdadigen. 21.
 Want de *gemeenschap* van Jesus te missen, *Kenteke-*
en gerust in zyn staat te zyn; gaan dikwils, *nen van*
ja doorgaans met malkanderen gepaart; zoo *de Ware*
uw voorgevende Vrede was de rechte Vrede, *Vrede.*
 als een heilzaeme vrugt van de *Verdiensten*
 van Christus, & Zy moest gebouwd wezen
 op een goede grond, namentlyk de *Gerechtig-*
heit van de Heere Jesus. Daarom beloofde
 onzen Zaligmaker die *Vrede* aan die geene,
 die tot hem zyn toevlugt nam, zeggende,
komt herwaards tot my alle die vermoeit ende Mat. 11:
belast zyt, ende ik zal u ruste geven. Zyt gy 28.
 daarom zoo gerust by u zelve; om dat gy
 door den Geloove hebt *aangegrepen* de hoornen
 van dien waeren Altaar de Heere Jesus, die
 gedragen heeft *de straffe die ons de Vrede aan-* Jes. 53. 4
brengt: is uwe Vrede wel anders gegrond als
 op uwe dwaaze *inbeelding* en vaststelling, ge-
 boren uit uwe *eige liefde* en zelfs bedrog, dat
 gy met God zyt *bevredigt?* is het met u niet,
 k' gelyk

Jes. 29.8 gelyk wanneer een hongerige droomt, ende ziet, hy eet, maar als hy ontwaakt zoo is zyne ziele ledig: of, gelyk als wanneer een dorstige droomt, ende ziet, hy drinkt, maar als hy ontwaakt, ziet, zoo is hy nog mat, ende zyne ziele is begeerig. 2. Waere Vrede volgt doorgaans op voorgaande stryd en ontroeringe over onze zonden en strafwaardigheid, volgens Gods troostryke belofte, *ik zie hare wegen, ende ik zal ze geneezen: ende ik zal ze geleiden, ende hen vertroosting en weder geven, namelyk hare treurigen.* Eer dat God aan Ephraim een gevoelen gaf van de ziels-verquikkensmachtige Vrede, zeggende, *is niet Ephraim my eene dierbare zone? is hy my niet een troetelkind? want sint dat ik tegen hem gesproken hebbe, denke ik nog ernstelyk aan hem: daarom rommelt myn ingewand over hem; ik zal my zynner zekerlyk ontfermen, wierd hy alvorens beroert over zyn zondige staat, zeggende, zekerlyk, na dat ik bekeert ben, hebbe ik berouw gehad, ende na dat ik my zelven ben bekent gemaakt, heb ik op de heupe geklopt: ik ben beschaamt, ja ook schaamrood geworden, omdat ik de smaetheit myner jeugd gedraegen hebbe. Heeft nu uwe gerustheit u wel ooit eenige traenen, droefheid, of arbeid gekost? O! gy zyt aan uwe Vrede zeer gemakkelyk gekomen;*

gy weet niet van *berouw* te hebben over uwe *woosheid*, zeggende, *wat heb ik gedaan!*

2. Maakt die *Vrede* u wel *nederig* voor den Heere? die deze *gerustheid* bezitten, *verontweerdigen* haar zelve over die groote *genade*, om met een David te zeggen, *wie ben ik Heere, ende wat is myn huys, dat gy my toe* 2 Sam. 7.
18.

bier toe gebragt hebt? De *Vrede* die gy zegt te bezitten, maakt zy u nu wel klein by u zelve? word gy 'er niet *trots* en *hovaardig* op met Sodom, weikers *ongerechtigheid* was *hoogmoed*, *zatheid van brood*, en *stille gerustheit*. Ezeck.
16. 49.

7. De waere *Vrede* is *werkzaam* tot waere *Godzaligheid*. a. Die maakt een Christen *omzichtig* tegen de *verstrickinge* der zonden en des Satans, en *waakzaam* tegen de *verleidinge* der booze wereld, agtervolgens de moedgevende taele van Paulus, *de Vrede Gods, die alle verstand te boven gaat, zal uwe* Phil. 4. 7
herten en uwe zinnen bewaren in Christo Jesu.

b. Die *ware Vrede* baard in een oprecht Christen *lust tot heilgheid*, om den Heere welbehagelyk te dienen; daarom paarde David die twee dingen met malkanderen, *ik zal* Ps. 85. 9.
hooren wat God de Heere spreken zal, want
hy zal tot zyn volk, ende tot zyne gunstgenoten van vrede spreken: maar dat ze niet weder tot dwaasheit en keeren. Als God Davids

herte door het gevoelen van die Vrede zoude verwydert hebben, zoo zoude hy den weg zynner geboden loopen: antwoord nu eens? heeft deze Vrede u meer op uw hoede doen zyn, om niet verrast te werden van uwe vyanden? zyt gy daar door niet zorgelozer geworden? hebt gy door die Vrede uw herte wel verwarmt gevonden, om in wegen van waere dankbaarheid, heiliger voor God te wandelen? wedspreekt dat niet uw slordigh gedrag, waar door gy u zoo veel meer hebt toegegeven in uitgieting van allerhande godloosheid, zeggende, wy zyn verlost om alle deze grouwelen te doen. 4. Eindelyk, zou daar van de reden niet wezen, dat gy nog al te vast gebecht zyt met uwe liefde aan dat gene, 't welk gy moet bestryden; men is nog zeer gezet op het vermaak en voordeel van het vleesch: geen wonder dat ze dan geen weer doen om dat te bestryden: wie zal ernstig tegenstand bieden aan dat gene, 't welk hy zoo zeer lief heeft, als zyn ooge, hand en voet?

Rampzaligheid der gene, die geen deel krygen aan dit Verborgene Manna

Maar ach, rampzalig zondaar! die met geen meer begeerte zwanger gaat na dit VERBORGEN MANNA, maar dat als met handen en voeten van u stoot: staat het niet te duchten, dat gy, die hier van dat zoete Manna hebt

Pf. 119
32.

Jer. 7.
10.

hebt *gewalgt*, dat gy eens hier namaals van des zelfs genot zult uitgesloten werden, volgens Jesus rechtveerdige bedreiginge aan de *versmaeders* van zyne *Gemeenschap*: want ik zegge *ulieden*, dat niemand van die mannen, ^{Luc. 14. 24.} die *genood* waren, myn *Avondmaal* smaken en zal. Want dit *VERBORGEN MANNA* is geen brood voor de *bonden*, maar voor de *kinderen*; geen *spyze* voor de *Egyptenaeren*, maar voor het *Israël Gods*; want *alzo* zegt de *Heere*, ziet myne *knechten* zullen *eeten*, doch gy ^{Jes. 65. 13. 14.} *lieden* zult *honger*en: ziet, myne *knechten* zullen *drinken*, doch gy *lieden* zult *dorsten*: ziet, myne *knechten* zullen *blyde* zyn, doch gy *lieden* zult *beschaamt* zyn: ziet, myne *knechten* zullen *juichen* van *goeder herten*, maar gy *lieden* zult *schreeuwen* van *weedom des herten*, ende van *verbreekinge des Geestes* zult gy *huilen*. En weet verzekert, dat niets in den atgrond der helle u meer zal *quellen*, dan dat u ooit een zodanigen *VERBORGEN MANNA* is aangeboden, en den *wech* ter verkryging is aangewezen, maar dat gy met het *vleeschelyk Israël* dat *geschat* hebt voor u al *te lichten brood*, en daarom van de hand hebt afgewezen; daar zult gy de *wellusten* van dit *VERBORGEN MANNA* nog eens van verre zien, maar met geen ander uitflag, dan om u zelve eeuwig

in de uiterste wanhoop te verscheuren, dat gy mede tot het volle genot van dit hemels *Manna* had kunnen komen, indien gy u door vergaeping aan het tegenwoordig genot der zonden en vleeschelyke wellusten, den toegang tot in alle eeuwigheid niet zelfs had toegesloten.

Bedreiging aan die gene, die niet overwinnen.

Ja driemaal over ongelukkigen, die noch niet tracht uwe vyanden te *overwinnen*! 1. Kan 'er wel een zwaarder *nederlaag* wezen, dan het *verlies* van dezen *stryd*; want door u hier te laten *overweldigen*, zult gy vallen onder de *macht* des duivels, den *wreedsten* en schrikkelyksten tyran, die meest plaagd die gene, die hem het getrouwste hebben *gedient*; want *die de zonde doet is uit den duivel*.

Job. 3. 8.

2. Weigert gy te *stryden*, gy zult ook nooit zegenpraelen en *overwinnen*: komt u het *bestryden* van uwe *vyanden* te *zwaar* en te *naar* voor, zo dat gy daar van zegt, *wat een vermoetheit*? ô! weest verzekert, dat gy niet en zult *gekroont* werden, maar ten *verderven* zult gaan; want *word het Koninkryk der hemelen geweld aangedaan*, en nemen de *geweldigers het zelve met geweld*, en worden die *alleen gekroont*, die *wettelyk hebben gestreeden*; waar zult gy blyven, *lathertigen* zondaar? hebt gy wel anders te wachten, als dat hy u

Mat. 11. 12.

2 Cor. 9. 24.

die

die *laauw* zyt, ende noch *koud*, noch *heet*, *Openb.*
als een laauwe drank uit zyn *mond* zal *uitspou-* 3. 16.
wen, en uw deel stellen by den *vreesachtig-* *Openb.*
gen, in den *poel* die daar *brand van vuur* ende 21. 8.
fulpher, het *welk is de tweede dood*. Uw ge-
waande *Vrede* en *ruste*, die gy bezit buiten
stryd met uwe *vyanden*, hoe zal die niet eens
veranderen in een *vreeslyke onrust* en *quel-*
linge, want *verdrukking en benaauwtheit* over *Rom. 2.9*
alle zielen die het quaede werkt. *Behoud u*
dan *dog*, roep ik u alle toe, *gelyk de En-*
gelen Loth dede by de *ondergang van So-*
dom, om *uwes levens wille*, op dat gy niet om *Gen. 19.*
en komt. 17.

Ach, dat dit eens een *behoorlyke indruk* *Verma-*
op uwe *zielen* maakte! dat gy u *verfcoide*, *ning om*
dat gy zoo lang hebt *verwaarloost* dit over- *t: jagen*
dierbaar *MANNA*, en door de *Satan* uw *con-* *na het*
scientie hebt laten in *slaap wiegen*, om u dus *verborge*
lang te dragen als *geslagene vyanden* van de
Heere Jesus, *weigerende* op zyn *vriendelyk*
verzoek, onder *belofte* van het *overzoet ge-*
not van een *VERBORGEN MANNA*, de *wa-*
penen tegen zyne *vyanden* op te nemen, en
onder zyn *banier* *kloekmoedig* te *stryden*!
komt 'er dan in uw *herte* op een *ernstige be-*
geerte na het *EETEN* van dit *VERBORGEN*
MANNA, ZOO

*Middelen
tot het
deel kry-
gen aan
dit Ver-
borgene
Manna*

*Luc. 15.
17.*

Ps. 63. 3.

*Job. 4.
10.*

1. Zoekt met *inspanninge* van alle uwe krachten daar aan *deel* te krygen: **N.** Tracht daar toe een levendig *gezichte* te verkrygen

a. van uw eigen *ledigheid*, dat gy zoo hoog *noodig* hebt van dit VERBORGEN MANNA te eeten, of dat gy anders wegens *gebrek* van dit waere *zielen-voedzel* van *honger* zou moeten sterven: zoekt in een diep gevoelen van uw *behoefte*; met den *verlooren Zoon* te zeggen, *hoe veele huurlingen myns Vaders hebben overvloed van brood, ende ik vergaef van honger*: zonder dit *gezichte* zal uwe *graagte* na dit *Verborgene Manna* niet werden opgewekt. *b.* Zoekt een rechte *kennisse* te krygen van de *innemende zoetheid* en *noodzakelykheid* van dit dierbaar *Manna*, indien gy niet voor *eeuwig* wilt *sterven*; dat zyn *goedertierentheit* *beter is als het leven*. Die *kennisse* zou in uw *ziele* ontsteken een *begeerte* na het *genot* van dit *Verborgene Manna*; even als de *Heiland* eens zeide van het *water des Levens*, *indien gy de gaeve Gods kendet, ende wie hy is, die tot u zegt, geeft my drinken, zoo zoud gy van hem hebben begeert, ende hy zoud u levende water gegeeuen hebben*.

2. Zoekt in u te *verwekken* een rechten *honger* na dit *Verborgene Manna*; immers God liet voor *Israël* het *Manna* niet *nederdaelen*, eer

zy gevoelden, dat zy van honger zouden moeten vergaan; eve zoo wil Jesus zyn *gemeenschap* aan niemant geven, als aan die daar na begeerigh is en *hongerd*; daarom spreekt hy alleen de zulken zalig, zeggende, *zalig zyn die hongeren ende dorsten na de Gerechtigheit, want zy zullen verzadigt worden.* Mat. 5.6

a. Onthoud u daarom van alle verkeerde *laeffenissen*, om uwen honger te stillen; denkende, dat alles buiten dit *VERBORGEN MANNA* onbequaam is uwe holle *begeertens* te verzadigen; dat is een *brood*, dat niet ver- Jes. 55.2

zadigen kan; zoo gy daar van wilt eten, zo zal het wezen, *gelyk wanneer een hongerige* Jes. 29.8

droomt, ende ziet, hy eet, maar als hy ontwaakt zoo is zyne ziele ledigh: of, gelyk als wanneer een dorstige droomt, ende ziet hy drinkt, maar als hy ontwaakt, ziet, zo is hy noch mat ende zyne ziele is begeerig. Wagt u, dat gy *laaffenisfe* zoud zoeken in de dingen van de *wereld*, want dan zoud gy u weiden met Hof. 12.2

wind, die niet kan voeden. Zoekt geen *laeffenisfe* in de *zonden*: daar werd verhaalt van de *Slange*, dat ze haar *venyn* uitspouwd eer zy gaat drinken; spouwd ook zo het *venyn* der *zonden* uit, indien gy wild *eten* van dit *Verborgten Manna*: *wascht uw herte van boosheit, o Jerusaleem, op dat gy behouden word.* Jer. 4.14

Hoed u van *verzadiging* te zoeken in uw eigen *Gerechtigheit*, maar wild liever alles buiten hem *verloochen*, en zeggen met de *Dan. 9*
18. *Kerk: doch wy alle zyn als een onreine, en alle onze gerechtigheden zyn als een wegwerpelyk kleet.* *b.* Stelt alles in 't werk, het welk een geestelyken *honger* kan *verwekken*. 1. Gebruikt daar toe *bittere sauzen*, de bittere kruiden van *berouw* en *leetwezen*, dat gy zo veel verkeerde laaffenis in het *scheppzel* hebt gezogt; zulken *droefheit* scherpt de begeerte van de ziel na dit *Verborgene Manna* op; daarom zegt Paulus, ziet dit zelve dat gy na *2 Cor. 7.*
11. *God zyt bedroeft geworden, hoe groote neerstigheit heeft het in u gewrocht? ja verantwoordinge, ja onlust, ja vreeze, ja verlangen.* 2. Oeffend u in het *werk der Godzaligheid* veel door *Gebeden*, *overdenkingen* en *onderzoek van Gods Woord*: door veel wandelen en *arbeiten* krygt iemand lust en begeerte na *spyze*; oefend uw zelve tot de *Godzaligheid* welke tot alle dingen nut is: werkt niet om de *spyze* die vergaat, maar om de *spyze* die blyft tot in het eeuwige leven, welke de *Zone des menschen* ulieden geven zal. 1. Gaat dit *MANNA* vergaderen; God laat dit *Manna* wel van den Hemel regenen, maar hy wil dat wy het zelve zullen *opzamelen*. *a.* Moest dat *Manna*
na

na vroech werden gezogt; want op den dag *verfmolt* het door de *hitte* der zonne; zoekt zo de Heere Jesus *vroeg* in den *morgenftond*; even als David, die uitriep: *ô God, gy zyt* Ps. 63. *myn God, ik zoek u in den dagenraad, myne ziele dorftet na u, myn vleefch verlangt na u.*

b. Zoekt dit *Verborgten Manna* in de bedieninge van Gods Woord; dit is als een *goude kruyke*, waar in het werd bewaard. *c.* Zoekt aan dit *Manna* deel te krygen ter gelegener tyd: de tyd voor Ifrael bequaam, om dat *Manna* in te zamelen, was, terwyl het nog op de grond lag, eer dat het was gefmolten; neemt ook zo waar de *bequaeme tyd*, waar in dat dierbaar *MANNA* u nog werd *aangeboden*, 2 Cor. 6. eer de Heere ons de gelegentheid beneemt, ^{2.} en dat wy uwen erbarmelyken ftaat weemoedig moeten beklagen met onzen Heiland, als hy over Jerufalem deeze weeklachte ophette: *ô Jerufalem, och of gy ook bekendet*, Luc. 19. *ook noch in dezen wren dagh, het gene tot u-^{42.} wren vrede dient!*

7. Onder een ernstig *zugten* met verheffinge uwes herten na boven; zeggende met geestelyker en geheiligder bewegingen als de fchaere, *Heere geeft ons altyt dat brood*, zoo doet de mond des Geloofs open, en neemt Jesus, dat *Verborgten Manna* aan, tot voeding en verquikking van uwe

aan-

aanmechtige ziele; immers aan die *oeffening des Geloofs* is het ziels-verquikkensmachtig onthaal op dit *Verborgene Manna* valt; daarom zeide de Heiland Jesus, *die myn vleesch eet, ende myn bloed drinkt, die blyft in my, en ik in hem.* 7. Voornamentlyk moest gy O-

Job. 6.
56.

VERWINNEN, zoud gy het geluk hebben om te EETEN VAN HET MANNA, 't welk VERBORGEN IS. a. Voorziet u daar toe van be-

Eph. 6.
II.

quaeme wapenen; doet aan de *geheele wapenrustinge Gods*, op dat gy konnet staan tegen de *listige omleidingen des duyvels*. 1. Zoekt te verkrygen *verdedigende Wapenen*, om *schootvry* te wezen tegen de aanvallen uwer vyanden;

Rom. 5.
4. 5.

zet op uw hoofd den *helm der hope*, die een waar krygsman niet zal beschaemen, en verwacht een heuchelyke uitkomst; gord

Pf. 27. 13

uwe lendenen met de *Waarheid*, rust u toe met het *borstwapen* van de *Gerechtigheid* onzes Heilands; doet boven al aan den *Schild des Geloofs*, om alle *vuurige pylen van den boozen* te kunnen uitblussen, welk Gelove dog

Job. 5
5.

is de *Overwinninge van de wereld*; schoeid uwe voeten met *bereidheit des Euangeliums des Vredes*, dat is met *lydzaamheit*, zonder den Heere te beperken: wacht op den Heere, zyt

Pf. 27. 14

sterk, en hy zal uw herte versterken; ja wacht

op

op den Heere. 2. Zoekt u ook te voorzien van *beledigende wapenen*; wapend u byzonder met het *zweerd van Gods Woord*, waar mede gy gelukkiglyk uwe vyanden kond overwinnen en nedervellen; daarom zegt Johannes, *ik schryve u Jongelingen, want* 1 Job. 2. *gy zyt sterk, ende het Woord Gods blyft in u,* 14. *ende gy hebt den boözen overwonnen. Zo hadden de broederen, die de Satan dag en nacht voor onzen God verklaagde, hem overwonnen door het bloed des Lams, en het Woord haerer Openb. 12. 11 *getuigenisse: oeffend u veel in het wapentuig des Gebeds, biddende tot aller tyd in den Geest, en tot het zelve wakende met alle geduurigheid gelyk Paulus alle deze Wapenen aanpryft aan de Geloovigen van Ephesen. b. Zyt al- Eph. 6. 13-19. *tyt op uw hoede, en waakt tegen de listige aanvallen uwer vyanden, achtervo'gens de ernstige waarschouwinge van Petrus, zyt* Pet. 5. 8 *nuchteren ende waakt, want uwe tegenpartye de duyvel gaat om als een brieschbende leeuw, zoekende wien hy zoude mogen verslinden. c. Zoekt van en uit de Heere Jesus kracht en sterkte te haelen, om uwe vyanden te over-* Job. 15. 5 *winnen; immers zonder invloed van zyn genade kond gy niets doen; maar door zyn hulp* Phil. 4. 13. *kond gy alles uitwerken; hy geeft den moede* Jes. 40. 29. *kracht, en vermenigvuldigt de sterkte der gene*
die**

die geen sterkte heeft: van God gesterkt zyn-
de, kon David roemen, met u loop ik door
eene bende, ende met mynen God spring ik over
een muur. Haald uit hem sterkte door het
Geloove, want want alle dingen zyn mogelyk
den genen die geloofd. Ja trekt kracht uit Je-
sus door yverige Gebeden: door het Gebed
droeg zich Jacob met God vorstelyk, en over-
won dien Engel, dat hy een zegen agter zig
overliet. d. Hebt steeds in 't oog het volle
genot van dit Verborgten Manna in den hemel:
Jesus zelve heeft voor de vreugde die hem was
voorgesteld, het kruis verdragen en de schande
veracht. Steld u zo geduurig voor die heer-
lyke Prys van Overwinninge, aan het einde
van uwe loopbaene opgehangen, dat gy met
Paulus kond zeggen, een ding doe ik, verge-
tende dat achter is, ende strekkende my tot het
gene dat voren is, jaegge ik 'na het wit tot den
prys der roepinge Gods die van boven is, in
Christo Jesu.

En zoud gy zondaars niet staan, om door
 een kloekmoedige *Stryd* uwe vyanden te o-
 om na de *verwinnen?* 1. Verplicht u tot dezen *Stryd*
 niet het uiterste *gevaar*, waar in uwe ziele
 haar bevind? dewyl gy te doen hebt met zo-
 danige vyanden, met welken alle verdragh
 voer u doodelyk is, en die zich met eeden

tot

uw eeuwig *verderf* hebben verbonden: trekt gy de handen te rug van de ploeg, en toont gy u *vervaard* voor de *Stryd*, zoo staat den afgrond der helle reeds voor u open, en de ketenen rammelen al, waar in de Satan u overwonnene zal vastkluisteren, en in 't eeuwig *verderf* wegsleepen. Deze *Stryd* dog is *onvermydelyk* tot uwe *behoudenis*; hier kond gy noch de *stryd ontvluchten*, noch op het gezicht van overmacht *Vrede* met uwe vyanden maken; hier is geen uitkomst; gy moet of *overwinnen*, of overwonnen werden en omkomen: *indien gy na den vleefche leeft*, zoo zult gy *sterven*, maar *indien gy door den Geest de werkingen des lichaams doodet*, zo zult gy *leven*. 2. Gy moet NU dezen STRYD *beginnen*, of gy zult het nooit daarna kunnen doen; *nu*, terwyl gy nog *leeft* is het alleen de tyd om *te ontwaken uit de strikken uwer vyanden*: wilt gy die tyd ongemerkt laten voorby gaan, zonder dat gy op de *wapenkreet* van de prediking des Euangeliums u ten Geestelyken *stryd aangord*, zoo zal dat voor u *te laat* wezen, als gy het gevaar voor uwe oogen zien zult, hoe geern gy dan dat wilde ontworstelen: hoord eens, hoe de Vorst van het heir des Heeren zich daar over duidelyk verklaart: *Stryd om in te gaan door* Luc. 13
de 24.

Rom. 8.
13.

de enge poorte, want vele, zegge ik u, zullen zoeken in te gaan, ende en zullen niet kunnen.

3. Is deze Stryd ook niet noodzakelyk? gy kond door geen *andere* weg, noch door een *gemakkelyker* middel *toegang* krygen tot het genot van het VERBORGEN MANNA; daarom zegt Paulus, dat niemand werd gekroont zo hy hiet wettelyk heeft gestreden.

4. Behalven dat van deze *Overwinninge* ook afhangt het *einde*, waar toe u God in deze *wereld* heeft gebragt, welk niet ander is, als dat gy uwe vyanden zoud *befstryden*, en zoo de Kroone wegdragen: God heeft u in de *wereld* gezonden, op dat gy de wrede *boeijen* des werlds, des Satans en der zonden, zoud *breeken*, en kloekmoedig onder de banniere van Jesus tegen haar *stryden*: tot dien einde heeft God beschikt, dat uwe Ouders, zoo haast gy in de wereld quam, van uwent wegen den *Krygs-eed* aan den Opper-bevelhebber de Heere Jesus hebben gedaan, dat gy geduurende uw leven lang op de zyde van God zoud zyn, en zyne vyanden, die ook uwe vyanden zyn, zoud *beoorlogen*; welken eed uwer Ouders gy nooit hebt gelaakt, met verklaeringe, dat gy u daar aan niet verbonden achtete; maar die hebt gy veel eer goedgekeurt, en by uwe openbaere

be-

belydenisse en het genot van zyn dierbaere panden aan zyn verborgen Tafel dien eed zo dikwils plechtelyk *vernieuwd*; is dat nu het *einde* van uwe *geboorte* in de wereld? en legt gy onder zulken grooten band, dat gy een *getuigen zyt over u zelven*, dat gy met bestryding uwer vyanden *verkooren* hebt den *Heere te dienen*? zoud gy dan trouwloos uw *krygs-eed* willen breeken, en niet veel eer uwe geslagene vyanden trachten te *overwinnen*?

Jof. 24.
22.

Maar zult gy mogelyk zeggen, hoe kan ik *stryden*, en myn vyanden zoeken te *overwinnen*, daar ik geen *krachten* heb, maar *gevangen* en geb. eid legge aan de *ketenen* van den Vorst der duisternisse? hier op moet ik u antwoorden: 1. Dat het wel waar is, dat gy geen *krachten* hebt om uwe vyanden te *wederstaan*; maar mogelyk legt gy uw *onmacht* tot een *grond* van uw *weigering* om uwe vyanden te *bestryden*, daar de grondslag is een *moedwillige ongehoorzaamheid*, om dat gy tot Jesus *niet wilt* komen, om onder zyne banier te *stryden*: dat verweet Jesus de Pharisceen, zeggende, *gy en wilt niet tot my komen*, op dat gy 't *leven moogt hebben*. 2. Wilt gy dat uw *onmacht* u niet zal *afhouden* van dezen *stryd*, zoo zoekt uwe *machteloosheit*

Opl. 5.
van te-
mands
voorge-
wende
omringt
tot den
stryd.

Jof. 3.
40.

recht te gevoelen; belyd die voor den Heere met smerte en *verlegentheit*; wenscht als *overwonnene* uit die banden ontslaegen te werden, en *smeekt* hem, dat hy zyne *kracht* in uwe zwakheid wil volbrengen, zeggende met *Josaphat*, als hy door een groote meenigte wierd besprongen, *in ons en is geene kracht tegen deze groote meenigte die tegen ons komt: ende wy en weten niet wat wy doen zullen, maar onze oogen zyn op u.* 3. Maand God op zyn *Verbonds-belofte*, waar by God heeft toegezegd, dat hy zyn Bondvolk bequaam zoude maken tot den *stryd*, zeggende, *ik zal u een nieuw herte geven, ende zal eenen nieuwen Geest geven in 't binnenste van u: ende ik zal het steenen herte uit uw vleesch wech nemen, ende zal u een vleeschen herte geven: ende ik zal mynen Geest geven in 't binnenste van u, ende ik zal maken dat gy in myne inzettingen zult wandelen, ende myne rechten zult bewaren ende doen.*

1 Cron.
20. 12

Ezech.
36: 26.
27.

Overtuiging der Gelovigen over hun wangedrag in het bestryden van hunnen zonden.

Maar myne Reden wend zich tot u, *ware begenadigden*, die reeds al door het Ge-loove gekregen hebt een *voorsmaak* van dit VERBORGEN MANNA: wat hebben wy geen reden van klachte over uw wangedragh, gunstgenooten Gods, die onder de *baniere* van de Heere der Heirscharen zyt overgegaan,

gaan, dat gy niet meer *doorbreekt* in u te *oeffenen* in dezen Geestelyken *stryd*, en uwe *vyanden* niet vuriger tracht te *overwinnen*? helaas! hoe *flaauw* bestryd gy uwe *vyanden*? hoe dikwils schynt gy *vergeeten* te hebben, *waar voor* gy de Satan, de wereld, en uw verdorven vleesch hebt te *houden*? hoe menigmaal draagt gy u, als of 'er tusschen u en uwe *vyanden* een vaste *vrede* en *riendjschap* was, en als of zy u niet meer *belagden*, en gy op dat Koninkryk der duisternisse geen *afbreuk* meer te doen had; hoe *onachtzaam* zyt gy dikwils niet *gewapend*, en valt in *verlooming* van *zorgeloosheit*, terwijl de wereld, de Satan, en uw verdorven vleesch het *net* van haere *bekooringe* over uwe ziele haald; hoe weinig bied gy uwe *vyanden* *tegenstand*? hoe dikwils koestert gy noch niet in uw *boezem* uwe *bemindde* zonden, die gy als een zoete beete onder uwe tonge gaat *verbergen*? hoe dikwils handelt gy niet met uwe *vyanden*, als *Saul* te werk ging in het verslaan der *Amalekiten*, die spaarde de Koning *Agag*, en alles dat hy hadde? in plaats dat gy uwe *vyanden* zoud *tegenstaan*, zoo geeft gy die dikwils te veel *toe*, en *wykt* voor de zondige stroom van eene booze wereld; gy *verdraagt* met al te veel *oogluiking* en *gemakke-*

lykheit verleidende *dwaalgeesten*, die als zoo veele verderfelyke *verspieters* zyn binnen de legerplaats van onze kerk? wat *flaauwheit*, *toegeventheit* en *verschooning* ontrent allerlei soort van ziel-verderffelyke *dwalingen* toont gy menigmaal niet in deze verbatterde tyden? in plaats van door uwe heldhaftigheid hel en wereld voor uwe verschrikkelyke *wapenen* te doen beeven, zoo zyt gy voor het minste *gevaar* ten eersten *verzet*, en voor de minste *vuurige pyl* verschrikt; en doet gy al eens een korte *tegenstand* aan uwe *vyanden*, hoe haast werd gy dat *moede*, en ziet om na een veilige plaats, daar gy het gevaar best kond *ontloopen*; die met dien *bloeden Benjamins* welaanstonds uit de slach-orden zouden loopen met *gescheurde klederen*, en met aarde

^{1 Sam. 4} op uw hoofd: of hoe weinig hebt gy lust om tot den *bloede* toe uwe *vyanden* te *befstryden*? ô neen, gy handeld met uwe zonden en begeerlykheden *zachtkens*, gelyk David belaste, dat de Veld-overste Joäb handelen zoude met den jongen Absalom: wordt de *stryd* eens wat *heet*, komt het aan op zwaere *benaaubeden*, diepe zielen-wonden, bloed of dood, *schrikt* men dan niet, om zich zoo verre in dezen *stryd* in te laten? hoe *vrees* men dan niet voor de *slagen* en *wonden* van

zyn

vyanden? tot wien men dan zeer gepast mogt zeggen, *Gy en hebt noch tot den bloede toe niet tegen gestaan, strydende tegen de zonde:* Heb. 12-4
 en zoo sommige uwer noch al hunne vyanden een wond toebrengen, laat gy het daar niet by blyven? vervolgt gy dat werk wel met dapperheit? tracht gy wel t' eenemaal uwe vyanden t'onder te brengen, en dodelyk te doorwonden? helaas! dat wy zoo onachtsaem zyn, om onze vyanden bestendig te bestryden, en ons door een heilig geweld en yver in hen heftig te vervolgen, te verzekeren, dat wy hier namaals volkomen tot verzadiging toe zullen eeten van dit MANNA, dat VERBORGEN is! Wel hebt gy dan noit een proef gekreegen van dit ziel-verquikkensmachtig MANNA? hebt gy dan nooit gesmaakt de eerstelingen van dit Engelen-brood, dat gy niet wakkerder zyt geworden, om uwe vyanden afbreuk te doen? Dce Jonathan maar eens geproeft hadde van de honich, die in het wond vloeyde, zoo wierden zyne oogen verlicht, en zyn geheel lichaam gesterkt, om zyne vyanden verder te vervolgen en t' onder te brengen. 1 Sam. 14
26-30.

En waar komt het doch van daan, dat wy met ingespanne krachten niet ernstiger trachten een verzekerde OVERWINNINGE tegen

onze vyanden te behaelen? 1. Zou het daar niet wel van daan komen, dat gy al te weinig *befef* hebt van de *macht*, *boosheid* en *list*, van uwe *doodelyke vyanden*, voor welkers gevaarlyke verleidinge gy bloot legt: gy hebt al te *kleine gedachten* van hen; had gy daar van een *levendigen indruk* op uw herte, zoo zoud gy aan haar dapperder tegenstand bieden. 2. Gy zyt dikwils al te weinig *afge-recht* op het *bestryden* uwer *vyanden*; gy zyt *onervaren* in den *geestelyken wapenhandel*, en verstaat u niet op uw *Geloofs-schild* zoo te *zwenken*, dat gy'er de *pylen* des boozen doet op *afstuiten*, en met het *zweerd* van Gods Woord zoo fors toe te *slaan*, dat gy uwe *vyanden doodelyke wonden* toebrenge. 3. Zou dit ook niet wel een van de redenen wezen, dat gy al te *moedeloos* tegen deze *stryd* opziet als een werk, dat voor u te *zwaar* is; en daarom geeft men de *moed* op, zonder dat men zich zelve *opwekt*, om God en zyne *sterkte aan te grypen*, in wien wy *kloeke daeden* doen kunnen. 4. Ook is dit wel een oorzaak van het *flaauw bestryden* uwer *vyanden*, dat gy de *stryd* te veel onderneemt in uw *eigen krachten*; gy zyt dikwils *trots* op uw *eigen sterkte*, als een *Petrus*, die daarom zoo *deerlyk* van de Satan wierd *geflingerd*, en zo

ZWAAR-

zwaarlijk gewond, dat hy met *vervloeking* Mat. 26. 69-74. van zich zelve, zyn getrouwe Heer drie maal ging verloochenen; daar in de erkentnisse van onze *zwakheid* alle onze *kracht* is gelegen, want Gods *kracht* werd in onze *zwakheit volbragt*. 2 Cor. 12 9. 10. Is het dan wel wonder, dat gy dan zoo weinig *voorspoed* hebt in het *overwinnen* uwer *vyanden*, en dat gy zulke *traege handen* en *slappe knien* hebt? 5. Mien zou 'er kunnen byvoegen, dat gy niet genoeg *ster-oogd* op de *vergeldinge des Loons*, op het overzoet genot van het VERBORGEN MANNA, aan de *Overwinnaars* belooft: glinsterde die *lieffelyke gemeenschap* van de Heere Jesus u meerder in uw oog, zo zoud gy sterker *wederstant* aan uwe *vyanden* doen, om die te overwinnen.

Welaan dan Christenen, die onder het *Opwekkinge der* *kruys-vaandel* van de Heere Jesus zyt aange- Genoten tot *nommen*, om tegen uwe *vyanden* te *stryden*, kloude *en hen te overwinnen*; komt, *verwakkert* heid *eens uw geestelyke heldhaftigheid*, en om te *arbeid met ingespanne krachten*, om een overwin- *zekerde overwinninge* te behalen; neemt de nen. *zen oorlog* tegen uwe *vyanden* aan, *vervolgt* *ze met een onverzoenelyken haat*, tot dat gy de *volle overwinninge* zult behaald hebben: en op dat gy in deze *stryd voorspoedig* moogt

zyn. 1. Zoo leerd de *laegen* uwer *vyanden* kennen, anders kond gy u voor hare *aanval-*
len en verzoekingén niet wagten; daar die te
 KENNEN *half* gewonnen is; en daarom zoekt
 regt uit te vorssen hunne *dieptens* en littige
 omleidingen; tracht uit te vinden de schuil-
 hoeken, waar in zy haar verbergen, en te
 verspieden de *wegen* waar door zy u verstrikt
 hebben; neemt *naauw* acht waar in de groot-
 ste kracht van uwe *vyanden* legt; even als
Delila niet rustede, voor dat *Simson* haar
 ontdekt had waar in zyn *kracht* bestond. 2.
 Wagt u van al het gene dat u *hindernisse* zou
 kunnen toebrengen in uw kloekmoedig *stry-*
den; voornamelyk: **N.** Zoekt op u hoede
 te wezen tegen *zorgeloosheid*, om u zelven
 in een onbekommerde ruste te baekeren, als
 of 'er geen *gevaar* meer *overig* was, en als of
 alle uwe *vyanden* reeds *dood* waren, en over-
 wonnen onder uwe voeten lagen; want dan
 zyn de *vyanden* naast by, om u te *overrom-*
pelen; als de *menschen* sliepen, kwam zynen
vyand, ende zaaide onkruit midden in de tar-
 we; en daarom zyt liever *nuchteren* en *waakt*.
 3. Wapend u ook tegen *kleinmoedigheid*; be-
 zwykt niet op de heftige aanvallen uwer *vy-*
anden, schoon God schynt met zyn onder-
 steunende genade verre van u te wezen;
 maar

Mat. 13.
 25
 1 Pct. 5.
 8.

maar steld als dan nog uw *vertrouwen* op de Heere Jesus, steunende op zyne onfeilbaere beloften, achtervolgens des Heeren moedgevende taele, *wie is 'er onder ulieden, die den Heere vreesst, die na de stemme zynes knechts* ^{Jes. 50.} *hoort? als hy in de duisternisse wandelt, ende geen licht en heeft: dat hy betrouwe op den name des Heeren, ende steune op zynen God.*

1. Wacht u van groote *inbeeldinge* van uwe *eigen krachten*, u vleierende, dat gy u van deze en gene zonden wel bewaren zult: ô! die ydele *verheffinge* des herte is een doode vliege, die de *zalve des Apothekers stinkende maakt*; die daar mede zyn herte laat bekruipen, die is naaft aan zyn *val*; want *hovaardigheid is* ^{Spreke} *voor de verbreekinge, ende hoogheid des geestes* ^{16. 18} *voor den val*. Dat had David ondervonden; hoord hem zelfs eens spreken: *ik zeide wel* ^{Pf. 30.} *in mynen voorspoed, ik en zal niet wankelen in eeuwigheid; want Heere, gy had mynen berg door uw goedgunstigheid vast gezet, maar doe gy uw aangezicht verbergde wierd ik verschrikt*. En daarom, stryd nooit met wapenen die van uw *eigen maakzel* zyn, maar *wantrouwd* ^{Rom. 11.} *aan uw eigen krachten; zyt niet hoog gevoelende* ^{20.} *maar vreesst, en onderneemt den stryd in en door de kracht van Jesus; word krachtig in* ^{Eph. 6.} *den Heere, en in de sterkte zynen macht, u ver-* ^{10.}

latende op de Goddelyke belofte, zeggen-
Heb. 13. *de, ik en zal u niet begeven, ik en zal u niet*
5. *verlaten.* 7. Wagt u van *aardsgezintheit* en
 liefde tot de wereld, die u voor uwe *vyanden*
 zou doen vallen; dat maakt krachteloos het
 krachtigste *wapentuig*, om u te beschermen,
Mat. 13. *namentlyk Gods Woord*; die in de *doornen be-*
22. *zaait is, deze is de gene die het Woord hoord,*
ende de zorgvuldigheid dezer wereld, ende de
verleidinge des rykdoms verftikt het Woord, en-
de het word onvrugtbbaar. Demas, die schein
 onder de baniere van de Heere Jesus overge-
 gaan te zyn, verliet *Paulus*, als hy de tegen-
2 Tim. 4. *woordige wereld had lief gekregen.* 3. Wilt
10. gy gelukkig uwe *vyanden overwinnen*, zo
 zoekt deze navolgende dingen te *betrachten* :
 N. *Beneemt* uwe *vyanden alle toevoer*; zoo
 dede *Jehiskia*, als *Sannerib*, de Koning van
 Assyrien optrok tegen Jerufalem; want hy
 liet stoppen *alle de fonteynen*, *mitsgaders de*
2 Cron. *beeke die door het midden des lands benen vloei-*
32. 4. *de, zeggende, waarom zouden de Koningen*
van Assyrien komen, ende vele waters vinden?
 hier door zult gy hen zeer verzwakken :
 a. *Vlied* alle *quaede gezelschappen*, en alle
1 Cor. 15 *vuile redenvoeringen*, want *quaede samenspre-*
33. *kingen bederven goede zeden.* Zoo bedwong
 Da-

David zyn tonge, zeggende, *ik zal myne wegen bewaren, dat ik niet en zondige met myne tonge, ik zal mynen mond met eenen breidel bewaren, terwylen de godlooze nog tegen over my is.* *b.* Maakt een Verbond met uwe oogen, om niet te zien na ydelheid: daar in queet zich Job dapper, die zeggen konde, *ik hebbe een Verbond gemaakt met myne oogen: hoe zoude ik dan acht gegeven hebben op eene maagd?* David smeekte daarom, zeggende, *wend myne oogen af, dat ze geen ydelheid en zien.* *3.* Houd u digt onder de baniere van uw Oversten Leidsman de Heere Jesus, van wien door de Propheet Jeseia voorzegt was, *dat hy staan zoude als een baniere der volkeren.* Verbeeld u, dat gy daar op geschreven ziet 't geen de grote Constantinus eens onder een kruis-teken in de lucht zag, volgens het verhaal van Eusebius, en 't geen hy daarna in zyn banieren liet zetten, *Overwin in dezen.* Past u gestadig zyn lyden toe door het Geloove, waar uit gy een wondere kracht zult haelen, om uwe vyanden te overwinnen. Paulus getuigt van de oude Helden, dat zy door het Geloove hebben overwonnen, en in den kryg zyn sterk geworden.

2. Quyt u manmoedig in het bestryden uwer
 vyand-

vyanden : volgens aantekening van het *Goudsche Kronykje*, gaven de *vyanden* onze *Oude Nederlanderen* die lof, dat *eer hemel en aarde vergaan zou*, *eer dat zy wyken zouden voor hare vyanden* : even zoo moet gy ook niet *wyken* voor de aanvallen van uwe *vyanden*,

1 Cor. 13 *maar houd u mannelyk, en zyt sterk. 7. Hebt*
16. *goede moed, u verzekert houdende, dat de*

Jof. 1. 18 *Heere Jesus, die u aan de stryd met uwe vy-*
anden heeft gevoerd, u ook daar van zal af-
brenge met een heerlyke OVERWINNINGE.

Hoord eens hoe de Heere zyn volk van zul-
ken goede uitkomst gaat verzekeren, zeggende,

Jes. 41 *de, en vrees niet, want ik ben met u, ende*
10. *zyt niet verbaast, want ik ben uw Godt; ik*
sterke u, ook helpe ik u, ook ondersteune ik u
met de rechter hand myner gerechtigheid.

4. Loopt God yverig aan, om krachten en
versterking ter behaeling van Overwinning;

Jes. 40. *hy geeft dog den moede kracht, ende hy verme-*
29. *nigvuldigt de sterkte dien die gene kragten heeft.*

Luc. 21 *Waakt dan tot aller tyd, biddende dat gy meugt*
36. *weerdig geacht worden te ontvlieden alle deze*
dingen die geschieden zullen, ende te staan voor

den Zone des menschen.

En zoud gy, Christenen, niet trachten
zoo uwe vyanden door kloekmoedig stryden
te OVERWINNEN? 1. Gy zyt immers Jesus

Krygs-

Bemeeg-
redenen
om na de
overwin-
ninge te
staan.

Krygsknechten; en wel wat voor *Krygsknechten*? **N.** Gy zyt *geboorene Krygsknechten*:
a. Die in de wereld zyt gekomen onder het zalig Licht des *Euangeliums*; gy zyt *gebooren* in de schoot van de *waere Kerk*, in zulk een Land, alwaar *dezen Oorlog* bloeid, en alwaar een heftige *stryd* geoeffend werd tusſchen het Zaad der *Vrouwe*, en het zaad der *ſlange*. **b.** Ja gy zyt *Kryghelden* geworden door een *boven-natuurlyke* geboorte, waar door God u een *nieuwe natuur* heeft medegedeelt, en een *belden-hert* en *strydbaar* gemoed heeft ingeftort: is het nu die *nieuwe geboorte* niet eigen door *dapperlyk te ſtryden* haar *vyanden* te overwinnen? hoord Johannes dat krachtig bevestigen, een *iegelyk die uit God gebooren is*, die en doet de zonde niet, ^{1 Job. 3.} want zyn zaad blyft in hem, ende hy en kan niet zondigen, want hy is uit God gebooren. Ja al dat uit God gebooren is, overwind de ^{1 Job. 5.} wereld. **c.** Gy zy *aangenomene Krygsknechten* [†] die daar toe onder het *Kruisvaandel* van de Vorst van het heir des Heeren zyt *aangenomen*, om onder zyn oppergebied *kleekmoedig te ſtryden*. **c.** Gy zyt *bezwoorene Krygsknechten*; de *Getuygen* die over uwen *doop* geſtaan hebben, hebben niet alleen aangenomen, dat zy u tot *dienſt* van *Jefus* zouden
 op-

optrekken , om met een onverzoenelyken haat uw *vyanden* te *beftryden*, maar gy hebt zelfs door een heilige *eedzweeringe*, u zelve verbonden, dat gy geduurende uw *leeftyd* in zyn kragt de Satan, de wereld, en uw verdorven vleesch *vyandelyk* zoud handelen: als gy eerst uw verbond maakte over de offerhande van de Heere Jesus, en de beheersching van uwe wreede *vyanden* zocht te ontworstelen, ootmoedig God smeekende om losmaeking van die moeilijke boejen; hebt gy doe in waarheid niet gezworen, dat gy alle *zyne vyanden* zoud houden voor *uwe vyanden*, zoo hy u wilde verweerdigen onder zyn baniere aan te schryven? en hebt gy dien *eed* niet zoo dikwils vernieuwd, als gy de panden van zyn genade aan zyn Tafel hebt genooten? immers dat *Bond-zegel* is uw *krygs-eed*, waar door gy alle trouw aan uw Krygs Overste de Heere Jesus hebt gezworen? en hoe menigmaal hebt gy die plechtige belofte *herhaald*, als gy in *nood* en benaauthheid waard? hebt gy doe niet dikwils uw mond tot de Heere opgedaan, zeggende,

Pf. 119. ik hebbe gezworen, ende zal't bevestigen, dat ik
106. onderhouden zal de rechten uwer gerechtigheit.
 Zoud gy dan uw woord te rug halen? 2. Gy *stryd* voor een *goede zaak*; zoud gy niet sterk
 wezen,

wezen, daar gy den *oorlog* voerd voor de *behoudenisse* van uwe kostelyke *ziele*, voor Gods *volk*, en met eenen voor de zaeke van de Heere *Jefus*: de meeste oorlogen die gevoerd werden, zyn voor een *quaede* zaak, voor *eigen belang*, die haar oorspronk schuldig zyn aan verkeerde *oogmerken*, en daarom ook *onwettig* en *onrechtveerdig* zyn, en by God verfoeit; maar uw *stryd* is *wettig*, die God zelve al by de eerste Moeder-beloofte heeft afgekondigt, *vyandschap* stellende tus- Gen. 3.
15.
schen *het Zaad' der Vrouwe*, en *het zaad der slange*; gy *stryd* tegen *vyanden*, die met eenen Gods en uwes Oversten *vyanden* zyn, en die God heeft *verbannen*; de *stryd* is *des Heeren*, en werd gevoerd tot zyn *eere*, zoo wel als tot de *behoudenisse* van uw eige kostelyke *ziele*: en zoud gy dan niet kloekmoedig daar tegen uitkomen? David was immers zoo *gehart*; waarom wy hem zoo vinnig tegen Gods *vyanden* hooren uitvaren, *zoude ik* ps. 139
21. 22.
met haten, Heere, *die u haeten? ende verdriet* hebben in de gene die tegen u opstaan? *Ik hate ze met volkoménen haat*, tot *vyanden* zyn ze my.

3. Ziet gy op de *vyanden*, die gy moet *overwinnen*, zo moet gy overredet werden, om die kloekmoedig te bestryden. **8.** De *vyanden*, die gy te *bestryden* hebt, zyn zulke

a. boeze

- 1 Job. 5. a. booze vyanden: de geheele wereld ligt in het
19. booze: gy voerd den oorlog tegen Hamans
en Gohats, die de slagordens des Heeren hoonen
- 1 Job. 2. en vloeken; gy stryd tegen den boozen, die
13. van een zeer boozen aard is, die ontziet noch
- Matt. 4. Persoon, die zelts Gods Loone dorst aantast-
ten in de woestyne; noch plaats, dervende
zelfs in het Paradys den eersten mensch tot
zonden verzoeken; noch Staat, als die een
jonge Salomon dorst verleiden tot veele wy-
ven te nemen, en tot Afgoderye, nederige
Vischers doet disputeren om de hoogste plaets;
- Mat. 4. 6 noch de heiligste zaake, als die de H. Schrift
derft misbruiken en verdraaijen, als hy Jesus
verzogt; noch het ontzagchelyk gezelschap,
dervende Josua den Hoogenpriester weder-
staan, staande voor het aangezichte van den
- Zach. 3. Engel des Heeren; noch de plechtigste tyd,
1. berokkende op Pascha de dood van Jesus;
en nog heb gy te bestryden dien inwendigen
- Jer. 17. 9 vyand, uw boos en arglistig herte. b. Het zyn
sterke vyanden, kinderen Enaks. c. 't Zyn
listige en looze vyanden, die door zoo veele
- 2 Sam. omwegen en lagen u gevangen zoeken te kry-
11. 2. gen. d. Het zyn zulke gevaarlyke vyanden,
Luc. 16. die ons zo naby leggen, en malkanderen zo
8. getrouw helpen; de Satan slaat het vuur der
verzoeking, de wereld verspreid de vonken,

en ons boos herte is als de tonder, die de vonken ontfangt, om met den Oudvader *Bernardus* te spreken. 3. Ja gy hebt te doen met vyanden, die reeds overwonnen zyn, wiens kracht Jesus reeds heeft verbroken; uw groote Heirvorst Jesus heeft hen en haere peerden verlemd, even als eens *Jofua de Canaaniten* had gedaan: hy heeft de wereld al overwonnen; hy heeft de Satan te niete gedaan, alzoó hy daar toe is geopenbaard op dat hy de werken des duivels verbreken zoude. Onzen ouden mensche is met hem gekruist, op dat het lighaam der zonde te niete gedaan worde, op dat wy niet meer de zonde en dienen. Uwe vyanden mogen u een wonde toebrengen, zy zullen u evenwel niet kunnen t' onder brengen, en daarom behoeft gy daar voor niet vertsaagt te wezen. 4. Ziet gy op uw oversten *Leidsman* onder wien gy stryd, zo zult gy nog meer reden vinden, om na deze Overwinninge door een kloekmoedig bevegten uwer vyanden te staan; immers gy voerd den oorlog onder het vaandel van dien groten Bevelhebber Jesus, die de bamere draagt boven tien duizenden; die de Vorst is van het heir des Heeren, die sterke Leeuw uit de stamme van Juda, wiens naam is Heere der heirschaaeren; en zoud gy dan niet kloekmoedig

Jof. 11. 9

Jof. 16.

33.

1 Jof. 3.

8.

Rom. 6. 6

Hoogl. 5.

10.

Jof. 5.

12. 13.

Openb. 4

5.

stryden? te meer als gy eens bedenkt. *hoedanig* een *Veldheer* gy dient; gy *stryd* onder een *Veld-Overste*, die u genoegsaeme moed wil bezorgen: valt de *Satan* met de boze wereld u aan als een *brieschende leeuw* om u te verflinden, hy wil u instorten een *leuwen-hert*, dat gy met Paulus kond zeggen, *God en heeft ons niet gegeven eenen geest der vreesachtigheid, maar der kragt.*

2. Tim.
1. 7.

3. Gy voerd den oorlog onder een *Veld-Overste*, die u in dezen *stryd* zelfs *voorgaat*; zoud gy hem dan niet navolgen, maar *alleen* laten? Als eens *Scipio* in een veldslag in Spanjen zag, dat zyn krygsvolk begonden te *deinzen*, liep hy met de schild aan den arm alleen tusschen de twee legers *voor uit*, haar toeroepende: *Komt, ó Romeinen, uswer gevaarloopenden Scipio te hulp*, wierden die *Krygsknechten* zoo *gemoedigd*, dat zy de kans hervattende, een roemruchtige *overwinning* op hunne vyanden behaalden: en zoud gy dan minder *getrouwigheid* toonen ontrent uwen oversten *Leidsman* *Jesus*? is hy niet voor u geweest in *zware stryd*, en heet hy niet *voor ons geleden*, ons een *exempel nala-*
tende, op dat wy zyne *voetstappen* zouden *navolgen*? zoud gy dan hem hier in ook niet zoeken *gelyk te werden*? zeide eens de Vorst

1 Pet. 2.
21.

Gideon tot de drie hondert mannen, waar mede hy het leger der Midianiten zoude aantasten, ziet na my, ende doet alzoo: ende Richt. 7. ziet, als ik zal komen aan het niterste des le-^{17.}gers, zoo zal 't geschieden; gelyk als ik zal doen, alzoo zult gy doen. Ziet gy ook zoo op den Oversten Leidsman ende voleinder des geloofs Jesum, dewelke voor de vrengd die hem voorgesteld was, het kruuce heeft verdragen en de schande veracht. 3. Gy stryd onder een Veldheer, by wien gy vind zulken kragtige bulpe; want hy is de machtige Jacobs: als eens de Schipper, die de Koning Antigonus voerde, met vreeze wierd bevangen op het gezigte van de menigte der vyandyke schepen die op haar afquam, sprak hy hem met deze woorden een moedt in 't lyf, maar dat ik hier by u ben, voor hoe vele schepen rekent gy dat wel? Maar, ó Christenen! Jesus die aan uwe spitse is, moet gy meer rekenen voor u dan uwer tien duizend; want hy heeft de Satan aan een keten, de wereld onder zyn knien, en doet alle schepselen van zynen wenk afhangen; ja hy zelve is den Schild uwer bulpe; van u mag men zeggen, 't geeft eens Mozes van Israël roemde, welgelukzalig Dent. 33. zyt gy, o Israël, wie is u gelyk? gy zyt een^{29.} volk verlost door den Heere, den schild uwer

hulpe, ende die een zweerd is uwer hoogheit; daarom zullen zich uwe vyanden u geveinsdelyk onderwerpen, ende gy zult op hare hoogten treden. Zoud gy dan niet kloekmoedig stryden, daar gy geholpen werd door zulken machtigen Bondgenoot met zyn menigte heirschieren, die voor u wil stryden; daar op drong David aan, twist, heere met myne twisters;

Pf. 35.

1-3.

stryd met myne bestryders: grypt den schild ende rondasse, ende staat op tot myner hulpe: ende brengt de spiesse voort, ende sluit den wegb toe, myne vervolgers te gemoete, zegt tot my-

Jof. 1. 9.

ne ziele, ik ben u heil! Wel dan, weest sterk ende hebt goeden moedt, en verschrikt niet, ende en ontzet u niet, want de heere uwe God is met u alomme daar gy henengaat. 7. Gy dient ook onder zulken mildadigen Veldheer, die zyn krygsknechten zoo rykelyk wil beloonen;

2 Tim. 2.

5.

die hier wettelyk stryd, werd ook heerlyk gekroont; zoud gy dan niet sterk zyn, daar 't

2 Cron.

25. 7.

loon na uw werk zal zyn? immers uw dappere stryd zal begiftigt werden met een onverwelkelyke Kroone der heerlykheid! hoe konde Paulus, dien kloekmoedigen Krygsman niet juichen, als die Kroone hem in zyn

2 Tim. 4.

7. 8.

oog flikkerde, ik hebbe den goeden stryd gestreden, ik hebbe den loop geëindigt, ik hebbe het Geloove behouden; woorts is my weg gelegd de

Kroone

Kroone der rechtveerdigheid, welke my de heere, de rechtveerdige Rechter, in dien dag geven zal. Dan zult gy vol op EETEN van het MANNA dat VERBORGEN is. Kond gy wel iets *heuchelyker* wenschen, als het *genot* van de *ziel-verzadigende* verdiensten en *algevoegzaamheid* van Jesus? kunnen de bekommeringen en *verdrietelykbeden* van dezen *stryd* opgewogen werden tegen het ziels verrukkens-machtige *onthaal*, 't geen onzen Heiland hier beloofd aan zyne kloekmoedige Krygsknechten? dit VERBORGEN MANNA is al uwen moeilijken arbeid en *stryd* over dubbel waardig; kan Jesus zyn zegenpraelende Krygsknechten wel *smaekelyker spyzen* voorzetten, als zyn *eigen zelve*, met al zyn *ziel-inneemende genaede*; een spyze, waar by de *ziele leeft*, die van eeuwigheid al voor u *bereid is*, die is de *alder-voedzaamste*, het *vette vol mergs*, de *alder-smaekelykste* spyze, welke uw *gehemelte* zoet is; die wonderlyk *vervrolykende* is, ja die is een *ziel-verzadigende* spyze, die alle uwe oneindige *begeertens* kan vervullen. Ziet dat breeder uitgebreid in onze *Houwelyks-vereeniging*. 5. *Vorderd zulk een kloekmoedig stryden ook niet de tyd die gy beleeft? Wat woelen uwe vyanden niet op allerhande wyze! de Duivel*

*Francken
Houwelyks
vereeniging
pag. 505.
506.*

heeft groten toorn, die Grooten en Vorsten dezer wereld *ophitst* tegen zyn erfdeel, om haar te vervolgen; die dan eens verwekt verwaarlyke *dwaalgeesten*, die door verkeerde dingen te spreken de rechtzinnige waarheid bestryden, zig aankanten tegen de *Godtheit* van Gods Zoon, het *aanwezen* Gods gaan bevegten; die de verderfelyke leeringen van een zorgeloos, vleeschelyk en Epicureisch leven door woord en wandel zoeken te verspreijen: ziet het 'er niet van alle kanten met de Kerk *danker* uit, als de *gewichtigste stukken* van onze Christelyke Leere werden *aangetst* en *ondermynt*? is het dan niet hoog tyd dat gy u mannelyk tegen zulke vyanden gaat verzetten, zonder hen een voet te *wyken*?

Opwekking der Gelovigen, om een weerdig gebruik te maken van dit verborge Manna. Heb. 13. 13.

2. Beloofst hier de Heiland aan zyn **OVERWINNAARS**, dat hy hen zal geven te **EETEN** van het **MANNA** dat **VERBORGEN** is. **ZOO** zoekt meer en meer van dit **VERBORGEN MANNA** te *smaeken*: moesten de *Israëlitien*, om dat **MANNA** te gaan zoeken, gaan buiten de *legerplaats*; gaat gy ook tot **Jesus** uit buiten de *legerplaats*, klimt met uwe *gedachten* en *genegentheden* tot boven de wolken op, en dringt door tot binnen den voorhang tot het hemelsch Heiligdom, daar *Jesus*, dit **VERBORGEN MANNA** verborgen is: zoekt dan

dan de dingen die boven zyn, daar Christus is *Coll. 3.*
 zittende ter rechter hand Gods: zoekt de dingen *1. 2.*
 die boven zyn, niet die op de aarde zyn. - b.
 Blyft niet hangen aan de *uiterlyke* schorfe van
 woord of bondzegelen, maar dringt met uw
 Geloove daar door heen tot dat overzoet zie-
 len-voedzel, 't geen daar onder verborgen is;
 wat bereid gy buik en tanden; geloofst en gy hebt
 gegeten. 2. Mag het u gebeuren nu en dan
 dat VERBORGEN MANNA te eeten, a. Zoo
 stelt in dit zielen-voedzel uw volkomen ge-
 noegen; alle het overige in de wereld is maar
 wind, welke niet verzadigen kan; juicht
 dan met Afaph, *wien heb ik in den hemel ne- Ps. 73. 25*
 vens u? neffens u en lust my ook niets op der
 aarde. b. Draagt uw roem daar op, dat de
 Heere Jesus u verweerdigt te onthaelen op
 dit VERBORGEN MANNA, dat in u ook mag
 vervuld werden de heerlyke voorzegging
 van Jesaia dat in den Heere zig zoude beroe-
 men het gantsche Zaad Israëls; en zoud gy u *Jes. 45.*
 daar over niet heiliglyk beroemen? dit Ver- *25.*
 borgen Manna gaat alle andere spyze te bo- *Dit*
 ven; want, 1. Daar alle andere spyze kan *Manna*
 verderven; daar kan dit Verborgene Manna *overtreft*
 niet verderven; want Jesus Christus is giste- *alle an-*
 ren ende heden dezelve ende in der eeuwigheid. *dere spyse*
 2. Daar andere spyze in de maag verteerd, *Heb. 13.*
 daar *8.*

daar vergaat dit MANNA nooit, maar verza-
 digt een bongerige ziele voor altoos; daarom
Joh. 6. 35. zeide Jesus, *ik ben het brood des Levens, die tot my komt en zal geensins hongeren, ende die in my gelooft zal nimmermeer dorsten.* 3. Andere spyze vermindert door eeten, maar dit Manna vermindert nooit, die is als de olie in de kruike, die nooit ontbrak; want *het is Coll. 1. 19.* *des Vaders welbehaegen geweest, dat in hem alle de volheit wopen zoude.* 4. Andere spyze werd men moede, zelfs de lekkerste, even *Num. 11 6. 21. 5.* als Israel walgde van het Manna in de woestyne, hoe zoet en aangenaam dat was; edog dit Manna word men noit moede, maar hoe meer men dat eet, hoe liever dat wy dat krygen om te nuttigen, om te zeggen, *Heere, Joh. 6. 34.* *geeft ons altyt dat brood.* 5. In andere spyze is alleen kragt om te versterken en te verzadigen, maar niet om iemand te geneezen of te verlossen uit zyn elendige staat; maar in dit Manna is alles voor een zondaar te vinden, spyze tot voeding, *medicyn*e tot geneezing, *rantsen* tot prykoopng; want *Christus is alles ende in allen.* 6. Andere spyze kan iemand ten hoogsten voor eenige tyd zyn leven onderhouden, maar geen spyze kan iemand van de dood bevryden; maar dit Manna, deze spyze dryft de dood voor eeuwig uit, en ver-
 wisselt

wisselt die met het *ewwig Leven*. Daarom zeide Jesus, *ik ben de Opstandinge en het Leven, die in my geloof zal leven, al ware hy ook gestorven.* *c.* Weest bezorgt, om in dit zoet onthaal op dit **VERBORGEN MANNA** te *blijven, rykelyk van dit Manna te nuttigen, zyn vriendelyk onthaal te beantwoorden met de liefelyke reuk van uwe Nardus, voorspoedig daar door zoeken te groeyen, in wegen van waere dankbaarheid uw Ziel-bruidegom weder te onthaelen op uwe uitgelezenste zielgerechten, en uw verlangen na het volmaakte genot van dit Verborgen Manna in den hemel op te wakkeren: dog ziet deze zaken uitvoeriger behandelt in onze Houwelyks-Vereeniging, pag. 508-521.*

Driemaal over *zalige* dan, die aan deze *be-* *Vertrou-*
lofte deel hebben. *i.* Door dit **MANNA** zal *stinge.*
a. De Heere Jesus ons versterken op onzen weg na het hemelsch *Canaan* daar boven, zo dat wy *de krachten zullen vernieuwen, ende opvaeren met vleugelen gelyk de arenden, loopen* *Jes. 40.*
zullen, en niet moede werden, wandelen, en *31.*
niet mat werden. *b.* Israel mogt alleen van het *Manna* eeten tot op de grenzen van het land *Canaan*, daar God dat *Manna* niet meer liet *vallen*; maar als wy zullen *aangeland* zyn

in't *hemelsch Canaan* daar boven, zal de Heere Jesus ons geven een *volkomen genot* van dit *Verborgen Manna*, zyn volzalige gemeenschap, en alle onze *schatkameren* en oneindige ziels-begeertens *vervullen*: was het niemand gegunt te *eeten* van het *Manna*, 't welk in een *goude kruike* in 't Heilige der Heiligen was *verborgen*, maar wierd dat daar alleen bewaard ter *gedachtenisse* van Gods wysheid, goetheit en macht; edog, als wy onze *stryd* kloekmoedig zullen *voleindigt hebben*, zullen wy toegang krygen, om tot *verzadiging* toe ons te verlustigen in het *eeten* van het *Verborgen Manna*, als de ziel-vervullende *volheid* van dezen algenoegsaemen Heiland uw eeuwig ziel-voedzel zal zyn. 2. Ja dan zullen wy ons ook kunnen *verzekeren*, dat wy ook een gewisse *overwinninge* zullen bekomen; wy mogen door onze vyanden eens werden *nedergeveld*, maar wy zullen niet geheel *overweldigt* werden, dewyl onze genade-*staat onwankelbaar* is; *de Rechtveerdige is een eeuwig grondest*, maar zullen wederom uit onze val *opstaan*; daar *de godloozen in 't quaad nederstruikelen*, daar zal *de Rechtveerdige zevenmaal vallen en opstaan*: als een *Regtveerdige valt*, zoo en wort hy niet weg geworpen, want *de heere ondersteunt zyne hand*. Want de

Spreuk⁸
21.

Spreuke
10. 25.

Spreuke
24. 16.

Pf. 37. 24

de *stryd* die wy met onze *vyanden* hebben, is ons een onfeilbaar *kenteken*, dat wy onder 't gezegend *Vrouwen-zaad* behoren, en onder de baniere van onzen Heirvorft de Heere *Jesus* zyn aangenomen; want zo lang wy nog aan *Satan*, wereld en zonden dienstbaar waren, leefde wy in *rust* en vrede; maar hoe meer deze *vyanden* ons *beftryden*, hoe klaarder wy gewaar werden, dat God ons uit hun boeyen heeft *los gefcheurt*; alle onze *struikelingen* zullen maar onze *overwinninge* te meer bevorderen, ons *voorzigtiger* maken om de *laegen* onzer *vyanden* te ontdekken, nauwer *wagt* doen houden op ons *herte*, alzoo alle *Rom. 8.*
dingen ons moeten *moeten mede werken* ten *goe- 28.*
de: op 't einde zal blyken, dat onze *vyanden* tot hun eigen *val* zig met ons in *stryd* hebben gewikkelt; want Gods *Volk*, het ware *Jerufalem* heeft God gesteld tot een *lastigen steen* allen volken: alle die zig daar mede *beladen, zullen gewiffelyk doorsneden* werden; met *Zach. 12.*
3.
 wien het gaan zal; als eens *Sulpicius Severus* schreef van Gods Kerk onder de onmensche-lyke en langduurige vervolging van *Diocletiaan*, die tot ondergang van hun aanrigters uitviel, door *gene oorlogen* is de wereld oit meer *uitgeput*, en wy hebben nooit grooter *overwinning* behaalt, als toen wy door *tienjarige verwoestingen*

woeftingen niet hebben konnen overwonnen worden. En daarom laat de moed niet vallen Christenen, maar houd u verzekert, dat de tyd vast met groote schreden nadert, dat gy *meer als overwinnaars* zult werden door *Jesus die ons heeft lief gehad*, volgens zyn troostry-

Openb. 3.
21.

ke belofte, die overwind ik zal hem geven met my te zitten in mynen Throon. Dan zal in u vervuld werden, 't geen een van de *Ouderlingen* tot *Johannes* zeide van die gene die uit de groote verdrukkinge quaemen, zy hebben

Openb. 7
14-17.

haere lange kleederen wit gemaakt in het bloed des Lams, daarom zyn zy voor den Throon Gods, ende dienen hem dag ende nagt in zynen Tempel: ende die op den Throon zit, zal haar overschaduwen. Zy en zullen niet meer hongeren nog dorsten, nog de zonne en zal op haar niet vallen, nog eenige hitte; want het Lam dat in 't midden des Throons is, zal ze weiden, ende zal haar een leidsman zyn tot levende fonteynen der wateren: ende God zal alle traenen van hare oogen afwischen.

A M E N.

De

DE VERZEKERING

van onze

V R Y S P R A A K

Voor GODS VIERSCHAAR door den

HEILIGEN GEEST

Beloofd door Christus aan de

OVERWINNAARS:

Ouder een

WITTE KEURSTEEN

Beschreven met een

N I E U W E N A A M,

Welke niemand kent dan die hem ontvangt

O F E E N

LEER-REDEN

Over OPENB: II. VERS 17.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
DIVISION OF THE PHYSICAL SCIENCES
DEPARTMENT OF CHEMISTRY
5800 S. DICKINSON DRIVE
CHICAGO, ILLINOIS 60637
TEL: 773-936-3100
FAX: 773-936-3100
WWW: WWW.CHEM.UCHICAGO.EDU

D E

WITTE KEURSTEEN

BELOOFT AAN DE

OVERWINNAARS:

Of een

LEER-REDEN

Over OPENB: II. VERS 17.

καὶ δώσω αὐτῷ ψῆφον
λευκὴν, καὶ ἐπὶ τὸν ψῆ-
φον ὄνομα καινὸν γε-
γραμμένον, ὃ οὐδεὶς ἔγνω
εἰ μὴ ὁ λαμβάνων.

Ende ik zal hem geven ee-
nen witten Keursteen, en-
de op den Keursteen eenem
nieuwem Naam geschre-
ven, welke niemand kent
dan die hem ontfangt.

DE Genaden-staat en Zaligheid van *Inleiding*
Gods Kinderen is vast en onbe-
weeglyk aan de zyde van God, en
zeker aan de zyde der Geloovigen.

I. Aan de zyde Gods steunt hun Genaden-
staat en Zaligheid op onwrikbaere pilaeren:

N. Zy is gebouwd op Gods eeuwige Raad *Rom. 8.*
der verkiesinge, welke vast en onveranderlyk *29-30.*

is, want het vaste fondament Gods staat, *2 Tim. 2.*
beb-19.

hebbende dezen zegel, de Heere kent de gene die zyne zyn. 3. Haar staat is gegrond op de vastigheid en bestendigheid van het Genade-Verbond, met de Geloovigen in Christus opgericht: daar mede vertroostede God eens zyn volk by de Propheet Jesaia, *bergen zullen wyken, ende heuvelen wankelen, maar myne goedertierenheit en zal van u niet wyken, ende het Verbond mynes vredes en zal niet wankelen, zeit de Heere uwe Ontfermer.* Onder de weldaden nu van dit Verbond behoord ook de volständigkeit der Geloovigen; hoe zielsverquikkensmachtig is niet des Heeren belofte by de Propheet Jeremia, zeggende,

Jes. 54.
10.

Jer. 32.
39. 40. *ik zal hen eenderlei herte ende eenderlei wegh geven, om my te vreezen alle de dagen: hen ten goede, mitsgaders hare kinderen na hen: ende ik zal een eeuwig Verbond met hen maken, dat ik van achter hen niet en zal afkeeren, op dat ik hen wel doe, ende ik zal myne wreze in haar herte geven, dat ze niet van my af en wyken.*

Jes. 59.
21.

1. Haar zaligheid is gevestigd op Gods onbeweeglyke trouwe en onfeilbaere beloften, waar in hy haar zyn eeuwig byblyvende genade heeft toegezegd, zoo beloofde God, *my aangaande, dit is myn Verbond met haar, zeit de Heere, myn Geest die op u is, ende myne woorden die ik in uwen mond geleit hebbe, die en zullen*

van

van uwen monde niet wyken, nochte van den monde uwes zaads, nochte van den monde des zaads uwes zaads, zeit de Heere, van nu aan tot in eeuwigheid toe. 7. Ja de genaede van yder Goddelyk Perfoon in de aanbiddelyke huishoudinge der Heilige Drie-eenheid is een onwankelbaar steunfel, welke haar staat onderschraagt. a. Beschouwen wy God de VADER, vinden wy; 1. dat zyn eeuwige en vrye liefde een krachtig steunfel is van haar genade-staat: daar op ziet des Heeren troost-ryke betuiginge, *ik heb u lief gehad met eene eeuwige liefde, daarom heb ik u getrokken met goedertierenheid*: nu deze liefde is onveranderlyk; daarom zegt God, *kan ook een vrotte we haeres zuigelings vergeeten, dat zy haar niet en ontferme over den zone hares buks? of schoon deze vergaten, zoo en zal ik dog uwer niet vergeten.* 2. Wat een krachtig steunfel is niet zyn onveranderlyke eedzweering aan zyn Zoon gedaan, dat hy hem zoude begiftigen met een eeuwig *Priesterdom* na de ordeninge *Melchisedeks*. 3. Wat een sterke pilaar die haar staat onderschraagt, is niet des zelfs eeuwige gifte des Vaders aan zyn Zoon, om haar als zyn eigendom, voor eeuwig zalig te maken: daarom zegt Jesus, *zy waren uwe, en gy hebt my dezelve gegeven*; en daarom zal

hy niet gehengen; dat iemand zyn erfdeel zou ontvreemden: *myn Vader die ze my gegeven heeft is meerder dan alle, ende niemand en kan ze rukken uit de band myns Vaders.* b. Beschouwen wy den ZOONE, zo vinden wy een krachtig *steunsel* van haar staat: 1. In zyn eeuwige *borgtocht*, welke niet kan *verrydeld* werden. 2. In zyn *bloed en dood*, waar door hy de *volberdinge* in haar *genadenstaat* heeft *verdient*: indien wy *vyanden zynde*, met *God verzoent zyn door den dood zyns Zoons*, veel meer zullen wy *verzoent zynde*, behouden worden door zyn *leven*. En daarom kan die *verdienste* niet *verrydeld* werden; trouwens het is een *eeuwige verlossinge*: welke hy voor haar heeft *te wege gebragt*. 3. Haar staat rust ook op de *krachtige voorspraak* van *Jesus*, waar door hy uit *kracht* van zyn *voldoeninge* van zyn *Vader eischt* dat hy zyn *Geloovigen wil bewaren van den boozen*, en zyn mogen in den *hemel*, daar hy is; welke *voorbiddinge* van *Jesus* niet vrugteloos kan uitvallen, om dat *God zyn Zoon altyt hoord*. 4. Behalven dat *Christus* als *Koning* haar *krachtdadig staande* houdt door zyne *onverwinnelyke kracht*; volgens zyn *heuchelyke belofte*, *ik gee u haar het eeuwige leven: ende zy en zullen niet verlooren gaan in der eeuwigheid, ende niemand*

Job. 10
29.

Pf. 40.
8. 9.

Rom. 5.
10.

Heb. 9.
12.

Job. 17
15.

Job. 17
24.

Job. 11
42.

Job. 10
28.

mand en zal dezelve uit myne hand rukken.
 c. Slaan wy gade den HEILIGEN GEEST,
 zoo doen zig daar in ook onbeweeglyke steun-
 sels op, die haar staat vast en onwrikbaar
 maken: als 1. Daar is zyn inwooninge in haar
 herte, die eeuwigduurend is; daarom belooft
 Jesus aan zyne Discipelen deze Geest onder
 de naam van eenen anderen Trooster, op dat *Joh. 14.*
 hy by hen blyven in der eeuwigheid. 2. Zyn ^{16.}
 levendigmakende kracht in haar, welke eeu-
 wigduurende is, en een altoos levendige
 sprink-ader van genade, welke nooit kan op-
 gestopt werden, achtervolgens de troostryke
 betuiginge van Jesus aan de Samaritaansche
 Vrouwe, zoo wie gedronken zal hebben van *Joh. 4.*
 't water dat ik hem geven zal, dien en zal in ^{14.}
 eeuwigheid niet dorsten, maar het water dat
 ik hem zal geven, zal in hem worden een fan-
 teine van water springende tot in 't eeuwige le-
 ven. 3. De Geest Gods bevestigt haar ook
 in hun genade-staat, en verzegeld haar tot de *Eph. 1.*
 zaligheid, dat ze daar in van haere vyanden ^{13.}
 niet beschadigd kunnen werden; Paulus ver-
 troostede de geloovige Corintheren met die
 verzegelende Geest, die ons met u bevestigt in ^{2 Cor. I.}
 Christo, ende die ons gezalft heeft, is God; die ^{2 I. 22.}
 ons ook heeft verzegelt, ende het onderpand des
 Geests in onze herten gegeven. En daarom

schouwde hy ook de geloovige Ephtfers dat ze hem niet zouden *bedroeven*, dewyl zy door hem waren *verzegeld tot den dag der ver-*

Eph. 4. *lofsinge.* Ja deze goede *Geest* overstort de herten der Uitverkoorenen met *onuitblusfely-*

Rom. II. *ke genade-gaven*, die onfeilbaar van de zalig-

Job. 3. *heid* werden gevolgt: *de genade-giften en de* **9.** *roepinge Gods zyn onberouwelyk*: het is een *zaad*, 't welk *in hen blyft*; haar *Gelove* mag nu en dan eens *geffingert* werden, maar het *duurt altyt*. Christus had voor Petrus *gebe-*

Luc. 12. *den dat zyn geloove niet zoude ophouden*: ja **32.** *dat Geloove overwind de wereld*; haere *liefde*

1 Cor. 13 *blyft geduurzaam, die vergaat nimmermeer*: **8.** *haere hoope op de zaligheid is zeker*, die kan haar niet te leur stellen, want *de hoope*

Rom. 5. 5 *en beschaamt niet.* En geen wonder, want *zy is op een steenrotse gebouwt*, ende daar is

Mat. 7. *slagb-regen nedergevallen, ende de waterstroom-* **24. 25.** *men zyn gekomen, ende de winden hebben ge-* *waait, ende zyn tegen het zelve huys aange-* *vallen, ende het is niet gevallen, want het was* *op de steenrotse gegrond.* 2. Maar hoe *vast en*

onwankelbaar haar *zaligheid* by God staat, zo zoude dat geen *vaste troost* aan *Gods kinderen* kunnen verschaffen, zoo lang zy by haar zelve daar van niet *verzekert* waren; en daarom is God zoo goed, dat hy zyn Volk

van

van haar *Genade-staat* en toekomende zaligheid wil *verzekeren*, dat ze met een Paulus kunnen roemen, *ik weet wien ik geloofd hebbe* 2 Tim. 1.
ende ik ben verzekert dat hy machtig is het pand 12.
by hem weg gelegd te bewaren tot op dien dag.
 Deze *verzekering* geeft God aan zyne kinderen op *tweederlei wyze*: **2.** Hy *verzekert* de Geloovigen van haar *Genade-staat* en haar *aanstaande heerlykheid uitwendig*, *a.* Door zyn *onfeilbaar Woord* en ziels-verquikkens-machtige *beloften*, in dat Woord aan haar gedaan; daar mede richtede David zyne ziele op; waarom hy zeide, *dit is myn troost in myne e-* Pf. 119.
lende, want uwe toezegginge heeft my levendig 50.
gemaakt. Immers *al wat te voren geschreven* Rom. 15.
is, dat is tot onzer leeringe te voren geschre- 4.
ven, op dat wy door lydzaamheid en vertroo-
stinge der Schriften hoope hebben zouden. *b.*
 God wil tot haar meerder *verzekering* zyn *belofte* nog versterken met *eedzweering*, dat hy zyne goedertierenheid van haar *niet* zoude *wegneemen*, nog in zyne getrouwigheid *niet* *feylen*; dat hy zyn *Verbond niet* zoude *ont-*
beiligen, en 't gene *uit zyne lippen* gegaan was Pf. 99.
niet en zoude *veranderen*: hy hadde David 34-36.
sens gezworen by zyn *Heiligheid*, zoo hy *aan David liege.* Hoe krachtig bevestigt dit Heb. 6.
 Paulus, als hy zegt, dat God, *willende den* 17. 18.

erfgenamen der beloftenisse overvloedelyker bewyzen de onveranderlykheit zynes raads, is met eenen eed daar tusfchen gekomen, op dat wy door twee onveranderlyke dingen, in welke het onmogelyk is dat God liege, een sterke vertroosting zoude hebben. c. Ook wil God nog aan

zyn Kinderen fchenken *bond-zegelen* tot verzekering van zyn onveranderlyke liefde en trouwe t'haarwaards: zoo had Abraham het teken der besnydenisse ontfangen tot eenen zegel der Rechtveerdigheit des Geloofs. Verzegeld ons den Doop niet onze naauwe gemeenschap met de Heere Jesus? verzekert Paulus de geloovige Galaters daar niet van, als hy zegt,

Rom. 4.
II.

Gal. 3. 27

zoo vele als gy in Christum gedoopt zyt, hebt gy Christum aangedaan. Is het Avondmaal ook voor de Geloovigen geen zegel van haar aandeel aan de volheid van de Heere Jesus?

I Cor. IO
16.

de drinkbeker der dankzegginge dien wy dankzeggende zegenen, is die niet een gemeenschap des bloeds Christi? Dat David besneden was, hoe krachtig verzekerde hem dat van Gods hulpe, dat hy den Reus Goliath verslaan zoude; waarom hy zeide tot Saul, *uwe knecht heeft zoo den leeuw als den beyr verslagen, al-zoo zal deze onbesnedene Philistyn zyn, gelyk een van die.* d. Inwendig verzekert ook God

I Sam.
17. 36.

zyn Volk van haar Genaden-staat, en aanstaande

staande Zaligheid, door twee vaste Getuygen, welke hy haar tot haere troost en geruststellinge schenkt: a. De eene Getuyge is haar verlicht Gemoed, 't welk een weerflagh kan maken op haar eigen zelven, en op het Genaden-werk in haar herte gewrogt; daarom spreekt Paulus van het getuygenisse zyner *con-* 2 Cor. 1. scientie, en vraagt op eene andere plaats, ^{12.} *wie van de menschen weet het gene des menschen* 1 Cor. 2. *is, dan de Geest des menschen die in hem is?* ^{11.}

b. Maar behalven deze Getuyge van haar eigen herte, zo begiftigt Jesus zyne Kinderen nog met een veel voortreffelyker Getuyge, namentlyk die van zyn GEEST, die alles weet, zelfs de diepten Gods; en daarom de Geloo- 1 Cor. 2. vigen verzekert van haar Genaden-staat, ^{10.} dat ze voor God zyn gerechtveerdigt, en erfgenamen van de eeuwige Heerlykheid zullen zyn: met deze Vertrouwendende Geest spreekt hier de Heere Jesus de Kerk van Pergamus een hart in 't lyf, als hy haar die gaat beloven onder een WITTE KEURSTEEN, BESCHREEVEN MET EEN NIEUWE NAAM, WELKE NIEMAND KENT, DAN DIE HEM ONTFANGT.

Wy hebben reeds beschouwt het Zielsverzadigend Manna, dat verborgen is, het welk de Heiland belooft aan de Overwin-

naars: nu moeten wy gaan overwegen die heuchelyke *verzekeringe* van onze VRYSPRAAK voor Gods *Vierschaar*, afgebeeld onder een *Witte Keursteen*, beschreven met een *Nieuwe Naam*.

Aanprij-
finge der
stofte.

Gewisselyk een overheerlyke *Belofte*, welke onze ingespanne overdenkinge wel driedobbel weerdig is, als die behelst een troostryke toezegginge van de *Verzekeringe* des Heiligen *Geestes* voor de *Vierschaar* van ons Geweten. Herwaards dan alle *troostelooze*, bedrukte en beladene, die geduurig geslingerd werd door twyffeling aan uw *Genadenstaat*; ziet hier is *verquikking* voor uwe aemmechtige ziele; want Gods *GEEST* zal u als die *Witte Keursteen* verzekeren dat 'er geen *verdoemenisse* is voor u die in *Christus Jesus* zyt. Gaeve God, dat ik van deze *Witte Keursteen* uit *eige ondervinding* mogt handelen, en bequaam zyn om den *moede* een woort ter rechter tyd toe te spreken, de *Treurige Zions* te vertroosten, en deze myne *Verhandeling* een gezegend *Werktuig* in Gods hand mogt zyn, door welkers middel het God behaagde door zynen *Geest* om de *Verdiensten* van *Christus* die genen wakker te maken, die zich valschelyk *vleyen*, dat zy voor zyn *Vierschaar* zyn gerechtvaardigt; en aan zyn

Kin-

Kinderen te geven *cieraad voor asfche, vreugden-olie voor treurigheid, en het gewaad des lofs voor een benaauwden Geest!*

In deze Woorden zullen wy in overwee-
ging nemen twee voorname Hoofdzaken: *Verdeeling.*

I. Het *weergaloos* GESCHENK, 't welk de Heere Jesus aan de *Overwinnaars* beloofd, IK ZAL HEM GEVEN EEN WITTE KEURSTEEN, en op die KEURSTEEN GESCHREVEN EENE NIEUWE NAAM, welke niemand kent, dan die hem ontfangt. En deze heerlyke *Gave* bevat wederom

1. De *Heerlyke* GIFTE op haar zelve, namentlyke een WITTE KEURSTEEN.

2. De *Voortreffelykheid* van deze KEURSTEEN, of haar heerlyke *omschryvinge*; op die *Witte Keursteen* is geschreven een NIEUWE NAAM, welke niemand kent dan die hem ontfangt.

II. De *ziels-verquikkensmachtige* BELOFTE of BEGIFTIGING zelfs van dit *overdierbaar* Geschenk, IK ZAL HEM *Het Geschenk dat*
GEVEN EEN WITTE KEURSTEEN. *Jesus be-*

De Heere Jesus laat het niet blyven by de *looft is*
voorgaande Belofte van het *eeten* van 't *Ver-* *een Witte*
gorgen *Manna*, maar hy voegt 'er nog een *Keur-*
steen.
ander

ander GOED by, van geen minder *waardye*, namelyk, de *verquikkelyke* VERZEKERING van hun VRYSPRAAK en volle *Recht* tot het Eeuwig Leven, aan de *Overwinnaars* toegezegt: *z.* het *Geschenk*, 't geen Jesus hier aan de *Overwinnaars* belooft, is by uitnemenheit *groot*, en werd daarom hier voorgesteld onder een nadrukkelyke benaeming van een WITTE KEURSTEEN. Het grondwoord ψῆφος hier KEURSTEEN vertaalt, betekent in haar eigen aard in 't gemeen een *kleine steen*; 't welk onze Overzetter met recht vertaalt hebben een *Keursteen*, dewyl het in 't byzonder beduid zulken *kleinen steen* die de Ouden gebruikten als zy tot d' een of d' andere zaak hun *stem* gaven, gelyk wy kunnen afnemen uit de taele van Paulus tot de Koning *Agrippa*; want verhalende hoe hy *veele van de Heiligen in gevankenisfen had* *geslooten*, voegde hy daar by, dat *als zy omgebragt wierden*, hy het *toestemde*, καθήρυσα ψῆφος of, *ik gaf 'er myn stem toe*; gebruikende het zelve woord 't welk hier *Keursteen* is vertaalt; trouwens het geven van *stemmen* geschiede oudtyds wel door *Steenen*, ja door *witte steenen* in *aangename zaken*, die daarom als *witte Keursteenen* waren; 't is zeker, dat wy deze *Witte Keursteen* hier niet na de

letter

letter of eigentlyk moeten verstaan, want het zoude verre beneden de *weerdigheid* en milddadigheid van onze Koning Jesus zyn, geestelyke Overwinnaars met zulke *eigentlyke steenen*, hoe glad en schoon die ook mogten zyn, te beloonen; maar de Heere Jesus belooft hier door deze *Witte Keursteen* die *wel-daeden*, waar van eertyds *Witte Keursteen* tekenen en *bewyzen* waeren. a. Sommige Godsgelerden verstaan door deze *Witte Keursteen* een *Edel Gesteente*, met name den *Carbonkel*, die van groote *glans* en *waardye* is; en in dien zin zoude de Heere Jesus onder deze *Keursteen* groote *schatten*, *aanzien* en *heerlykheid* aan zyn *Overwinnaars* belooven; want *rykdom ende eere is by my, duurzaam goed, ende gerechtigheid*. Ja die *Op-perste Wysheid* getuigt van zich zelve, op dat ik myne *liefhebbers* doe *beervan dat bestendig is*; ende ik zal hare *schatkameren* *vervullen*. Maar wy b. meenen, dat de Heiland hier zinspeeld op die *kleine witte Steentjes*, die by de Ouden haar verscheiden gebruik hadden: zoo willen sommige Godsgelerden dat 1. de Heere Jesus onder den Naam van *Witte Keursteen*, *zich zelve* aan zyne *Overwinnaars* belooft; dog daar toe kan ik myne *toestemminge* niet geven, om dat Christus deze

Spreuke
8. 18.

Spreuke
8. 21.

deze *Witte Keursteen* belooft te zullen geven aan die genen, die zoude *overwonnen* hebben; maar nu was aan haar Jesus al geschonken *eer* zy *overwonnen* hadden; daarenboven werd hier beloofd zulken *Keursteen*, die *beschreven* zoude wezen met een *Nieuwe Naam*; maar *wat* voor een *Naeme* zou Jesus verkrygen, daar hy reeds *verheerlykt* was aan de *rechterhand* zyns *Vaders*?

De Heilige Geest 2. Dies verstaan wy door deze *Witte Keur-*
verstrekt *steen* de vertroostende GEEST, verzekeren-
de Gelo- de de Geloovigen van haere *Vryspraak* voor
vigen tot des Heeren *Vierschaar*; dit gevoelen steunt
een Witte op zeer goede en vaste gronden. Immers
Keur- komt deze Verklaering gevoegelyk overeen
steen. met het *verband* van deze belofte met de
 voorgaande; want daar hy aan de *Overwin-*
naars belooft hadde *gemeenschap* aan zyn *heil-*
zaeme verdiensten onder het *eeten van het*
Manna dat verborgen is, konde hy daar hen
 nu gepaster belofte doen, als de heilzaeme
verzekering daar van door den *Heiligen Geest*,
 als die *Witte Keursteen*? te meer, als wy
 te rade gaan met de *Ouden*, die dat slagh
 van *kleine witte Steentjes* gebruikt hebben,
 zullen wy ook zien, dat met recht de *Heili-*
ge Geest by een *Witte Keursteen* mag werden
 vergeleken.

8. Wierden die *Witte Keursteen*en gebruikt in stemmen en *verkiezen* van *Magistraats* De Heilige Geest als een Witte Keursteen verkiest de Gelovige tot grote waardig-
heid. *per-soonen*, of andere *mannen van Naam*, gelyk sommigen ook aanmerken, dat ze die *steentjes* ook gebruikten op de *Ryksdagen*; als men iemand tot een aanzienelyke *waardigheid* en hoogstatelyk *Ampt* wilde verheffen, zoo *beschreef* yder Lidt van de Vergaeding die *Steen* met de naam van die gene, welke hy tot dat *Ampt* wilde bevorderen; welke *Steenen* dan vervolgens in een *emmer* of *busse* wierden geworpen, mits daar vooraf latende gaan een *olyfblad*, beschreven met de naam van *Mercurius*, die de Heidenen meenden dat het *lot* bestierden; welke *Steenen* daarna wederom wierden nageteld; en die dan de meeste *Witte Steenen* met zyn *Naam* had beschreven, wierd by *meerderheid* van stemmen *verkoozen*, en verkreeg die *waardigheid*: voor zulken *Witte Keursteen* verstrekt ook de *Heilige Geest*; die verkiest die gene, die zyn Krygsknechten ten Geestelyken stryd moeten *aarvoeren*; waarom de *Heilige Geest* zeide, *zonderd my af beide Barnabam ende Saulum, tot het werk daar toe ik ze geroepen hebbe.* Die zelve *Geest* brengt ook de *Gelovigen* t' huis de volle *uitspraak* van hare *verkiezinge* tot de hoogste *waardigheid*, dat zy

Act. 13.2

- Openb. 1
6. gemaakt zyn tot *Koningen en Priesters Gode*
en zynen *Vader*, en tot een *cierlyke Kroone in*
Jes. 62. 3 *de hand des Heeren*, en tot eenen *Koninklyken*
hoed in de hand onzes Gods: in zoo verre dat
zy eeuwig met hem zullen *beerschen*, en met
hem ziten op zynen *Throon*, gelyk als hy
overwonnen had, en gezeten was op zyns
Openb. 3.
21. *Vaders Throon*. 2. Die *Witte Steenen* ge-
bruikten de Ouden ook in het tellen en re-
kenen, even als de *penningen* eertyds daar toe
gebruikelyk waren; waarom het Grieksche
Woord $\psi\alpha\lambda\iota\sigma\mu\alpha$ ons in de Schrift voorkomt
in de beduidenissen van *rekenen*; in dien zin
Luc. 14.
28. gebruikt het Jesus, als hy zegt, *wie van*
u, willende een toren bouwen, overrekenet niet
eerst de kosten die tot de opbouwing noodig is?
Dus rekende de Ouden door *Witte Steenen*
haere *gelukkige daegen*, daar zy door *zwarte*
steen haere *ongelukkige dagen* afbeeldden;
want *witte* en *zwarte steenen* wierpen zy in
De Hei-
lige Geest
verstrekt
ons tot
een Tel-
kunst. een vat, en als zy daarna die wederom uit-
gehaalt hadden, maakten zy haar geluk op
uit een *witte steen*, en voorspelde hun onge-
luk uit een *zwarte steen*: even zo strekt de H.
Geest zyn volk tot een *tel-kunst*. a. de Heili-
ge Geest leert een Geloovige verstandig op-
slaan het *Schuld-boek* van Gods Wet, en daar
uit *optellen* alle hare *afwykingen* van die aller-
vol-

volmaakste regel; die leert haar ontvouwen het *boek* van haar eigen *geweten*, en daar uit opmaken wat voor *beschuldigingen* en knaegende *ontroeringen* daar in gebooren werden door het verhoelen verwyf van haar te binnen komende *zonden*. b. Die zelve *Geest*, als een *Witte Keursteen*, leerd ook de *Gelovigen* opslaan de bladeren van het *Genaden-Verbond*, en daar uit oprekenen alle de *alge-noegzaeme volmaktheden* en dierbaere *verdiens-ten* van *Jesus* voor verlegene zondaars: daarmede vertroostede de *Heere Jesus* zyne *Discipelen* tegen zyn weggaan, zeggende, *indien ik niet weg en ga, zo en zal de Trooster* Joh. 16. *tot u niet komen, maar indien ik benen ga, zo* 7-11. *zal ik hem tot u zenden. Ende die gekomen zynde, zal de wereld overtuigen van zonden, ende van gerechtigheit, ende van oordeel. Van zonde, om dat zy in my niet en gelooven, ende van gerechtigheit om dat ik tot mynen Vader benen ga, ende gy en zult my niet meer zien; ende van oordeel, om dat de Overste dezer wereld geoordeelt is. c. Uit deze *Witte Keursteen* kan een *Christen* zyn aanstaande *geluk* oprekenen, alzoohy een zeker en onfeilbaar *voorbeduidzel* is van hun *aandeel* aan zyn dierbaere *verdiens-ten* en gerechtigheit; want *ge-lyk* het *missen* van deze *Witte Keursteen* een*

klaar

klaar bewys is, dat zulke nog vervreemd zyn van het *leven Gods* en van zyn zalige *gemeenschap*, *natuurlyke menschen*, den *Geest niet hebbende*; want *zoo iemand den Geest Christi niet en heeft*, die komt hem niet toe. Even zoo is het deel hebben aan deze *Witte Keursteen*, deze *vertroostende Geest* een onfeilbaar teken dat ze met hem op het allernaauwste zyn vereenigt; want *hier aan kennen wy*, dat *wy in hem blyven*, ende *hy in ons*, om dat *hy ons van zonen Geest gegeven heeft*.

1. Ook wierden die *Witte Steenen* gebruikt in de *kamp-weddingen* der *Grieken*, 't zy in hunne *worstelperken* of in hunne *loop-baenen*, waarin zig *verscheidene Kampvechters* begaven, waar van de *Overwinnaars* met een *Witte Steen* wierden begiftigt; die *Grieken* richteden voor de *Overwinnaars* een *hoogstatelyk en kostelyk Gastmaal* aan op kosten van het *gemeen*, tot welk de *Overwinnaars* geen toegang hadden, ten zy deze *Zegenpraalders* niet alleen aan hunne *halzen* verciert waeren met de *μαρτύρια*, de *wapenen* der overwonnenen, maar ten ware zy ook een *Wit Steentje*, beschreven met den *naam* van den *Overwinnaar*, na hunne *bevogte overwinninge* ontfangen, *vertoonden*; maar zoo als zy dat *Witte Steentje* *vertoonden*, wierden zy *aanstonds toegelaten*

tot

Rom. 8. 9

1 Job. 4. 13.

De Heilige Geest verstrekt aan de Overwinnaars tot een Witte Keursteen tot verscheidene gebruiken

tot

tot de *vreugde-maaltyd*, by dat voorval aangestelt: ja de *Grieken* waren ook gewoon de Overwinnaars tot belooning toe te leggen een zeker gedeelte van *graan*, en voorraad van *eetwaeren*, tot hun jaarlyks onderhoud noodig; tot een *onderpand* nu van hun recht tot die portie, kregen zy ook zulken *Steen*, waar op gegraveert was de *quantiteit* van hun bezolding, 't zy van *geld* of *levens-middelen*, geduurende hun leven lang: en mogelyk heeft ook Jesus hier gezien op die *WITTE KEURSTEENEN*, die in die *Wed-stryden* der *Grieken* gegeven wierden aan die genen, die *overwonnen* hadden; immers dit gevoelen van vele Gods-geleerden, steunt op *goede redenen*. *a.* Want deze *Witte Keursteen* beloofd de Heere Jesus aan die overwinnen, even als van ouds de *Overwinnaars* met zulke *Steenen* wierden beschonken. *b.* In dien zin blykt dan ook het regte *verband* van deze beloofde *WITTE KEURSTEEN* met de beloften van *het eeten* van het *Verborgen Manna*, 't zy men dat *Verborgen Manna* aanmerkt als de rykelyke *Maaltyd*, tot welkers deelgenootschap deze *Witte Keursteen* hen toegang en *recht* gaf: 't zy dat deze *Witte Keursteen* aan de Overwinnaars verstrekte tot een *waarteken*, dat zy eens voor eeuwig met de lieffelykheden

aan Gods rechterhand zullen *verzadigd* werden aan die triumphante en vol-toegerulte *maaltyd* in den Hemel; immers de eeuwige *zaligheid* werd ons zeer dikwils in de Heilige Bladeren afgeschildert onder het zinnebeeld van een kostelyke en rykelyke *maaltyd*; zoo spreekt 'er David van, *verzadiging der vreugde is by uw aangezichte, lieflykheden zyn in uwe rechterhand eeuwiglyk*. Christus vergelykt het genot van zyn zoete *gemeenschap*, zoo hier in *genade*, als daarna in *heerlykheid* by een groot *Avondmaal*, waar toe 'er veele

Ps. 16. 11

Luc. 14. 16.

wierden *genoodigd*. c. Op deeze WITTE KEURSTEEN zoude *geschreeven* wezen een NAAM, even als ook op die *Witte Steen* die den *Overwinnaar* ontving, zyn naam was *graveert*, zo om hem te *verzekeren* van zyn vol *recht* tot de toegerechte *maaltyd*, als om hem met *vrymoedigheid* daartoe te doen treden. d. Dit alles past ook op de WITTE KEURSTEEN, den *Heiligen GEEST*: I. Gaf die *Keursteen* aan de *Overwinnaars* een vrye *toegang* tot die *Princelyke maaltyd*, by die gelegenheit aangeregt; zulken KEURSTEEN is ook de *Heilige GEEST* voor de Gelovigen, die voor haar een vrye *toegang* tot die *Maaltyd* daar boven bereid, daar zy eens met *Abraham, Isaak en Jacob* zullen *aanzitten in*
bet

Matt. 8. 11.

het koninkryk der Hemelen; want door hem hebben wy beide den toegang door eenen Geest ^{Eph. 2: 18.} tot den Vader. 2. Gat de Witte Keursteen den Overwinnaar een klaar gezigte van de prys, waar mede hunne ovwinnige wierd bekroond; even zoo licht ook Gods GEEST deze WITTE KEURSTEEN, de Geloovigen voor, om haar van verre te doen beschouwen de Prys der Heerlykheid, aan het einde van hun loopbaene opgehangen: dat was immers het einde van de zendinge van Gods Geest aan de geestelyke Overwinnaars kennis te geven van alle goederen, waar mede God haar wilde verryken; die voerd de Geloovigen wel eens met Mozes als op den berg Nebo op de hoogte van Pisga, en doet haar als door de Verrekker des Geloofs van verre beschouwen dat Hemels Ganaan, alwaar de zoete bonigh vloed van Gods lieffelyke gemeenschap, en de verrukkensmachtige omhelzingen van zyne onmiddelyke liefde. Hoord eens hoe kragtig Paulus dat bevestigt; zeggende, wy en hebben niet ontfangen den geest der wereld, ^{1 Cor. 2: 12.} maar den Geest die uit God is, op dat wy zouden weten de dingen die ons van God geschonken zyn. 3. Verzekerde die Witte Keursteen de Overwinnaars van die heerlyke bezolding welke zy ontfangen zouden voor hunne be-

toonde *dapperheid*; even zo *verzeekert* Gods GEEST, als deze WITTE KEURSTEEN, de Geloovigen van die weergalooſe gederen, welke God voor haar in de ſchatkamer des hemels heeft *weg geleg*t; daarom werd hy gezegt des Heeren kinderen te *verzegelen tot den dag der verlosſinge*. Daarom draagt ook den Heiligen Geest den naam van het *Onderpand* van onze *erffeniſe*, ARRABÔN, zynde een woord uit de *Heoreeuwſche* taele overgenomen, beduidende dat gene, 't welk aan iemand gegeven werd tot *zekerheid* van het beloofde, dat men zyn *woord* zal houden; even zoo ſteld de *Heilige Geest* ons volkomen *geruſt* van de *bezittinge* der toekomstige *zaligheid*, alzo des zelfs *inwooninge* in onze herten als in zyn tempel, een overtuigend *bewys* is van onze *weder-vereeniging* en *gemeenſchap* met God, zoo hier in genade, en daarna in volmaakte *heerlykheid*: dit werd aan Johannes door een *grootte ſtemme* uit den hemel verkondigt, zeggende, *ziet de Tabernakel Gods is by de menſchen, ende hy zal by haar wonen, ende zy zullen zyn volk zyn, ende God zelve zal by haar, ende haren God zyn.*

Eph. I.
14.

Openb.
21. 3.

Hierwort
byzonder
gezien op

7. Het voornaamſte gebruik had plaats in de *vierſchaar* der *heydenen*, byzonder in de
Recht-

Rechtbank der Grieken, in welke de *Richters* of *Raadsheeren* het vonnis over de aangeklaagden uitspraaken door *Keursteen*en; door *Witte Keursteen*en spraken zy de aangeklaagden *vry*, en door *zwarte steenen* veroordeelden zy hem; die in een *emmer* verzaemelt zynde, of op *tafel* geworpen, van den *Richter* wierden *nageteld*; als nu de *Witte Steenen* de meeste waeren, werd hy *onschuldig* verklaart, en als de *zwarte steenen* het grootste getal uitmaakten, werd hy *veroordeelt*: dit werd bevestigd onder anderen met den *Dichter Ovidius*, die in zyne *Matamorphosis* aldus zong:

de Witte Steenen, waer mede de aangeklaagden voor de Regtbank wierden vrygesproken.

*Mos erat antiquus niveis atrisque lapillis
Hus damnare reos, illis absolvere culpa.*

Dat is:

De Ouden hadden de gewoonte door Witte steenkens de onschuldigen vry te spreken, en door zwarte steenkens de schuldigen te veroordelen.

Tot verzekering van welke *Vryspraak* sommige Geleerden willen, dat aan zu'ke aangeklaagden een *Witte Keursteen* werd gegeven, waar op hy ook *vry* uitging. Indien Gods Geest deze belofte niet *ontleend* heeft

van beide deze plechtigheden, zoo in de *strydperken* als in de *Vierschaeren der Heidenen* gebruikelijk, zoo meenen wy evenwel met de meeste Godgeleerden, en met onze vermaerde *Kanttekenaars*, dat Gods Geest op dit oud gebruik in het *Bloed-gerichte*, heeft gezinspeelt: want, a. deze uitlegging voldoet alkerkrachtigst aan de bygevoegde *wittigheid* van dezen KEURSTEEN; want de *witte couleur* is doorgaans een zinnebeeld van *onschuld*: zoo lezen wy van de *Overwinnaars* in de Gemeente van *Sardis*, die *haere klederen niet bevleekt hadden*, dat zy met Jesus zouden *wandelen in Witte klederen*. b. Deze verklaring van deze belofte past ook zeer wel op de toestand van de Gemeente van *Pergamus*: wierden zy voor *Stadhouders* en *Koningen* gesteld om de Naeme van Jesus, en voor die aard-sche *Vierschaeren* geslept en daar veroordeeld, om dat ze de *dwaelingen der valsche Propheten* en *verleiders* verfoeiden, gelyk bleek in *Antipas*, die *getrouwe Getuyge*, die om zyn getrouwe belydenisse onder hen gedood wierd: wat konde de Heiland hen tegen zulke *onrechtveerdige veroordeelingen* sterker *vertroosting* inboezemen, als met die *troostryke belofte*, dat ze in de *hoogste Vierschaar* van den *grooten Richter* van levendi-

gea

gen en van dooden, zouden worden *vry gesproken*, en dat hy hen van die *vry spraak* ten vollen zoude *verzekeren* door de WITTE KEURSTEEN van den HEILIGEN GEEST. En schoon deze *Witte keursteen*en aan de *aangeklaagden* in het *Gerichte* zelfs niet wierden in handen gegeven, zo wierden zy evenwel ten hunnen gevallen, om hen het leven te schenken, in een daar toe bestelde *busse* geworpen, 't welk waarlyk even veel is, alsof die *Witte steenkens* hen in *handen* wierden gegeven; zulks dat Christus hier aan zyne Overwinnaars toezegt de *verzekering* van hunne *vry spraak* voor de Hemelsche Regtbank door de *inspraak* van zynen GEEST, deze WITTE KEURSTEEN, en niet de *Vry spraak* zelve; even als de *Witte keursteen* by de *Ouden* zelfs niet was haar *Vry spraak* zelve van hunne *beschuldiging*; maar een *bewys* en *verzekering* van hunne *Vry spraak*; invoegen dat deze WITTE KEURSTEEN niet is de *Vry spraak* van de zonden, gedaan in de Hemelen, maar de *verzekering* van die genaedige *vry spraak* voor de Vierschaar Gods, in de herten der Geloovigen door den Heiligen Geest deze WITTE KEURSTEEN.

Maar zullen wy nu in de *grond* zien, hoe deze WITTE KEURSTEEN, de Gelovigen,

Wat deze verzekering door dese witte Keursteen voor af stelt.

en byzonder die van *Pergamus* verzekert van de *vergevinge* van hunne zonden: 1. Zoo moeten wy de *Gelovigen* ons zelve verbeelden als *schuldigen*, en die als zoodanige werden *betigt* en *aangeklaagt* voor Gods *Vierschaar*, wegens schennis van de *Goddelyke Majesteit*; immers zodanig zyn alle *Uitverkorenen*, die het *leven* hebben verbeurt, en over hen gehaald hebben de *schuld* van de eeuwige *verdoemenisse*; die daarom niet onwaardig *vergeleken* werden by die *schuldenaren*, die tien duyzent talenten *schuldig* zyn, en niets hebben om te *betaelen*. Deze vordert daarom de *Satan* ter *verdoemenisse*; waarom hy genaamt werd den *verklager der broederen*, die haar *verklaagde* voor onzen *God* dag ende nacht. Ja de *Wet*, hen van zonden *overtuigt* hebbende, eischt uit dien hoofde, dat zy volgens haere *rechtveerdige bedreiging*, aan Gods *wraak* mag werden *opgeoffert*; daarom zeide *Jesus* tot de *Phariseen*, *meind niet dat ik u verklagen zal by den Vader: die u verklaagt is Mozes*, op welke gy *gehoopt* hebt. Welke eisch werd *goedgekeurt* van hun *gewisse*, die *kennis* draagt van hunne *misdaden*, hem daar over *beschuldigt*, en Gods *strenge wraeke* voorspeld. 2. Daarop komt *Christus* hun grooten *Advocaat*, die daarom

ge

Mat. 18.
24.

Openb.
12. 10.
Rom, 2.
14.

Jab. 5.
45.

genaamt werd onze *Voorspraak*. 2. Hy brengt voor hen in, dat hy van eeuwigheid voor hen is borge geworden, en dat zy daarom van alle aanspraak over die schulden zyn ontbeft. 3. Hy vertoont ook zyn dierbaere offerhanden, voor hunne zonden opgeoffert; dat hy hunne zonden in zyn lighaam heeft gedragen op het hout des kruyces; en op dien grond eifcht hy dat zyn Vader, als een regtveerdig Richter, den eifch aan de Satan en aan de Wet wil ontzeggen. 3. Waarop God de Vader, ziende de Geloovigen met Jesus vereenigt, hen handelt als onfchuldigen, ontbeft haar van alle aanspraak, en wyft hen toe het Recht tot het eeuwig leven. 4. Hier op komt de GEEST Gods, als een Geheimschryver, die deze vryfpraak de geloovigen in hun herte werkt; dat leert Paulus kragtig, de zelve Geest getuigt met onzen geest dat wy kinderen Gods zyn. Op wat wyze nu deze Witte Keursteen ons verzekert van onze vryfpraak, valt ons nu nader te onderzoeken: dog verftaat

2. Door deze verzekering van onze vryfpraak, door deze Witte Keursteen van Gods GEEST, niet a. een woordelyk getuygenisse des Heiligen Geestes, waar door hy, als door een inwendige stemme, of door een verftaanbaere stemme

Waar in dese verzekering door deze Witte Keursteen des Geestes niet bestaat.

stemme uit den hemel de geloovigen toeroept, dat zy voor Gods Rechterstoel zyn vrygesproken; even als eens God de Vader zulken luydbaar getuigenisse uit den Hemel van zyn Zoone gaf, zeggende, deze is myn geliefden Zoone in welken ik myn welbehage hebbe. Neen het is een zakelyke getuigenisse, welke Gods Geest geeft van haere vryspraak voor Gods Vierschaar, waar door hy inwendig haar herte overtuigt van de genaedige vergevinge haerer zonden. b. Noch deze verzekering van onze vryspraak voor God, bestaat niet in die byzondere aanblaezinge des Heiligen Geestes waarop de Geestdryvers zulken grooten roem dragen, waardoor die Geest zoude nederdaelen op een Christen, na dat hy lang met geflootene oogen in stilte, om in God te rusten en God in hem te laten rusten, had gezeten, om de aanblaezinge des Geestes in te wagten, hem ingevende, dat hy voor God is vrygesproken: neen, zulke ingevingen des Geestes werden zonder grond voorgewend. c. Maar deze verzekering van haar vryspraak door deze Witte Keursteen van Gods Geest bestaat in een redelyke overtuiging, en innerlyke vergewising van haar geweten, uit welkers kragt de Geest Gods door byzondere verlichtinge in haar verstand en vervuolyking en geruststelling

*Matt. 3.
17.*

*Waarin
dese ver-
zeking
van Gods
Geest al
bestaat.*

ling van haar herte, haar van de waarheid van hun *vryspraak* voor God op het krachtigste *verzekert*; en dat doet Gods Geest op een *gewoone* of op een *buitengewoone* wyze:

a. Op een *gewoone* wyze *verzekert* Gods Geest zyne Kinderen van haar *vryspraak* voor Gods Vierfchaar op deze navolgende wyze:

1. Als hy de geloovigen *uitlokt* en *werkzaam* maakt, om te gaan *onderzoeken*, of zy al voor Gods Vierfchaar zyn *gerechtveerdigt*;

Hoe Gods Geest op een gewoone wyse haer verzekert van haer vrypraak

hy zet haar aan, om *na te speuren*, wat in de *menschelike is*, wat 'er al in hun *herte* omgaat, of ooit omgegaan heeft; wat voor *genade-werkingen* zig daarin al geöpenbaart hebben; hy doet de geloovigen naauwkeurige *kennis* nemen van die *kentekenen*, welke Gods *Woord*

steld van alle die gene die voor zyn Vierfchaar zyn *gerechtveerdigt*; als daar is: **N.**

Een *leevendig gevoelen* van onze zonden en *schuldbaarheid* voor God; ik zegge, niet zulk of zulk een *trap* van *verbryzeling*; van *verflagentheit*, van *schrik* en van *wanhoop*,

gelyk vele *onkundigen* van des Heeren weg *eerst* willen hebben, eer zy derven denken dat zy *gerechtveerdigt* zyn, maar ik spreek van een *waar gezichte* van onze *doemweerdige* staat, en een *walge* van ons zelve. Hoord eens, hoe de Heere Jesus deze stempel daar

op

op

op

op zet, als hy tot de waanwyze Pharizeen zeide, *ik ben niet gekomen om te roepen rechtveerdige, maar zondaars tot bekeeringe.* dat is die haar zelve als zulke *doemweerdige zondaars* kenn en veroordeelen. 2. Een ander bewys van haar *vryspraak* voor God, is een *vuurige begeerte* na de *gerechtigheid* van Christus, die nergens anders mede kan *verzadigt* worden als met zyn *verdiensten*: daarop zag de ziels-verquikkensmachtige belofte van de Heere Jesus, als hy zegt, *ik zal den dorstigen geven uit de fonteyne van het water des levens voor niet.* 3. Tot een *kenteken* van waere *gerechtveerdigden* steld ook de Schrift het *waarachtig geloove* in Christus, waar door een *zondaar* uit een diep en leevendigh *gezichte* van zyn zondelykheid, verdemelykheid en onmagt geheel *verlegen* en *radeloos* uit zig zelve gaat, en tot Jesus *vlied*, met een *geheele overgave* van zig zelve n aan hem, om door hem *behouden* te werden. Dat bevestigt Paulus krachtig, als hy uit zyne voorgaande gelegde gronden een besluit opmaakt, *wy besluiten dan dat de mensche door het gelove gerechtveerdigt word.* 4. Voegt daar by de *oeffening* van waere God *rucht*; want al die God *rechtveerdigt* van de zonden, die *heiligt* hy met eenen, om tot zyn eere te leven,

Mat. 9.
13.

Openb.
21. 6.

Rom. 3.
28.

leven. Dat was immers het *einde*, waartoe Jesus voor zyn Uitverkorenen *ontslagh* van hun schulden verwerfde; daarom zegt Paulus, dat hy hem zelven voor ons gegeven heeft, *Tit. 2.*
op dat hy ons zoude verlossen van alle ongereg-
tigheid, ende hem zelven een eigen volk zoude
reinigen, yverig in goede werken. Deze ver-
 zekering van onze *vryspraak* bevordert Gods
 Geest verder:

2. Als hy een Geloovige helpt in het op- *Gods*
 maken van haar *genaden-staat*, dat zy de ge- *Geest*
 stalte van een *gerechtveerdigden* in haar zel- *helpt ons*
 ven ontdekken. 1. Als hy haar *gemoed* op- *opmaken*
 wekt, om haar te vergelyken met die *merk-*
tekenen van die *geene*, die voor Gods Vier- *onze ge-*
 schaar zyn *gerechtveerdigt*, en nauwkeurig *naden-*
 doet *onderzoeken* als onder Gods *alziende* oog,
 of ook de *gestalte* van een waere *gerecht-*
veerdigde voor God in haar werd gevonden.
 2. Hy helpt een Christen, als hy *maakt* dat
 die *hebbelyke genaede* van een *gerechtveerdig-*
de, en die voornoemde *merktekenen*, welke
 andersins met veel *duisternissen* zyn bewon-
 den, *overvloediglyk* in haar ziele *blinken*,
 en aan de *bespiegeling* van hun *zelfs-onder-*
zoekende gemoed, gelyk als van *zelfs* zig ver-
 toonen. 1. Hy bevordert die *verkering* als
 hy haar *loome* ziele opwekt tot een *neerstige*
acht-

Eph. I.
17. 18.

achtgeving op die gerechtveerdigde *gestalte* in haar ziele, en de *oogen* van haar verstand *bestraalt* met een boven-hemelsch licht, dat ze nu in haar ziele *onderkennen* die genade, welke te voren als onder de *asfche* was verborgen; die *verlichtende Geest* wenscht Paulus toe aan de geloovige Ephesers, op dat de *God onzes Heeren Jesu de Vader der Heerlykheid*, u geven de *Geest der Wysheid ende der openbaeringe in zyne kennisse*; zoo *helderd* deze *Witte Keursteen* de *Geest Gods* die genade op, en doet die *klaar* en met *onderscheid* zien; hoewel hy dezelve op de eene tyd *klaarder* en *helderder* doet voorkomen als op de andere tyd: dit is een genoeftaam *bewys*, dat het niet is het *getuigenisse* van onzen geest, maar van de *Geest Gods*; want als het was het *getuigenisse* van ons herte, dan zouden de *ken- tekenen* van een gerechtveerdigde te gelyk en *al- tyt even klaar* voorkomen; maar nu is het zeer *ongelyk*; want Gods Woord lezende, zal ons dat zelve Woord, 't welk spreekt van de *gestalte* van een gerechtveerdigde, voorkomen de eene tyd veel *klaarder* in kracht en beminnelykheid als de *andere* tyd, al na dat de *Heilige Geest* ons met zyn *verlichtende* genade voorkomt; en aan de andere kant, ten aanzien van *onze gestalte* in het hert, daaron-

trent bevinden wy ons veel levendiger, veel gevoeliger en *krachtiger* ontrent het Woord Gods aangedaan op de *eene* tyd als op de *andere*; op de *eene* tyd zyn wy *klaarder* in het zien van onze eige *onthlootetheid* en geloofs-oeffening dan in de *andere* tyd, en dat al na dat de *Geest* Gods ons bewerkt. 7. En als'er in haar ziele opryft een quaad *vermoeden*, of die *genaede*, welke zy in haar ziele ontdekken, wel *waere genaede* is, en die met de *rechtveerdigmaking* onfeilbaar gepaart gaat, doet de H. *Geest* haar zien uit de *oprechtheit* van haar daeden, dat hun ziels-geftalte over de *zonden* en de gerechtigheid van de Heere Jesus geen enkel *sihyn-genaede*, maar *waere* Heb. 6. 19 *genaede* is, dingen die met de *zaligheid* zyn gevoegt; dat haar gemoed daarin niet *dwaelt*, Heb. 9. als die dat voor *waere* genade aanziet, de- 14. wyl dat gemoed gereinigt is *door het bloed* van Christus.

3. En dus het werk *ophelderende* en voort- Hoe Gods Geest ons doet op- maken het besluit van onze vry- spraak voor God zettende, leert Gods *Geest* haar uit die *merk- tekenen* dan de *conclusie* en het besluit opmaken, dat zy waarlyk voor Gods Vierschaar zyn *vrygesproken*; die haar een onwederstandelyke *kracht* en *vrymoedigheid* byzet, om *vast* te stellen, *Ja* ik ben voor Gods *Rechterstoel* *gerechtveerdigt*; zo dat zy over haar staat

staat dit besluit dan eindelyk kan *opmaeken* door *redenkaveling*, al die by zig zelve is *verlooren*, die na zyn gemeenschap onverzadelyk *halsreikt*, die in Jesus *gelooft*, en die de *heiligmakinge* betragt, die is voor Gods Vierschaar *gerechtveerdigt*. Maar ik ben by myn zelve *verlooren*, ik ben begeerig na Jesus en zyne verdiensten, ik hebbe hem door het *Geloove* aangenomen, en ik jaeg de *heiligmakinge na*, by gevolge besluit ik, dat ik voor Gods Rechtbank ben *vrygesproken*. Zekerlyk die *vrymoedige vaststelling* van haere *vryspraak* voor God, komt ook van Gods *Geest*; want als die ons niet en *hielp*, voortzette, en tot dat *besluit* deed doorbreken, zoo zouden wy tot dat *besluit* niet derven komen; eensdeels om dat wy ons zelve bewust zyn door eigen *ondervinding*, en ook door het getuigenisse van Gods Woord, dat ons herte zeer *bedriegelyk* is, daar wy niet derven op *vertrouwen*; anderdeels, om al het *gebrekkelyke*, dat onze *beste werken niet anders als een wegwerpelyk kleed* zyn, en om dat wy het *lichaam der zonden* nogh by ons hebben; en daarom derven wy niet als met *veel beschroomtheid* iets goeds van ons zelve *denken*; maar als de *Geest* Gods daar by komt en aan haar *ondekt*, dat dat ook *Genaedens*

zyn.

zyn, waar door wy kunnen *kennen de bedrijfheid van ons herte, en de gebreeken, ons byblyvende*, zoo toont hy ons klaar, hoe dat zyn getuigenisse in ons *waarachtig* is, en daarom ons doet komen tot dat *onfeilbaar* besluit en vaststelling, dat het *waere genaede* is in haar *ziel*, en dat zy daarom voor Gods Vierschaar zyn *gerechtheerdigt*.

4. Ja hy *verzekert* ons wel van de *vry-Gods*
spraek voor Gods Vierschaar, als hy zig werk-^{Geestver-}
 zaam betoont ontrent Gods troostryke *belof-*^{zeker}
ten: **N.** Als Gods *Geest* de geloovigen *onder*^{ons van}
of na het hooren of leezen van Gods *Woord*^{onse vry-}
 door zyn *indachtigmakende* genaede te binnen^{spraak}
 brengt de heilryke *belofien* van de *vergevnige*^{door ver-}
 hunner zonden, als daar is de verquikkende^{zegeling}
 taele, welke God legt in den mond zyn^{van Gods}
 Propheten, *Troostet, troostet myn Volk, zal*^{beloften}
ulieder God zeggen: spreekt na het herte van^{aan ons}
Jerusalem, ende roept haar toe, dat haar stryd^{herte.}
vervult is, dat haere ongerechtigheid verzoent
is: en wel byzonder als hy zulke *beloften* haar
 te binnen brengt, die op hunne *staat* en *nood*
 byzonder passende zyn: dat had David on-
 dervonden, waarom hy betuigde, *als myn*^{Pf. 94. 19}
gedachten binnen in my vermenigvuldigt wier-
den, hebben uwe vertroostingen myne ziele ver-
quikt. En menigmaal zoo *onverwagt*, dog

op een zeer innige en gevoelige wyze haar zekere *beloften* of *spreuken* uit Gods *Woord* doet te *binnen* komen, die hy zo *levendig* op haar herte *drukt*, dat zy haar daar door vinden gemoedigd; en zig in de God hares heils kunnen *verblyden*: by voorbeeld, als een Christen ziet zyn *strafweerdigheid* wegens al zyn grouwelyke *zonden*, als hy hem dan te binnen brengt zyn *troostryke* toezegginge door

Jes. I. 18. *Jesaias, al waren uwe zonden als scharlaken, zy zullen wit worden als sneeuw, al waren zy root als carmosyn, zy zullen worden als witte wolle.* Zugt een Christen al eens

onder de zwaere *last* van zyn *zonden*, als hy hem dan wel te binnen brengt de moed-gevende taele van *Jesus*, *komt herwaards tot my alle die vermoest en belast zyt, ende ik zal u ruste geven.* Ziet hy een *vertoornde* God

over zyn *zonden*, als hy hem dan te binnen brengt Gods versterkende taele, *grimmigheid en is by my niet, wie zoude my als een doorne ende distel in oorloge stellen, dat ik tegen hem zoude aanvallen, ende hem te gelyke verbranden zoude? ofte hy moest myne sterkte aangrypen, hy zal vrede met my maken; vrede zal hy met my maken; of die vervrolykende*

Jes. 54. *taele Gods, voor eenen kleinen oogenblik hebbe ik u verlaten, maar met groote ontfermingen*

zal

Matt. II
28.

Jes. 27.
4. 5.

Jes. 54.
7. 8.

zal ik u vergaderen: in eenen kleinen toorne hebbe ik myn aangezichte van u een oogenblik verborgen, maar met eeuwige goedertierenheit zal ik my uwer ontfermen, zeit de Heere uwe Verlosfer. Verbeeld hy zich, dat de *Weib* haar vloeken tegen hem uitbraakt en hem veroordeelt, als hy hem dan te binnen brengt, *Christus heeft u verlost van de vloek des Wets.* Gal. 3 13 een vloek voor u geworden zynde. Schynt de Satan met al zyn magt op u aan te vallen, om met zyn vuurige pylen u te beschieten, als hy dan u doet hooren de hersterkende taele van Paulus, *de God des Vredes zal de Satan haast onder uwe voeten verpletteven.* Rom. 16 20. Is een Christen in geestelyke verlaetinge, zeggende met Sion, *de Heere heeft myner verlaten, de Heere heeft myner vergeten*, dan maakt hy hem wel indagtig die vertroostende tale des Heere, *kan ook eene vrouwe hares zuigelings vergeten dat zy haar niet en ontferme over den zone hares bryks? of schoon deze vergaeten,* Jef. 49. 15. *zoo en zal ik doch uwer niet vergeten.* Ja de Geest Gods werpt Gods beloften wel in haar ziele met een geheime bestrafinge, denkje niet aan myn troostelyke toezeggingen? immers de Heere Jesus heeft die *Witte Keursteen*, die indachtigmakenden Geest aan zyne Kinderen belooft, zeggende, *de Trooster, de Heilige* Joh. 14

Geest, welke de Vader zenden zal in mynen naeme, die zal u alles leeren, ende zal u in-dachtig maken alles wat ik u gezegt hebbe.

3. Als de Heilige Geest haar wel ingeeft, dat die stemme, die zy dikwils in zyn vaderlyke beloften uit zyn Woord hooren, de stemme Gods zelve is, ja de stemme van haar Liefste,

Hoogl. 2. die de Waarheid is. Dat is de stemme mynes Liefsten. 1. Als hy de troostryke belofte van vergeevinge haerer zonden aan haar ziele toe-

8. past, en haar doet zeggen, die vaderlyken zegen is voor my, die belofte gaat my aan;

Gal. 2. 20 Christus heeft my lief gehad, en hem zelve voor my overgegeven. 7. Gods Geest doet de

zielen van zyn Volk onder het hooren en beschouwen van zyn beloften wel aan met een zoete verlichting van dat weergaloos geluk hunner vryspraak voor Gods Vierschaar, met gevoeliger en levendiger gestalten van vrede en blydschap, en met een vrolyke verwachting van de troostryke vryspraak van Jesus in genen dage voor Engelen en menschen.

Daar op ziet die hert-innemende belofte van Jesus, die my lief heeft, zal van mynen Vader gelievet worden, ende ik zal hem lief hebben, en ik zal my zelve aan hem openbaeren; dat is, ik zal my aan hem ontdekken met myne inwendige vertroostingen, die alle verstand

*Job. 14
21.*

te boven gaan. En in het volgende 23. vers belooft hy diergelyke genaede, als hy be-
 tuigt, *myn Vader zal hem lief hebben, ende wy zullen tot hem komen, ende zullen woonin-
 ge by hem maken*; dat is, wy zullen onze te-
 genwoordigheid door de troostryke werkingen
 des Heiligen Geestes aan haere zielen ontdek-
 ken: daar op ziet ook die hert-verheugende
 toezegginge aan de Geloovigen van *Laödi-
 cea, indien iemand myne stemme zal hooren, Openb. 3
 ende de deure open doen, ik zal tot hem inko- 20.
 men, ende ik zal met hem Avondmaal houden,
 ende hy met my.* Doch alle Gods Kinderen
 ondervinden niet deze zoete ziel-streelende
kusfingen van des Heeren mond.

b. Maar deze *Witte Keursteen* des Heiligen Gods Geestes verzekert de *Overwinnaars* ook wel Geest ver-
 zekert op een *buitengewoone* wyze, als Gods Geest zyn volk
 van haar
 vryst-raek *sommige* van zyne kinderen zoo *aandoet* door op een
 buiten-
 gewoone
 wyze. het *onmiddelyk* gevoelen van zyn liefde, dat
 zy niet van *noden* hebben, om door *reden-ka-
 veling* uit Gods *Genade-werk* in haar herte de
 zekerheid van haar *vrysprak* voor God op te
 maken; die wel door een zoete en stille *in-
 luistering* in haar ziele haar *ingeeft*, dat zy
 voor Gods *Vierschaar* zyn *vrygesproken* van
 alle aanklachten, waarop zy als dan zoo ze-
 ker en vast gaan kunnen, als of zy den En-
 gel

gel *Gabriel* hoorden zeggen, *gy zyt een zeer gewenscht man.* Om die *buiten-gewoone verzekering* smeekte *David*, als hy bad, zegt *Ps. 35. 3.* *tot mynne ziele, ik ben uw heyl;* endaarop wilde *David* wagten, als hy zegt, *ik zal hooren wat God de Heere spreken zal, want hy zal tot zyn volk, ende tot zyne gunstgenooten van vrede spreken.* Dit is een rechte *voorsmaak* van den Hemel; doch dat is de *gewoone weg* niet die Godt houdt met zyne kinderen, dat ze zoo derven *vertrouwen* zonder eenige *vrceze.* Zoo handelde God van ouds met de *Propheten*, en gaf hen zulke *klaere blyken en verzekering*, dat dat gene, dat de Heere hen *ontdekte*, *Goddelyk* was, dat zy daar aan niet twyffelden; en daarom is *zulken verzekering* niet voor *alle Gelovigen*, maar voor de *minste*, en dat ook op de *weinigste tyd*; die dat eens gebeurd, die heeft iets *ongemeens*, dat *zelden* komt, en *ras* voorbygaat; *zulken verzekering* te ontfangen, is een *zeldzaeme uure* van *korten duur*; en wel ontfangen *zulken* die *verzekering*: 1. Die God wil brengen in *byzondere beproevingen*, om haar dan daar toe *bequaam* te maken; dan laat hy wel *zulke klaere gezichten en opgetrokkenegestaltens* voorafgaan: *cer God Paulus* overgaf aan de *vuytslagen* van de *Satan*,
voerde

voerde hem God op tot in den derden Hemel: eer Christus *verzocht* wierd in de woestyne, vereerde hem God met die *stemme* van hoogwaardige heerlykheid uit den Hemel. Met. 3.
17. en
cap. 4. I.

2. Zulken gebeurt dat wel eens, die hy een *zwaar kruis* wilde toezenden; eer God zyne *oordeelen* wilde uitstorten op den *aardbodem*, wierden de *dienstknachten* onzes Gods eerst *Openb. 7* *verzegeld aan haere voorhoofden*. Ja 3. onder de *zwaarste tormenten* en *wreedste pynigingen* overstort Gods *Geest* zyne kinderen wel met een onbedenkelyke *vreugde*; getuigen zyn zoo veele *Bloed-getuigen*, die al zingende en springende na de *brandstaken* zyn gegaan; ja die verklaart hebben, dat zy wegens de *onuitsprekelyke vertroosting* van Gods *Geest* geen pyn gevoelden, maar dat de brandende *koolen* hen waren als *zagte* en lieffelykreukgevende *roozen*. 4. Somtyds gunt God wel aan *zieken* en *dood-kranken* zyn *buiten-gewoone* verzekering des Heiligen *Geestes*, als hy aan haere *verbeeldinge* somtyds zeer zoete en heldere *beeltenissen* en *gelykenissen* van *Hemelsche* zaken zoo *onderscheidentlyk* vertoont en afmaalt, dat ze die voor haar oogenschynen te zien, en daar door *zoodanig* werden aangedaan, als of zy dezelve alreeds in *tegenwoordigheid* genooten, doende den *hemel*

daelen in de *ziel*, eer dat de *ziele* in den hemel *opklimt*, gelyk den vermaarden Professor *Witsius* al in zyn *Verbonden* heeft aangemerkt uit de *ervarentheid* van sommige *Heyligen*, die God met zulke zeldzaeme *verzekeringen* en *vervoeringen* als buiten haar zelve vereerd heeft: van deze *onmiddellbaere verzekering* van Gods *Geest*, deeze *Witte Keursteen*, mag men nu zo veel *redenkavelen* als men wil, het zal evenwel altyt blyven een groote *verborgentheid* voor een booze *wereld*, welke de *Geest* niet en kan *ontfangen*, want *zy en ziet hem niet, noch en kent hem niet*. Die kan daar over zoo weinig *vonnissen*, als een *blinde van de couleur*. Gelyk dit niet is de *gewoone weg*, welke de Heere met zyn *meeſte Kinderen* inſlaat, zoo heeft die ook God in zyn *Woord* niet geſtelt als een *merkteken* van onze *vryſpraak* voor God, en van onze *genadeſtaat*, dewyl dat meer is te *leven* door *gevoelen* en door *aanſchouwen*, als aan deze *zyde* van de *Eeuwigheid*, daar de *gemeene weg* is te *leven* door *geloove*, en niet te *wandelen* door *aanſchouwen*. Dat nu dat voorwendzel van het *getuigeniſe* van Gods *Geest* geen louter *bedrog* des *Satans* is, of eigen *ingeeving*, maar waarlyk het *getuigeniſe* van Gods *Geest* zelve, ziet dat breed getoont

Job. 14
17.

in onze Godgel. Stell. 2 Deel. pag. 526-528. Zie daar het *weergaloos geschenk* van de Heere Jesus: edog de *voortreffelykheid* van deze *Witte Keursteen* zal nog meer *afsteken*, zo gy met my eens verder gaat overwegen:

2. Haar heerlyke *omschryvinge*; want Jesus vervolgt, dat op die *Keursteen* zou *geschreven staan* een NIEUWE NAAM, welke niemand en kent, dan DIE HEM ONTFANGT.

a. Die *Witte Keursteen* zou verciert *wezen* Op die Witte Keursteen zou een Naem geschreven wezen. met de *omschryving* van een NAAM. Buiten allen twyffel *zinspeelt* de Heere Jesus op de *Raads-vergadering* der *Ouden*, waarin men, als 'er een *aanziene-lyk Ampt* was *vergeeven*, den naam des genen die men daar toe *verkoos*, *tekende* op een witte gladde *steen*; waarvan het oorspronkelyk is, dat de naam beteckend de *waardigheid* zelve, waar toe men iemand benoemde, niet alleen by *Heidensche*, maar ook by *Heilige Schryvers*; in dien zin zegt Paulus van Christus, dat God hem een *Naam gegeeven* Phil. 2. heeft *boven alle namen*, dat is, God heeft hem verheven tot de *hoogste waardigheid* boven anderen. Zo dat de Heere Jesus aan zyn *Geestelyke Overwinnaars*

niet enkelyk belooft een *blootenaam*, maar hy belooft haar daar onder 1. De hoogste *weerdigheid* en aanzien, waartoe hy hen verheffen zou; niet alleen dat zy *dienstknechten* van die grote *Hemel-koning* zoude werden; eene *weerdigheid*, waarop de *Tempel-bouwers* hun roem droegen, als zy door de *Beämbten* van den Koning Darius, naar hunne *namen* wierden gevraagd, zeggende, *wy zyn knechten van de God des hemels en der aarde*: maar die deze *Witte Keursteen* van een genaedige *vry-spraak* hadden, ontfangen, zou verheeven werden tot de *hooge weerdigheid* 2. Van een *Propheet*, die *ontdekkinge* gekregen hebben van de *geheimen* van het Koninkryk der Hemelen, en gemeenzaam van God werden *onderwezen*, volgens des Heeren troostryke toezegginge door de Propheet Jesaias, *alle*

Jes. 54. 13 *nive kinderen zullen van den Heere geleert zyn.*

3. Zy zouden verkrygen de *hooge naam* van *Priester*; naast de *Koninklyke* heerschappye was het *Priesterdom* de hoogste Bedieninge wel eer by Gods Volk en andere Volkeren: die in het *Oude Testament* eens de *Hoogepriester* gezien had met zyn *Priesterlyk* gewaad uitgedoft, omgord met den *Ephod* van hemels-blaauw purper, scharlaken en fyn getwernt linnen, dragende op zyn voorhoofd die

die goudene Plate, waarin gegraveert waren die uitmuntende woorden, *de Heiligheid des Heeren!* op zyn borst de *Borstlap des Gerichtes*, omzèt met de *Namen* van de twaalf Stammen Israëls, en de *Urim* en *Thummim*, en zyn andere Priesterlyke klederen, die zou daar uit hebben kunnen lezen de *uitmuntendheid* van die *waardigheid*: in geen minder achting was het *Priesterschap* by de Heidenen; de Egiptenaars waren gewoon hunne *Koningen* uit hunne *Priesters* te verkiezen; en *Julius Cæsar* zeide tot zyn *moeder* op den dag der verkiezinge, dat hy zich getroost zou houden, zoo hy of *Aards-Priester*, of *balling* wierd; edog de waere gerechtveerdigden werden tot die groote *Priesterlyke weerdigheid* verheeven; immers dat had de Heere hen al toegezegd by de Propheet *Jesaja*, zeggende, *gylieden zult Priesters des Heeren heeten*, die even als certyds de *Priesters* Gode als zyn *Eigendom* zyn toegewydt, volgens des Heeren gunstige toezegginge door de Propheet *Maleächi*, *zy zullen zeit de Heere der heerschaeren, te dien dage, dien ik maken zal, my een Eigendom zyn*. Die als *Priesters gemeenzaam* met God *verkeeren*, en *vrymoedigheid* hebben, om met hare *offerhanden* in te gaan in het *Heiligdom*, zoo dat ze

Jes. 61: 6
Mal. 3: 17.
niet

niet *eenmaal* des jaars ingaan in het Heilige der Heiligen, maar nu *vryheid* gekregen hebben om *alle dagen* in te gaan in het Heilige der Heiligen daar boven, den *Hemel* zelve, alwaar zy haere *gebeden* Gode aanbieden als een *welriekend Reukwerk*.

2. De Gerechtveerdigden verkrygen een nieuwe *naam* van *Koning*: het hoogste doelwit, waar na eerzuchtige herten jaegen, is een *Konings Kroon*; edogh de *Geloovigen* werden ook tot die *weerdigheid* verheeven;

1 Pet. 2. 9. zyn ze niet een *Koninklyk Priesterdom*, na de uitdrukkinge van Petrus? heeft Christus ons

Openb. I. 6. niet gemaakt tot *Koningen* Gode zynen *Vader*, volgens de *roem* van Johannes? *Novarinus* verhaalt van een zeker *Koning*, die voor een deel *arme Christenen* een groote *maaltyd* aanrichtede, en gevraagd zynde, waarom hy zoo veel *eere* bewees aan luiden van zulken geringen en laegen staat, antwoorde, *deezee moet ik eeren als kinderen van den hogen God*; zy zullen zyn *Koningen* en *Princen* met my in de *andere wereld*. Zekerlyk zulke groote Vorsten zyn des Heeren *lievelingen*, die in waardigheid andere te boven gaan; die als *Koningen* hunne Geestelyke *vyanden*, de *Satan*, de wereld en haar eige vlees *befstryden*; die den *stryd* niet en hebben tegen *vlees* en *bloed*,

Eph. 6. 12. *maar*

maar tegen de *Overheden*, tegen de *Machten*, tegen de *Geweldhebbers der wereld*, der *duisternisse dezer eeuw*, tegen de *geestelyke boosbeden in de lucht*. Die als *Koningen triumphantelyk* over die zegenpraelen, en meer als *Rom. 8.* *Overwinnaars* over hen zyn door *Christus die*^{37.} *hen heeft lief gehad*. Die de wereld t' onder-^{I Job. 5²} brengen; want *al wat uit God geboren is, over-*^{4.} *wind de wereld*, die den Satan doen vlieden; ja die zelf *g'zag* voeren over haar zelven, en de oproer in haar eigen gemoed stillen, want die *Christi zyn hebben het vlees gekruist*^{Gal. 5¹} *met de bewegingen ende begeerlykheden*. Im-^{24.} mers dat is de heerlykste zegenpraal; zyne eigen ongeregelde *driften* en *lusten* te dempen; daarom zeide Salomon zeer wel, *de*^{Spreuke} *lankmoedige is beter dan den sterken, ende die*^{16. 32.} *heerscht over zynen geest dan die een stad inneemt*. Die als *Koningen* de *Engelen* hebben tot hunne *trawanten*, die hen oppassen: *zyn*^{Heb. 1¹} *ze niet alle gediensstige geesten die tot dienst uit-*^{I 4.} *gezonden worden om der genen wille die de za-*^{I 4.} *ligheid beërven zullen?* ja die eens hier na- maals als *Koningen* zullen *regeeren*, en met *Christus* heerschen; volgens de troostryke belofte van *Jesus*, gedaan aan de *Gemeente van Laödicea*, die *overwint ik zal hem ge-*^{Openb. 3} *ven met my te zitten in mynen throon.*^{21.}

Deze Naam *2. Vooral verstaan wy door deze Nieuwe Naam de naam en waardigheid van Kinderen Gods, van Zonen en Dogteren des Allerhoogsten; mogelyk, dat de Heiland zinspeelt op de Prophetie van Jesaias, alwaar de Heere belooft dat zyne Uitverkoorenen met eenen Nieuwen Naeme genoemd zouden worden, welke des Heeren mond uitdrukkelyk noemen zoude; of op een Prophetie, waarin de Heere beloofde, dat hy zyne Rechten met eenen anderen naeme zoude noemen, namelyk de Heere zou haar verheffen tot de waardigheid van Kinderen Gods; immers de gerechtvaardigden voor Gods Vierfchaar werden begunstigt met dat voorregt, dat zy Kinderen Gods werden, zoo veele hem aangenomen hebben, dien heeft hy macht gegeven Kinderen Gods te worden, namelyk die in zynen naeme gelooven. Ja zy verkrygen zoo de naam van Gods kinderen, dat daaronder ook beloofd werd het Recht tot haar Vaders erffenisfe. Zekerlyk een groot voorrecht, Kinderen van die groote God te werden; edog de voortreffelykheit van dezen Naam zal verder blyken; als gy met my eens nader gaat beschouwen*

b. Haar heerlyke omschryvinge, als een NIEUWE NAAM, WELKE NIEMAND KENT DAN DIE HEM ONTFANGT.

Jesus belooft de zyne een Nieuwe Naam op die Keursteen.

- Het

Het eerste 't welk deze naam beminnellyk maakt, is, dat het een NIEUWE Naam zou zyn; Christus noemt met recht dien Naam NIEUW. 8. Zo gy de staat der Geloovigen aanmerkt voor haar wedergeboorte en vry-spraak voor Gods Vierschaar, zoo misten zy toen dien naam; de natuurlyke zondige geboorte maakt niemand een kind Gods, maar alleen de wedergeboorte. Van te voren waren zy geen kinderen Gods, maar kinderen des toorns van natuure; maar door de genade ontfangen zy eerst die Nieuwe Naam van Kinderen Gods, achtervolgens Gods troostryke belofte, *ik zal het gene myn volk niet en was, myn volk noemen: ende die niet bemint en was, myne beminde: ende 't zal zyn, in de plaats dat tot haar gezegt was, gyliden en zyt myn volk niet, aldaar zullen zy kinderen des levendigen Gods genaamt worden.* 3. Die Naam werd genaamt nieuw, wegens haar uitnemende deftigheid, schoonheid en heerlykheid, welkers koophandel beter is als de koophandel van zilver en goud, en al wat u lusten mag, is daar by niet te vergelyken; daarom schaterde Johannes daar over in verwondering uit, *Ziet hoe groote liefde ons de Vader beweezen heeft, namelyk dat wy kinderen Gods zouden genaamt werden.* 1. Het zou een Nieuwen Naam

Eph. 2. 2

Rom. 9. 25. 26.

1 Joh. 3.

1.

Naam wezen, om dat die *Naam* een *nieuw* byzonder *Recht* zou medebrengen, om God door de verzoeninge van Christus te noemen

Rom. 8. *Abba Vader!* en met volle *vrymoedigheid* te gaan tot den *Throon der Genade*. 7. *Nieuw* is die *Naam*, wegens de hemelsche *erffenisfe* die deze *Overwinnaars* als zyne kinderen zullen genieten; waarop Paulus ziet, als hy

Rom. 8. *Geestes hebben*, *wy ook zelve zegge ik*, *zugten in ons zelve*, *verwachtende de aanneeminge tot kinderen*, *namelyk de verlossinge onzes lichaams*, welkers *zoetigheid* nog meest voor de Geloovigen verborgen is hier op de aarde.

I Joh. 3. *Daarom zegt Johannes*, *nu zyn wy Kinderen Gods*, *en het is niet geopenbaart wat wy zyn zullen*. 7. Die *Naam* werd genaamt *nieuw*, om dat zy lang duuren zal: *nieuwe* dingen kunnen lang staan; zoo zou ook deze *weerdigheid van Kinderen Gods* lang duuren, want die *weerdigheid* zou blyven tot in der *eeuwigheid*: immers de gaven Gods zyn

Rom. II. *onberouwelyk*. Zulks dat de Gelovigen noit van die *weerdigheid* konnen vervallen. Hoort eens die troostryke belofte Gods, by de Propheet Jesaia, alwaar de Heere aan de *vreemde* en *gesneedene*, die hem zouden *verkiezen* voor hunnen Verbonds-God, belooft, om

hem

hen onder de tyd des N. Testaments zo wel; als iemand anders onder Israël, te zullen brengen in zyn huis en *binnen zyne muuren*; de Kerk des N. T. daar hy hen een *plaats*e zou geven; ende een *naeme*, *beter als der zonen en dogteren*, dat is, veel *wenschelyker* en voordeliger, dan of zy door *natuurlyke voortteeling* van kinderen een *plaats*e en *naam* in *Canaan*, en onder het *oud Israel* hadden verkregen: daar had elk, door middel van *geboorte*, als een kind een *naam* in de *Geflagt-Registers*, en dan ook een zekere *plaats*e des *erfdeels* die aan haere *Stam-naam* vast was; dog nu zouden zy, zelfs zonder *kinderen* zynde, een *naam* en *plaats* krygen, veel *beter* als zy kregen door middel van hun *kindschap*; dat gaf wel iemand een *plaats*e en een *naeme* als een *gemeen Israëliet* in 't *Land* en onder het *volk* der *Joden*; dog niemand in het *huis* en binnen de *muuren* van het *Heiligdom*; e dog deze *gesneedene* nu, die oud-tyds van het *Priesterdom* waren geweerd, zouden *geestelyk* een *plaats*e en een *naeme* krygen; werdende zoo na als iemand toegelaten, om *Geestelyke Priesters* des *Heeren*, en *Dienaars* onzes Gods te zyn: dat was ook een *plaats* en *naam*, die men door gebrek van *nazae-ten* wederom konde verliezen; maar dit zou

een eeuwige Naam wezen, die niet uitgeroeit zal werde, maar eeuwig en erfelyk zou wezen.

1. Die kan ook genaamt werden *Nieuw*, in tegenstellinge van de *Geloovigen des Ouden Testaments*, die waren als *onmondige kinderen*, staande onder *Voogden* en *Verzorgers*, die dienstbaar waren onder de eerste beginselen der wereld: maar nu zyn wy gekomen tot *mondige jaren*, en ontslagen van de *schaduwachtige Wet*, alzoo God wat beters over ons voorzien hadde. Maar om nog al meer desselvs dierbaarheid te doen afsteeken, zoo vervolgt hy:

Gal. 4.
1-3.

Heb. II.
40.

Die Naam zoude geschreven wezen

2. Dat die *Nieuwe Naam* zou GESCHREVEN wezen op die *Keursteen*. 8. Door het *schryven* van deze *Nieuwe Naame* wil de Heiland uitdrukken de *vastigheid* en *zekerheid* van deze belofte, dat hy haar waarlyk tot die *weerdigheid* van het geestelyke *kindschap* zou verheffen: zaken, die men onveranderlyk wil doen stand grypen, is men gewoon te *schryven*. Dit was de hoofreden, waarom de Heere de *Woorden des Wets* niet alleen by Sinai *mondeling* uitsprak, maar die ook *schreef in steene tafelen*: als de *Persische Koningen* iets *schriftelyk* beveelden, zoo was dat niet te *herroepen*; zoo was ook deze belofte *onherroepelyk*, en de *Geloovigen* konden daar vast

vast staat op maken, even als of zy een ge-
schrift hadden, met zyn eigen hand onder-
tekt; want hy, die *de overwinninge Israels* I Sam. 15. 29.
is, liegt niet. 2. Christus drukt daar door I Jer. 17. 1.
 ook uit de *geduurzaamheid* van die *Naam* en
weerdigheid: de zonde van Juda is geschre-
ven, staat 'er, dat is, die blyft altoos, en
staat tot haren lasten: even zoo blyft haar
kindschap geduurzaam, en zy zullen noit die
weerdigheid verliezen. 3. Hy geeft daar
 door te kennen de *welmeentheid* en oprech-
 tigheid van zyn belofte, om haar tot die gro-
 te *weerdigheid* te verheffen: woorden zyn
 dikwyls maar *bedriegelyke tongen, valsche*
munten, vermomde aangezichten; want als
 iemand iets niet *meent*, zoo belooft hy d.k-
 wils wel iets met *woorden*, maar wacht zig
 wel dat met zyn hand te *schryven*, om niet
 klaarlyk van *ontrouw* overtuigt te werden;
 maar die ergens de *hand* derft onderzetten,
 en iets *schryft*; die word gehouden het *wel*
te meenen, en zyn belofte te willen volbre-
 gen: zoo was 'er voorzegt, dat de *bekeerde* Jes. 44. 5
uit de Heidenen met hare hand zoude schryven
dat ze des Heeren waren. Dus wil Jesus zyn
Overwinnaars verzekeren, dat hy 't *oprecht*
 met hen meende; het genē hy hen beloofde
 was hy ook van zins te volbrengen, gelyk

niemand, die iets schryven durft; om dat hy dien heerlyken *Naam schreef*, zo toonde hy, dat het hem *ernst* was. Maar het heeft nog zyn nadruk, dat op dien *Witten Keursteen* dezen *Nieuwen Naam* zou *geschreven* staan; want daar door wil hy te kennen geven, dat den *Heiligen Geest* zyn Volk als een *Witte Keursteen* *verzeekerende* van haar *vryspraak* voor Gods Vierchaar, haar *met eenen* zou *verzekeren* van die Nieuwe Naeme, dat ze *Kinderen Gods* zyn: immers dat is het werk van Gods *Geest*, de Geloovigen ook van haar *kindschap* te *verzekeren*. Hoe zoet bevestigt dit Paulus, zeggende, *dezelve Geest getuigt met onzen geest dat wy kinderen Gods zyn*. Hoe dat nu Gods *Geest* dat doet, heb ik reeds boven gezegt, en kunt gy nader zien in onze *Stell. Godgel.* 2 Deel, pag. 519-526.

Rom. 8.
26.

3. Het derde, 't welk deze *Witte Keursteen* nevens deze *Nieuwe Naam* aanpryft, is, dat NIEMAND DIE KENT, DAN DIE ZE ONTFANGT. Verstaat hier niet enkelyk een *bloote kennisse*, die alleen in de herffenen plaats heeft, maar hier spreekt Christus van een *doordringende kennisse*, waar door men een zaak ziet en kent in haar *natuurlyke gedaante*, glans en luister, daar Paulus van spreekt,

spreekt, als hy zegt, *de natuurlyke mensche* I Cor. 2.
in begrypt niet de dingen die des Geestes Gods 14
 zyn. 2. Hy verstaat een *ondervindende* ken-
 nisse, die het door de *ervarentheid* zyn wys
 geworden, wat *geluk* het is een kind van God
 te wezen, en van zyn *vryspraak* voor God,
 en dat *kindschap*, door Gods *Geest* te werden
verzekert. Van zulk een *ondervindende* ken-
 nisse spreekt David: *op dat men op der aarde* Pf. 67. 3.
uwew wegh kenne, onder alle de heydenen uw
heyl: dat is, op dat men door ondervindinge
leeren mag, dat gy ons gezeegent hebt, en
uw aangezichte over ons hebt laten lichten.
 3. Hy verstaat een *kennisse* van *hoogachtinge*
 en *erkentenisse*, zoo dat men die op zyn reg-
 te *prys* zet, en na behooren waardeert: *dit is* Job. 17.
het eeuwige leven dat zy u kennen. 7. Einde-^{3.}
 lyk meent Christus een *kennisse* van *onder-*
scheidinge, wien deze *Witte Keursteen* en de-
 ze **NIEUWE NAAM** is te beurt gevallen.

Als Christus nu zegt, dat *niemand die kent* Niemand
dan die hem ontfangt, a. Zoo wil hy in het kent die
 gemeen uitdrukken de *grootheit* van dat *goed,* Naam,
 dat in deze *Keursteen* en *Naam* is opgesloo- dan die
 ten: dat deze *Witte Keursteen,* deze hooge hem ont-
weerdigheid en *luister* van Gods *kinderen* te fangt.
 zyn, *onuitsprekelyk* en *onbegrypelyk* is; zoo
 groot, dat men de *weergaloosheid* van dat

goed, daar in opgesloten, *anderen* niet kan vertellen, nog (alzo die nog afwezig is) zich zoo niet *verbeelden* kan, als ze wel inder daad is. Niemand *kend* regt de *grootheit* van dat *geluk*, als die het zelfs uit Gods hand heeft *ontfangen*. Het is een spreekwyze niet ongelyk die van Salomon, *het herte kend zyn eigen bittere droefheid, ende een vreemde zal zig met des zelfs blydschap niet vermengen*. Dat is zoo veel als of hy zeide, men *weet* niet hoe een ander te *moede* is in voor- en tegenspoed, zoo lang als men het zelfs niet heeft *ondervonden en gesmaakt*. Zo ook hier, *niemand kent* dit, dan die het *ontfangt*: zoo lang *iemand* dat niet *ondervonden* heeft, zoo weet hy niet recht, wat schatten van *zaligheid* daar al in opgesloten zyn: A. Niemand kan *recht* oordeelen, wat *vergenoegen* het in 't herte baard, als iemand door Gods *Geest* werd *verzekert* van zyn *vryspraak* voor Gods Vierschaar; hoe een ziele als dan huppeld in het *gevoelen* van Gods heil! zekerlyk baard dat in hem een *vreugde* vry grooter als ten dage, wanneer *der godloozen koorn en most* werd *vermenigvuldigt*. Wie kent die *ruimte*, die in zulk een ziele komt, op zulke een troostryke *verzekering* van een genadige *vrysprak* voor Gods Vierschaar? met wat voor

een

Spreuke
14. 10.

Pf. 4. 8.

een *verwydert* herte zulk een dan lopen kan het pad van Gods geboden? Wie anders als die gene, die met deze *Witte keursteen* werden begiftigt, kent, wat *algenoegzaamheid* zulk een *gerechtveerdigde* alsdan in God en in Christus ziet met Mozes, die zich *vast hield, als ziende den onzienlyken*. Hoe een ^{Heb. II 27.} Christen als dan in Gods algenoegzaamheid werd *verslonden*, dat zy met Asaph moet uitroepen, *wien heb ik neffens u in den hemel?* ^{Pf. 73.} *neffens u en lust my ook niets op der aarde: be-* ^{25. 26.} *zwykt myn vleesch ende myn herte, zo is God de Rotssteen mynes herte, ende myn deel in eeuwigheid.* Wie kend die onverschroke *kloekmoedigheid*, welke een *verzekerde* ziele schept uit *bewustheid* van haar rechtveerdigmakinge voor God? wat doet haar dat niet *roemen* in ^{Rom. 5. 3} de verdrukkinge? wat maakt haar dat niet *geharnast*, om alle *duisternisse* onbekommert *door te wandelen*? wie weet, als zy, hoe onversaagt het hen maakt, om hare geestelyke *vyanden* kloekmoedig onder de oogen te zien, dat zy met God kunnen *loopen door een bende* ^{Pf. 18. 30} *en springen over een muur.* B. Niemand ook als die gene, die deze NIEUWE NAAM *ontfangt*, kan ook een rechte *verbeelding* maken van de *grootheid* van het *geluk* van met dezen *Nieuwen Naam* begiftigt te wezen.

Wie dog, behalven de *Gerechtveerdigden*, kan een regte *befeffinge* maken wat goed het is dat de *hooge en verhevene God*, de Koning der Koningen, die *algenoegzaam* was, die het aan geen *Zoon* ontbrak, *arme aardwormen* verheft tot die *weerdigheid* van zyn kinderen, die de *minste schoonheid*, of bevalligheid, of deugdzaamheid niet hadden, waarom

Scell. Godgel. 2. Deel. pag. 514. God zig konde laten *bewegen*, maar die in tegendeel zyn *toorn* en vermaeding weerdig waren; ja kinderen waren *des toorns, des Satans*, en *der vervloeking*. Ja wie kan zich na *waarde* verbeelden de *grootheid* van dat goed, en van de erffenisse, welke God aan deze *Nieuwe Naam* heeft vast gemaakt? wat werd 'er David niet over in diepe *verwondering* vervoert, uitroepende, *ô! hoe groot is uw goed, dat gy weg gelegd hebt voor de genen die u vreezen! dat gy gewrocht hebt voor de genen die op u betrouwen, in de tegenwoordigheid der menschen kinderen.* 2. Maer in 't byzonder, niemand kent deze *keursteen* en *nieuwe Naam* in haer luister, nog kent die by *ondervinding*, nog *waardeert* die na behooren, nog *onderscheid* die gene, die daar mede werden beschonken, als die geenen, die *dezelve ontfangt*.

a. Nis.

a. Niemand anders als de waere Geloovi- Niemand
 gen kent dezen *Witten keursteen* en *Nieuwen* als die
Naam in haar rechte gedaante: wel is waar, hem ont-
 een onbekeerde, die eenige gemeene *verligting* fangt
 des H. Geestes heeft ontvangen, die kan wel kent deze
 in t gemeen *rechtzinnige bevattingen* Naem in
 van het *geluk* van die gene, die een *Witte* te ge-
keursteen heeft ontvangen, en met die *Nieu-* daante.
we Naam van kinderen Gods is begiftigt, en
 kan daar meenigmaal *onderscheidentlyker* van
 spreken, met meerder *oordeel* als *eenvoudige*
 Christenen, die daar in *waarheid* deel aan
 hebben; nochtans, die ze niet heeft *ontfan-*
gen, ziet dat *geluk* niet in haar eigen *gedaen-*
te, schoon zy al *geoeffende* zinnen in de waar-
 heden hebben, en ook al *mooy* kunnen *prae-*
ten van dezen *Witten keursteen* en haar voor-
 treffelyke *naam*, zoo zien zy nochtans dit
geluk van Gods Gunstgenooten niet in haar
 overwegende luister; en geen wonder, want
 die *heerlykheid* is niet te zien met de *oogen* des
lighaams, of met de *natuurlyke oogen* der zic-
 le: *onwedergeboorenen* kunnen geen groter en
 verder uitgestrekte *kennisse* hebben, als van
 de dingen die zy zien, tasten en voelen, en
 haar *uiterlyke zinnen* treffen: zy zyn *vleesche-*
lyk, en kunnen daarom geen verder kennisse
 hebben, als van zaeken die het vleesch koer-

Job. 14
17.

steren. Hóe zoude dezen dan *regte kennisse* kunnen hebben van deeze *Witte Keursteen*, deze vertroostende *Geest*, van die ruste, vrede en *vergenoeging* in God? van de roemende *blydschap* des herten, onder alle uitterlyk gebrek en verdrukkinge? van die *verzadigende* vergenoegtheid des herten eeniglyk in Gods *gemeinschap*? hoe zoude die dan kennen de rechte luister van deeze *nieuwe Naam*? te meer, om dat de *luister* en heerlijkheid van *verzekert* te wezen van zyn *vryspraak*, en tot de *weerdigheid* van Gods kind te zyn aangenomen, *verborgen* is; die is gelyk het *Koninkryk der Hemelen*, dat niet en komt met *uiterlyk gelaat*, maar *binnen in* ons is. Wel mag David van de Bruid zingen, *des Konings Dochter is geheel verheerlykt inwendig*.

Luc. 17
21.

Niemand als die *desewitte Keursteen* ontfangt, heeft daar ook geen *ondervindende kennisse* van; zy en weten niet op wat *wyze* Gods *Geest* de zyne verzekert van haere *vryspraak* voor God by eigen *ervarentheid*: zy zyn het door de *ondervinding* niet wys geworden, door wat wegen, met wat voor *verwisseling* van vreugde en droetheid, geloove en ongeloove, stryden en overwinnen, door wat voor *worstelingen* van de ziele voor Gods *Genaden-throon*, om maar een *aanblik* van Gods

Gods goedertierentheid, en na wat ernstig zoeken na die troostryke verzekering, een geloovige die *Witte keursteen* ontfangt; dat *druipen* van haar oog tot God; dat *aanloopen* van hem als een waterstroom in den gebeden, en wat diergelyke *bewegingen* des gemoeds meer zyn, die met deze *Witte keursteen* vergezelschapt gaan, is een *vreemde taale* voor de *wereldsch* kinderen: zy hebben ook geen *ondervindende kennisse* van dat *getuygen* van Gods Geest aan de herten der geloovigen, dat zy van God zyn *vrygesproken*; hoe hy haar *werkzaam* maakt, om haar staat te gaan *onderzoeken*; hoe hy haar doet zien door zyn *verlichtende* genade die *genaede* in haar herte gelegd, en hoe hy haar doet doorbreeken tot dat *vrymoedig besluit*, dat zy voor God zyn *vrygesproken*; die het niet *wys* zyn geworden wat vergenoegen het in haar ziele baardt, Gods troostryke *beloften* van haar *vryspraak* aan haar ziele *toegepast* te krygen, *gekust* te werden met de *kussen* van zyn mond, geleid te werden in zyne *binne-kameren*, te hooren Gods *stemme* tot haere ziele, *zoon* en *dogter*, *weest* goeds moeds, *uwe zonden zyn u vergeeven*: niemand ook, als die gene, die deze *Naam ontfangt*, heeft *ondervinding* van die groote *weerdigheid* van Gods kinderen, van die

die *kinderlyke bewegingen* ontrent God haar Vader, en van zyn vaderlyke *kusfingen*: niemand weet, als alleen Gods eigen kinderen, van die *kinderlyke begeerte* na de gunstige tegenwoordigheid van God haar Vader; van die *kinderlyke droefheid* over de *verberging* van zyn Vaderlyk *aanschyn*. Zy weten alleen, wat het is, God als een *kind achter na te schreijen*, en *achter aan te kleven* als hy weg gaat, en de invloed van zyne genaede onttrekt; en als een *kind neerslachtig te wezen*; *eenzaam te zitten* en te treuren, als haar Vader de *vriendelyke straelen* van zyn aanschyn inhoud, dat ze wel klaegen met de Kerk,

Klaagl. I om dezer dingen wille weene ik, myn ooge, myn
 16. ooge vliet af van water, om dat de Trooster, die myne ziele zoude verquikken, verre van my is: wat het is te zugten om zyn voorgaande gunstige tegenwoordigheid, met David, my-

Pf. 42. 3 ne ziele dorstet na God, na den levendigen God; wanneer zal ik ingaan, ende voor Gods aangezichte verschynen? onbekeerden kennen ook niet die *blydschap*, die zy scheppen, als hun Vader zyn genaedige tegenwoordigheid aan haar openbaert: hoe zy dan kunnen zeggen

Jes. 12. 1 met de Kerk, ik danke u Heere, dat gy toornig op my geweest zyt, maar uwen toorn is afgekecert, ende gy troost my. Niemand, als zy, we-

weten ook van die kinderlyke *toevlugt*, die *Pf. 57. 2.*
 zy tot God in haere *nooden* nemen; even als
 een *kind* in nood loopt tot de schoot van zyn
 moeder: van die kinderlyke *vrymoedigheid*; *Rom. 8.*
 waar door zy God konnen *sommeeren* op zyn *15.*
 beloften; en hem aanspreken als hun *Vader*.
 Zy hebben ook niet *gesmaakt*, wat het is, *Pf. 103.*
dronken te werden in de *liefde* van haar Va- *13.*
 der, te genieten Gods *Vaderlyke* en *tedere*
liefde, *voorzorge*, *bescherminge* en *bewaeringe*, *Jes. 49.*
 welke alle *tederhartigheid* van een *aardsche* *15. 16.*
Vader ontrent zyn kinderen te boven gaat.
 Wie, als zy, hebben *ondervonden*, dat God
 in haar ziele die *troostryke* taale doet hoo-
 ren, *is niet Ephraim my een dierbare zoone?* *Jer. 31.*
is hy my niet een troetelkind? *want sint dat ik 20.*
 tegen hem *gesproken* hebbe, *denke ik nog ernste-*
lyk aan hem: daarom rommelt myn ingewand
over hem, ik zal my zyner zekerlyk ontfermen
spreekt de Heere. En geen wonder; dat nie-
mand als zy, die by *ondervinding* kent; want
niemand kan de *grootheid* en *zoetigheid* daar
 van *smaeken* en *gevoelen*, als in zyn *eigen*
zelfs; want gelyk den *honigh* zoet is in zyn
natuur, ja ook zoet aan allen, maar niemant
 zyn *zoetigheid* *smaakt*, als die, die *proeft* en
eet; alzoo *smaakt* ook niemant de *zoetigheid*
 van

van deze *Witte Keursteen* en *Nieuwe Naam*, als die gene, die ze *geniet*.

c. *Niemand*, als die gene, die ze *ontfangt*, *erkent* des zelfs *dierbaarheid*, en *ſchat* die *hoog*, dat hy daarop heiliglyk zoude *verlieven*, en die voor zyn hoogſte ſchat en *dierbaarſte erfdeel* verkiezen, maar altyt weegt de *wereld* by hem over, en acht die voor zyn *deel* en *lot*; daar op zag Johannes, als hy verheft had het *geluk* van de waere *Gelovigen* tot die groote *weerdigheid* van *Gods kinderen*, zeggende, *daarom kent ons de wereld niet, om dat ze hem niet en kent*.

d. Eindelyk zoo *kent* een onbegenadigde, die deze *Witte Keursteen*, nog dezen *Nieuwe Naam* heeft ontfangen, niet *onderscheidentlyk*: wie met deze *Witte Keursteen* is begiftigt, en tot die groote *weerdigheid* van *Gods kinderen* is verheven, die kan niet *onderscheiden* die geene, die de *taele Canaans* ſpreekt van die gene, die *onbekende taelen* ſpreken: en geen wonder, want *onbekeerden* die *kennen* God noch *Chriſtus* niet; en daarom kunnen zy ook zyne *kinderen* niet *kennen*; daarom zegt *Chriſtus*, *alle deze dingen zullen zy doen om mynes naams wille, om dat zy hem niet en kennen die my gezonden heeft*. En in het volgende verſterkt hy dat, *zy zullen u*
uit

uit de Synagogen werpen; ja de uure komt, dat een iegelyk die u zal dooden, zal meinen Gode eenen dienst te doen: ende deze dingen zullen zy u doen, om dat zy den Vader niet gekent en hebben nochte my. Vader en kinderen zyn zaken die opzigt op malkanderen hebben; de heerlykheit van de kinderen vloeit uit de heerlykheit van de Vader; nademaal nu de godloozen de onmeetelyke heerlykheit van de Vader niet kennen; zoo kunnen zy ook de heerlykheit dezer kinderen niet kennen en onderscheiden, wie tot die heerlykheit zyn verheven: zulks dat niemand dit goed kent, als die gene, die ze ontfangt. Immers alleen de waere Geloovigen kennen die alleen; die hebben dat geluk in haar rechte gedaante leeren beschouwen; die hebben de zoetigheid daar van ondervonden, hebben daar voor een regte hoogachting gekregen, zoo dat zy om niets in de wereld haar staat zouden willen verwisselen; ja kunnen ook onderscheiden die gene, die de Heere daar toe heeft willen verweerdigen; niet als herten-kenners, want dat is God alleen: daarom zeide Salomon tot God in zyn gebed, *gy alleen kent het herte* 1 Kon. 8. *van alle kinderen der menschen.* Maar gelyk ^{39.} menschen een zaak kennen uit zekere tekenen en bewysen; niemand kan *ouur* in syn boez

zem dragen; dat hy hem niet en brande; niemand kan een *keers* ontsteeken; dat ze niet en *lichtte*: alzoo werd niemands herte door het *vuur* van Gods *liefde* ontsteken zonder dat het ook zyne *werkingen* van buiten openbaere: nochte het *licht* van Gods *genade* word in niemands herte geplamt; zonder dat hy ook trachte zyn *licht* alzoo te laten *schynen* voor de menschen, dat zy zyne *goede werken* zien mogen, en God die in de hemelen is, *verbeerlyken* mogen. Edog; deze *Witte keursteen*; deze ziels-verrukkenmachtige *stree-lingen* en *omhelsing*en van Gods *Geest* wast niet op den akker van den mensch zelve; maar vloed voort van Gods genadig *geschenk*; dies belooft hier de Heere Jesus aan zyn geestelyke *Overwinnaars*, dat

2. Hy aan hen zal *GEVEN* die *Witte*

Keursteen. Bewaarden de *Richters* onder de Heidenen de *Witte Keursteen*en, daar zoude de Heiland deeze *Witte Keursteen* hen zelfs *GEVEN*. N. Om hen volkomen van haar *vryspraak* en groote *weerdigheid* te *verzekeren*; daar op aarde voor de wereldsche *Vierschaar* nog *twyffel* kondè overblyven, daer zou Jesus voor haer de *minste twyffel* niet laten overblyven, of haer in het *duistere* laten zitten; maer hy zou haer die *Witte Keursteen*;

Deze
Witte
Keur-
steen sou-
de Jesus
hen Gee-
ven.

steen, die verzekerende Geest zelfs in hunne handen geven; hy zou niet alleen door zyne trouwe Gezanten haar laten verzekeren van haar vryspraak voor God, en hunne verheffing tot die weergalooze *weerdigheid* van Gods Kinderen, en hen laten aankondigen dat hunne zonden voor Gods Rechtbank waren uitgewist, en dat zy recht gekregen hadden tot de Hemelsche erffenisse: *troost, troost myn Volk, zal ulieder God zeggen, spreekt na het herte van Jerusaleem, roept haar toe, dat hare ongerechtigheid verzoent is*; maar hy zoude die verzekering in hen krachtdaedig werken, en hen overstorten met den Geest uit der hoogte, om in haar herte dat *genadenwerk* te verzegelen. 3. Jesus wil hier door alle *verdiensten* uitsluiten, dat 'er niets in hen zoude wezen, waar door zy die weldaad verdienen zouden, maar dat het een epkel geschenk des Hemels zoude wezen, en een *genade-gifte* Gods, waarom Paulus, als hy de Galaters van alle werk-heiligheid wilde afmaenen, vraagde, *dit alleen wil ik van u Gal 3 2 leeren, hebt gy den Geest ontvangen uit de werken der Wet, of uit de Prediking des Geloofs?*

2. Maar hoe grooter goed, hoe volmaakter ook moet wezen de *spring-bron* waar uit het zelve voortvloeit; dies stelt de Heere

*De Geest
verzoent
Jesus
zelf zyn.*

Jesus ZIG ZELVEN hier voor als die milddadige GEVER, zeggende, IK ZAL HEM GEVEN EENEN WITTE KEURSTEEN. Zekerlyk is de Heiland Jesus de *Uytdeelder* van deze heerlyke weldaat; want gelyk hy een onwederroepelyk *vonnis* over de mensch strykt, dewyl de *Vader alle dingen in zyn hand heeft gegeven*, zo is hy ook een *Uytdeelder* van zyne verworvene weldaeden, en byzonder van deze *Witte Keursteen*, dezen *Geest der aanneming* tot kinderen, die *hen versegelt tot den dag der verlosfinge*. En geen wonder; want als hy over alle de magten der helle had gezegenpraalt, heeft hy *macht* ontfangen om *gaven uit te deelen*; daarom zong David al in den *Geest* den *Messias* te gemoet, *gy zyt opgevaeren in de hoogte, gy hebt de gewankensse gevankelyk gevoerd, gy hebt gaven genomen om uit te deelen onder de menschen*: en daarom aan hem is die *magt* gegeven; hy is die *Leeuw uit de stamme Juda, die sluit dat niemand en opend, en opend dat niemand en sluit*. Ja hy heeft alleen die *goddelyke kragt*, om een *ziele gerust te stellen*; de *Apostelen* mogen de *Geest* van den *hemel* op de uitverkoorenen door haere *gebeden* en *krachtig geloove* doen *nederdaelen*; een *Paulus* mag al *nat* maken, *niemand evenwel van hen is magtig*
 een

een *ontroert gewisfe* te stillen; dat alles is te vergeefs, indien de Heere Jesus niet *mede* wil werken.

Deze *Witte Keursteen* belooft nu Jesus aan die gene, die *overwinnen*. Immers daar door zouden zy gehard werden, om allerhande *verdrukkingen*, vervolgingen en wederwaardigheden manmoedig door te staan; dies konden zy niet anders als alle hunne *krachten* inspannen, om hunne vyanden te *overwinnen*; maar van die overwinninge heb ik in de *veergaande Leer-Reden* gesproken; en daarom wyze ik den Lezer daarene.

Zie daar de korte *opening* van deze zielsverrukkensmachtige *Belofte*. Driemaal over *geloekige*, die *begiftigt* zyn met deze *Witte Keursteen*, en door Gods *Geest* zyn *verzekert* van hunne *rechtveerdigmaeking*e voor Gods *Vierschaar*! Ja die vereert zyn met die *Nieuwe Naeme*, welke niemand kent, dan die ze *ontfangt*! Waarlyk een onwaardeerbare *welgiffige* daad, die des Heeren gunstgenooten moet vervoeren in een heilige blydschap, om te juichen met de Kerke: *ik ben zeer vrolyk in den Heere! myn ziele verheugd haar in mynen God! want hy heeft my bekleed met de klederen des heyls; den mantel der gerechtigheid heeft hy my omgedaan; gelyk eenen Bruidgom zigh*

*Deze voor-
treffelyke
keursteen
belooft
Jesus aan
de Over-
winnaars*

*Verhef-
finge van
het geluk
der Ge-
loevigen,
dat ze
met zul-
ken witten
keursteen
zyn be-
giffigt.*

*Jes. 61.
10.*

met *Priesterlyken cieraad* verciert, en als een *Bruid* haar verciert met haar gereedschap. Immers: 1. Ziet gy op dat gene, waar van de *Geloovigen verzekert* werden, zoo zal haar *geluk* klaar blyken; 't is immers van hunne *vryspraak* voor de *Goddelyke Vierschaar*: waarlyk een verrukkenzmachtige weldaad, een onwaardeerlyk goed voor een elendig zondaar! 2. Tot wat voor *vreugde* werd een *misdadige* niet vervoerd die ter dood is verwezen, en niet anders verwacht, of hy zal alle oogenblik na het *moord-schavot* geleid werden, om door scherpregters handen te moeten sterven, als hy een *pardon-brief* ontfangt, of aan hem wegens den *Souverain Pardon* werd *aangekondigt*, dat hem het *leven* is geschonken? maar wat grooter *stoffe* van *blydschap* hebben de *Geloovigen* niet, dat de groote *God* van hemel en aarde, die een *Heere* is van leven en dood, en *magt heeft*, *lichaam en ziel te verderven in de helle*, hen, *doodweerdige zondaars* zynde, een *Hemelsch pardon* schenkt? tot *doodschuldigen* zegt, *uwe zonden zyn u vergeeven*; al waren uwe *zonden* zoo rood als *scharlaken* of *karmozyn*, al stelde zig de *Satan*, den *aanklager* der *broederen*, zig aan u zyde, om u voor Gods *Vierschaar* aan te klagen, al zeiden *wereldlingen*

van

van u, *hy heeft geen heyl by God, ja al ontroerde u uw eige gedachten en consciëntie, ó! dat kan alles, Geloovigen u niet krenken, nu gy deze Witte Keursteen hebt, zoo is 'er voor u geen verdoemenis: Alle instrument Jes. 54. dat tegen u bereid word, en zal niet gelukken, 17. ende alle tonge die in 't gericht tegen u opstaat, zult gy verdoemen: dit is de erve der knechten des Heeren, ende haere gerechtigheit is uit my, spreekt de Heere.* 2. Welk geluk zoo veel te grooter is, als gy aanmerkt dat die vryspraeck en vergeevinge der zonden een baarmoeder is van alle heil en zaligheid, en ons steld, a. In een daedelyke vrede en vriendschap met God; zoo lang als een mensch niet gerechtveerdigt is voor Gods Vierschaar, zo is God zyn vyand, den hemel is voor hem gesloten, de helle staat voor hem geopend, om hem met haar kaeken te verflinden, Gods toorn rust op hem, God is hem een verteerend vuur; ja alles wat in God is, zyn magt, zyn wysheid, zyn rechtveerdigheit is hem tegen; maar als hy gerechtveerdigt is, zoo is hy met God bevredigt: *Wy dan gerechtveerdigt zynde uit den Geloove, hebben vrede met God door onzen Heere Jesum Christum: hy is een vriend Gods met Abraham geworden, voor wien daarom den hemel staat geopent, en alles wat*

Rom. 5. 1

in God is, alle zyne *volmaaktheden* dienen om hunne *welstand* te bevorderen. *b.* Die *vryspraak* is ook een *sprinkader* van die zoete *ruste* des gemoeds, die alle verstand te boven gaat; die geeft haar een *gevoelen* van Gods *liefde*, in haar *herte uitgestort door den Heiligen Geest*, dat ze de taele van *Hiskia* de haere kunnen maken, *gy hebt alle myne zonden achter uwen rugge geworpen.* *c.* Die *vryspraak* *verciert* haar met *volmaakte schoonheid*, die daar door op haar geleid werd, zoo dat Christus haar *aanziende*, met zyn *gerechtigheid bekleed*, van haar zeggen kan, *ziet gy zyt schoone myne vriendinne, gy zyt schoone!* *d.* Die maakt haar ook *bequaam* om het *beeld* Gods uit te drukken, en doet een *gerechtveerdigde God vreezen*, met ontzagh en ootmoed voor hem wandelen, hem *eeren* en *lief hebben*; daarom zegt David, *by Ps. 130. 4 u is vergeevinge op dat gy gevreeft word.* Ja, *e.* Die stort een *Geloovige* in eene heilige *vrymoedigheid*, om te *naderen tot den Throon van Gods genaede*, en om alle *zaligmakende genade-giften* te mogen *begeeren*, en zonder eenige *twyffeling* af te wagten. *ô!* Wat is dat niet een *hemel* op aarde, in alle onze nooden een *vrye toegang* te hebben tot den *Hemeischen Throon*, alwaar alle onze zaken zyn

zyn bepleit! 2. Ziet gy op de weldaad zelve, de *verzekering*, welke de Geloovigen krygen van haere *rechtveerdigmakinge* voor God, zoo zult gy haar *geluk* vergroot zien; immers *verzekert* te wezen van onze *vry-spraak* voor God, moet het grootste *genoegen* in ons gemoed baeren; want dat zyn alleen *kussen* van des Heeren mond, en maakt ons *dronken* in zyn liefde: scheppen de menschen een wonderlyke *vergenoeging* in het *verzekeren* van hun geld en goed, 't welk zy uitzetten, en kunnen die dan haar ziele wel met dien ryken man aanspreken, *ziele neemt nu ruste*, gy hebt uw *goed* wel *verzekert*; wat *genoegen* moet dan niet een Geloovige vinden in de *verzekering* van het *alldierbaarste* dat van het *uiterste belang* is, van haar ontslag van alle *aanspraak* over haar schulden voor Gods *Vierschaar*? wat kan zulk een *verzekert* Christen zyn wegh niet met *blydschap* loopen, de grootste en droevigste *duisternissen* doorwandelen? hoe heldhaftig en *onversaagt* kan hy niet als een geestelyken *Arend*, zig by al *onwederen*, by donder en blixemen van de Wet, op de vleugelen van zyn *verzekering* boven de wolken *verheffen*, en zyn verlichte *geloofs-oogen* werpen op de *vergeldinge* des loons? hoe kan hy niet alle

verzoekingē kloekmoedig afkeeren, om te
 zeggen met David, *al ging ik ook in een dal
 der schaduwē des doods, ik en zou geen quaad
 vreezen, want gy zyt met my, uwen stok en
 uwen staf die vertroost my.* 3. Vestigt gy u
 op die gene, die de Geloovigen voor een
 Witte Keursteen verstrekt, en haar verzekert
 van haar wyspraak voor Gods Vierschaar,
 zult gy hun geluk nog meer zien afstraelen;
 immers 't is Gods Geest, Gods *eige mond*, die
 haar daar van verzekert, immers de Gelovi-
 gen durven menigmaal die verzekering niet
 aanneemen als uit Gods mond. 8. In dit ge-
 wigtig stuk kan zy haar niet te vrede houden
 met het getuigenisse van een *Leeraar*, die
 haar met haere *wyspraak* wil troosten, want
 a. Als God beroerd, *wie kan dan stillen?* al
 gaf *Nathan* de Propheet aan *David* moedt
 en troostryke toezegginge, dat God zyne
 zonden had vergeven, zoo was daarom *Da-
 vid* daar niet geruſt op, maar begeerde dat
 zelve van God in zyn ziele te hooren; waar-
 om hy God om zyn troostryke getuigenisse zo
 ernstig smeekte. b. Daarenboven zyn alle
 menschen leugenaars, en daarom kunnen de
Leeraars niet alleen rechte *treurige Zions*,
 door het voorstellen van de *vloeken der Wet*,
 wel ontroeren, en zielen, die niet en zouden
 ster-

Ps. 23. 4.

Job 34.
29.2 Sam.
12. 13.Ps. 51. 3.
10.

sterven, wel dooden, maar zy kunnen ook wel fomtyds *plaafteren met looze kalk*, gelyk ^{er} wel zulke *valsche Propheten* waren in *Isra-El* Ezech. 13. 11. *Zy kunnen wel zielen in 't leven behouden, die niet en zouden leven.* Die als *ontrouwers* 19. *we en onvoorzichtige huisbezorgers en uitdeelders het brood der kinderen wel nemen, en de honden voorwerpen.* 2. Gaat hy na zyn eige herte, hy weet wel, dat hy op haar *getuigenisse* geen staat kan maken, dewyl, 3. *Dat dwaelen kan, arglistigh is het herte meer* Jer. 17. *dan eenig ding, ja doodlyk is het: wie zal het kennen? het doodelyk hert, door aangeborene eigen-liefde; wyl wonderlyk daar geern aan, om wat goeds van haar zelven voor God te denken: wy zyn geern fraay en mooy in onze eigen inbeelding; groote Santen in onze eigen ooggen; onze spiegel vleidt ons uittermaten, en nergens hellen wy ligter na toe, dan om te gelooven dat een opgesmukt blanketsel ons eigen en natuurlyk schoon is. Dat herte bedriegt ons dikwils, en doet ons wel valsche sluit-redenen maken, zo wel om godzaligen te bedroeven, als om onbegenaedigden te misleiden met valsche overleggingen: dat bedrieglyk herte doet de geloovigen wel besluiten dat zy voor Gods Vierschaar niet zyn gerechtveerdigt; of omdat* 1. De genaede in

haar wat *verdooft* is, haar geloove, liefde en hoope verzwakt is, dat ze met Job wel

Job 6. 11 klaegen, *wat is myne kracht, dat ik hoopen zoude? ofte welk is myn einde, dat ik myn leven verlengen zoude?* ofte met de Kerke wel

Klaagl. 3. 18. zeggen, *myne sterkte is vergaan, ende myne hoope van den Heere.* 2. Of om dat de zonden nog te veel *kracht* op haar hebben; en daarom vervallen zy wel tot die ongeloovige taele van de Kerk, *dewyle onze overtredingen en onze zonden op ons zyn, en wy in dezelve versmachten, hoe zouden wy dan leven?*

Exech. 33. 10. 3. Of om dat zy wat aan haar zien, dat zy oordeelen, dat God aan zyn kinderen niet zoude doen: zy hebben een vooroordeel tegen de *kastydingen*, die God haar toezend, en denken, dat de Heere zyn Volk zoo lang en zoo zwaar niet bezoekt: zoo verkeerd redenkavelde *Gideon*, als de Engel des Heeren hem verscheen, ende tot hem zeide, *de Heere is met u, gy strydbaere held: maar Gideon zeide tot hem, och myn Heer, zo de Heere met ons is, waarom is ons dan dit alles wenderaeren? ende waar zyn alle zyne wonderen die onze vaders ons vertelt hebben, zeggende, heeft ons de Heere niet uit Egypten overgevoert? doch nu heeft ons de Heere verlaten en heeft ons in der Midianiten handen gegeven.*

Richt. 6. 12. 13.

Met

Met Afaph laten zy haar wel vervoeren tot die rouwe klachte, *immers heb ik te vergeefs* ^{Pf. 73. 13.}
myn herte gezuivert, ende myne handen in on- ^{14.}
schuld gewasfchen: dewyle ik den gantschen dag
geplaagt ben, ende myne straffinge is 'er alle mor-
gens. 4. Of om dat haar *conscientie* eenige

dingen ontgaan zyn, of daar ze geen *kennisfe*
 van draagt, welke nochtans God *weet en ziet*;
 want *indien ons herte ons veroordeelt, God is*
meerder dan ons herte, en hy kent alle dingen. ^{1 Job. 3}
^{20.}

De oogen van haar ziel werden wel *gehouden*
 dat zy de *Geest* niet en zien. *b.* Of indien ^{Luc. 24.}
^{16.}

ons *geweten* al een *recht besluit* maakt, zoo
 kunnen de geloovigen dat van haar zelve
 zoo *vast* niet *aannemen*; daar blyft nog wel
 een *achter-deur* open, waardoor zy wel by
 haer zelve zeggen, *zou ik my niet bedriegen?*
 al is de *vrede* getroffen, zoo is men evenwel
 niet *te vreden*, zonder de *ratificatie* of be-
 krachtiging, die voor de *proclamatie* en af-
 kondiging gaat: al is een *pardon-brief* ge-
 passeert, zoo is een *misdaedige* niet gerust,
 voor die hem met *Konings zegel* bekrachtigt
 werd overgegeven. 1. Maar dat is de over-
 maat van Gods goetheid, dat hy tot onze
 volkomen *verzekering* ons wil schenken die
Witte Keursteen van zyn *Geest*; trouwens die
 vertroostende *Geest* had Jesus de zyne al be-
 looft

looft tot troost tegen zyn weggaan, zeggende, *ik en zal u geen Weezen laten, ik komme weder tot u. In dien dag zult gy bekennen dot ik in mynen Vader ben, ende gy in my, ende ik in u.* Als een *Bruidegom* gaat van zyn waarde *Bruid*, laat hy haar wel een zegel van zyn liefde en trouwe na; even zoo de Heiland *Jesus*, die laat zyn *Bruid* na de *Zegeling* van zyn *Geest*; na dat zy geloofd hebben zo worden zy *verzegelt met den Heiligen Geest der belofte*, om haar *ondertrouw* te bekrachtigen; daar toe had hy zig verbonden; want als hy beloofd had, dat hy haar *ondertrouwen* zoude, zoo laat hy daar op volgen, *ik zal my ontfermen over Lo-Ruchama: ende ik zal zeggen tot Lo-Ammi, gy zyt myn Volk, ende dat zal zeggen, o myn God! zekerlyk wat groots, dat hy ons zulken weergalozen getuigen van onze vryspraak wil geven, zynen goeden Geest, op wiens getuigenisse een geloovige vast kan staat maken.* Want *a.* de *Geest Gods* is een *akwetende* getuige, die alle dingen onderzoekt, ook de diepten Gods; dewyl hy is de *waarachtige God.* *b.* Hy is een *waarachtige Getuyge*, die niet liegen kan, die de zyne in alle waarheid leidt; op wien passen de woorden van *David*, *de Getuyge in den hemel is getrouw.* *c.* Hy is een *onpartydige*

Joh. 14
18.

vers 20.

Eph. 1.
13.

Hof. 2.
22.

1 Cor. 2
10.

Joh. 16
5.

Pf. 89. 38

tydige Getuyge, die daarom *onbedriegelyk* is in 't gene hy getuigt. *d. Jode Heilige Geest* is een genoegsaeme getuyge, die het getuigenisse van onze *conscientie* verre te boven gaat: 1. Want daar onze *conscientie* bewyzen moet, 't geen zy zegt, daar heeft Gods *Geest* geen bewys van nooden: als hy het zegt, is zyn getuigenisse *bewys* genoeg, alzo hy niet als waarheid kan spreken: *de Geest is het die getuigt dat de Geest waarheid is.* ^{1 Job. 5. 6.} 2. Daar onze *conscientie* niet alle dubbingen wegneemt, maar altyt nog een *achterdeur* open houdt, daar neemt deze *Geest* alle dubbingen weg, en werpt alle die *hooge gedachten* ter neder, makende dat de Gelovigen ten *vollen* van haar *vryspraak* verzekert zyn, en alle hunne aanklaegers kunnen uitdagen, *wie zal ons scheiden van de liefde Christi? verdrukkinge, of benaauwtheid, of vervolginge, of honger, of naaktheit, of gevaar, of zweert?* (gelyk geschreven is, want om uwent wille worden wy den gantschen dag gedood: wy zyn geacht als schapen de slachtinge.) ^{2 Cor. 10. 4. 5.} Maar in dezen allen zyn wy meer als *overwinnaars*, door hem die ons heeft lief gehad. ^{Rom. 8. 35-37.} 3. Daar het getuigenisse van onze *conscientie* baard stille kalmte en gerustheid in onze ziele, die *Vrede* Gods, die alle *verstand* te boven ^{Phil. 4. 7} gaat,

1 Pet. I
8.

gaat, daar brengt het getuigenisse van Gods Geest in zyn Kinderen voort *uitgelatene vreugde*, dat ze Jesus gelovende, haar verheugen met eene *onuitsprekelyke* ende *beërlyke vreugde*, alzoo die *Witte Keursteen* van Gods Geest haar volkomentlyk *verzekert*, dat de groote *Richter* van levenden en dooden haar eens voor Engelen en menschen zal *vryspreken*.

4. Beschouwd gy de *bestempeling* van deze *Witte Keursteen*, zoo zal de gelukzaligheid van Gods Volk nog klaarder blyken: die *Witte Keursteen* is immers **BESCHREVEN MET EEN NIEUWE NAAM, WELKE NIEMAND KENT, DAN DIE HEM ONTFANGT. 8.** Het is wat groots, dat deze *Witte Keursteen* zou *beschreven* wezen met eenen *Nieuwen Naeme*: Wat gewoel maakt de wereld niet om een *groote naam* te maken? maar is dat niet voortreffelyker, dat de geloovigen de *naam* van *Kinderen Gods* dragen, en daar van *verzekert* werden door de *Witte Keursteen*, den *Geest Gods*? had *Alexander* daar veel mede op, dat hy zig schreef een *zoon* van *Jupiter Ammon* te zyn, die genoegsaam wederlegt wierd door de smerte van zyn *bloedende wonde*: roemde *M. Antonius* daar op, dat hy was uit de *nakomelingen* van *Hercules*; en *Commodus*, dat hy *Hercules* zelfs was, de
 Zoon

van *Jupiter*? noemde zich *Sapor* de broeder van de *Zon* en van de *Maan*, *Deelgenoot* der *Sterren* in zyn brief aan *Constantinus*: schreef een *Sesoftris* dat hy een *Koning der Koningen* ende *Heere der Heeren* was: de *Turksche Keizers* matigen die zig aan de naam van *Ontzagchelyke* en *Almachtige*; de *Keizers van China* laten die zich aanleunen de naam van *Geliefde Zoonen Gods* en *des Hemels*; dat was maar een *ydele roem*: dat is grooter stoffe van *roem* voor Gods Volk, dat zy ontfangen die *Nieuwe Naam* van *Zoonen* en *Dochteren des Allerhoogsten*: is dat niet vry wat grooters, dat de geloovigen niet genaamt werden een *zoon* van *Esculapius*, een eernaam, waarmede een *Persiaasch Koning* den *Geneesmeester Hippocrates* in zynen brief vereerde; nog een *zoon* van *Pharoös Dochter*, welke *weerdigheid Mozes* door het geloove konde verachten; nog een *schoonzoon* van *Saul*, dat *David* zoo hoog schattede; dat hy zeide, *is dat licht in uwlieder oogen des Konings schoonzoon te werden, daar ik een arm en verachtzaam man ben?* maar dat zy genaamt werden een *Zoon* en *Dochter* van *God* zelve; *Kinderen* van die *Allerhoogste Majesteit*? is dat wat gerings zyn *afkomst* uit die *grootte God* te rekenen, een *erfgenaam Gods* te werden,

en

en recht te krygen tot alle de goederen van het *Verbond der Genaede*: dankte *Plato* God om dat hy hem een *menscb* en geen *beest* had geschaepen? hoe veel meer reden hebben de geloovigen niet om de *overmaat* van Gods *goetheid* te roemen, dat hy haar met die *Nieuwe Naam* heeft begittigt van *Kinderen Gods*, dewyl zy van *natuure* waren *kinderen des Satans*, voor wien opgelegt was een *schat des toorns*? maar nu hebben zy recht gekregen, om *alles* wat de gelukzalige God is of bezit, zich *toe te eigenen* uit kracht van een onveranderlyk Testament. *Johannes*, dien hoogvliedenden *Arend*, wierd in zulk een verwondering over dat *geluk* vervoerd, dat hy daar over uitriep: *ziet hoe groote liefde ons de Vader bewezen heeft, namelyk dat wy Kinderen Gods zouden genaamt werden!*

3. Ja het is zulk een *Naam*, die niemand kent, dan die hem ontfangt. Wat byzonders te bezitten, dat by andere niet werd gevonden, is by veelen een stoffe van *roem*: wat is het dan voor de geloovige niet iets *groots*, dat zy een *Naam* ontfangen welke niemand kent dan die hem ontfangt? zulk een geluk dat niemand *recht* kent, als die het geniet: ô! 't is een *Naam*, welke den *natuurlyken menscb* niet kent; niemant dog kan 't *dadelyk* weten,

weten, als die het *daedelyk* ontfangt: hier op passen de woorden van Christus, *ik hebbe een spyze om te eeten, die niemand en weet*; ja *Joh. 4.* een *Kind Gods* te wezen is zulken *grooten* ^{32.} *voorrecht*, welk zig niemand na behooren en na waardye kan *verbeelden*, of met woorden uitdrukken; immers, gunstgenooten Gods, kunt gy wel *behoorlyke uitdrukkingen* maken, wat *zoetigheid* het al in heeft te genieten zyn *tedere vaderlyke liefde*, *voorzorge*, *bescherminge* en *bewaeringe*, de *gemeinzaeme toegang* tot zyn *vaderlyke binne-kameren*, gekust te werden als zyn *lieve kinderen* met de *kussen* van zyn *mond*, *gevoerd* te werden in zyn *wynhuis*, en te *smaeken* dat de *Heere goedertieren* is? 5. Ziet gy op de *Gever* van dit *heerlyk geschenk*, zoo zult gy de *dierbaarheid* van deze *weldaad* te meer zien *afsteken*. Waardeert men *hoog*, als men iets *fraays* ontfangt uit handen van een *man* van *aanzien* in de *wereld*, en bewaart men dat *zorgvuldig*, hoe moeten dan de *geloovigen* niet *opgenomen* wezen met deze *Witte Keursteen*, die zy zelve van *Jesus* krygen uit zyn *hand*, die op zyn *dege* heeft *geschreven* de *naam* van *Koning der Koningen*, ende *Heer der heeren*? Wie zou zig hier niet *verliezen* en als *verdrenken* in *dezen Oceaen* van *zaligheid*?

driemaal over zalige dan, die met deze *Witte Keursteen* zyn begiftigt!

Wederlegging der Paapisten die dese verzekering tegen spreken.

Maer helaas! hoe *weinige* zyn 'er, die met recht in dat *geluk* hen kunnen *verblyden*? ik wil my niet ophouden met die van het *Pausdom*, daar men de zielen der Geloovigen in naere *twyffelingen* wil laten steken, en alle *verzekering* van *vryspraak* voor Gods *Vierschaar* uit hunne herten *verband*, daar de Heiland zyn geestelyke *Overwinnaars* een *Witte Keursteen* van een genadig *Pardon* belooft te zullen geven, en des Heeren *Geest* in de herten der geloovigen getuigt van hunne *genaden-staat*: kan iemand nu *twyffelen* aan de waarheid van Gods getuigenisse, die de *God der waarheid* is, en niet anders als *waarheid* spreken kan?

Bestraf-finge der zouterlyke belyders die met hun ge-drag dese verze-king be-stryden.

1. Maar helaas! wat zyn 'er niet vele *Ge-reformeerde Belydere*, die al *Paaps* zyn eer zy 't weten? die deze *Witte Keursteen* tegen spreken, deze *verzekering* van zyn *vryspraak* voor Gods *Vierschaar* in een roemend *Christen* uitkryten voor vermetelheid, hoogmoed en ydelheid; die zulk een juichend *Christen* wel zoude toeblyten, als eens *Festus Paulus* dede, *gy raast*; als of dat een *verwaantheid* was, welkers grond is, niet hunne eige *in-beelding*, maar Gods *werk*, in hunne herten

ge-

gelegd, en dat *God* zelve tot een *teken* van onze *vryspraak* voor zyn *Hemelsche Vierschaar* in zyn *Woord* heeft gesteld. Waarlyk *wonderlyke* en *vreemde* gedachten maken deze menschen in een zaak van zulken groot *aanbelang* als dit is! zy willen niet *getwyffelt* hebben aan de zaligheid; zy hebben nooit met een *Heman twyffelmoedig* geweest; zy *Ps 88* hebben nooit *getwyffelt*; of hunne zonden vergeven zyn: nooit kwam daar over eenige *bezwaarde gedachten* in hunne herten op; zy zouden het voor zonden rekenen in dezen te *twyffelen*; die *God* kunnen danken, dat zy nooit *ongerust* geweest hebben, of *getwyffelt* hebben aan haere *vryspraak* voor Gods *Regtbank*; ja die gene, die daar aan *twyffelen*, zien zy aan voor *melancholyke* menschen, daer zulke veel eer als *wyze lieden*, zig op goede gronden van hunne *rechtveerdigmakinge* zoeken te verzekeren; en deze menschen, die alle *twyffeling* atkeuren, vreezende voor *wanhoop*, die willen ook niet, dat iemand zig daar van *verzekert* houd, meentende dat men dat zoo niet *weten* kan, maar dat men alleen moet *hoopen* dat het *wel* met ons zal gaan, zonder eenig verder *onderzoek*, of men *wel reden* heeft, om zig zelve op zulk een *ydele hoope* gerust te stellen; als of men

in zulk een *gewichtige zaak* zoo los moest te werk gaan, en de verwachtinge van de eeuwigheid op een *zand-grond* moest bouwen, gelyk het werk is van een *dwaeze*; trouwens hoe kunnen zy anders als dat voor een *ydele roem* uitmaken, daar de *natuurlyken mensch* niet begrypt de dingen die des Geestes Gods zyn, want zy zyn hem *dwaasheid*, ende hy en kan ze niet verstaan, om dat ze *geestelyk onderscheiden* worden.

2. Waren 'er aan de andere kant niet vele die roemen, dat zy ook die *Witte Keursteen* van Christus hebben *ontfangen*; die waenen dat zy voor Gods *Vierschaar* zyn *vrygesproken*, al zyn zy *onrein* in hun herte, en *godloos* in hunnen wandel; zy zyn menigmaal de *snoodste* in hun gedrag, en wenden nog voor, *meer verzekering* te hebben van hunne *vryspraak* voor Gods *Vierschaar*, als de *teederste Godvruchtige*: waarachtig is Salomons spreuke: *de Wyze vreeft, ende wykt van het quaede; maar de zot is oploopende, toornig en zorgeloos.* De *Wyze*, dat zyn de waere *Godzaligen*, die *vreezen*; die brengen menigmaal hunne dagen door in veel *bekommeling*, of zy wel van hunne zonden zyn *vrygesproken*, maar de *zot*, dat zyn *genaedeloofse menschen*, is *zorgeloos*, zonder eenige *vreze*

voor

Overtuiging van die gene die zonden der gront zig die keursteen aanmatigten.

Spreuke 14. 16.

voor zyn eeuwig *welweezen*; die van geen-
*twyffeling*e weten, zelfs niet op hun *dood-*
bedde, hoe zeer men hun *schud*; daer onder-
tuffchen hunne *verzekering* niet beter is als
een *ingebeelde waan*, als een groot *bedrog* van
de Vorst der *duisternisse*, die hen dus in *slaep*
zoekt te wiegen, of van haer *arglistig herte*,
't welk hen jammerlyk bedriegt: en wild gy
dat eens klaer zien, zo laten wy eens gaede
slaen, welk de *bewyzen* zyn waer aen eene
oprechte *verzekering* van onze *vryspraeck* voor
Gods Vierschaer blyken zal, en *toetst* daer
aen dan eens uw *valsche ingebeelde verzekering*
van uw *vryspraeck* voor God. Ik mag u im-
mers op uw *droesem* niet laten sterven: is het
niet beter, dat ik u hier, al was het wat *on-*
zagt, wakker make, als dat gy *te laat* uwe
oogen open doet in de *helle*? ô! 't is zulk
een rampsalig *bedrog*, daer zoo veele elendig
onder *verlooren* gaen: kom aen, goed goud
wil wel aen de *toets*; en is die *verzekering*
die gy voorwend, *valsch*, zoo is het beter
dat gy het *nu* weet, als *te laat*.

1. Die door deze *Witte Keursteen* van Gods *Kenteke-*
Geest verzekert is van zyne *vryspraeck* voor *nen van*
God, die heeft hem dat zoo ligt niet *inge-* *deze wit-*
beeld, of dat van hem zelf verbeeld, voor *te Keur-*
steen.
en al eer hy in zig heeft gevonden die *gron-*
den

den uit Gods *Woord*, waer op hy zeker kan staat maken; want hy heeft al te grooten vreeze van bedrogen te zullen werden. 8.

Niet alleen is 'er in de *verzekering* des Geestes zulk een *klarheid*, *glans* en *majesteit*, en zulken grooten doordringende *kragt* tot de diepste en innigste deelen van het herte, dat Gods kinderen die stemme lichtelyk van

Job. 14. de andere kunnen onderscheiden; daer de wereld die Geest noch ziet, noch kent, daer kennen de Geloovigen hem: daerom zeide

H. ogl. 2. de Bruid, dat is de stemme mynes Liefste, ziet hy komt. 3. Maer deze *Witte Keursteen*

stemt overeen met Gods *Woord*, en zyn *verzekering* komt daarmede overeen; want het is de zelve Geest die in dat *Woord* spreekt, en daer de waere *gestalte* van de *gerechtveerdigen* vertoont. Hoord God dat zelfs bevestigen,

Jes. 59. myn Geest die op u is, ende myne woorden die ik in uwen mond geleid hebbe, die en zullen van uwen monde niet wyken, noch van monde uwes zaads, noch van den monde des zaads uwes zaads, zeit de Heere, van nu aan tot in eeuwigheid toe. De gronden waer

op hy die *verzekering* bouwt, zyn de volgende, te voren gemeld, namelyk: a. Een gevoel van zyn zondige en verloorene staat.

b. Een begeerte na de *gerechtigheid* van Christus.

stus. c. Een *aanneemen* van de Heere Jesus, door een *waarachtig geloove*. d. De *betragtinge* van *waere* godvrucht.

2. De *oprechtigheid* van deze *verzekeringe* werd ook gekent uit het gene gemeenlyk daer *vooraf gaat*; want een kind Gods verkrygt niet zoo *haastig*, nog zoo *gemakkelyk* deze *Witte Keursteen*; hy word daar niet mede *gebooren*, maar komt 'er gemeenlyk door veel *moete* toe. a. Hy is 'er niet toe gekomen als door *droefheid* en *verleghentheid* over zyn *zonden*: de Heere schenkt deze *Witte Keursteen* alleen aan *treurige herten*. b. Hy raekt daer niet toe als door veel *worstelingen* met God in den *gebeden*. Als *Daniel* in den *gebeden* was, zo wierd den Engel *Gabriel* tot hem gezonden, en zeide tot hem, *gy zyt een zeer gewenscht man*. c. Hy bekomt die *Witte Keursteen* na veel ernstig *zoeken* na dezelve, vooral in de weg van *heiligmakinge*. d. Hy heeft zulk een *hoogachting* voor die *verzekerde staat*, om op een vaste grond van zyne *vryspraak* verzekert te zyn, dat hy daer in zyn grootste geluk stelt, en mogt hy tot deze hoogte klimmen, hy zou wel alles daarom willen missen, als hy hier maar in mogt leven.

3. Dat kond gy ook ontdekken uit het ge-

ne gepaart gaat met deeze *Witte Keursteen*, namelyk: **8.** Een heilige *schaamte* en *verontweerdiging*, waar door zulke verzekerde zielen als wegsmelten voor God in overweging van haar eige onweerdigheid, dat de Heere haar heeft willen *rechtveerdigen*, dat ze wel in een heilige beweging met David

2 Sam. 7. zeggen, *wie ben ik Heere Heere, ende wat is myn huis, dat gy my tot hier toe gebragt hebt?*

18.

9. Die *verzekering* is veel *verdonkering* en eclipsen onderworpen; het duurt gemeenlyk niet lang, als hy op de hoogte komt van niet te twyffelen aan zyn *vryspraak*, of hy werd wel haast eens wederom *geschud*, en werd wel zoo *duister* in zyn ziel, dat hy niets kan vinden, dat na vorige *genaede* en *vryspraak*, en na *besluiten* van die te hebben, gelykt, en dat hy niet anders kan *werken*, als met de *hoope*, om Jesus door het *geloove* agter aan te kleven. **1.** Zulk een wil wel aan de *toets*; die nemen dikwils *inkeer* tot haer eigen zelve, doorzoeken sericus de *binne-kameren* van haer *herte*; die leggen dikwils haar gestalte bloot voor Gods alziende *aogen*, en *proeven* haer gemoed aan de onvervalschte *merktekenen* van Gods *Woord*; die ook wel geern heeft dat men hem *ondervraagt*; die zegt wel eens tot een ander Geloovige, *beproeft my.*

Pf. 139.
18.

my, en ziet of by my een fchaedelyke wegh is.

4. De *onvervalschtheid* van deze *Witte Keursteen* blykt ook uit het gene daar op volgt; want een waere geloovige leidt die *verzekering* tot een zuivere *heyligmaeking*e, waer in dog al haer *lust* is, namelyk tot een *waeken tegen de zonden*, tot *bereidwilligheid* in des Heeren *dienst*, tot *onderhoudinge* van Gods *geboden*. De Geloovigen zyn als die *raderen*, die Ezechiel zag, die *omliepen*, want *de geest der dieren was in de raderen*.

En zeker, zoo veele hen eens by deze din- Overtui-
ging dat
vele die
regte ver-
zekeringe
niet beb-
ben.
gen nederleiden, hoe zou het niet klaer be-
kent werden, dat hunne *gewaande verzeke-
ring* maar een *valsche inbeelding* is, schoon sekeringe
niet beb-
ben.
'er byna niets is, 't welk men hen minder als
die *ontwringen* kan: want **n.** Uwe *verzeke-
ring* is maar een *inbeelding* zonder grond;
want vind gy in u wel die *gronden*, waarop
die *verzekering* rusten moet? **a.** Immers
weet gy niet van zoo *verlooren* te zyn by uw
eige zelve, maar gy zyt met de Kerk van
Laödicea *ryk ende verrykt* geworden, ende en Openb. 3.
17.
hebt genes dings gebrek, daar gy ondertusschen
arm, blind ende naakt zyt: *gy hebt het leven* Jes. 57.
10.
uwer hand gevonden, en daarom zyt gy niet
ziek. **b.** Waar hebt gy een *verfmachtende*
begeerte gehad na de *gerechtigheid* van Chri-

stus, welke niet kon *voldaan* werden, als met zyn *gemeinschap*? ô! gy kend al te weinig van de *dierbaarheid* van Jesu verdiensten; hy is by u niet *dierbaar* genoeg, maar staet by u op al te laegen prys; uw *verlangen* na zyn verdiensten is *al te flaauw*, als dat gy u onder de *begeerigen* na zyne gerechtigheid zou kunnen tellen. c. Weet gy wel van het *omhelzen* van de gerechtigheid van Christus door het *Geloove*? is uw herte wel ooit *gejaegt* geworden uit *uw zelven*, uit gezichte van uw eigen gebrekkelykheid, om in de *wonde* van Christus alleen uw ruste te zoeken? hebt gy ooit wel uit een *ontdekking* van de *volheid*, algenoegsaemheid en bereidwyligheid van Jesus om *verlegene zondaars* te omhelzen met de armen van zyn liefde, uit een *hoogachting* van zyn *gunst* en het minste *aanblik* van zyn goedertierenheid, dat groote werk van uw zaligheid hem *aanbetrouwd*, en in zyn handen overgegeeven? ô! hoe vreemd is u niet zulk een werk des *Geloofs*? wel mogt Jesus van u zeggen, *gy wild tot my niet komen, op dat gy't leven moogt hebben.* d. Is dat uw werk wel, de *heylygmakinge* te betrachten, en Gods *beel'd* in uw wandel uit te drukken? toont gy niet dat gy daar de *minste lust* niet toe en hebt? vertoont gy met

uw zondig en vleeschelyk gedragh niet het beeld van een andere Vader? zyt gy niet uit de vader de Duivel, dewyl gy zyn begeerten Job. 8. doet? dewyl gy wandelt na de eeuwen dezer 44. wereld, na den oversten des machts, des lugts, Eph. 2. 2 die werkt in de Kinderen der ongehoorzaamheid.

3. Ja uwe verzekering is maar een inbeelding ^{Veele bouwen de verzekering van hunne vry-spraak op valsche gronden.} op gansch valsche gronden, die aan den toets van het Heiligdom gansch geen proef kunnen houden. Gy beschouwt u in spiegels die u flatteeren en vleijen, en bouwd op bedriegelyke gronden van hooy, stroo en stoppelen, en toond zoo, dat gy die Keursteen zelfs hebt genomen, zonder dat Jesus u die heeft gegeven. N. Dan bouwt gy die verzekering eens op het vlytig waarneemen van den uiterlyken Godsdienst, dat gy veel te Kerk gaat, Gods Woord leeft, bid, en wat dies meer is, even als dien Pharizeer, die dit by hem zelve badt: *ô God! ik danke u, dat ik niet en ben gelyk de andere menschen, roovers, onregtveerdige, overspeelders, ofte ook gelyk deze tollenaar. Ik vaste tweemaal ter weeke, ik geve tienden van alles wat ik bezitte. Maar wat zyn dat anders als hoogtens van drek? verwierp de Heere niet alle die uiterlyke godsdienst-plegingen van Israël, zeggende, uwe Sab-*

Luc. 18.
II. 12.

Sabbathen, uwe gezette hoogtyden, het by eere roepen der Vergaeding en vermag ik niet: de Jongeling in het Euangelium had dat alles al van zyn jeugd onderhouden, dat hy tot

Mat. 19. 20. *Jesus zeide, wat ontbreekt my nog? en onder-tusschen ging hy onrechtveerdig van Jesus weg. 2. Of gy grond die verzekering op uw uitterlyk voorrecht, om dat gy een Lidmaat zyt van de Kerk, het water des doops op uw aangezigt hebt ontfangen, de uitterlyke trouw-panden van Jesus aan zyn tafel moogd genieten, zonder dat gy denkt, dat noch de besnydenisse, noch de voorhuyt, eenige nut doet, maar het Geloove door de Liefde werkende, volgens de taal van Paulus. 3. Of die verzekering rust op een ingebeeld Geloove, waar door gy meent dat gy voor God zyt gerechtveerdigt: gy hebt van jongs af gehoord, geleerd, en toegestemt, dat Jesus de Zaligmaeker der wereld is, zonder dat gy daar ooit aan getwyffelt hebt; welke uiterlyke toestemminge van die waarheid gy aanziet voor het Geloove zelve, welke ons voor God rechtveerdigt, en heeft in u verwekt een stoute inbeelding, dat gy voor God zyt gerechtveerdigt; daar het Geloove, waar door wy de vryspraak erlangen, bestaat in een daedelyke toevlugt van een verlegene ziele*

tot

tot de gerechtigheid van de groote Borge, en in een *aanbetrouwing* van onze ziele aan Christus. 7. Of gy gaat die *verzekeringe* grondvesten op uwen *burgerlyken* en *onergerlyken wandel*, waar door gy *vry* zyt van groote en *grove zonden*, niet eens denkende, dat een waanwyze Phariseen zoo *bedroogen* uitquam; die pochte, dat hy niet was *als andere menschen*, *roovers*, *onrechtveerdige*, *overspeelders*, of ook gelyk dien *tollenaar*, daar hy evenwel *onrechtveerdig* van Christus wegging. 8. Of uw grond is, cenige *kennisfe* van de Goddelyke *Waarheden*, waar in gy menigmaal *boven anderen uitsteekt*, zonder dat gy eens bevroed, dat de Zaligmaker eens in genen dage, zoodanige een *zwarte steen* zal toewyzen, die tegen hem zullen zeggen, *hebben wy niet in uwe straeten geleert?* 9. Of *Luc. 13: 26.* gy maakt uwe *gewaande verzekering* van uwe *vryspraak* voor Gods Vierschaar vast, uit de *gerustheid* van uw herte; die meent, dat gy die *Witte Keursteen* hebt ontfangen, om dat gy de minste *onrust* in uw herte niet en gevoelt, daar het maar een *zorgelooze*, *afgeschroeide*, *ongevoelige* conscientie is, die van de *duyvel* is in *slaap* gewiegt, om u zo veel te *zekerder* en zoetvoeriger al lachende als zyn *prooye* na de helle te slepen. *Wanneer een*

Luc. II. 21. een sterk-gewapende zyn hof bewaart, zod is al wat hy heeft in vrede.

2. Hoe komt gy ook aan die *verzekering* en *Witte Keursteen*? zyt gy daar niet *spoedig* en als in een *oogenblik* aangekomen? denkt gy niet, zou ik niet *vrygesproken* zyn voor Gods *Vierschaar*? en besluit gy dat niet maar *los*, ja ik ben gerechtveerdigt van myn zonden? zyt gy daar ook niet *gemakkelyk* aangekomen? gy weet immers van geen voorgaande *overtuiging*, *zoeking*, en *worsteling*, om deze *Witte Keursteen*? want ik vraag u voor Gods alziende oogen, of u de *zonden* wel ooit als een *zwaere last* gedrukt hebben? is uw herte wel ooit over uwe zonden *gebroken* geweest? hebt gy ooit daarom wel voor des Heeren aangezicht *geworstelt*? en hem wel als een waterstroom aangelopen om deeze *Witte Keursteen* van de *verzekering* des *Heyligen Geestes* van uwe *vryspraak* voor God? hebt gy ooit die wel *ernstig* gezogt, in *nabyheid* met God verkeert, om die *verzekering* te verkrygen? ô! die van zulke *woelingen* des herten niet *weet*, noch voor noch na, *bedriegt* zich met een valsche *ingebeelde verzekering*: en geen wonder, dat gy om deeze *Keursteen* geen *mocite* doet, want gy hebt voor deze staat geen *hoogachting*; gy stelt daar

daar in geen *geluk*; en waarom? gy weet niet wat voor een staat het is: gy hebt ze nooit recht *gekent* of *gesmaakt*; en daarom zoekt gy daar ook niet na, maar wenscht maar te blyven zoo als gy zyt, om dat gy dan niet werd *ontrufft*.

3. Gaat uw *ingebeelde verzekering* wel *gepaart* **N.** Met die *heyligeschaamte*? weet gy wereldlingen wel van die *verontweerdiging* van u zelve? zoud gy dan wel menigmaal denken, dat gy al wat *groots* voor God zyt? **J.** Weet gy ook wel van die *verandering* van *ziels-gestaltens*, die de waere *verzekering* mede brengt? bent gy niet altyt de zelve? gy weet niet van dan eens wat *duisterder*, en dan eens wat *verlichter* te wezen, maar in die *ingebeelde verzekering* leeft gy altyt in *vreedde*, zonder eens aangetast te wezen. **J.** Wilt gy ook wel aan de *toets* of uw grond wel goed is? is 'er wel iets dat u meer *tegenstaat*, als u voor *Gods onderzoek* open te leggen, en uw ziels-gestalte by het *licht* van *Gods woord* te beschouwen, of gy daar uit die *verzekering* van uw *vryspraak* wel kond opmaken? *vreeft* gy niet voor het *getuigenisse* van uw *conscientie*? zyt gy niet als de *bankroetiers*, die vrezen hunne *boeken* open te slaan? *schrikt* gy ook zo niet om het *boek* van uw *conscientie*

te ontvouwen, om te zien of gy in uw herte de *gronden* van uw *vryspraak* voor God vind, om dat gy vrees dat het *onklaar* zou uitkomen, dat gy die *gronden* niet zoud vinden, en dat gy dan *beängst* en ontroerd zoud werden, willende liever daarna *eeuwig* beängst wezen, als hier door *onderzoek* van uw staat *ontroerd* werden? *klopt* gy niet liever uw *conscientie* op de mond, als die *wakker* is geworden en wil spreken? *schroeid* gy die niet wel als met een *brand-yzer* toe? ja wilt gy van *andere* wel tot dat *onderzoek* gebragt werden? gy staat immers zoo *vast* in u *gewaande verzekering* van uwe rechtveerdigmaking, dat gy *quaad* zoud werden, als gy verneemt dat een *ander* u daarin zou *tegenspreken* of *onderzoeken*: begint men u eens in het herte te tasten, en een weinig daar aan te *peuteren*, werd gy dan niet misnoegt, zelfs op *Leevaars*, die meer liefde voor uw ziele hebben als gy zelfs daar voor betoont te hebben; want het *werk* kan geen *toets* uitstaan, dewyl het geen *grond* heeft: die zegt tot de

Zienders en ziet niet, en tot de *Schouwers*, en schouwt ons niet wat recht is, spreekt tot ons zachte dingen, en schouwt ons bedriegerye.

7ef. 30.
10.

4. Maakt uw *gewaande verzekering* u ook *wel heyliger*? ô neen! gy hebt geen lust om
heylig

heylig te wezen , en daarom zoo blyft gy in uw geheele levens-manier *de zelve* die gy altyt geweest zyt , zonder te staan na de waere *heyligheid* : zyt gy daar door wel *wepkzaemer* geworden tegen de *zonden*? blyft gy niet al even *zorgeloos* de zonden dienen? ja geeft gy u niet wel meer in de zonden toe? als of gy nu door Christus meerder *vryheid* had gekregen om de zonden te dienen , zeggende , *wy zyn verlost om alle deze grouwelen te doen*. zegt gy niet wel met uw daeden , *wykt van ons* , aan de kennisse *uwer wegen hebben wy geen lust*. Zoo het een oprechte *verzekering* was , zoo zoud gy daar door meer *krachten* hebben gekregen , om Gods *wille* te doen : hoe komt het dan , dat gy zo *geboeit* als een *slaaf* , u door de zonden laat gevangen leiden?

Driemaal over *ongelukkige* , die deze *Witte Keursteen* niet en hebt ontfangen ! 1. Uwe gewaande *verzekering* is louter *bedrog* ; gy *meint* dat gy *iets* zyt , daar gy *niets en zyt* , en gy gaat met een *leugen* in uw rechterhand na het *verderf* , en zult u *bedrogen* vinden als het *te laat* zal zyn , even als die *man* , die *zyn huys* op een *zandgrond* bouwde , maar de *winden zyn gekomen* , en de *plasregens zyn* tegen dat *huys* aangeslagen , en het huis is

Job 21.

14.

Rampzaligheid der gener die deze wrysprak mijnen.

Mat. 7. 26. 27.

gevallen, en zynen val was zeer groot. 2. En hoe rampzalig is het voor Gods *Vierschaar* niet te zyn gerechtveerdigt! Immers dan mist gy een *smaak* van Gods goedertierenheid, die *beter is dan het leven*. Alles is u tot uw vloek, uw schatten, uw tafel: stervende zult gy in uw zonden sterven, en al uwe zonden zullen in Gods Reken-boek tot uwen lasten blyven open staan :

Pf. 63. 4.

Pf. 69.

23.

Joh. 8. 21

Mogelyk zal hy u dan in plaats van een *Witte Keursteen*, een *zwarte keursteen* geven, een *knaegend gewisse* op uw doodbedde, dat u *voorspellen* zal uw rampzaligen staat, dagvaarden voor Gods *Vierschaar*, met *siddering* en beeving aan zyn oordeel doen gedenken, en een *voorsmaak* geven van de naere smerten der helle: ja wanneer hy dat *merkteken* niet en vind aan uwe *voorhoofden*, van zyn *zonen* en *dochteren*, en van zyn gerechtveerdigden, zoo zal hy u *toewyzen* die *zwarte keursteen* van een naere *veroordeeling*, en over u uitspreken dat *ysfelyk vonnis* der verdoemisse, gaat weg van my gy vervloekte in het eeuwige vuur, dat de de duivel en zyne Engelen bereid is. 3. Gy zult ook geen *Nieuwe Naam* deelachtig werden, even als op deze *Witte Keursteen* staat, maar zult *verachtelyk* wezen voor Engelen en menschen, even als

'er

'er staat in het slot van Jesaias Prophetie: *zy zullen allen vleesche een afgryzinge wezen*; Jes. 66. 24. ja gy zult ook *uitgesloten* werden uit de *voorzichten* van Gods Kinderen. Wy leezen by Ezra, dat sommige *kinderen der Priesteren*, Ezra 2. 61. 62. als zy haar *naam* zогten onder de gene, die in 't *Geslagt-register* gestelt waren, en niet en *vonden*, dat zy als *onreine* van het *Priesterdom* wierden geweerd; zoo ook, indien gy uwe *naemen* niet en konid *vinden* onder het *geslachte* van Gods kinderen, wat hebt gy dan anders te wagten, als dat gy als *onweerdige* van het *erf-recht* der Kinderen Gods zult afgeweerd werden?

Ach, dat gy eens *ontwaakte*, zorgelooze Vermaac- zondaar, en omzag, eer het *te laat* zal zyn! ning. wat zoud gy ongelukkig wezen, zoo gy in die *bedrogen waan* van voor Gods *Vierschaar* te zyn *vrygesproken*, zoo gerust en wel *vergenoeft* tot aan uw dood *heeneging*, en dat gy uit dien *droevigen dwaal-slaap* niet eerder *wakker* wird, voor dat gy daar zoo *onzigt* in *gestoort* wird, en uwe oogen in de *belle opfloeg*, en daar dan *te laat* gewaar wird, dat gy u *misreekent* had! waarlyk de Satan heeft geen *grooter list* dan deze, dat hy de menschen *wys maakt* dat het al *wel* met haar staat, en dat zy voor Gods *Vierschaar* zyn

gerechtveerdigt, daar ondertuffchen al hunne fchulden op Gods *rekenboek* tot haeren *laſte* ſtaan; aan die *verderffelyke koorde* trekt hy'er duizenden geruſt en vrolyk na de helle. En daarom ſtaat daar na, dat gy deze *Keurſteen* de *verzekering* van Gods *Geest*, dat gy van hem zyt *vrygeſproken*, moogt deelachtig werden.

Middelen om voor Gods Vierſchaar te werden gerechtveerdigt. Wilt daar toe trachten voor Gods Vierſchaar gerechtveerdigt te werden. 8. Zoekt die door *veroordeeling* van uw *zelve*; komt met een koord van veroordeeling om uwen hals, want *indien wy ons zelve oordeelden, zoo en zouden wy niet geoordeeld worden.* 1.

I-Cor. II 31. *Honger* en dorſt na de *Gerechtigheid* van Chriſtus, want *zalig zyn die hongeren en dorſten na de gerechtigheid, want zy zullen verzadigt worden.* 1. Neemt door den *Geloove* toevlugt tot Chriſtus, want *door Jefus word een iegelyk die gelooft, gerechtveerdigt.* 7. *Bekeerd* u van uwe zonden: *de godlooze verlate zynen wegh, ende de ongerechtige man zyne gedachten, ende hy bekeere zich tot den Heere, zoo zal hy hem zynere ontfermen, en tot onzen God, want hy vergeeft menigvuldelyk.* Immers zou Gods *Geest* u van die *Vryſpraek* verzekeren, zoo moeſt gy alvorens gerechtveerdigt zyn.

2. Zoekt

2. Zoekt het kostelyk geschenk van Gods Geest, de oorzaak van deeze verzekering, deelachtig te werden: tracht daar toe uw herte ledig te maken van eigen-liefde, en liefde tot de zonden en de wereld; houd u neerstig onder het gehoor van Gods Woord, neemt door den Geloove uw toevlugt tot Christus: [ziet deze zaken breder uitgebreid in onze I Deel. pag. 296. Stell. Godgeleertheid,] bid dan God de Heere 297. ernstig om die Geest, en legt uwe ziele open voor de stralen van de Geest en zyn verlichtende genaede, dat gy de waere gestalte van uw herte-moogt kennen; smeekt zo met David, Heere maakt my uwe wegen bekend, Pf. 25. 4. leert my uwe paden.

Maar ik wende my tot u, waere Gelovigen, die begiftigt zyt met dezen Nieuwen Naeme, welke niemand kent, dan die hem ontfangt. Wat legt hier niet tot uwe verplichtinge te staan na deze Witte Keursteen, beschreven met dien heerlyken Nieuwen Naam? immers veele uwer missen nog deze Witte Keursteen, die door Gods Geest niet verzekert zyn van hun vryspraak voor Gods Vierschaar, en haar Kindschap, maar geduurig nog geslingerd werden door twyffeling, of zy wel voor God zyn vrygesproken, en tot zyn kinderen zyn aangeneem.

Opwekkinge om na die Witte Keursteen te staan

Een on-
verzeker-
de staat
is zeer
beklaege-
lyk.

Spreuke
13. 7.

Zekerlyk is zulk een *duistere* staat zeer *be-
klaagelyk*; want zulke *onverzekerde* zielen,
N. kunnen zich in de *gemeenschap* van God
zoo niet *verblyden*; op wien past de taal van
Salomon: *daar is een die zich zelven ryk
maakt, ende niet met allen en heeft: ende een
die zich zelven arm maakt, ende heeft veel
goed.* want uw bezittinge en *rykdom* is won-
der groot; gy zyt beschonken met die *Witte
Keursteen* en die *Nieuwe Naam* van *Kinderen
Gods*; maar gy weet het niet, en daarom
klaagt gy, of gy de *armste* waard; gy doet
de dagen des *N. Testaments* te kort; want
cen Job, een David, een Afaph hebben zig
zoo *verzekert* gehouden van haar *rechtveer-
digmaking* en geestelyk *kindschap*, daar de
bedieninge van Gods *genaede* doe *spaarzaemer*
was: hoe is dan dit voor u te *verantwoorden*,
dat gy zoo blyft leven in zoo een *schuddend
geloove*. 2. ó! Gy maakt u *onbequaam* tot
verscheidene geestelyke *betrachtingen*: a. Gy
kond God over dat groote genaeden-werk in
uw herte niet behoorlyk *danken*; gy kond in
zyn dienst zoo *wakker* niet zyn. b. Gy zyt
ontrouw aan het geslachte van Gods *kinderen*,
die zoo veel *goeds* niet van u trekken, als zy
anders wel zouden kunnen. c. Ja gy *schrikt*
andere menschen, die nog *buiten Christus*
zyn

zyn , *af* van de weg van Christus, en verheugt zoo den *duyvel*, die niet liever ziet, als dat gy in die geduurige *twyffeling* blyft steeken; hy ziet wel dat hy uw ziel uit den *hemel* niet houden kan, en dat tot zyn *droefheid*; maar dit is hem wederom tot vreugde, dat hy voor een *tyd* den *hemel* uit uwe *ziele* mag houden, en dat gy vele van zyn *dienstknegten* van het Christendom *afkeerig* maakt.

d. Gy kond ook uw herte in allerhande *kruys* zoo niet *sterken*, noch gy kond ook met zoo veel *blydschap* en vrolykheid uitzien en halsreiken na het genot van Gods onmiddelyke *gemeenschap* in den hemel, om te zeggen met Paulus, *ook in dezen zuchten wy, ver- 2 Cor. 5 langende met onze woonstede, die uit den hemel² is, overkleed te worden.* *e.* Wat *slingeringen* zyt gy niet onderworpen, in geval van *zonden* en *tegenheden*? hoe werden dan uwe *gedachten* niet *vermenigvuldigt*? hoe *ontvalt* dan niet wel uw *hoope*? hoe *bezwykt* dan niet wel uwe *vrymoedigheid*, om in *geloove* uwe hoofden op te beuren!

En waar komt het dog van daan, dat gy niet meer van uw *vrysprak* en *geestelyk lindschap* zyt verzekert, en dat besluit van uw *genade-staat* niet kond opmaken?

Oorfaken
waarom
vele niet
verfekert
zyn van
hun vry-
spræk en
kind-
fchap.

1. De *voornaeme oorzaak* daar van is aan de *zyde Gods*, des Heeren *vrymachtig beleid*, *souveraine beschikkinge*, en heilige *bedeeling* over zyn volk, die *niet antwoord van alle zyne daeden*, en die daarom wel om *heylige en wyze redenen* de zynen inleid in een *diepgezichte van haar zondelykheid*, en een *wolke* brengt over de *bewyzen van haar genade-staat*, en met zyn *Geest* zich *inhoud*, dat hy hen haar *geluk* niet doet *bemerken*. 2. Aan de *zyde der Geloovigen* spruit het *8*. Uit *sloffigheid* en *achteloosheid*, waar door gy niet *onzydig* gaat oordeelen van uw *genade-staat*, en niet *nauwkeurig* opmerkt en *gaede* slaat het werk Gods in uw *herte*, waar uit gy volgens Gods *Woord* dat *besluit* moet opmaken: met *aandacht* en *eerbied* geeft gy geen *nauwkeurig acht* op die eerste *opwellingen* en *uitgangen* van uw *herte* tot God, op die *oprechte liefde* tot hem, op die *vrywillige verkiezinge* van de Heere *Jesus* tot *Koning*, en die *opdracht* van uw *zelve* aan hem ten *eygendom*, en om hem *onderdanig* te zyn; op die *stille blydshap* in den Heere, in zyne *schoonheid* en *majesteit*, in zyne *heerlykheid* en *lieffelykheid*; ja ook wel in zyn *heiligheid*, in het *aangezichte* van *Jesus* *geopenbaard*; zelfs wel met *lof* te zeggen ter *gedagtenis*.

tenisfe van zyn aanbiddens-weerdige Liefde : op die bezaedigde en geloovige *onderhandeling* met God in Christus , schoon het u onder dien naam zoo niet voorkomt ; op die worstelende *gebeden* om licht , sterkte , heiligheid en bequaamheid om voor God te leven ; op dat *toevlucht* neemen tot God in Christus in *nood* en gevaar ; op dat *vragen* aan den Heere in *duistere* zaken om *raad* , en op dat stil en heimelyk *vertrouwen* op den Heere : geduurende welke *uitgangen* , Gods Kinderen zyn in een *aangename* gestalte ; uit welke *uitgangen* des herten zy anders zoude hebben moeten *besluiten* dat God zich aan haar in zyn *vaderlyke* Liefde heeft *geopenbaard* in het aangezichte van Christus ; want God is een *verteerend vuur* voor een *zondaar* als zondaar , en dat veroorzaakt een *vlieden* van God ; ja dat de *Geest* Gods daar woond , als een *Geest* der *aanneeminge* tot kinderen . Om dat gy , *klein-geloovigen* , dit genaden-werk niet naauwkeutig genoeg *opmerkt* , daar van daan kond gy niet komen tot die *vaststelling* , dat gy zyt *vrygesproken* voor Gods *Vierschaer* , en dat gy *Kinderen* Gods zyt . 3. Het ontstaat ook wel uit *zwakheid* des geloofs , en uit kracht van de *onreine vrees* en *wantrouwen* , daar de allerheiligsten nog mede hebben te

wortelen: het *ongeloove* mengt zig hier geweldig in; gy kond niet *gelooven*, dat God zulk een *gering* aardworm zou *verheft* hebben tot dat groote geluk, dat gy zoud zyn *vrygesproken* en tot zyne kinderen aangenomen; even als Jacob, hoorende hem boodschappen van *Joseph* dat hy nog leefde, en ook nog *Regeerder was in gantsch Egiptenland*, zyn herte bezweek, want hy geloofdeze niet. 1. Mogelyk ontstaat uwe *onzekerheid* ontrent uw *vryspraak* voor God en uw *kindschap* uit onkunde. 2. Of van de *gestalte* van een waere *gerechtveerdigde* en van een *Kind Gods*: gy hebt mogelyk geen *onderscheidene* en klaere bevattinge van het *Verbond* der genade, en hoe een *zondaar* voor God werd *gerechtveerdigt* en een *kind* van God werd; en daarom wild gy menigmaal zulke en zulke *kentekenen* van een *gerechtveerdigde* en van een *Kind Gods* in u bevinden, die dikwils niet het *wesentlyke*, maar veelyd *groote trappen* zyn in het *geestelyk leven*; daar gy van de *grond* af moest beginnen, en uw ziele *onderzoeken*, of gy in de *aanbiedinge* van Gods genade niet ten vollen *berust*, en door die weg niet alleen ter zaligheid wilt geleid werden? 3. Of die spruit uit *onkunde* van de *natuur* van de waere *verzekering*; gy denkt dat de *natuur* van de

Gen. 45
26.

de w
king
sma
lyk
in h
We
gen
dig
ker
he
de
no
't
g
g
n
e
e

de waere verzekering van uw rechtveerdigma-
king en kindschap bestaat in het gevoel en de
smaak der Hemelsche goederen en uw geeste-
lyk kindschap; daar die verzekering bestaat
in het opmaken van de sluit-reden uit Gods
Woord, en uit de gestalte van een waere be-
genadigde, dat men voor God gerechtveer-
digt, en een Kind Gods is. c. Of die onze-
kerheid neemt zyn oorspronk uit onkunde van
het getuigenisse en de stemme van de Geest,
deze Witte Keursteen; gy kend meenigmaal
nog niet de stemme van de getuigende Geest;
't is menigmaal by u nog morgenstond in uw
genade-staat; 't gaat menigmaal met u als het
ging met Samuel, die, als God hem de eerste
maal riep, de stemme des Heeren niet kende,
en daarom tot drie reizen God liet roepen, 1 Sam. 3.
en van Eli alvorens moest onderwezen werden 4. 8.
eer hy antwoorde. Deze Witte Keursteen,
deze verzegelende Geest verzekert ons altyt
niet op een en de zelve wyze van ons Kind-
schap; dat doet hy niet alleen door indach-
tigmaeking van zyn beloften, door vervullingge
van onze ziele met blydschap, door een stille
inlustering in de ziel, maar dat doet hy ook
wel door opwekkinge van een gerechtveerdigde
en kinderlyke gestalte ontrent God onze Va-
der, een kinderlyk verlangen, liefde, ge hoor-
zaam-

zaamheid, toevlugt-neeming tot zyn vaderlyke schoot, en wat diergelyke *beweegingen* meer zyn, alle welke gy voor geen *getuygenisse* van den Heiligen Geest opneemt. 7. Mogelyk ontstaat uw *onzekerheid* uit deze en gene *zonden*, die gy niet genoeg tegengaat, maar *involgt*, en die maken een *scheidinge* tusfchen u en God, en *verbergen* zyn aanschyn van u, dat hy u van uw genade-staat en *kindfchap* niet wil *verzekeren*. 7. Zou het ook niet wel daar van daan komen, dat gy *al te weinig* werk maakt van Gods Woord, welke de grond is van het *besluit*, 't geen Gods Geest u doet maken van uw *vrysprank* voor God, maar u alleen *beezig* houdt met het werk van uw *herte*? een *Mond-christen* zoekt maar alleen eene doorkneede *kennisfe* van Gods Woord te bejaegen, met voorbygaan van zyn herte; de *gestalte* van zyn herte gaede te slaan acht hy maar *fymelery* en *dweepers* werk, maar los onderstellende, dat zyn hert goed is; doch hy voed zich met *asfche*, het *bedrogen herte* heeft hem ter zyden *afgeleid*, zoo dat hy zyne ziele niet *redden* kan, noch *zeggen*, is 'er niet een *leugen* in myn *rechterhand*? Maar gy, die niet geern u zoud misleiden, houd u meest op met uw *herte* met *verzuim* van Gods Woord, daar dat het *rechte voedzel*

is

is, om u te doen *opwasfen* in de genaeden- I Pet. 2.
 staat; gy houd het slechts voor een *Goddelyk* 2.
Woord, zonder een waarachtige *overreedinge*
 uwes gemoeds, en vat daar tegen wel een
 heimelyk *vooroordeel* op, als of een ernstig
onderzoek van dat *Woord* de *geestelykheid* van
 het genade-werk *binderlyk* zoude zyn, en als
 of aan dat *onderzoek* zoo veel niet eens was
 gelegen, om dat iemand wel met een groo-
 te *kennisfe* van de *Waarheid* kan verlooren
 gaan, en ondergraaft zo uw ziele haar grond,
 waar op zy staan moet, en zygt alzoo weg
 in *twyffelmoedigheid*, als uw genaeden-werk
 werd bestreden; daar gy tot verkryging van
 de *Witte Keursteen* vooral moest zoeken op te
 wassen in de *kennisfe* onzes *Heeren Jesus Chri-*
stus, de rechte weg tot *vertroostinge* en ver-
 zekering, volgens de wensch van *Paulus* aan
 de gelovige Colossensen, op dat haere her- Col. 2. 2.
ten vertroost mogen worden, ende zy te samen
 gevoegt zyn in de *Liefde*, ende dat tot allen
rykdom der volle *verzekertheid* des *verstands*,
 tot *kennisfe* der *verborgentheid* Gods ende des
Vaders ende *Christi*. 1. Op deze *Keursteen*
 zyt gy mogelyk niet ernstig genoeg gezet,
 uw *begeerte* gaat 'er dikwils niet *sterk* genoeg
 na uit; gy wild daarom de *uitgangen* uwes
herte niet naauwkeurig gade slaan; gy loopt
 'er

'er God niet genoeg om aan in den gebede; en daarom onthoud u Jesus wel deze *Witte Keursteen*.

Beweegredenen om na die verzekering te moeten staan.

Maar staat het zoo met u, *zwak-geloovigen*, zoo weest dan niet gerust, voor dat gy deze *Witte Keursteen* hebt ontvangen; immers zyt gy *verplicht* na die *verzekering* van uwe *Vryspraak* en *Kindschap* te staan. Want, i. God geeft die aan zyne Kinderen als een groote *Privilegie*; 't is een groot *voorrecht* in zulk een *verzekerde* staat te zyn; want a. dan leeft men in veel *gemeenzaamheid* met den *drie-eemigen* God. b. Die *verzekering* is de baarmoeder van *blydschap* en *roem* in den Heere. c. Die brengt voort die aangenaeme *ruste* des gemoeds, die *vrede* Gods die alle *verstand* te boven gaat, en onze herten en zinnen moet bewaren in *Christo Jesu*. d. Die maakt een Christen *bereidwillig* in des Heeren werk; want als hy *goede moed* heeft, is hy ook zeer *begeerig*, 't zy *inwoonende*, 't zy *uitwoonende*, om hem *welbehaegelyk* te zyn. e. Die *Witte Keursteen* en *verzekering* van Gods *Geest*, maakt een Christen *kloekmoedig*, en doet hem wandelen in de ruimte, zonder schrik en vreeze in leven en dood, dat hy met David kan zeggen, *al ging ik ook in eerdal der schaduwwe des doods, ik en zoude geen quaad*

Phil. 4. 7.

2 Cor. 5. 8. 9.

Ps. 23. 4.

qua
stok
Hee
zou
kra
nu
des
rec
Ja
op
on
na
fr
r
u
K
v
z
z

*quaad vreezen, want gy zyt met my; uwen
 stok, ende uwen staf die vertroosten my. Ja, de
 Heere is myn licht, ende myn heyl, voor wien* ^{Pf. 27. 1.}
*zoud ik vreezen? de Heere is myns levens
 kracht, voor wien zoud ik vervaart zyn? Is
 nu deze Witte Keursteen van de verzekering
 des Heiligen Geestes zulken grooten voor-
 recht als Gods Zegelring, en als de Ladder
 Jacobs, langs welken wy ten hemel kunnen
 opklimmen, en den hemel hier op aarden in
 onze herten haelen, zo zyt gy verplicht daar
 na te staan, zoo gy dat geluk niet wilt ver-
 smaeden. 2. Verbind u daar niet toe des Hee-
 ren volmachtig bevel, willende, dat gy alle
 uwe krachten zult inspannen, om deze Witte
 Keursteen en verzekering van uw vryspraak
 voor Gods Vierschaar te verkrygen; daar op
 ziet de vermaeninge van Paulus, onderzoekt ^{2 Cor. 13.}
 u zelven of gy in het Geloove zyt. 3. Vor-
 dert dat niet de belofte die Christus doet van
 deze Witte Keursteen: zegt de Heiland deze
 verzekering van Gods Geest toe aan zyne
 kloekmoedige Overwinnaars, zoo moet im-
 mers yder geloovige daar na staan, dat hy
 deze beloftenisse mag beërven. 4. Eischt dat
 ook niet uw eeuwig belang? in het burger-
 lyke zoekt iemand geern van zyn goeden
 staat verzekert te wezen; en zoud gy dan
 ook*

ook niet *zoeken* verzekert te wezen, dat gy reeds met God *verzoent* zyt? reekend gy met recht zulke voor *dwaezen*, die op een *losse grond* in deze wereld haar goed wagen en hen bloot stellen voor de grootste *armoede*? en zoud gy zoo dwaas wezen, dat gy uw kostelyke ziele zoud *wagen* na een andere wereld, zonder eene goede *verzekering* van uwe vryspraak voor God door des Heeren *Geest*?

En daarom, zyt gy begeerig, om die *Witte Keursteen* en *verzekering* des Heiligen *Geestes* deelachtig te werden: 1. Zoo wagt u van eenige dingen, die het *getuigenisse* des Heiligen *Geestes* zouden *verhinderen*. 2. wagt u, dat gy niet al te schielyk uw staat *verwerpt*, en *klein acht*, of *ontkent* zyn *genade-werk* in uw herte gewrocht, als daar is de *droefheid* over uwe zonden, *hoogachting* van de Heere *Jesus*, en zucht tot *verbeerlyking* van Gods Naam, als of dat een werk van de *natuur* was; even als God eens by de *Prophet* Maleächi klaagde over zyn volk, die *loochende* zyn *genade-werk*: *ik heb hebbe u-lieden lief gehad, zeit de Heere; maar gy zegt waar in hebt gy ons lief gehad?* want dat zou de Heere groote reden van *misnoegen* geven dat hy zou te rug houden deze *Witte Keursteen*,

Waerom
een Chri-
sten zig
moet
wagten
om die
Witte
keursteen
te ver-
krygen.

Mal. 1.2

steen
min
gy
daar
zelve
eere
dez
Hei
bitt
bre
zou
gen
de
de
nen
ja l
bar
Ga
en
le
van
du
om
en
do
Ge
fel
zo

steen, zyn vertroostende *Geest*; want in het minste is het immers een *vrye genaede*, daar gy *danbaarheid* aan God voor *ichuldig* zyt; daar gy zo doende niet alleen *wreed* met uw zelveu handeld, maar ook God niet geeft de eere van zyn *vrye genaede*. 2. Wacht u van deze *Witte Keursteen*, het getuigenisse des *Heiligen Geestes tegen te gaan*, of hem te *ver-bitteren* en *vyandelyk* te bejegenen: *vyanden* brengen malkanderen geen goede *tyding*; hoe zoude deze *Geest* aan u deze *blyde maere* brengen, indien gy hem *vyandschap* bewyft? als de Israëlitén zynen *Heiligen Geest smerte* hadden *aangedaan*, zoo *verkeerde hy haar in eenen vyand*, en heeft zelfs tegen haar *gestreden*: ja heeft het *gerommel* zynes *ingewands* en zyne *barmhertigheden* tegen haar *ingebouden*. Jes. 63: 10.

Gaat nooit tegen de *Geest* aan met *openbaere* en *moedwillige zonden*, welke zyn als zo vele *dikke wolken*, die beletten de *instraelingen* van Gods *Geest*, waar mede hy gewoon is de *duistere nevelen des verstands* op te klaeren, om gemakelyk het *besluit* van haar *vrysprack* en *kindschap* te kunnen *opmaken*. vers 15. David verdoofde dat troostryk getuigenisse van Gods *Geest* door zyni zonde van *overspel* met Bathseba en de *doodslach* van Uria, waarom hy zoo ernstig in den gebede by God aanhield,

om de vernieuwinge van dat ziels-verquik-
 kensmachtige getuigenisse, *doet my vreugde*
ende blydschap hooren; dat de beenderen zich
verheugen die gy verbryzelt hebt: en dan eens,
geeft my weder de vreugde uwes keyls: ende de
vrymoedige Geest ondersteune my. b. Hoed u
 ook van de bewegingen en kloppingen des Hei-
 ligen Geestes af te wyzen: lokt hy u uit, en
 verwekt hy in u goede bewegingen, zo slaat
 zyn aanzoek niet af, even als de Bruid dee-
 de, als haar Ziel-bruidegom aan haar deure
 klopte, zeggende, *ik hebbe myne voeten ge-*
wasfchen, hoe! zal ik ze weder bezoedelen?
 want dan zoude het u ook met haar bitter
 en hard vallen, dat hy zyne hand zoude trek-
 ken *van het gat der deure, en uw ingewand*
ontroert zoude werden om zynent wille, dat
gy met de Bruid zoud moeten klaegen, ik
stond op, om myne Lieffte open te doen: en my-
ne handen drupten van myrrhe, ende myne vin-
gers van bloeiende myrrhe, op de handhavers
des Slots. Ik dede mynen Liefften open, maar
myn Lieffte was geweken, hy was doorgegaan.
 Maar legt u liever gewillig voor hem open,
 om van hem bewerkt te worden, en de raad
 van zyn Geest veerdig op te volgen; als hy
 aanport tot bidden, of tot leezen en hooren
 van *Gods Woord*, en zegt, *zoekt myn aan-*
 gezichte,

gezichte, laat dan dien wedergalm hooren, *ik zoek uw aangezichte, ô Heere!* c. Wagt ^{Pf. 27. 8.} u ook, om u te kanten tegen dit zoet *getuigenisse* van Gods Geest door *ongeloove*, om te zeggen met den vroomen *Job*, *indien ik roepe, ende hy my antwoord, ik en zal niet geloo-* ^{Job 9. 16} *ven dat hy myne stemme ter ooren genomen heeft.* Neemt liever zyn getuigenisse aan met *geloo-* *ve*, anders maakt gy door uw ongelovigheid Gods Geest tot een *leugenaar*: moet dat Gods ^{1 Job. 5.} *Geest* niet zeer *bedroeven*, dat gy zoo ras ver- ^{10.} valt tot *ongeloove* aan zyn getuigenisse, welke meerder is als het *getuigenisse der menschen*, ^{1 Job. 5} alzoohy *de Waarheid* zelve is; zoo lang de- ^{9.} *ze Witte Keursteen* Gods Geest tot uw herte spreekt, getuigende, dat gy zyt *gerecht ver-* *digt*, en deze *Nieuwe Naam* hebt ontvangen, zoo gelooft gy zyne inspraak, (want dan kond gy niet *twyffelen*) maar zoo ras houdt dat getuigenisse niet op, of gy yald wederom tegen uw belofte in dat zelve *ongeloove*, is het geen *phantasie*, ydele inbeeldinge van myn *bedriegelyk* herte? zou het wel waar wezen, dat Gods Geest tot myn herte dat heeft *getuigt*? even als of iemand u een *blyde tyding* bragt, en zoo lang als die geloofwaardige man die boodschap mondeling verkondigde, gy zyn woorden geloofde, maar zoo ras ^{hy}

ophield van spreken, gy ook ophouden zoude zyn tyding te gelooven: zou zulk een gedrag die man op een ander tyd niet doen zwygen? zo zoude ook deze booze *ongeloo-
vigheid* in het toekomende Gods *Geest* doen stilzwygen. 1. Wacht u, dat gy u niet en *stoot* aan die volle *verzekering* des Heiligen *Geestes*, welke gy gewaar werd in *sterk-gelovigen*, als of het voor u *onmogelyk* was tot die *hoogte* eens te kunnen komen: zulken *vooordeel* zou een groote hinderpaal wezen om tot die trooftryke *verzekering* te geraken, en na die *Witte Keursteen* met ernst te zoeken en te jaegen: hoord of ziet gy, dat een groot Christen die vaste *verzekering* van zyn genade-staat door deze *Witte Keursteen* des Heiligen *Geestes* heeft ontfangen, zo moet u dat veel eer krachtig aanzetten te *loopen* na die *zelfde fonteyne*, uit welke zy alle dat ontfangen.

2. Aan de andere zyde zoekt deze volgende dingen te betrachten, om deze *Witte Keursteen* en *verzekering* van Gods *Geest* deelachtig te werden: 2. *Onderzoekt* dikwils het werk van Gods *Geest* in uw herte; *let* nauwkeurig wat redenen hy in u *spreekt*, of wat *gestalte* of *kinderlyke* bewegingen hy in u *verwekt*, dat gy met David kond zeggen,
ik

Wat een
Christen
moet be-
tragten
ter ver-
kryging
van deze
Witte
keursteen

ik zal hooren wat God de Heere spreken zal, *Pf. 85. 9*
 want hy zal tot zyn volk, ende tot zyne gunst-
 genooten van vrede spreken: dat nam de Pro-
 pheet Habakuk neerstig waar; waarom hy
 zeide, ik stond op myne wacht, ende ik stelde *Hab. 2. 1*
 my op de sterkte, ende ik hield wacht om te zien
 wat hy in my spreken zoude. Gy zoud meer
 die Witte Keursteen en verzekering van Gods
 Geest ontfangen, indien gy de Syriens, de
 knechten van Benhadad meer navolgde, die
 op Achabs woorden naauw acht gaven, of
 zy iets tot troost en moedgeving van hun
 Koning hooren mogten, ende vatteden hae- *I Kon.*
 stelyk het woord van Achab, leeft hy dan nog? *20. 32,*
 hy is myn broeder: gy wild dikwils wel on- *33.*
 derzoek doen na uwe zonden, maar niet na
 Gods vertroostende genade, meenende dat gy
 dan daar op hovaerdig zoud werden: neen,
 zwak-geloovigen, dat is een list des Satans,
 die door die weg maar de troost uit uwe ziel
 zoekt te houden; als gy zyn moedgevende
 genaede ongemerk laat heengaan, zou Gods
 Geest dat moede werden; gy moogt wel on-
 derzoek doen na uwe zonden tot uw vernede-
 ring, maar ook naspeuren Gods genade-wer-
 kingen tot uwe vertroosting. 2. Maakt u
 de ziels-verrukken-smachtige beloften van de
 vergeeving uwer zonden, en van deze Nieu-

Jes. 31.
16.

we Naam gemeinzaam: zoekt in 't boek des Heeren, ende leeft, niet een van deze en zal'er feylen, want myn mond zelve heeft het geboden.

Spreuke
16. 20.

Daar uit zal Gods Geest u verzekering geven van uwe vryspraak en uw Kindschap: die op het woord verstandelyk let, zal het goede vinden. 1. Draagt u weerdig als gerechtveerdigden en kinderen Gods ontrent de Heere Jesus en God uw Vader: beäntwoord gy aan uw verplichtinge ontrent God, zoo zal het niet haperen aan de Geest des troostes; want

Jes. 64.5

hy ontmoet den vrolyken, en die gerechtigheid doet, den genen die zyner gedenken op haere wegen. Als de verloorene Zoon tot zyn Vader wederkeert als een kind, zoo komt hy tot hem als een Vader, doet hem het beste kleed

Luc. 15.
21-23.

aan, laat voor hem het gemeste kalf slachten, en doet hem de ring van de verzegelende Geest aan zyne hand. 7. Wacht met lydzaamheid na deze Witte Keursteen van de verzekerende Geest, onder een neerstige waarneeming van de genade-middelen, waar onder God belooft heeft deze verzekering aan de zyne te willen schenken: onttrekt u niet uit moedeloosheid of traagheid die middelen, waaronder God den zegen en het leven belooft, maar houd u daar neerstig onder. a. Komt veel onder het ge-

Spr. 22.
17-19.

hoor van Gods Woord; zuigt daar dikwils

aan

aan de *borsten der vertroosting*; daar onder *Jes. 66.*
 is de *Geest Gods* gewoon zyn kinderen te *ver-¹¹*
zekeren van haar genaden-*staat*, volgens zyn
 troostryke belofte, dat hy haar zoude *ver-*
heugen in zyn bede-huis. *b.* Gebruikt daar *Jes. 56.7*
 toe ook by alle gelegentheden de heilige *Sa-*
cramenten, die *Liefde-zegelen*; verzuimt
 niet des Heeren *Avondmaal* by te wonen; daar
 is het *Wynhuis*, waarin hy zyn Bruid voerd *Hoogl. 2:*
 om haar te vervrolyken, en van zyn liefde *4.*
 haerwaerds te *verzekeren.* Die *Bond-zegelen*
 zyn die *Fleschen*, waar mede hy zyn Volk *Hoogl. 2.*
versterkt: dat ondervond die *Kamerling* en *5.*
Moorman van Candace, want als hy door
Philippus was *gedoopt*, zo reisde hy zyn weg *Act. 8.*
 met *blydschap.* *c.* Houd by God ernstig aan *38. 39.*
 om die *Witte Keursteen* in het *gebed*; worstelt
 daar veel om met *pleitinge* op Gods eigen
beloften, en laat hem niet gaan, voor dat hy
 cen *zegen* voor u achter zich laat: onder die
worstelingen is God gewoon de zyne van zyn
liefde te verzekeren: als *Hanna* *gebeden* hadde
 om een *mannelyk Zaad*, wierd zy *vertroost,* *I Sam. I.*
en haar aangezicht en was haar zoo droevig
niet meer. *Bid* God dan ernstig om die *ver-*
zekerende Geest, en zegt met *David*, zegt *Ps. 35. 3*
tot myne ziele, ik ben uw heyl! of met de
 Bruid, *zet my als een zegel op uw herte, als Hoogl. 8. 6*

een zegel op uwen arm. Draagt byzonder uw begeerte na deze *Witte Keursteen* den Heere voor in uwe eenzaeme smeekingen, waarin de ziele vryer met God spreekt, en God met de ziele, daarom ging *Isaak* tegens het naeken van den avond in het veld om te bidden: als gy zoo met geduld wagt op des Heeren vertroostende genaede, zoo zal hy uw herte versterken, want die den Heere verwachten, zullen de kracht vernieuwen. David had den Heere lange verwacht, en hy had zich tot hem geneigt, en zyn geroep gehoort.

Ps. 27. 14

Jes. 40.

37.

Ps. 40. 2

Verplichting van die gene, die deze Witte Keursteen hebben ontfangen.

Maar Geloovigen, die het geluk hebt, dat gy met deze *Witte Keursteen* zyt begiftigt, en door Gods Geest verzekert zyt van uwe vryspraak en van de Nieuwe Naam van uw Kindschap, beantwoord deze groote weldaad betaemelyk: 1. Zinkt weg in verwondering over des Heeren weergalooze goedertierenheid, dat hy u, zulke snoode en strafschuldige zondaeren, om de aangenomene gerechtigheid van zyn Zoon, uit de afgrond van rampzaligheid niet alleen heeft opgehaalt en tot dat heerlyk voorrecht van zyn kinderen heeft verheven, maar dat hy door zyn Geest u daar van ten vollen heeft willen verzekeren: hoe veel meer reden hebt gy niet als *Hagar*, om met verbaastheid te zeggen, heb

heb ik ook hier gezien na die, die my aanziet? Gen. 16.

2. Verontweerdigt u over deze *onverdiende* 13.

gunst, u zelve veel te gering achtende deze *liefde-kusfen* van des Heeren mond, en zegt

met Mephibofeth, *wat is uwe knecht, dat* 2 Sam. 9
gy omgezien hebt na eenen dooden hond als ik 8.

ben? 3. Laat uw hert en mond daar over

vervuld werden met Gods *lof*, dat gy met

David daar over uitschatert, *looft den Heere*
myne ziele, en vergeetet gene van zyne welda- Ps. 103.
den: die alle uwe ongerechtigheden vergeeft, 2. 3.

die alle uwe krankheden geneest. 4. Verheugd

u over Gods dierbaere genade: a. Dat hy u

heeft belchonken met de *gerechtigheid* zynes

Zoon; juicht daar over met de Kerk, *ik ben* Jof. 61.
zeer vrolyk in den Heere, myne ziele verheugd 10.

haar in mynen God, want hy heeft my bekleed

met de klederen des heyls, den mantel der ge-

rechtigheid heeft hy my omgedaan: gelyk een

bruydegom zich met Priesterlyken cieraad ver-
cierd, ende als een bruyd haar vercierd met haar

gereedschap. Ja springd op van vreugde over

die groote eere, dat hy u heeft gegeven die

Nieuwe Naam van Zoonen en Dochteren des

Alderhoogften: Johannes riep 'er in blyd-

schap over uit, Geliefde, nu zyn wy Kinde- 1 Jof. 3.

ren Gods! dat zyne Gunstgenooten van vreug- 2.

de opspringen om die eere: dat ze juichen op ha- Pf. 149. 5

re lezers. 5. Draagt u waardig die onverdiende gunst. 8. Zyt gy voor Gods *Vierschaar* vrygesprooken: a. Wagte u dan van de zonde, waar van gy zyt gerechtveerdigt. ziet, gy zyt gezond geworden, en zondigt niet meer, op dat u niet wat ergers en geschiede. b. Wandelt voor God met een kinderlyke vreeze; dat is immers het einde waar toe God u heeft vrygesprooken; daarom zegt David, *by u is vergeevinge, op dat gy gevreesd werd.* c. Zoekt vervult te werden met *allerhande vruchten* der gerechtigheid; daar toe gaf Jesus zich over, *op dat hy ons zoude verlossen van alle ongerechtigheid, ende hem zelve een eigen volk zoude reinigen, yverig in goede werken.* 2. Staat op die *Witte Keursteen* ook geschreve die voortreffelyke *Naam van Kinderen Gods*; draagt u dan ook als *Kinderen Gods*; bewyft aan God uw *Vader* een kinderlyke *eerbiedigheid*, een kinderlyke *gehoorzaamheid* aan zyne beveelen, een kinderlyke onderwerpinge onder zyne roede en slaande hand, en een kinderlyk *vertrouwen* op God uw *Vader*. Ziet dat breder in onze *Stell. Godgeleertheid.* 1. Zyt gy door deze *Witte Keursteen* verzekert van uwe *vryspraak* en heerlyk *kindschap*: a. Zoo bestryd uwe vyanden *kloekmoedig*, want gy zyt verzekert

Joh. 5.
14.

Pf. 130. 4

Tit. 2. 14

2 Deel.
12. 531.
532.

van uw *overwinninge*, dat de Heere Jesus u eens voor Engelen en menschen vry verklaren zal: *stryd dan den goeden stryd des geloofs*, 1 Tim. 6
grypt na het eeuwige leven, tot het welke gy 12.
ook geroepen zyt. b. Wekt op uw verlangen
 na de komste van uw Bruidegom, waarin alle *aanklachten* tegen u zullen *vernietigd*, en uw *kindschap* volmaakt zal worden, dat gy met Paulus kond zeggen, *ook wy zelve zagen* Rom. 8.
in ons zelve, verwachtende de aanne- 23.
minge tot kinderen, namelyk de verlossinge on-
zes lichaams.

Maar my dunkt dat ik een zwak-geloovig Moedg-
 Christen hoor klaegen, dat hy vrees ving aan geen
deel te hebben aan de Heere Jesus, om dat zwak-
 hy in zyn herte niet heeft ondervonden die geloovigen
verzekering van zyn *vryspraak* en *kindschap*
 door deze *Witte Keursteen*; het getuigenisse
 van Gods *Geest*; maar geduurig nog met
twyffeling aan zyn genade-staat swanger gaat:
 die klaagt, dat in plaats dat God hem van
Vrede zoude aanspreken, hem in een *wreede*
schynt verandert te wezen! maar *wankelmoe-*
dige ziele, gy hebt geen reden, om daarom
 uw staat weg te werpen: want, . 1. De aller-
 heiligsten hebben deeze *verzekering* wel ge-
 mist: met wat droevige twyffelingen wierd
 dien godvruchtigen *Heman* niet gesliggerd?

hoord hem daar over eens klaegen, *van der*
 Pf. 88. 16 *jeugd aan ben ik bedrukt en doodbraekende: ik*
draege uwe vervaarnisfen, ik ben twyffelmoe-
dig. Byzonder missen Gods Kinderen die
verzekering in dagen van *tegenspoeden*, waar
 uit zy gaan besluiten, dat ze in de *ongunst*
 van God staan: zoo *verkeerdelyk* redekavelde
 Gideon, als den *Engel des Heeren* hem *ver-*
scheen, en tot hem zeide, *de Heere is met u,*
 Richt. 6. *gy strydbaere held!* want hy antwoorde hem,
 12. 13 *Och myn Heer, zoo de Heere met ons is, waer-*
om is ons dan dit alles wedervaeren? ende waer
zyn alle zyne wonderen die onze vaders ons
vertelt hebben, zeggende, heeft ons de Heere
niet uit Egypten opgevoerd? doch nu heeft ons
de Heere verlaten, ende heeft ons in der Midi-
aniten hand gegeven. 2. Wat betreft de *ver-*
zekering, welke Gods Geest werkt in Gods
 kinderen, daar van moet gy weten: **N.** Dat
 Gods Geest die *verzekering* van haar *vryspræk*
 niet altyt werkt op *eenerhande wyze*, gelyk
 wy in de *verklaeringe* gezegt hebben: som-
 migen spreekt hy *klaar* en *levendig* na haar
 herte; die hy dan eens de eene of de andere
 belofte met zoo veel licht, kracht en leven-
 digheid inboezemt, dat zy ten vollen haar
 van zyn liefde *verzekert* houden, zonder o-
 verblyving van de minste *twyffeling*, als of
 zy

zy God zelfs hoorde zeggen, *wae zonden* Marc. 2.
zyn u vergeven: of als God eens tot Mozes 5.
 zeide, *ik kenne u by name, en ook, gy hebt ge-* Exod. 33
nade gevonden in myne oogen. Sommige doet 12.
 hy wel de *beginfelen* van de eeuwige *vreugde*
 in haar herte gevoelen, en verwarmt hen met
 zulken levendige hoope van een onbegrype-
 lyk overwigt van heerlykheid, dat zy als
 buiten haar zelven werden vervoerd, en in
 zyne *liefde* als verzwolgen werden: zo *brengh*
 hy hen, in zyne *binnen-kameren*, maakt hen Hongl. 1.
dronken van de vettigheden van zyn huys, en 4.
drenkt ze uit de beeken zyner wellusten. Dog Pf. 36. 2.
 op zulken krachtige wyze *stort* God in alle
 zyn kinderen zyne *liefde niet uit door den Hei-*
ligen Geest, die ons is gegeven: daar sterven'er Rom. 5. 5
 wel, die in al hun leeftyd op zulk een ge-
 voelige en *krachtige* wyze niet *verzekert* zyn
 geworden van hun *wryspraak*; die nog kinde-
 ren zyn in *Christus*, die de *kentekenen* van een
 begenadigde, uit Gods *Woord* opgemaakt,
 nog niet klaar genoeg *kennen*, of die op de
genaede die in haar is, zoo naauwkeurig niet
 gelet hebben; of die het aan haar verstand
 ontbreekt, om de genade van natuur te kon-
 nen *onderscheiden*: in deze doet Gods *Geest*
 dat meer door opwekking van *kinderlyke dae-*
den in haere herten, van God te ontzien,
 hem

hem niet te willen *vertoornen*, na zyn gemeenschap te verlangen: in de *jongelingen* en *mannen* in Christus Jesus werkt Gods Geest die *verzekering* meer door hen te doen opmaken het *besluit* van haar *genade-staat* uit die *kentekenen* van haar *vryspraak* en *kindschap*, welke zy door *instraelinge* van Gods Geest in haar herte ontdekt hebben: hebt gy dan die *verzekering* niet gekregen op de *klaarste* wyze, mogelyk op de *minste* wyze door opwekkinge van *genade-werkingen*: Ichoon Gods Geest u op de *zoetste* en *troostelykste* wyze niet verzekert van uw *aandeel* aan de gerechtigheid van Christus, zoo hebt gy geen reden, om daarom uw staat te *verwerpen*, en te loochenen dat *genade-werk* in u gewrogt; want Gods Woord heeft het besluit van uw *genaden-staat* vast te maken, niet gestelt als een onteilbaar *kenteken* van uw Christendom, zonder welke gy niet zoudt kunnen zalig werden; neen, dat zyn die merktekenen, welke met de zaligheid zyn t'samen gevoegt, als daar is de *wedergeboorte*, de *armoede des Geestes*, het *Geloove*, en een *heylig kinderlyk* gedrag, dat is de *heyligmaking*, zonder welke *niemand den Heere zien zal*: dit kan iemand die zwak is, in haar *beginsel* hebben, schoon hy niet zien kan, dat hy die dingen bezit;

zoo

zoo dat het zien van die *merktekenen*, en het opmaken van het besluit daar uit ook een vrugt is uit deze grond, maar niet de grond zelve. 3. In dit *getuigenisse* van Gods Geest zyn ook verscheidene *trappen* en *graden*; in de eene geloovige is die *verzekering* in een *grooter* trap als in de andere: gelyk God eenen iegelyken de maete des geloofs mededeeld, zo Rom. 12. is ook elk een van ons de *genade* gegeven na ^{3.} de maete der gave Christi: want daar zyn kin- Eph. 4-7. deren, daar zyn jongelingen, daar zyn Vaders in de genaede, gelyk Johannes die onderscheid; daar zyn gelovigen die in volle *verzekertheid* des geloofs met David kunnen zeggen, *de Heere is myn licht ende myn heyl*, Pf. 27. 1. voor wien zoud ik vreezen? *de Heere is myns levens kracht*, voor wien zoud ik verwaart zyn? Anderen zyn *gekrookte rieten*, *rookende* Jes. 42-3 *vlaswieken*, die geduurig door *twyffeling* werden bewogen; die met de *Vader* van het bezetene kind; met traenen moeten bidden, *ik geloove Heere, komt myne ongeloovigheid te hulpe*. Marc. 9. Trouwens de eene geloovige heeft ^{24.} meerder *verzekering* van noden als de andere, dat deze *Witte Keursteen* van Gods Geest haar met meerder kracht en klaarheid verzekert van haar *vryspraak* en *kindschap*. Byzonder hebben dat de gelovigen van noden: a. Na de

- de *angsten* van de *wedergeboorte*: als de ver-
loorene Zone worstelde met smerte over zyn
doemweerdige staat, *kuste* hem zyn *Vader*,
en *verzekerde* hem van zyn gunst door den
zegebring van zyn *Geest*: jonge *Kinders* geeft
men meer kussingen als de oude: *als Ephra-
im een Kind was, doe heb ik hem lief gehad*,
zeide God by de Propheet Hosea. God
heeft de *oudere* Christenen zoo lief als de *jon-
gere*, maar spreekt dikwils zoo niet van *vre-
de* tot haar ziele, om dat hy die nu als meer
volwassene wat alleen wil laten loopen. *b.*
God is wel gewoon zyn kinderen door deze
Witte Keursteen van zyn gunst op het gevoe-
ligste te verzekeren, als hy haer *zwaere la-
sten* wil opleggen, en groote *verzoeking*
toezenden, om die dan te kunnen draegen,
zonder daar onder te bezwyken: eer God *A-
braham* zoo zwaer *verzoekt*, en hem oplegt
die groote *liefde-daad* en dat moeilijke ge-
bod, om met zyn eigen handen zyn zoon te
keelen en *op te offeren*, verschynt hy eerst
aan hem, en maakt hem van *Abram* tot een
Abraham, een *Vader van menigte der Volke-
ren*: eer Christus van de *Satan* in de woesty-
ne wierd verzogt, vereerde hem God met
een stemme van *hoogweerdige heerlykheid*, *de-
ze is myn zoone, myn geliefde, in den welken
ik*

Luc. 15
17. 22

Hof. 10
1.

Gen. 22.
2.

Gen. 17.
5.

Mat. 3.
17.

ik myn welbehaegen hebbe. Eer God Paulus overgeeft aan de *vuyft-slaegen* des Satans, voerd hy hem op tot in den derden Hemel, in het *Paradys*, alwaar hy *gehoord heeft* onuitsprekelyke woorden, die een mensche niet en 2 Cor. 12 is geoorloft te spreken: zoo hadden de *bloed-*3-7 *getuygen* deze *Witte Keursteen* en vertroostende Geest meer van nooden als wy. c. Voor zwaar kruys beschenkt God de zyne wel met deze vervrolykende *verzekering* van hun *vry-spraak* en *Kindschap*: eer God zyne groote *oordeelen* over den Aardbodem uitstortede, wierden de *dienstknechten* onzes Gods alvorens door een Engel *verzegeld* aan haere *voorhoof-*Openb. 7. *den*. 1. Weet ook, wankelmoedig Christen, dat die *verzekering* van Gods Geest in de eyge wedergeboorenen op *alle tyden* niet even groot en klaar is; de *tyden* zyn hier zeer *verscheiden*; dan zal David eens zeggen met een verzekert vertrouwen, *de Heere is myn steenrots*Pf. 18. 2. *ende myn burcht, ende myn uithelper, myn God, myne rots op welken ik betrouwe, myn schild ende hoorn myn heyls, myn hoog vertrek: en in een andere Psalm* hooren wy hem juichen, *daarom zullen wy niet vreezen, al veranderde*Pf. 46. *de aarde haere plaats, ende al wierden de ber-*3. 4. *gen verzet in 't herte van de zee: laat haere wateren bruisen, laat ze beroert worden, laat*

de bergen daveren door der zelve verheffinge.

Maar op een andere tyd zal hy klaegen, *o*

Pf. 42. 7 myn God, myne ziele buigd haar neder in my!

Nu zal de Bruid eens in volle verzekerdheid

*Hoogl. 2. des geloofs roemen, myn Liefste is myn, en-
de ik ben zyn, die weidet onder de lelien: dan*

zal ze eens wenschen ende verlangen na die troostryke verzekering zynes Geestes, zeg-

*Hoogl. 2. gende, hy voerd my in het Wynhuis; dan
eens, och dat gy my als een broeder was, zui-*

*Hoogl. 8. gende de borsten myner moeder! dat ik u op de
straeten vonde, ik zoude u kussen, ook en zou-*

de zy my niet verachten: dan zal ze wederom eens klaegen over het missen van zyn verze-kerende en vertroostende genaede, zeggen-

*Hoogl. 3. de, ik zocht des nachts op myn leger hem, dien
myne ziele lief heeft: ik zocht hem, maar ik*

*en vond hem niet: ik zeide, ik zal nu opstaan
ende in de stad ommeaan, in de wycken ende in*

*de straeten, ik zal hem zoeken, dien myne ziele
lief heeft: ik zocht hem, maar en vond hem*

*niet. Klaagt gy nu over het inhouden van
zyn vertroostende genaede, gy hebt mogelyk*

*op een andere tyd de verzekerende genaede
van zyn Geest ondervonden. 7. God vereert*

*den eenen Christen met de inspraak van zyn
Geest en het getuigenisse van zyn Kindschap*

vroeger, en den anderen laeter: sommigen

omhelst hy eerst lieffelyk op haar *dood-bedde*, dat ze wenschen met *volle zeylen* in de Eeuwigheid over te steken; ja zelfs wel eerst in de uure des *doods*: daar werd verhaalt van *Robbert Glover*, dat hy by de brandstaak komende eerst *Gods genaede* gevoelde; en daarom, ongetrooste zielen, zyt gy deze *Witte Keursteen*, deze vertroostende *Geest* nog niet gewaar geworden, leeft veel *naby* uw hert, om het van *rondom* wel te bezien, en by des Heeren *Woord*, en Gods genaede-werk in zyn volk te beschouwen. Werpt daarom uw *hoope* niet weg, hy is met zyn *indachtigmakende genaede* mogelyk al *nader* als gy denkt: wie weet of God u niet haast *het licht zal laten opgaan in duisternisse*: u schenken dat *onuitsprekelyk getuigenisse* des Heiligen *Geestes*, en u als *Hagar* de oogen *openen*, om te zien de put des levendigen waters: zegt dan met de Kerk, *ik zal uitzien na den Heere, ik zal wachten op den God myns heyl, myn God zal my hooren*. Ps. 138
Mich. 7

Geloovigen, wat vind gy hier dan voor u geen groote *troost-fonteyne* tegen allerlei *treustoffe* geopend: 1. *Klaagd uw conscientie* u aan, opend die u de *schatkamer* van *Gods toorn*, dan zal deze *Witte Keursteen*, *Gods Geest* u *verzekerem* van uwe *uyspraak* voor

Gods Vierfchaar, in uwe ziele doen hooren de trooftryke aanspraak, *Zoon en Dochter ik ben uw heyl, weest goeds moeds, uwe zonden zyn u vergeven.* 2. Word gy van de wereld veroordeelt, als of gy geen deel aan God had, floort u daar niet aan, maar denkt, dat gy een *beter getuigenisse* in uw zelve hebt, namentlyk deze *Witte Keursteen* van Gods Geest, die met *uwe Geest* getuigt, dat gy genaede gevonden hebt in Gods oogen; en daarom

1 Cor. 4. 3. zegt met Paulus, *my is voor het minste dat ik van ulieden geoordeelt worde, ofte van een menschelyk oordeel.* 3. Zoekt u de Satante brengen tot *wanhoop* en *vertwyffeling* aan Gods

Pf. 3. 3. genaede, zeggende, gy en hebt *geen heyl by God*, steld uw bekommerde ziele daar mede getroost, dat gy Gods Geest hebt ontfangen die u het *tegendeel* zal leeren; zegt vry met

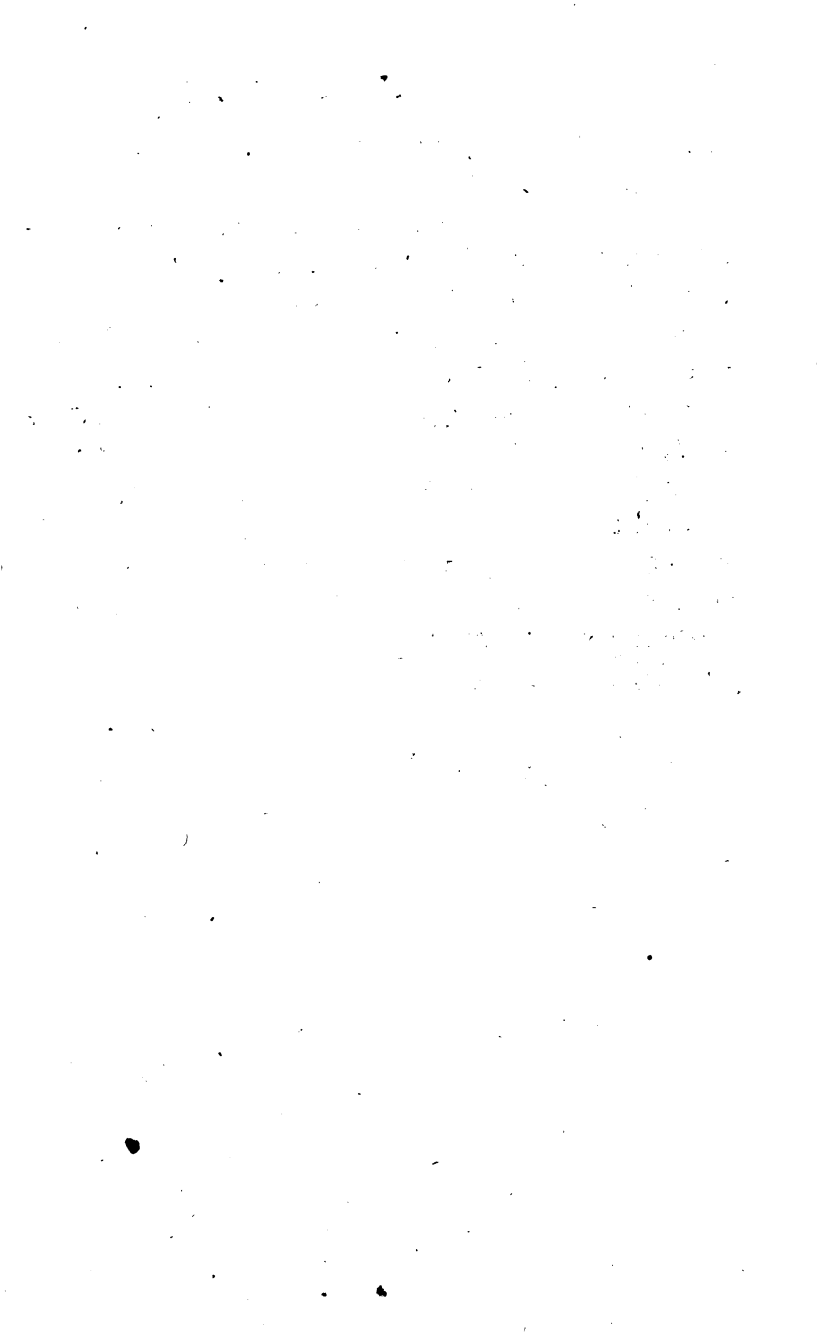
Pf. 62. 3. David, *immers is myne ziele stil tot God, van hem is myn heyl: immers is hy myn Rotssteen, ende myn heyl; myn hoog vertrek, ik en zal niet grootelyks wankelen.* 4. Wordt gy van uw *eigen herte* verlaten; kan dat de *bewyzen* van uw *vryspraak* en van uwen *Nieuwen Naeme* niet vinden, dan kond gy u nog gerust verlaten op dit *getuigenisse* van Gods Geest; ja

op zyn onfeilbaere beloften en toezeggingen. 5. Word gy hier gefolt in de perffe
der

der verdrukkinge, en met traenen-brood gespyzigt, zoo zal deze *Witte Keursteen* van van Gods Geest u verzekeren, dat u niets van de *liefde Gods* zal kunnen *scheiden*; ja dat al dat lyden eens *verwifelt* zal werden met een onuitsprekelyke *Heerlykheid*, welke *niemand* ten vollen *kend*, dan die ze *ontfangt*, want *onze lichte verdrukkinge*, die zeer haast voorby ^{2 Cor. 4.} gaat, *werkt in ons een gantsch zeer uitneemend* ^{17.} *euwig gewichte der heerlykheid*; alwaar hy u dan zal toewyzen die **WITTE KEURSTEEN** van een genaedige **VRYSpraak**: *Komt gy getrouwe dienstknechten, die over weinige zyt getrouw geweest, over veele zal ik u zetten, gaat in, in de vreugde uwes Heere.*

A M E N.

REGISTER

VAN DE

HOOFT-ZAKEN

In dit BOEK vervat.

*De Letter a beduit het eerste Deel, en de letter b ons tweede Deel van het Verborgene
Manna en de Witte Keursteen.*

A.

ADEM. Alles wat adem heeft, wat baduit,
a. 13.

B.

BAZUYNE. Wat voor een Speeltuig was. a. 34.
Wanneer byzonder wierden ge-
bruikt. 33.

C.

CYBBAAL. Wat Speeltuig onder Israël was.
a. 44. Gymbalen van vreugden-
geluit wat waren. 45.

EETEN.

REGISTER.

E.

EETEN. (Geestlyk) wat vooronderstelt. b. 27. Waarin bestaat dat Manna te eten in dit leven. 29-32. Waarin bestaat dat te eten na dit leven. 32-36.

F.

FLUYT. Wat voor een Speeltuig was. a. 40.

G.

GEEVEN Van dat Manna om te eten, wat te kennen geeft. b. 37. Hoe hy dat geeft. 38. 39.

GOVERT Van WYN. Aanspraak aan dien Heer. 106. Zegenwensch over hem uitgeboezemt. 107-112.

H.

HALELUJAH. a. 21. 22.

HARP. Wat voor een Speeltuig was. a. 38.

I.

IAH. Wat die naam beduit. a. 9. 10.

KEURE

REGISTER.

K.

KEURSTEEN. Wat beduit in de grondtaal, b. 138. Wat sommige door de Witte Keursteen verstaan. 139. Daar door werd gevoegelyk verstaan den Heiligen Geest. 140. Met recht werd Gods Geest vergeleken by een Witte Keursteen. 141. Hy verkiest de zyne tot een grote weerdigheid. 141. Verstrekt ons tot een telkunst. 142. Werd aan de Overwinnaars gegeven. 144. Verzekert de Gelovigen van haar vryspraak. 149. Wat vooronderstelt. 151. Waarin die verzekering niet bestaat. 153. 154. Waar in al bestaat. 154-169. Daar op zou geschreven zyn een Nieuwe Naam. 169-174. Voortrefelykheid van die Keursteen 195-210. Veele matigen zich zonder grond deze Keursteen aan. 212. Kentekenen van de Witte Keursteen. 213. Overtuiging dat vele die niet hebben. 217. Valsche gronden. 220. Rampzaligheid der gener die deze Keursteen missen. 225. Middelen om vrygesproken te werden. 228. Opwekking. 229. Oorzaken waarom vele deze Keursteen missen. 232.

REGISTER.

Beweegredenen. 238. Middelen daar toe. 240. Wat een Christen te betragten heeft ter verkryginge van die Witte Keursteen. 244. Verplichting der gene die deze Keursteen hebben ontfangen. 248. Moedgeving aan zwakken, die vrezen geen deel te hebben aan Jesus, om dat ze die verzekering niet hebben ontfangen. 251. Vertrouwing. 259

L.

LOOVEN.

Om God te looven zyn krachtige beweegredenen. a. 1-3. Wat het woord beduit. 13. Waar in bestaat God te looven. 14-21. Waarom de opwekkinge om God te looven zoodikwils werd herhaalt. 22-28. Redenen om God te looven. 46-50. Tot die lof is Nederland verplicht wegens Gods wonderdaeden. 51. Byzonder is Maas-Sluis verplicht God te looven. 60. 61. Gebrek van Gods lof in veele bestraft. 62-64. Oorzaken waarom veele God met hunne tongen niet looven. 65. Men looft God met geen psalmgezag. 68. Rampzaligheid der gener die God niet looven. 74-77. Vermaening tot Gods lof. 78. Ook op den Orgel. 78. Middelen om God te looven. 81. Beweegredenen daertoe. 83

Over-

REGISTER.

Overtuiging der Geloovigen over haar wangedrag om God te looven. 86. Oorzaken waarom zy God niet meer looven. 88-96. Beweegredenen om Gods volk tot lof des Heeren aan te zetten. 97-102. Klagte van Magteloosheid om God te looven beantwoort. 102-106.

LUYTE, wat voor een Speeltuig was. a. 35.

M.

MAAS-SLUYS is byzonder verplicht om God te looven. a. 60. 61.

MANNA Wat was. b. 13. Wat sommigen door het Manna dat verborgen is verstaan. 14-15. Beduif Jesus. 16. Overeenkomst met Christus. 17-24. Waarom hy genaamt werd een Verborgen Manna. 24-27. Voortreffelykheid van dat eten van dat Manna. 52-58. Veele hebben daar nog niet van gegeten. 58. Oorzaken waarom veele van dat Manna nog niet hebben gegeten. 61. Rampzaligheid der gener, die daar geen deel aan hebben. 84. Middelen om daar aan deel te krygen. 87. 92. Opwekking der Geloovigen om daarvan een weerdig gebruik te maken. 118. Dat Manna overtreft alle spyze. 119-121. Verhooffing. 121. 122.

NAAM

REGISTER.

N.

NAAM der Geloovigen wat beduit. b. 169. Waerom nieuw genaamt werd. 174. Die zoude geschreven wezen. 178. Niemand kent die, dan die hem ontfangt. 180. Voortreffelykheid van die Naam. 206.

O.

ORGEL Wat Speeltuig was onder Israël. a. 41. Daar op moet men God looven. 78. Is onder het Nieuwe Testament geoorloft. 80

OVERWINNINGE der Geloovigen wat vooronderstelt. b. 40. Waarin bestaat. 43. waarom Jesus de Overwinnaars zoo heerlyk wil onthalen. 48. Overtuiging van vele die niet overwinnen. 62: 74-77. Oorzaken waarom vele hun vyanden niet overwinnen. 77-80. Rampzaligheid der gener die niet overwinnen. 86. Middelen om te overwinnen. 92-94. Beweegrenen om na de overwinninge te staan. 94-97. Oplossinge van iemands klachten over zyn voorgewende onmagt tot den stryd. 97. 98. Yverloosheid der Geloovigen hier in bestraff. 98-101. Oorzaken waarom niet meer zoeken te overwinnen. 101. 102. Opwekkinge om een verzekerde overwinninge te verkrygen. 103-108. Beweegredenen daar toe. 109-118. Troost. 122-124

PRIE-

REGISTER

P.

PRIESTERS zyn de Geloovigen. b. 3-10.

PSALM-gezang, gebrek hier van bestraft. Zie
God Looven.

R.

RAMSHOORN, hoe die by Israël in het blaazen
wierden gebruikt. a. 32.

S.

SALIGHEID van Gods volk is vast, zo aan Gods
zyde, als aan die der Geloovigen.
b. 127-135.

SNARENSPEL wat voor een Speektuig was. a. 41

SPEELTUIGEN, daar mede loofden men God.
a. 29. 30. Desselfs oorspronk. 30.

STRYD der Geloovigen. b. 40. Gebrek van stryd
in veele. 62-64. Veele hebben een ver-
keerde stryd. 65-67. Kentekenen van
de waere stryd. 68. Overtuiging van
gebrek van deze stryd. 70-74. Over-
tuiging der Geloovigen over haar ver-
loosheid in dezen stryd. 98-101. Oor-
zaken daar van. 101. 102.

TROM.

R E G I S T E R.

T.

TROMMEL wat voor een Speeltuig was. 39.

V.

VERZEKEREN van onze genade-ftaat en zaligheid, hoe God dat doet. b. 133. Waarint niet beftaat de verzekering van onze vryfpraak door Gods Geest. 153. Hoe hy dat doet op een gewoone wyze. 155. Hoe op een buitengewoone wyze. 165. Voortreffelykheid van die verzekering. 195-209. Vele beftryden met haar gedrag die verzeeking. 210. Overtuiging van hen die zonder grond die verzekering zig aanmatigen. 212. Kentekenen van de waere verzekering door Gods Geest. 213. Overtuiginge dat veele die ware verzekering niet hebben. 217. Valfche gronden van veeler verzekering. 219. Rampzaligheid der gener die dat missen. 225. Opwekking. 229. Bewegredenen om na die verzekering te ftaan. 230. Oorzaaken waarom de Geloovigen niet meer verzekert zyn van hare vryfpraak. 232-237. Bewegredenen, om na die verzekering te ftaan. 238. Waarvan een Chriften zig moet wagten om die verzeeking te verkrygen. 240.

VREDE, haar waere Kentekenen. b. 81.

E I N D E.